



לאומי | דין וחשבון של הדירקטוריון וההנהלה

**2021**



**בנק לאומי לישראל בע"מ וחברות מוחזקות שלו**  
**דוח כספי שנתי 2021**  
**תוכן העניינים**

**עמוד**

5

**דבר יו"ר הדירקטוריון**

**דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה**

**א. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה**

7

תיאור עסקי קבוצת לאומי

9

מגמות מרכזיות בסביבת הפעילות

12

מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים

15

מידע צופה פני עתיד בדוח הדירקטוריון והנהלה

15

סיכונים עיקריים הגלומים בפעילות הבנק

**ב. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי**

16

מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים

20

סיכונים מובילים ומתפתחים בסביבת הפעילות

20

שינויים עיקריים בשנה החולפת

21

שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים

24

התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר

30

המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון

44

מגזרי פעילות - גישת הנהלה

47

מגזרי פעילות פיקוחיים

52

חברות מוחזקות עיקריות

**ג. סקירת הסיכונים**

56

החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם

58

סיכוני אשראי

86

סיכוני שוק

91

סיכון נזילות ומימון

96

סיכונים תפעוליים

99

סיכון סביבתי

102

סיכונים אחרים

**ד. מדיניות ואומדנים חשבונאיים קריטיים, בקרות ונהלים**

108

מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים

113

בקרות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי

114

דירקטוריון

|     |  |
|-----|--|
| 115 | Certification הצהרה  |
| 117 | דוח הדירקטוריון והנהלה בדבר בקרה פנימית על דיווח כספי                            |
| 118 | דוח רואי החשבון המבקרים המשותפים - לבעלי המניות בדבר הבקרה הפנימית על דיווח כספי |

#### דוחות כספיים

|     |   |
|-----|---|
| 119 | דוח רואי החשבון המבקרים המשותפים לבעלי המניות - דוחות כספיים שנתיים |
| 123 | דוח רווח והפסד מאוחד  |
| 124 | דוח מאוחד על הרווח הכולל  |
| 125 | מאזן מאוחד  |
| 126 | דוח על השינויים בהון מאוחד  |
| 128 | דוח על תזרימי מזומנים מאוחד   |
| 131 | פירוט הביאורים  |

#### ממשל תאגידי, פרטים נוספים ונספחים

##### א. ממשל תאגידי

|     |                           |
|-----|---------------------------|
| 306 | חברי דירקטוריון הבנק      |
| 308 | שינויים בדירקטוריון       |
| 310 | חברי הנהלת הבנק ותפקידיהם |
| 211 | מבקרת פנימית              |
| 314 | שכר רואי חשבון המבקרים    |
| 315 | מדיניות תגמול נושאי משרה  |
| 316 | שכר נושאי משרה בכירה      |

##### ב. פרטים נוספים

|     |  |
|-----|--|
| 319 | תרשים חברות מוחזקות עיקריות והשקעות של הבנק        |
| 320 | השליטה בבנק  |
| 320 | רכוש קבוע ומתקנים                                  |
| 321 | נכסים לא מוחשיים                                   |
| 322 | משאבי אנוש   |
| 326 | מבנה ארגוני  |
| 329 | הליכים משפטיים                                     |
| 329 | הסכמים מהותיים                                     |
| 330 | חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית               |
| 338 | דירוג האשראי                                       |
| 339 | מגזרי פעילות עיקריים לפי גישת הנהלה - פרטים נוספים |

##### ג. נספחים

|     |   |
|-----|---|
| 345 | שיעורי הכנסות והוצאות וניתוח השינויים בהכנסות והוצאות ריבית |
| 349 | דוח רווח והפסד מאוחד לרבעון - מידע רב רבעוני                |
| 352 | מאזן מאוחד לסוף רבעון - מידע רב רבעוני                      |
| 353 | דוח רווח והפסד מאוחד - מידע רב שנתי                         |
| 354 | מאזן מאוחד - מידע רב שנתי                                   |
| 355 | מילון מונחים  |
| 365 | אינדקס  |

## דבר יו"ר הדיסקטוריון

מזל טוב למשפחת לאומי!

לפני ימים אחדים ציין בנק לאומי 120 שנים להיווסדו - 120 שנים של עשייה פורייה והצלחה כבירה. אנו מוסיפים לשמור על רוח צעירה ורעננה, ופועלים במלוא כוחנו לטובת כלל מחזיקי העניין: לקוחות וספקים, עובדים ומשקיעים, והחברה הישראלית בכללותה. לאומי הוקם ביוזמתו של בנימין זאב הרצל בלונדון, בשנת 1902, כחברת "אנגלו-פלשתינה". באותה שנה פרסם הרצל את הרומן האוטופי שלו - "אלטנוילנד", שבו הוא מתאר מדינה שדוגלת בסובלנות ובהוגנות, והיא בעלת כלכלה משגשגת, בנקאות פורחת וטכנולוגיה מתקדמת. מאז היווסדו של לאומי ועד היום הוא אבן-ראשה בבניית המשק הישראלי ברוח חזון זה. לאומי מוביל בתרומתו לחוסן הכלכלי והחברתי ברמת המדינה והמקרו, כמו גם ברמת האנשים הפרטיים והתאגידיים, בעתות שגשוג ובעתות של אתגרים.

במונחי ימינו, הקמתו של בנק לאומי הייתה סוג של SPAC - גיוס כספים למימון הגשמת חזון. לאומי מילא תפקיד חשוב בשלבי ה-seed, ה-IPO בשנת 1948, וה-growth של אומת הסטארט-אפ. אגב, מגילת העצמאות שמכריזה על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה בהתבסס על יסודות החירות, הצדק, השוויון והשלום נשמרה בכספת של לאומי בבית מאני בתל-אביב - בניין ההנהלה הנוכחי. לאומי הוביל את פיתוח המערכת המוניטרית במדינה הצעירה וכממלא תפקיד הבנק המרכזי, עוד בטרם הוקם בנק ישראל, הנפיק את הסדרות הראשונות של שטרות כסף שנשאו את הכיתוב "בנק לאומי לישראל" בחתימת יו"ר הדיסקטוריון דאז - א.ז. הופיין. לאומי ממשיך למלא תפקיד משמעותי במערכת המוניטרית במשק, לרבות באמצעות ההובלה במסחר שקל-דולר וקידום שיתופי פעולה אסטרטגיים עם חברות פינטק. כחלק מחיזוק מגמה זו הקים לאומי במרוצת 2021 חטיבת אסטרטגיה, דיגיטל, דאטה וניהול מוצרים. החטיבה נועדה להרחיב את מוסת הכנפיים הדיגיטלית, הביג דאטה והבינה המלאכותית של הבנק לטובת הלקוח.

לאומי חרת על דגלו יצירה של מערכת בנקאית חדשנית ודינמית, שנותנת ללקוחותיה את השירות הכי נוח - בכל אמצעי, בכל זמן, בכל מקום. הסניף הראשון של לאומי נפתח ב-1903 ביפו. בהמשך נפתחו סניפים נוספים בארץ ועוד עשרות סניפים בעולם - מאלכסנדריה וביירות עד דרום אמריקה ואוסטרליה. חלקם נסגרו עם השנים בשל התעצמות הרגולציה, מינוף הטכנולוגיה והתאמת מודל השירות האישי לצורכי הלקוחות. אנו גאים לשרת כיום לקוחות שפועלים במזרח התיכון - באיחוד האמירויות, בבחריין, ובמרוקו. "לאומי ארה"ב" צפוי להתמזג בקרוב עם Valley National Bank האמריקאי, תוך שהוא יוצר את אחד מ-30 הבנקים הגדולים בארצות הברית שבו לאומי יחזיק בנתח מניות משמעותי של כ-14.2%. מדובר בעסקה אסטרטגית חשובה לכלכלה הישראלית, שתעצים את שיתוף הפעולה בין החברות הישראליות בקרב לקוחותינו לבין השוק האמריקאי. התרחבות הפעילות בשני הכיוונים תשרת גם את מגזר ההייטק - קטר הצמיחה המכילה של הכלכלה הישראלית.

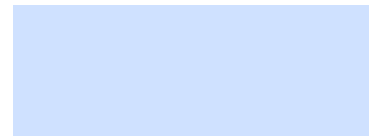
כאמור, בנק לאומי מוביל בתחומי הדיגיטציה והחדשנות. הוא היה הראשון להציב כספומט בישראל - ברחוב דיזנגוף בתל-אביב - ב-1971. "הבנק הישיר הראשון" שימש כבנק הדיגיטלי הראשון ללא סניפים. בעקבותיו נוסדו "טוטאל דיגיטל לאומי", וכן "פפר" שהוא בבחינת עמוד אש שכל השאר נעים אחריו. לאומי מעדכן בהתמדה את מודל השירות שלו. הבנק עבר ממודל של customer service למודל של customer success, תוך מעורבות תומכת במעבר מ-startup nation ל-scaleup nation ול-unicorn nation. מדובר על מעטפת מלאה של שירות ושותפות - לאומיטק, לאומי טכנולוגיות, לאומי פרטנרס והגראג' - באמצעות הירתמות להצלחתם של עסקי לקוחותינו, והכל בסביבה משתנה של אתגרים והזדמנויות.

לצד הוותק, הגודל וההובלה של לאומי התעצמה האחריות התאגידית שלנו - אחריות לסביבה, לחברה ולמנהל תקין. השנה בחרנו לפרסם את דוח האחריות התאגידית עם הדוח הכספי, כי מבחינתנו מדובר בשני חצאים של שלם שיש ביניהם הפריה הדדית. הדוח מלמד שאנו מעדכנים את מדיניות האשראי וההשקעות ליצירת סביבה ירוקה ולתמיכה במיזמים חברתיים שמחזקים את ערכי הסובלנות, ההוגנות ושוויון ההזדמנויות באוכלוסייה כולה. אנו תורמים לנוער בסיכון, מטפחים חינוך פיננסי וצרכנות נכונה של הדור הצעיר, מחזקים אוריינות דיגיטלית בדור הוותיקים, מעודדים מוביליות תעסוקתית ומקדמים גיוון תעסוקתי - כולל של נשים ערביות וחרדיות במשרות טכנולוגיות. בשנת 2021 הסתכמה השקעת לאומי בקהילה בכ-38 מיליון ש"ח. כ-3,000 מעובדי לאומי עסקו בשנה זו בפעילות התנדבותית מגוונת ברחבי המדינה בהיקף של 25,000 שעות.

קבוצת לאומי מסכמת את 2021 עם רווח נקי שצמח ב-187% לכדי 6,028 מיליון ש"ח, המשקף תשואה על ההון של 15%. עיקר ההכנסות והרווחיות נובע מפעילות בעסקי הליבה, ומפיתוח מנועי צמיחה חדשים במסגרתם. בשנה האחרונה חזרנו לחלק דיבידנד לבעלי המניות, ועם פרסום הדוח הכספי לשנת 2021 הכרזנו על דיבידנד של 588 מיליון ש"ח, בנוסף לחלוקת דיבידנד בסך של כ-2 מיליארד ש"ח במחצית השנייה של שנת 2021. ביצועים בנקאיים אלו ב-2021 באו על רקע צמיחה של התוצר המקומי הגולמי בישראל בכ-8.1% (אל מול קיטון של כ-2.2% ב-2020), אינפלציה מקומית של 2.8% (לעומת דפלציה של 0.7% ב-2020), התחזקות השקל בכ-3.3% ביחס לדולר (לעומת התחזקות של כ-7% ב-2020), ושמירת הריבית המוצהרת של בנק ישראל על רמה של 0.1%. כמו כן, תוצר המשק העולמי התרחב בכ-5.9% ב-2021 (לעומת ירידה של כ-3.1% ב-2020).

לצורך המשך שגשוגו של לאומי, אנו משקיעים בבנקאים שלנו ומקדמים תרבות ארגונית של מצינות, יצירתיות, הוגנות, חדשנות, ואחריות להצלחת הבנק והלקוח. אני מוקיר מעומק לבי את עבודתם המקצועית והמסורה של מנהלינו ועובדינו. בו בזמן נתונה תודתי לקהל לקוחותינו ולמשקיעים על האמון המתמשך שלהם בדרכנו ובעשייתנו.

בברכה,



**ד"ר סאמר חאג' יחיא**  
יו"ר הדירקטוריון

8 במרס 2022

## דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה תיאור עסקי קבוצת לאומי

הבנק הינו "תאגיד בנקאי" הפועל מכח חוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981. את פעילותו של הבנק מסדירים חוקים, צווים ותקנות, ובנוסף גם, כללים, הנחיות ועמדות של הרגולטורים.

### החזון של לאומי

#### "להנהיג בנקאות יוזמת וחדשנית עבור הלקוח"

לאומי מתחייב להיות הבנק הנוח והמוביל בישראל ובכוונתו להמשיך ולהעניק לכלל לקוחותיו שבמיקוד, שירות מיטבי - המבוסס על הרצון להתאים את השירות לכל לקוח לפי מידותיו.

בבסיס החזון המשלב הובלה ונחות גם יחד, עומדת השאיפה לייצר סביבה עסקית דינמית, המיוסדת על ערכים של שקיפות, אחריות והוגנות, זאת לצד חדשנות ויצירתיות. סביבה זו שואפת להוות את המענה הטוב והמתאים ביותר לצרכיהם הפיננסיים של לקוחותינו. זאת לצד שמירה על יציבות הבנק, השגת רווחיות נאותה, עמידה בציפיות בעלי המניות וכן שמירת האינטרסים של עובדיו.

קבוצה פיננסית מובילה ובעלת השפעה משמעותית על הציבור כולו, לאומי בוחן את המגמות והשינויים בסביבה העסקית בה הוא פועל, ומגבש אסטרטגיה המתמודדת עם שינויים אלו. בנוסף, ומתוך הבנה של השפעת הקבוצה על התרבות העסקית והציבורית, לאומי רואה גם במחויבותו לקהילה עוגן חברתי וערכי שאותו ימשיך לטפח.

### היעדים והאסטרטגיה העסקית

לאומי אימץ אסטרטגיה של צמיחה מואצת בסגמנטים נבחרים. בהתאם לכך נקבע סט של פרמטרים עסקיים ארוך טווח שעל בסיסו עוקב דירקטוריון הבנק אחר יישום האסטרטגיה. על מנת לממש את חזונו ואת האסטרטגיה, אומצו בין השאר דרכי הפעולה הבאות:

- חיזוק השירות הדיגיטלי**  
העמקה של מתן הרוב המכריע של המוצרים והשירותים הבנקאיים באמצעים דיגיטליים, תוך פישוט מתמיד של השימוש בכלים הדיגיטליים, באופן שמאפשר ללקוחות זמינות תמידית של השירותים וחווית שירות נוחה המותאמת להעדפותיהם. לצד זאת, הבנק ממשיך במתן שירות מקצועי ואיכותי לכל סוגי הלקוחות שבמיקוד בהתאם לצרכיהם והעדפותיהם, תוך שאיפה למעבר של יותר ויותר לקוחות להעדפת השירותים בדיגיטל. כחלק מחיזוק המוצרים והשירותים הדיגיטליים, חוזקו ושוכללו יכולות החיתום האוטומטי להעמדת אשראי קמעונאי ועסקי.
  - Pepper, המעניק את חווית הבנקאות הדיגיטלית המלאה הראשונה בישראל**  
Pepper, המספק שירותי בנקאות קמעונאיים החל משלב פתיחת חשבון וכלה בביצוע מגוון פעולות בנקאיות שכיחות כגון הלוואות, פיקדונות, כרטיסי אשראי והשקעה בניירות ערך, באמצעות הדיגיטל בלבד. Pepper משתמש בטכנולוגיה מתקדמת ובשיתופי פעולה כאמצעי בידול מרכזי אל מול התחרות, וזאת לצורך הרחבת הצעת הערך המוצרית שלו ללקוחות. ב-Pepper, כל המוצרים הבנקאיים, לרבות מוצרי אשראי, חסכונות, העברות, כרטיסי חיוב ועוד, מוצעים ללקוח בכל מקום וזמן דרך הטלפון הנייד, באופן דיגיטלי ועצמאי. מוצרים אלו מונגשים באמצעות ממשק נוח וידידותי, מותאמים לצרכים הפרסונליים של כל לקוח והכל בשפה פשוטה ובגובה העיניים.
  - מינוף יכולות הדאטה** - במהלך תקופת הדוח הוקמה חטיבה שמרכזת תחת קורת גג אחת את תחומי הדאטה, דיגיטל, ניהול מוצרים ואסטרטגיה. מהלך זה בוצע על מנת ליישם את האסטרטגיה התומכת בבנקאות מבוססת דאטה ומודלים מתקדמים, הן בשיווק המוצרים הבנקאיים, הן בתמחורם והן בפעילות השירות והתפעול, והנגשת שירותים ויכולות אלו באמצעות כלים דיגיטליים מתקדמים.
  - בנייה של שירותים ומוצרים מתקדמים** (וכן חיזוק מוצרים קיימים), המבוססת בעיקר על חדשנות טכנולוגית. המוצרים והערוצים בהם מונגשים שירותים חדשים, מאפשרים למשתמשים ליהנות מחוויית לקוח פרסונלית, איכותית ומתקדמת, כזו המושתתת על מענה לצרכי הלקוחות, באופן ידידותי, הוגן ומותאם אישית. בשנת 2021 הושקה אפליקציית לאומי החדשה - אפליקציה חדשה ללקוחות פרטיים בעלת חווית משתמש מתקדמת, שמרכזת את כל המידע הפיננסי במקום אחד. במקביל, לאומי פעל במגוון רחב נוסף של מישורים על מנת לאפשר הענקת מוצרים ושירותים מתקדמים ללקוחותיו:
- א. VIDEA - בשנת 2018 קבוצת לאומי הקימה את חברת VIDEA שהנהחברה לניהול תיקים דיגיטלי, VIDEA מנהלת את כספי הלקוחות באמצעות אלגוריתם חדשני. מדובר בניהול תיקים דיגיטלי, שקוף ופשוט עבור הלקוח.

- ב.** משכנתא ב-Zoom - לאומי השיק בצעד חדשני וייחודי, שירות המאפשר ללקוחות כל הבנקים לקיים פגישת ייעוץ אישית ב-Zoom עם בנקאי משכנתאות, ולקדם את נטילת המשכנתא אף ללא הגעה לסניף לצורך החתימה על המסמכים.
- ג.** הלוואות רכב - שירות המאפשר ללקוחות לאומי וללקוחות פוטנציאליים לקבל הצעה לקבלת הלוואה לרכישת רכב באופן דיגיטלי בסוכנות עימה התקשר הבנק.
- ד.** הזמנת כרטיס אשראי בדיגיטל - לקוחות לאומי יכולים לבצע הזמנת כרטיס אשראי חדש באפליקציית לאומי, פעולה המאפשרת שימוש מיידי באמצעות הטלפון החכם בתום תהליך ההנפקה. הכרטיס הפיזי יגיע ללקוח כעבור שבוע.
- ה.** שיפור הניווט והחיפוש באתר לקוחות פרטים ועסקיים.
- ו.** ניווד בין בנקים - שירות חדש באתר המאובטח המאפשר ללקוחות להגיש בקשה להעביר את פעילותם הפיננסית מבנק אחר לבנק לאומי. השירות שולב גם בתהליך פתיחת חשבון באפליקציה, כך שכל לקוח הפותח חשבון, מקבל קישור לתהליך ויכול להעביר את הפעילות.
- 5.** **שיתופי פעולה עם פינטקים** - על מנת לקדם חדשנות ולהבטיח חווית שירות מתקדמת ללקוחות, לאומי מקדם שיתופי פעולה עם חברות פינטק חדשניות, וזאת גם כחלק מיישום מודל הבנקאות הפתוחה. בהקשר זה ניתן לציין מספר סוגי שיתופי פעולה:
- א.** שיתוף פעולה עסקי שיווקי, לדוגמה Pepper בשיתוף עם Fibo, חברת הפינטק, מציעות פתרון מקוון של החזרי מס לשכירים שמבוצע באופן מהיר ודיגיטלי במסגרתו מבוצעת בדיקת זכאות חינמית להחזרי מס (עד 6 שנים לאחר).
- ב.** שיתוף פעולה עסקי טכנולוגי, לדוגמה שיתוף פעולה של Pepper עם חברת EcoBill לתשלום של חשבונות משקי הבית ישירות מהאפליקציה עם תובנות ותשלום חכם ומהיר של החשבון.
- ג.** שיתוף פעולה טכנולוגי, לדוגמה שיתוף פעולה עם חברת טריא פינטק בע"מ העוסק בפיתוח מערכת משכנתאות מתקדמת.
- לאומי רואה ברפורמת הבנקאות הפתוחה הזדמנות להרחיב את הצעת הערך שלו ללקוחותיו, כך שיוכל לאפשר ביצוע פעילות פיננסית בערוצים דיגיטליים תוך אימוץ מהיר של טכנולוגיות חדשות בכלל, ושל טכנולוגיות פיננסיות בפרט. בנוסף, וכחלק מאסטרטגיית החדשנות, לאומי השקיע לאחרונה במיזם חדשני בשיתוף עם יזמי הייטק מובילים בישראל. במסגרת זו, השקיע לאומי בקרן הון סיכון חדשה - Garage Ventures, שתקים ותלווה סטארט-אפים בתחומי הפינטק, הסייבר (Fin-Sec), הדאטה ו-AI.
- הקרן מכוונת להשקעה ביוזמות המכוונות למציאת פתרונות טכנולוגיים חדשניים לכשלים וקשיים בעולם הפיננסי ותשקיע הן בחברות הנמצאות בשלבים מוקדמים שכבר פיתחו שירות או מוצר והן בחברות בתחילת דרכן.
- 6.** **ESG** - האסטרטגיה של לאומי כוללת הבנה שתחום מתפתח זה יוצר, לצד הסיכונים, גם סט נרחב של הזדמנויות עסקיות. לכן, הבנק פועל ליישום יוזמות שונות שנובעות מהמציאות המשתנה בתחום המודעות לסיכונים הסביבה ולחשיבות ההקפדה על פעילות שעומדת בכללי ה-ESG. להרחבה ראו להלן בפרק מגמות מרכזיות בסביבת הפעילות.

## דרכי מימוש האסטרטגיה

- על מנת לאפשר את מימוש החזון והאסטרטגיה, הבנק מחולק לשלושה קווי עסקים מרכזיים, המתמחים במתן שירותים בנקאיים ופיננסיים למגזר לקוחות מסוים:
- 1.** **הבנקאות הקמעונאית** - מתמקדת במתן שירותים בנקאיים בעיקר למשקי בית (כולל משכנתאות), ללקוחות עתירי נכסים (Private Banking) וללקוחות מיקרו-עסקים ועסקים קטנים. הבנקאות הקמעונאית מבקשת להתאים את השירות באופן אישי לצרכי הלקוחות בשלל ערוצים במקביל, כגון: אפליקציה, אינטרנט, מרכז בנקאות, סניפים, מרכזי שירות, מסופים, עמדות מידע וכספומטים.
- 2.** **משכנתאות** - כחלק מיישום האסטרטגיה של צמיחה מואצת בסגמנט פעילות זה, הוקמה במהלך תקופת הדוח חטיבה ייעודית לנושא המשכנתאות על מנת להבטיח את תשומת הלב הניהולית, התפעולית והשירותית לתמיכה מיטבית ביישום האסטרטגיה בתחום זה.
- 3.** **הבנקאות העסקית** - מתמקדת במתן שירותים לתאגידים ישראלים ובינלאומיים בהיקפי פעילות שונים ובמגוון תחומי עיסוק. הבנקאות העסקית מבקשת לשרת את מגוון הלקוחות האמורים תוך השאת ערך ובחינת אמצעים להגדלת מגוון המוצרים והשירותים המוצעים ללקוחות.



4. **בנקאות שוקי הון וניהול פיננסי** - עוסקת בניהול הנוסטר, הנכסים וההתחייבויות (ALM) של הבנק ובנוסף מסדירה את הפעלת כלל חדרי העסקאות בבנק במטרה לתת שירות ללקוחות הפועלים בשוק ההון, לרבות הלקוחות המוסדיים. ניהול ההשקעות הריאליות מתבצע בעיקר באמצעות חברת לאומי פרטנרס.

במקביל לקווי העסקים המנוהלים באופן ישיר בבנק, קבוצת לאומי פועלת גם באמצעות חברות הבנות שלה בארץ ובחו"ל:

**פעילות חברות הבנות בארץ** - פעילות ההשקעות הריאליות, החיתום ובנקאות ההשקעות מבוצעת בעיקרה באמצעות חברת הבת, לאומי פרטנרס. בנוסף פועלת חברת הבת, לאומי שירותי שוק ההון, אשר הינה הגוף המזכיר בישראל למתן שירותי תפעול מקיפים לגופים פיננסיים.

**פעילות חברות בחו"ל** - מבוצעת באמצעות חברות הבנות לאומי ארה"ב ולאומי בריטניה, אשר הפעילות העיקרית שלהן הינה הענקת אשראי ללקוחות עסקיים, מסחריים ועסקים קטנים.

כחלק מיישום האסטרטגיה של הבנק לצמיחה בתיק האשראי בחו"ל תוך מזעור סיכונים רגולטוריים, ננקטו המהלכים שלהלן ביחס לכל אחת מהחברות הבנות בחו"ל:

#### לאומי ארה"ב

במהלך תקופת הדוח נחתמה עסקה למיזוג של Bank Leumi Corporation ("BLC"), תאגיד אמריקאי (המוחזק בשיעור של 85% בידי הבנק), המחזיק בשליטה מלאה ב-BLUSA לתוך Valley National Bancorp ("Valley"). מועד השלמת העסקה צפוי ב-1 באפריל 2022, הבנק צפוי להחזיק בכ-14.2% מהון המניות של Valley וצפוי להיות בעל המניות הגדול ביותר ב-Valley, אך לא בעל שליטה.

#### לאומי בריטניה ("BLUK")

בנק לאומי בריטניה עוסק בעיקר בבנקאות מסחרית בדגש על מימון נדל"ן ובתי מלון, וכן מחזיק שליטה מלאה ב-Leumi ABL Limited, הפועלת בעיקר בתחום של מימון חייבים ("LABL").

בשנת 2021 BLUK יישם תכנית אסטרטגית של מיקוד והרחבת פעילותו בתחומי האשראי לנדל"ן, בתי מלון ו-ABL.

ביום 8 במרס 2022 אישר דירקטוריון הבנק את המלצת דירקטוריון BLUK ליישום מהלך, הכולל את החזרת הרישיון הבנקאי הרגולטורי של BLUK, כך שלאחר השלמת המהלך BLUK תהא חברה למתן אשראי. לשם כך, פעילותה של BLUK תמוזג לתוך LABL (להלן: "החברה הממוזגת"). החברה הממוזגת תעסוק במתן אשראי בעיקר בתחומים הנדל"ן, מלונאות ו-ABL, וזאת ללקוחות בבריטניה ובאירופה, לרבות לקוחות ישראלים הפועלים באזורים אלה.

למידע נוסף ראה פרק [חברות מוחזקות עיקריות](#).

בתכנון אסטרטגי קיימת מידה לא מעטה של אי וודאות, כאשר הגשמת תכניות אסטרטגיות ארוכות טווח תלויה בגורמים משתנים רבים, ובהם: מצב השווקים בישראל ובחו"ל, המצב הביטחוני, וכן השפעות מתמשכות של השינויים הרגולטוריים, אשר עדיין לא ניתן לומר בוודאות מה יהיה היקפם ומיקודם בטווח של שנים.

המידע המובא בפרק זה הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

## מגמות מרכזיות בסביבת הפעילות

האסטרטגיה שאומצה על ידי לאומי, המפורטת לעיל, מבוססת ומתחשבת, בין היתר, במגמות הבאות:

### 1. השפעת הקורונה על הכלכלה העולמית:

- מדינות העולם מתמודדות עם משבר הקורונה והשלכותיו באופנים שונים. בחלק גדול מהמדינות העובדים טרם חזרו לעבודה מסודרת, שיעורי האבטלה משתנים מגל לגל וקיימת אי וודאות כללית בשווקים. בנוסף, ישנה התגברות באינפלציה העולמית, בדגש על ארה"ב, נתון שמזכיר לציפייה להעלאת הריבית. פרמטרים אלה בהצטברותם יחדיו מזכירים לתנודתיות גבוהה בצמיחת התוצר.
- על מנת לצלוח את המשבר ולאפשר צמיחה, חברות עסקיות נדרשות להישגים ויכולות חדשים, בהם, פיתוח חוסן מערכתי, יכולות ניתוח מתקדמות, מינוף של נתונים וטכנולוגיה וגמישות.

### 2. השינויים בהתנהגות הצרכנים:

- התגברות השימוש בערוצים טכנולוגיים - החשש מנגיף הקורונה, הוביל להתגברות משמעותית של צרכנים בשימוש בערוצים הדיגיטליים, חלף הגעה פיזית למקום מתן השירות.
- צרכנות שקולה - בשל הירידה ברמת ההכנסה, הועצמה חשיבותה של צריכה יותר שקולה מבעבר.

- התגברות המודעות הצרכנית ושינוי בהרגלי הצריכה - שינויים כלכליים, חברתיים וטכנולוגיים המאפשרים זמינות גדולה יותר של אפשרויות הצריכה, לצד השיתוף הגובר של מידע ברשתות חברתיות, ממשיכים להגביר את המודעות הצרכנית לחלופות ולשנות את הרגלי הצריכה.

### 3. השינויים בסביבת התחרות:

- קבוצת לאומי מתמודדת בשוק תחרותי בכל מגזרי הפעילות. המתחרים העיקריים הינם בנקים ישראליים אחרים, אולם במגזרי פעילות מסוימים קיימים ומתווספים כל העת מתחרים נוספים, כגון: בנקים זרים, מתחרים חוץ בנקאיים, גופים מוסדיים, חברות כרטיסי אשראי, גופים המספקים פתרונות מבוססי טכנולוגיה (חברות Fintech) ולאחרונה אף ענקיות טכנולוגיה כגון אפל וגוגל שנכנסו בישראל השנה לעולם הארנקים הדיגיטליים.
- גורמים שאינם בנקים, ובראשם חברות הזנק חדשניות ("פינטק"), ממשיכים לייצר פתרונות ו/או מוצרים חדשניים בתחומי הקמעונאות ולאחרונה גם בתחומי הבנקאות העסקית ובתחומים נוספים. פתרונות אלה מציבים רף חדש בחוויית הלקוח ותחרות ישירה אל מול הבנקים בתחומים שונים. יותר ויותר בנקים בעולם פועלים על מנת לשתף פעולה עם חברות פינטק.
- בשנים האחרונות מובילות ענקיות הטכנולוגיה העולמיות ובהן: אמזון, גוגל, פייסבוק, עליבאבא, אפל, פייפאל, אינטואיט ועוד, חלופות לשירות פיננסי ישיר ללקוחות, בעיקר בנושאים הקשורים לעולם התשלומים אך גם בתחומים נוספים.

### הרחבה בנושא התחרות:

#### בנקים מקומיים

- התחרות בין הבנקים המקומיים ממשיכה להתמקד במשקי הבית ובמגזרי העסקים הקטנים והבינוניים. בנק דיגיטלי חדש קיבל לאחרונה רשיון מבנק ישראל ובנק דיגיטלי נוסף עומד גם הוא לפי פרסומים בתקשורת להתחיל בפעילות. כלל הבנקים במערכת מפרסמים ומשיקים הצעות ערך ללקוחות המתבססות על חדשנות טכנולוגית ודיגיטלית, ביסוס מועדוני לקוחות והוצאת מוצרים מובילים ייחודיים (משכנתאות, ייעוץ בהשקעות ועוד).

#### מתחרים חוץ בנקאיים

- הלוואות המועמדות על ידי גופים מוסדיים - בשנים האחרונות ניכרת מגמה ברורה של גידול באשראי שניתן על ידי גופים מוסדיים למגזר העסקי והמסחרי, לרבות מתן מימון לפרויקטים תשתיתיים וכן לנכסים מניבים ואף בליווי ההקמה של פרויקטים למגורים. גופים אלה נכנסים בהדרגה גם לעולם האשראי הפרטי. בצד ההשקעות, גופים אלה משיקים גם מוצרים המתחרים במוצרי הבנקאות המסורתית כגון: קופת גמל להשקעה או פוליסת חסכון.
- בנוסף, לאור השינויים הרגולטוריים בשנים האחרונות, המעודדים פעילות בתחום האשראי הצרכני והמסחרי על ידי גופים פיננסיים שאינם בנקים, גדלה באופן עקבי הפעילות של גופים חוץ בנקאיים. ראוי לציין כי האשראי העסקי הניתן על ידי הבנקים בישראל מהווה כיום פחות ממחצית מסך האשראי העסקי במשק.
- פתרונות מבוססי טכנולוגיה (FinTech ו-BigTech) המתחרים בתחומי פעילות בנקאיים ספציפיים - בשנים האחרונות, עם התרחבות השימוש בטכנולוגיה מתקדמת (בעיקר במכשירי סמארטפון וטאבלט) על ידי הצרכנים, הולכים ומתרחבים היצע ואיכות המיזמים/פיתוחים חדשניים המציעים שירותים פיננסיים מבוססי טכנולוגיה מתקדמת. המיזמים הללו מאיצים את החדשנות בתעשייה הפיננסית, ובעוד שמרביתם אינם מהווים תחרות כוללת אל מול הבנקים המסורתיים, הם מאיימים להקטין את חלקם של הבנקים בתחומי פעילות מסוימים.
- כאמור לעיל, ענקיות הטכנולוגיה (BigTech) מציעות לכל הפחות חלק מהשירותים הבנקאיים הקלאסיים (למשל בעולם התשלומים) זאת מבלי שהן כפופות לרגולציה הבנקאית המחמירה.
- שוק התשלומים: השנה החלו אפל וגוגל לספק שירותי תשלום בנייד (ארנק דיגיטלי) בישראל. לקוחות לאומי יכולים להשתמש בכרטיס הבנקאי שלהם כדי ליהנות מהשירותים הללו. מדובר במישור תחרות נוסף.

#### בנקאות פתוחה

- במהלך שנת 2021 נכנסו לתוקף אבני דרך מרכזיות ביוזמת הבנקאות הפתוחה. מדובר בשלבים המאפשרים ללקוחות הבנקים וחברות כרטיסי האשראי לשתף צדדים שלישיים במידע הפיננסי שלהם, זאת במטרה לקבל הצעות ערך מתחרות מגופים נוספים. הבנק מבסס גם פעילות על יתרונותיה של יוזמת הבנקאות הפתוחה, מתוך מטרה להציע ולאפשר ללקוחותיו את המוצרים והשירותים המתקדמים ביותר.

### היבטי סביבה, חברה וממשל (ESG)

- נושא הקיימות הולך ומתגבר בעולם ובארץ בקרב הציבור, המשקיעים, התקשורת והרגולציה - בעוד שאין עדיין רגולציה מחייבת המחילה יעדים קונקרטיים כמותיים, הרי שחברות וגופים עסקיים (כולל בנקים) מתאימים את עצמם להלך הרוח והמגמות העולמיות.
- מדובר במידע צופה פני עתיד, שהתממשותו אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד, בשים לב לכך שמדובר בתחום "מתפתח".
- כחלק מפעילות לאומי לחיזוק התרומה להיבטי סביבה, חברה וממשל, גובשה במהלך שנת 2021 אסטרטגיה לניהול היבטים הסביבתיים אשר אושרה על ידי ההנהלה והדירקטוריון. במסגרת אישור האסטרטגיה, התקבלה בלאומי החלטה להעמיק ולהרחיב את שילובם של היבטי ESG בפעילות העסקית של הבנק, בין היתר, באמצעות הגדלת המימון וההשקעות בפרויקטים המקדמים סביבה ירוקה ופיתוח מוצרים פיננסיים ירוקים, אשר התממשותם תלויה גם בהתפתחויות רגולטוריות, טכנולוגיות וחברתיות.
- כחלק ממימוש האסטרטגיה, הבנק פועל לזיהוי וקידום הזדמנויות עסקיות, מעודד ביצוע יוזמות ירוקות, פועל על מנת לפתח את הכלים והמומחיות לפיתוח מוצרים למימון פעילות ירוקה ולהשקיע במערכות חכמות לטובת שמירה ופיתוח הקיים.

הזדמנויות אלה כוללות, בין היתר:

- מתן אשראי עסקי למימון מיזמים ירוקים וחברות ירוקות
- השקעות ירוקות בנוסטרו
- השקעות בחברות ופרויקטים ירוקים באמצעות חברת הבת לאומי פרטנרס
- פיתוח פעילות המסחר בחוזים המשקפים פעילות ירוקה
- הבנק שוקל הזדמנויות נוספות, כגון הנפקת אג"ח ירוק

הבנק שואף לכך בשנת 2030 הסכום הכולל של יוזמות אלה יהיה כ-35 מיליארד ש"ח.

בנוסף, הבנק עוסק בפיתוח מוצרים ירוקים והצעות ערך ירוקות עבור לקוחות קמעונאים ובוחן כיצד לסייע ללקוחותיו העסקיים במעבר לירוק.

הבנק נמצא בתהליך של צמצום הפליטות שנובעות מפעולותיו העצמיות (צמצום שטחים, צמצום תביעת רגל פחמנית, מעבר לתחבורה היברידית וחשמלית).

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

### השינויים בסביבה הרגולטורית

- הסביבה הרגולטורית אינה חלה באופן זהה על הגופים השונים הפועלים במערכת, כך בעוד שהרגולציה הבנקאית מתגברת והולכת, הרי שאין התפתחות דומה בכל הקשור לרגולציה החלה על גופים שאינם תאגידיים בנקאיים. עובדה זו יוצרת שוני מהותי ופערים גדולים בין השחקנים השונים.
- כאמור, השפעת הרגולציה על ענף הבנקאות ממשיכה להתעצם. ריבוי הרגולציה ומורכבותה מגבילים את מקורות ההכנסה, מביאים לגידול בהוצאות הנדרשות לשם עמידה בהוראות הרגולציה ומחייבים שיפור מתמיד ברמת השירות והחדשנות.
- מגמת ריבוי הרגולציה משתקפת בהוראות הנוגעות (לפי האמור בהן) לנושאים תחרותיים. כך למשל, ניזומו ואושרו יוזמות חקיקה שונות, שנועדו להקל על כניסתם לשוק של שחקנים חדשים; זאת, בין היתר, באמצעות הגדלת המקורות שיעמדו לרשותם, קביעת מדרגות רגולטוריות מקלות, מתן הקלה בהתחברות למערכות התשלומים והסליקה וכן העברה ושיתוף של המידע המצוי בבנקים. במסגרת זו ניתן למנות, בין היתר, את רפורמת הבנקאות הפתוחה, הרפורמה לעניין הפרדת חברות כרטיסי האשראי מהבנקים הגדולים ושורה של "הגנות ינוקא" והקלות שניתנות להן במסגרת רפורמה זו, רפורמת מעבר בין בנקים, והצעת החוק לעידוד פיתוח טכנולוגיה בתחום הפיננסי בישראל, שמטרתה ליצור מסגרת אסדרה שתאפשר לחברות בתחום הפינטק לפעול בישראל, לשם הגברת הנגישות למוצרים ושירותים שונים, העלאת רמת השירות והתחרות בתחום וכן הפחתה בעלויות השירותים הפיננסיים בישראל.
- לצד התגברות והידוק הרגולציה, מתמודד הבנק גם עם דרישות ציות מוקפדות (כגון: FATCA, CRS, עבירת מס כעבירת מקור), וכן דרישות מתחום ניהול הסיכונים. הבנק מתמודד גם עם דרישות רגולטוריות שעוגנו במהלך משבר הקורונה.
- הרגולציה הינה, אם כן, נושא המשפיע באופן מיידי על שורה של החלטות עסקיות ואסטרטגיות של הבנק, לרבות בעניין תחומי פעילותו ועיסוקו השונים של הבנק.

למידע נוסף בנוגע לסביבה הרגולטורית והשלכות היוזמות המרכזיות ראה פרק [חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית](#).

## מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים

להלן מדדי ביצוע עיקריים (ב-%)

| ליום 31 בדצמבר |                     |                     |      |             |   |
|----------------|---------------------|---------------------|------|-------------|---|
| 2017           | 2018                | 2019                | 2020 | 2021        |   |
| 9.8            | <sup>(1)</sup> 9.5  | <sup>(1)</sup> 9.8  | 5.7  | <b>15.0</b> | תשואת הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק להון                                       |
| 0.7            | 0.7                 | 0.8                 | 0.4  | <b>1.0</b>  | תשואת הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק לנכסים ממוצעים <sup>(1)</sup>              |
| 3.05           | 3.05                | 3.02                | 2.55 | <b>2.70</b> | יחס הכנסות <sup>(2)</sup> לנכסים ממוצעים <sup>(1)</sup>                             |
| 62.9           | <sup>(n)</sup> 60.6 | <sup>(n)</sup> 56.8 | 53.8 | <b>46.8</b> | יחס יעילות  |
| 1.84           | 1.97                | 1.92                | 1.70 | <b>1.76</b> | יחס הכנסות ריבית, נטו לנכסים ממוצעים <sup>(1)</sup>                                 |
| 0.92           | 0.91                | 0.70                | 0.64 | <b>0.60</b> | יחס עמלות לנכסים ממוצעים <sup>(1)</sup>   |
| 35.2           | 33.0                | 33.9                | 38.8 | <b>35.4</b> | שיעור הפרשה למס מהרווח לפני מיסים   |
| 2.05           | 2.19                | 2.14                | 1.90 | <b>1.95</b> | הכנסות ריבית נטו, ליתרה ממוצעת של נכסים נושאי ריבית (NIM)                           |
| 1.00           | 0.94                | 0.91                | 0.81 | <b>0.83</b> | סך כל ההכנסות לסך כל הנכסים הממוצעים בניהול הקבוצה <sup>(2)(3)</sup>                |
| 0.63           | 0.57                | 0.52                | 0.44 | <b>0.39</b> | סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות לסך כל הנכסים הממוצעים בניהול הקבוצה <sup>(3)</sup> |

| ליום 31 בדצמבר |       |       |       |              |  |
|----------------|-------|-------|-------|--------------|--|
| 2017           | 2018  | 2019  | 2020  | 2021         |  |
| 11.43          | 11.07 | 11.88 | 11.87 | <b>11.50</b> | יחס הון עצמי רובד 1                      |
| 14.99          | 14.54 | 15.67 | 15.58 | <b>14.21</b> | ההון הכולל לרכיבי סיכון <sup>(4)</sup>   |
| 6.94           | 7.05  | 7.35  | 6.57  | <b>6.06</b>  | יחס מינוף <sup>(5)</sup>                 |
| 122            | 121   | 123   | 137   | <b>124</b>   | יחס כיסוי נזילות <sup>(6)</sup>          |
|                |       |       |       | <b>131</b>   | יחס מימון יציב נטו (NSFR) <sup>(7)</sup> |
| 7.4            | 7.7   | 7.6   | 6.8   | <b>6.3</b>   | הון המיוחס לבעלי מניות הבנק למאזן        |

להלן מדדי איכות אשראי עיקריים (ב-%)

| ליום 31 בדצמבר |                       |        |        |               |  |
|----------------|-----------------------|--------|--------|---------------|--|
| 2017           | 2018                  | 2019   | 2020   | 2021          |  |
| 0.06           | <sup>(1)</sup> 0.19   | 0.22   | 0.88   | <b>(0.25)</b> | הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי מתוך היתרה הממוצעת של האשראי לציבור                       |
| 0.20           | <sup>(1)</sup> 0.26   | 0.20   | 0.65   | <b>(0.10)</b> | מזה: הוצאות (הכנסות) בגין הפרשה קבוצתית מתוך היתרה הממוצעת של האשראי לציבור <sup>(1)</sup> |
| 1.18           | <sup>(1)</sup> 1.21   | 1.16   | 1.76   | <b>1.30</b>   | שיעורי יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין האשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור                      |
| 1.60           | <sup>(1)</sup> 1.34   | 1.23   | 1.61   | <b>1.12</b>   | שיעור אשראי לציבור פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר מיתרת האשראי לציבור                   |
| (0.15)         | <sup>(1)</sup> (0.09) | (0.24) | (0.18) | <b>0.03</b>   | שיעור מחיקות חשבונאיות נטו מאשראי ממוצע לציבור   |

(א) הון - בתוספת זכויות שאינן מקנות שליטה והתאמות שונות.

(ב) סך כל ההכנסות - הכנסות ריבית נטו והכנסות שאינן מריבית.

(ג) כולל פעילות חוץ מאזנית.

(ד) הנכסים הממוצעים הינם סך הנכסים המאזניים המניבים והאחרים. למידע נוסף ראה נספח 1 - [שיעורי הכנסות והוצאות וניתוח השינויים בהכנסות והוצאות ריבית](#).

(ה) למידע נוסף בנוגע ליחס המינוף ראה פרק המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימון ההון, סעיף [ההון והלימות ההון](#), ולמידע נוסף בנוגע ליחס כיסוי נזילות ראה פרק [חשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם](#).

(ו) כולל יתרות שסווגו כנכסים והתחייבויות מוחזקים למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת ובאור 36 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

(ז) התשואה להון בשנת 2019 ובשנת 2018 בנטרול השפעת לאומי קארד עמדה על שיעור של 9.2%-9.0%, בהתאמה.

(ח) יחס היעילות לשנת 2019 ולשנת 2018 בנטרול השפעת לאומי קארד עמד על שיעור של 58.1%-60.5%, בהתאמה.

(ט) יחס מימון יציב נטו (NSFR) מחושב החל מהדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2021. למידע נוסף ראה פרק [סיכון נזילות ומימון](#).

מדדי סביבה, חברה וממשל (ESG) עיקריים לשנת 2021

|         |  |
|---------|--|
| E סביבה | <p>כ-12.1 מיליארד ש"ח היקף אשראי הועמדו לקידום סביבה ירוקה</p> <p>כ-400 מיליון ש"ח השקעות בפרויקטים לקידום סביבה ירוקה באמצעות לאומי פרטנרס טביעת הרגל הפחמנית של הקבוצה ירדה ב-2.6% (לעומת שנת 2020)</p> <p>צריכת האנרגיה של הבנק ירדה בכ-4% בזכות יוזמות ירוקות שאימצנו (לעומת שנת 2020)</p> <p>100% מחזור של פסולת נייר</p> <p>כ-24.4 מיליון ש"ח שווי היקף הרכש הירוק</p> <p>82% מהחשמל בלאומי נצרך מיצרן חשמל פרטי</p>   |
| S חברה  | <p>שוויון מגדרי בלאומי: נשים מהוות כ-60% מכלל העובדים, כ-54% מההנהלה הבכירה וכ-47% ממנהלי הסניפים</p> <p>כ-5.1 מיליארד ש"ח הועמדו כאשראי לקידום נושאים חברתיים</p> <p>שוויון מגדרי בלאומי: נשים מהוות כ-42% מקרב 10% מקבלי השכר הגבוה ביותר בלאומי</p> <p>38 מיליון ש"ח תקציב השקעה בקהילה</p> <p>93% מהרכש בלאומי הינו "כחול לבן"</p> <p>כ-60.4 מיליון ש"ח שווי רכש מחברות המקדמות העסקת אנשים מאוכלוסיות המוגדרות בתת-תעסוקה</p> <p>205,000 שעות הושקעו בלמידה ובהדרכת עובדים בקבוצת לאומי בשנת 2021</p> <p>18.7% מסך העובדים שנקלטו בקבוצה הינם מאוכלוסיות בתת-תעסוקה</p> <p>היקף שעות התנדבות עובדים - 25,546 שעות</p> |
| G ממשל  | <p>30% נשים בדירקטוריון לאומי</p> <p>כ-97% מעובדי לאומי השתתפו בהדרכה בנושא מניעת שוחד ושחיתות (מבוצע כחלק מלומדת ציית)</p>  |

להלן נתונים עיקריים מדוח רווח והפסד לשנת הדיווח

|   | 2017  | 2018  | 2019  | 2020  | 2021          |              |
|---|-------|-------|-------|-------|---------------|--------------|
|   |       |       |       |       |               | במיליוני ש"ח |
| רווח נקי המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי                       | 3,172 | 3,257 | 3,522 | 2,102 | <b>6,028</b>  |              |
| הכנסות ריבית, נטו   | 8,046 | 8,890 | 8,841 | 8,723 | <b>10,346</b> |              |
| (הכנסות) הוצאות בגין הפסדי אשראי                                | 172   | 519   | 609   | 2,552 | <b>(812)</b>  |              |
| הכנסות שאינן מריבית   | 5,342 | 4,871 | 5,081 | 4,366 | <b>5,511</b>  |              |
| מזה: עמלות  | 4,052 | 4,121 | 3,225 | 3,281 | <b>3,506</b>  |              |
| סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות                                 | 8,415 | 8,337 | 7,908 | 7,046 | <b>7,428</b>  |              |
| מזה: משכורות והוצאות נלוות                                      | 4,591 | 4,544 | 4,325 | 3,742 | <b>4,242</b>  |              |
| רווח נקי למניה המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי (בשקלים חדשים): |       |       |       |       |               |              |
| רווח נקי בסיסי  | 2.08  | 2.15  | 2.37  | 1.44  | <b>4.15</b>   |              |
| רווח נקי מדולל  | 2.08  | 2.15  | 2.37  | 1.44  | <b>4.15</b>   |              |

להלן נתונים עיקריים מהמאזן, לסוף שנת הדיווח

| 2017                  | 2018    | 2019    | 2020    | 2021           |   |
|-----------------------|---------|---------|---------|----------------|---|
| במיליוני ש"ח          |         |         |         |                |   |
| 450,916               | 460,560 | 468,781 | 556,035 | <b>656,454</b> | סך כל הנכסים                                  |
| 81,333                | 80,113  | 76,213  | 136,194 | <b>197,402</b> | מזה: מזומנים ופיקדונות בבנקים                 |
| 77,299                | 74,571  | 84,949  | 92,297  | <b>86,927</b>  | ניירות ערך                                    |
| 268,764               | 272,602 | 282,478 | 295,341 | <b>342,879</b> | אשראי לציבור, נטו                             |
| 417,363               | 424,399 | 432,907 | 517,940 | <b>614,402</b> | סך כל ההתחייבויות                             |
| 362,854               | 364,714 | 373,644 | 447,031 | <b>537,269</b> | מזה: פיקדונות הציבור                          |
| 4,858                 | 5,210   | 6,176   | 15,143  | <b>25,370</b>  | פיקדונות מבנקים                               |
| 15,577                | 17,798  | 19,958  | 16,303  | <b>15,428</b>  | אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים |
| 33,167                | 35,305  | 35,406  | 37,664  | <b>41,610</b>  | הון עצמי המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי     |
| <u>נתונים נוספים:</u> |         |         |         |                |   |
| 21.0                  | 22.6    | 25.1    | 18.9    | <b>33.5</b>    | מחיר למניה (בשקלים חדשים)                     |
| 41.19                 | 90.62   | 93.48   | 20.29   | <b>137.48</b>  | דיבידנד למניה (באגורות) <sup>(א)</sup>        |
| 11,623                | 11,208  | 9,621   | 9,080   | <b>8,664</b>   | מספר משרות ממוצע                              |

(א) על פי מועד ההכרזה.

## מידע צופה פני עתיד בדוח הדיקטוריון וההנהלה

דוח הדיקטוריון וההנהלה כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע והערכות המתייחסים לעתיד, המוגדרים בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 (להלן - החוק) כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

**מידע צופה פני עתיד** מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים כגון "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "צפוי", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשפיע", "אומדן", "תרחיש", "עשוי", "יכול", "יהיה", "אופטימי", "פסימי" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

מידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח הדיקטוריון וההנהלה נסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות את התממשותן של תחזיות אלה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בזהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי ודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה. האמור אינו גורע מחובות הדיווח של הבנק על פי כל דין.

## סיכונים עיקריים הגלומים בפעילות הבנק

סיכון האשראי - הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שצד נגדי לא יעמוד בהחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי, כפי שסוכמו.

סיכון זה גלום בעסקי הליבה של הקבוצה ובא לידי ביטוי בפעילות מול לקוחות עסקיים, מסחריים וקמעונאיים וגם בפעילות הנוסטרן. הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי, בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311, ניהול בנקאי תקין מספר 311A בנושא ניהול אשראי צרכני ובהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בנושא הערכה נאותה של סיכונים אשראי ומדידה נאותה של חובות, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדיקטוריון. כמו כן, הבנק מקפיד על ניהול הסיכון בהתאם להנחיות ודרישות נוספות שנכללות בהוראות הפיקוח על הבנקים.

למידע נוסף בנוגע לסיכון האשראי וניהולו ראה פרק [סיכונים אשראי](#).

סיכון השוק, לרבות סיכונים נזילות - סיכון שוק הינו הסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי הנכסים וההתחייבויות בשל שינוי ברמת מחירים בשווקים, שינוי בשיעורי הריבית, שער חליפין, אינפלציה ומחירי מניות. סיכון הנזילות הינו הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגיוס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיהיה הפסד מהותי. הניהול השוטף של סיכונים השוק נועד לתמוך בהשגת היעדים העסקיים, תוך הערכת הרווח החזוי לצד הנזקים העלולים לנבוע מהחשיפה לסיכונים אלה. החשיפות לסיכונים שוק מנוהלות באופן דינאמי במסגרת מערכת מגבלות שנקבעה על ידי הדיקטוריון וועדות הסיכונים ברמות השונות, אשר תוחמת את השפעת חשיפות השוק על השווי ההוגן, הרווח החשבונאי, קרן ההון ומצב הנזילות.

למידע נוסף בנוגע לסיכון השוק וניהולו ראה פרק [סיכונים שוק](#). למידע נוסף בנוגע לסיכון הנזילות וניהולו ראה פרק [סיכון נזילות ומימן](#).

בפעילות הבנק כמתווך פיננסי קיימים סיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים וחדשנות, סיכונים מעילות והונאות, סיכונים המשכיות עסקית, סיכונים משפטיים וסיכונים ציות.

סיכון תפעולי - הינו הסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

סיכונים אבטחת מידע וסייבר - פוטנציאל לנזק מהותי הנובע מאירוע סייבר אשר תוצאותיו עשויות לבוא לידי ביטוי בגניבת מידע, בגניבת נכסים פיננסיים ו/או פגיעה ברציפות התפקודית (על ידי שיבוש מידע ו/או פגיעה בזמינות).

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול הסיכון, בהתאם לנדרש בהוראות ובכלל זה בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 350, תוך יישום תהליכי זיהוי והערכת הסיכונים, מנגנוני בקרה, ניטור ודיווח.

למידע נוסף בנוגע לסיכון התפעולי וניהולו ראה פרק [סיכונים תפעוליים](#).

## מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים

### התפתחויות עיקריות במשק<sup>1</sup>

#### רקע כללי - מגיפת הקורונה

בשנת 2021 נמשכה מגיפת הקורונה כאשר לקראת סופה וביתר שאת בראשית שנת 2022, החל הגל החמישי של התחלואה המתאפיין בהדבקה מהירה הגורמת לתחלואה רבה בקרב תושבי ישראל, כמו גם בעולם כולו. למרות האמור לעיל, לפי הערכת בנק ישראל: "המשק הישראלי ממשיך בפעילות כלכלית רציפה ברמה גבוהה לצד נגיף הקורונה ועל רקע מחזוריות גלי התחלואה. הפעילות מתאפשרת, בין היתר, לאור הסתגלות מרבית ענפי המשק לפעילות לצד המגיפה. ניכר כי הגל החמישי בישראל בתהליך דעיכה. עם זאת, הסיכון להמשך מחזוריות גלי התחלואה בעתיד והתפתחות במקביל של זנים חדשים של הנגיף עודנו קיים ומביא להמשך אי הוודאות לגבי עוצמת הפעילות הכלכלית הצפויה במשק בטווח הקצר והבינוני".

סמוך למועד פרסום הדוח, למעלה מ-3.6 מיליון אנשים נדבקו בישראל ויותר מ-10,000 אנשים נפטרו. בחודש דצמבר 2020 הוחל בחיסון האוכלוסייה בישראל כנגד הנגיף וקרוב ל-6.7 מיליון תושבים (סמוך למועד פרסום הדוח) חוסנו במנה הראשונה מתוך שתיים וכ-6.1 מיליון תושבים חוסנו במנה השנייה. על רקע גל התחלואה ברבעון השלישי של 2021, הוחלט על מתן מנה שלישית של חיסון. סמוך למועד פרסום הדוח חוסנו יותר מ-4.4 מיליון אנשים במנה זו. בעקבות התפשטות נגיף האומיקרון אשר הביאה לגל החמישי, הוחלט על מתן מנה רביעית של חיסון לחלק מהאוכלוסייה, אותה קיבלו, סמוך למועד פרסום הדוח, כ-0.7 מיליון תושבים.

#### המשק העולמי

ב-25 בינואר, 2022, עדכנה קרן המטבע הבינלאומית (IMF), את אומדניה לפעילות הכלכלית בשנת 2021 ואת תחזיותיה לשנת 2022. ביחס לתחזית קודמת מחודש אוקטובר 2021, לא חל שינוי באומדנים לצמיחה העולמית לשנת 2021, אך נרשמו שינויים בצמיחת המדינות השונות: בפרט, נרשם עדכון כלפי מעלה בצמיחת מדינות אזור האירו ובריטניה ועדכון כלפי מטה בצמיחת המשק האמריקאי. לפי האומדן הנוכחי, תוצר המשק העולמי התרחב בכ-5.9% בשנת 2021 לעומת ירידה בתוצר של 3.1% בשנת 2020. באשר למשקים המערביים הגדולים בעולם, המשק האמריקאי, גדל בכ-5.6%, לעומת 6% בתחזית קודמת. ביחס לשנת 2022, קרן המטבע חוזה האטה בפעילות העולמית, כאשר התוצר העולמי צפוי להתרחב בכ-4.4%, בעיקר בהשפעת צמיחה איטית יותר בארה"ב (על רקע מדיניות תקציבית ומוניטרית מרחיבה פחות והמשך השפעת הקשיים בשרשראות האספקה) וסין, בשל מגבלות קשיחות על רקע התפרצות האומיקרון והאטת הפעילות בענף הנדל"ן. תחזית זו מותנית בצמצום ההשפעות השליליות של התחלואה עד סוף 2022, בהשפעת שיפור בשיעורי החיסון בעולם ובתרופות יעילות לטיפול בחולים.

#### צמיחה עולמית/שיעור שינוי ריאלי

מקור: IMF - World economic outlook / January 2022

| 2020   | 2021 |            |
|--------|------|------------|
| (3.1)% | 5.9% | עולם       |
| (3.4)% | 5.6% | ארה"ב      |
| (6.4)% | 5.2% | אזור האירו |
| (4.5)% | 1.6% | יפן        |
| (9.4)% | 7.2% | בריטניה    |
| 2.3%   | 8.1% | סין        |

הריביות לטווח הקצר הנקבעות על ידי הבנקים המרכזיים של ארה"ב ואירופה נותרו בשנת 2021 ללא שינוי. עם זאת, הם החלו ב"איתותים" לציבור, במסגרת החלטות הריבית, על שינוי צפוי בגישה, בשלב הראשון דרך הפחתת ההרחבה הכמותית, כאשר בארה"ב, למשל, מתרבות ההערכות כי הריבית תעלה כבר בחודש מרס 2022. הבנק המרכזי של אנגליה, לעומת זאת, החל בהעלאת הריבית בחודש דצמבר 2021. בדומה לתהליך שהחל עוד קודם במדינות אחרות, בפרט כאלה הכלולות ב"שווקים המתעוררים". זאת, בעקבות העלייה באינפלציה, החורגת במדינות רבות מהיעד של הבנקים המרכזיים באותן מדינות, הנובעת מהשפעות הן על צמצום צד ההיצע של סחורות ושירותים והן בעקבות התאוששות הביקושים, אשר בחלקם, היו "כבושים" מאז פרוץ המגיפה.

<sup>1</sup> מקורות הנתונים: פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בנק ישראל, משרד האוצר, הבורסה לניירות ערך, IMF.



בסוף חודש פברואר 2022, פרצה מלחמה בין רוסיה לאוקראינה ובעת הנוכחית היא נמשכת. לאור הזמן הקצר שעבר מאז ועד למועד סגירת הדוחות ואי הוודאות הרבה הקיימת, מוקדם להעריך את מלוא ההשפעה השלילית של אירוע גיאופוליטי זה על המשק הישראלי. עם זאת, נראה שלאור מאפייני קשרי הסחר בין מדינות אלה לבין ישראל, הרי שההשפעה הישירה עשויה להיות ממוקדת בענפים בודדים, שיש להם תהליכי ייצור באוקראינה וברוסיה ו/או שיש להם לקוחות עיקריים במדינות אלו. ההשפעות העקיפות צפויות להיות העיקריות, זאת כתוצאה מתהליכים גלובליים, כמו פגיעה בצמיחה העולמית, לצד השפעות העלייה במחירי הסחורות המיובאות לישראל (לדוגמה, בתחום המזון) והעלייה החדה במחירי האנרגיה בעולם. מעבר לכך, אי הוודאות הגוברת המשפיעה לרעה על השווקים הפיננסיים בעולם ובאשראי, משפיעה על שווי הנכסים וכפועל יוצא גם על מצבם של משקי בית ועסקים בישראל.

### הצמיחה במשק הישראלי

המשק הישראלי צמח בשיעור ריאלי של כ-8.1% בשנת 2021, זאת לעומת ירידה בתוצר של כ-2.2% בשנת 2020. התרומה העיקרית לצמיחה המהירה הייתה לצריכה הפרטית ויצוא הסחורות והשירותים. ברבעון הרביעי של השנה קצב הצמיחה, מול הרבעון השלישי, הסתכם בכ-16.6%, במונחים שנתיים, כאשר כל רכיבי התוצר גדלו בשיעור דו-ספרתי. שיעור האבטלה בהגדרה הרגילה (בלתי מועסקים) היה בסוף 2021 עדיין גבוה מזה שהיה טרום המשבר, אם כי נתוני חודש ינואר 2022 מלמדים על ירידה לרמה הדומה לזו שהייתה טרום המשבר (גבוהה מהנתון לפברואר 2020 ונמוכה מהנתון לינואר 2020). שיעור האבטלה בהגדרה ה"רחבה" (הכוללת מלבד בלתי מועסקים גם עובדים הנעדרים זמנית מהעבודה מסיבות הקשורות בקורונה וכן עובדים אשר לא משתתפים בכח העבודה ופוטרו ממרס 2020) אותו מפרסמת הלמ"ס מאז ראשית המגיפה, הצביע במהלך שנת 2021 על מגמה של שיפור תוך ירידה בשיעור האבטלה. בחודש דצמבר 2021, כ-262 אלף עובדים (כ-6.0% מכח העבודה) מצויים בהגדרה הרחבה של שיעור האבטלה. זאת, לעומת כ-537 אלף עובדים (כ-12.9% מכח העבודה) בחודש דצמבר 2020. בחודש ינואר 2022 הסתכם שיעור זה בכ-5.6%, הנתון הנמוך ביותר מאז פרוץ המגיפה.

### הקציב המדינה ומימון

הגירעון בתקציב המדינה הסתכם בשנת 2021 בכ-68.7 מיליארד ש"ח (כ-4.5% תוצר) לעומת גירעון של כ-160.3 מיליארד ש"ח (כ-11.4% תוצר) בשנת 2020. הירידה בגירעון, בהשוואה לגירעון בשנת 2020, מקורה בהתרחבות חדה בהכנסות המדינה וירידה בהוצאות. זאת, בעקבות פתיחת המשק והשפעתה החיובית על הפעילות הכלכלית המניבה מיסים בהתאם, הן בגביית המיסים הישירים והן בגביית המיסים העקיפים.

במרבית חודשי השנה שחלפה, פעלה הממשלה על בסיס תקציב המשכי (מאחר ולא אושר תקציב המדינה לשנת 2021) כאשר החוק מגדיר מגבלת הוצאה (שנתית וחודשית) ומדרג חשיבות להוצאות. בחודש אוגוסט 2021 אישרה הממשלה את התקציב לשנים 2021-2022, ובראשית חודש נובמבר 2021 הוא אושר בכנסת בקריאה שניה ושלישית.

### סחר חוץ

הגירעון המסחרי של ישראל, הסתכם בשנת 2021 בכ-32.8 מיליארד דולר, בהשוואה לכ-21.3 מיליארד דולר בשנת 2020. הגידול הניכר בגירעון מקורו בהתרחבות ניכרת של כ-30% ביבוא, במונחים דולריים נומינליים, לעומת התרחבות מתונה יותר של כ-19% ביבוא. ההתרחבות המהירה ביבוא משתקפת בכל רכיביו המרכזיים: יבוא מוצרי צריכה, יבוא מוצרי השקעה ויבוא חומרי הגלם (כולל בחומרי אנרגיה, על רקע עליית מחיריהם). מגמות אלה מלמדות על מגמת התאוששות במשק לאחר צמצום הפעילות הכלכלית (ירידה בתוצר) בשנת 2020, בהשפעת המגיפה שפרצה. העלייה בעודף היבוא של סחורות (גידול של כ-11.5 מיליארד דולר) מצמצמת אמנם את העודף בחשבון השוטף של מאזן התשלומים, שהסתכם בכ-5.5 אחוזי תוצר בשנת 2020 (טרם פורסמו נתוני 2021). עם זאת, נתוני יצוא השירותים לאחד עשר הראשונים של השנה, מלמדים על המשך הגידול המהיר, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, בדגש על יצוא השירותים של ענפי ההייטק. גידול זה, ממתן מאד את השפעת העלייה בגירעון המסחרי.

### שער החליפין ויתרות המט"ח

בשנת 2021, יוסיף השקל ביחס לדולר בשיעור של כ-3.3%, ביחס לאירו יוסיף השקל בשיעור של כ-10.8% ואילו ביחס לסל המטבעות נרשם יוסיף של כ-7.9%. חלק מן ההסבר ליוסיף משמעותי זה נובע מהגורמים הבסיסיים החיוביים של המשק הישראלי, הבאים לידי ביטוי בעודף גדול בחשבון השוטף של מאזן התשלומים ותנועות הון נכנסות (נטו) בהיקף ניכר. ברקע הדברים, ציין בנק ישראל, כי נרשמו המרות מט"ח גבוהות של משקיעים מוסדיים ומשקיעים זרים, שפעלו לייסוף השקל. רכישות המט"ח של בנק ישראל, פעלו למיתון מגמה זו, של ייסוף השקל.

יתרות מטבע החוץ בבנק ישראל עמדו בסוף חודש דצמבר 2021, על כ-213 מיליארד דולר, בהשוואה לכ-173.3 מיליארד דולר בסוף חודש דצמבר 2020. הגידול הניכר ביתרות מוסבר בעיקר ברכישות מט"ח בהיקף של כ-34.8 מיליארד דולר על ידי בנק ישראל.

בנק ישראל הודיע ב-14 בינואר 2021, שירכוש בשנת 2021 סכום של 30 מיליארד דולר בשוק המט"ח. כאמור, רכישות המט"ח בפועל במהלך 2021 הסתכמו בכ-34.8 מיליארד דולר.

בהתייחס למדיניות העתידית של בנק ישראל בשוק המט"ח, אמר נגיד בנק ישראל ב-3 בינואר, 2022, כי "תכנית ה-30 מיליארד דולר שהפעלנו בשנת 2021 הייתה תכנית מיוחדת לזמנים מיוחדים. כפי שאמרתי לא אחת, לאחריה איננו מוגבלים בהתערבות. הבנק ימשיך לפעול בשוק המט"ח על פי הצורך ובהתחשב בפעילות הכלכלית של המשק".

## אינפלציה ומדיניות מוניטרית

מדד המחירים לצרכן (המדד "בגין") עלה בשנת 2021, ב-2.8%, הקצב המהיר ביותר מאז שנת 2009, אך הוא מצוי בתחום יעד יציבות המחירים (3%-1%). זאת, בשונה ממדינות רבות, בהם מדדי האינפלציה גבוהים מיעדי הבנקים המרכזיים. ההסברים העיקריים לקצב העלייה המהיר, כאמור, הם פתיחת המשק כמעט במלואו, במהלך מרבית חודשי השנה, לאחר הסגרים בשנת 2020, אשר אפשרה את התרחבות הביקושים במשק (אשר בחלקם היו "כבושים") ולצד זה התגברות המגמות העולמיות של התייקרות חומרי גלם ותובלה. תופעות דומות נצפו גם במשקים מערכיים נוספים ואף בעוצמה רבה יותר.

מדד המחירים לצרכן ("הידוע") עלה בשנת 2021, ב-2.4%.

בשנת 2021 לא חל שינוי בריבית בנק ישראל והיא עמדה על 0.1%, בדומה לרמתה החל מחודש אפריל 2020.

בהחלטת הוועדה המוניטרית מיום 21 בפברואר 2022, לא השתנתה הריבית, כאשר הוועדה ציינה כי במשק הישראלי נרשמה צמיחה גבוהה לצד נגיף הקורונה והאינדיקטורים השונים מצביעים על המשך הגידול בפעילות בקצב נאה. לכן, הוועדה מעריכה כי בחודשים הקרובים יבשילו התנאים להתחיל בתהליך הדרגתי של העלאת הריבית בהתאם לתוואי האינפלציה, קצב הצמיחה והתעסוקה. זאת על מנת להמשיך ולתמוך בהשגת יעדי המדיניות, ולהבטיח המשך פעילותם התקינה של השווקים הפיננסיים.

## שוק ההון הישראלי

מדד המניות וניירות הערך הניתנים להמרה עלה בשנת 2021 ב-30.9% לאחר שירד בשנת 2020 בכ-0.4%. זהו שיעור העלייה הגבוה ביותר מאז שנת 2009. עליות השערים הושפעו במהלך השנה ממצב התחלואה: מדובר בהשפעה לחיוב ממבצע החיסונים אשר הביא לירידה בתחלואה ולפתיחת המשק כמעט במלואו ברבעון השני כאשר ברבעון השלישי החל הגל הרביעי של התחלואה, אשר לא הביא לסגירת המשק. אמצעי המדיניות התקציבית והמוניטרית אשר תמכו בפעילות הכלכלית בארץ לצד התאוששות הצמיחה בעולם, באו לידי ביטוי הן בנתונים מקרו כלכליים טובים אשר פורסמו במהלך השנה וכן ברווחיות גבוהה של חברות ציבוריות רבות. גורמים אלה, לצד העברת התקציב בחודש נובמבר 2021, תרמו לעליות השערים.

מחזור המסחר היומי הממוצע של המניות וניירות הערך הניתנים להמרה, הסתכם בשנת 2021 בכ-1.878 מיליארד ש"ח, עלייה של כ-1.1% ביחס לרמתו הממוצעת בשנת 2020.

שוק אגרות החוב הממשלתיות הושפע בשנת 2021 מפתיחת המשק והעלייה הן באינפלציה בפועל והן בציפיות לאינפלציה לשנים הקרובות, בדומה למצב בשוקי אג"ח במשקים במדינות מתקדמות אחרות. כך, מדד אגרות החוב הממשלתיות צמודות המדד עלה בשנה שחלפה בכ-7.4% ואילו מדד אגרות החוב הממשלתיות הלא-צמודות ירד בשיעור של כ-0.8%.

מדד אגרות החוב הלא-ממשלתיות (אג"ח חברות) צמודות המדד, עלה בשנת 2021, בכ-8.7%, הן בהשפעת הציפיות לעלייה באינפלציה והן מפתיחת המשק אשר באה לידי ביטוי גם בשיפור במצב החברות במשק.

## תכניות הסיוע של ממשלת ישראל

משבר הקורונה, אשר פרץ בחודש מרס 2020, הביא את הממשלה לגבש תכנית כלכלית לסיוע למשק לצורך התמודדות עם המשבר בהיקף של כ-202.3 מיליארד ש"ח לשנים 2020-2021, אשר עודכנה בחודש אוגוסט 2021, לכ-187.7 מיליארד ש"ח. זאת, על רקע התאוששות המשק וירידת הביקוש להלוואות בערבות המדינה אשר הביאה לעדכון כלפי מטה בהיקף הסיוע באמצעות אשראי ותזרים. מתוך התכנית המעודכנת, כאמור, כ-136.8 מיליארד ש"ח, מהווים סיוע תקציבי לתקופה האמורה (כ-68.2 מיליארד ש"ח לשנת 2021). היקף הביצוע מתוך התכנית הדו-שנתית עמד בסוף חודש דצמבר 2021, על כ-93%.

## תכנית מוניטרית של בנק ישראל

בנק ישראל, פעל החל מחודש מרס 2020, באמצעות שורה של צעדי מדיניות, מעבר להורדת הריבית ל-0.1%, כדי לתמוך בשוקי ההון, לסייע בתמסורת המדיניות המוניטרית ולהקל על לקוחות המערכת הבנקאית, העסקים והצרכנים. פירוט ניתן למצוא בדוח לשנת 2020. בין שאר הפעולות במהלך שנת 2021 ניתן למנות:

1. בשנת 2020 הוחלט על פעילות בשוק הפתוח כולל רכישה בשוק המשני של אג"ח ממשלתיות מסוגים שונים ולתקופות שונות לפדיון ב-85 מיליארד ש"ח. נכון ל-31 בדצמבר 2021, עמד היקף הרכישות על 85 מיליארד ש"ח ובכך סיים בנק ישראל תכנית זו.
2. ביצוע עסקאות ריפו עם אג"ח ממשלתי וכן עם אג"ח תאגידיות בדירוג AA ומעלה, כבטוחות, מול מוסדות פיננסיים. נכון ל-31 בדצמבר 2021, עמד היקף העסקאות על 0.1 מיליארד ש"ח ובנק ישראל הודיע כי אפשרות זו הסתיימה בסוף שנת 2021.

3. בנק ישראל מציע לבנקים הלוואות לטווח ארוך לטובת העמדת אשראי לעסקים קטנים. היקף הלוואות במסגרת תכניות אלה עמד כ-31 בדצמבר 2021 על 40 מיליארד ש"ח. ב-5 ביולי 2021, הודיע בנק ישראל כי הנדבך בו סופקו הלוואות לבנקים בריבית של מינוס 0.1% הסתיים כמתוכנן ביוני 2021 והנדבך של הלוואות בריבית של 0.1% יסתיים ב-1 לאוקטובר 2021, או בתום ניצול 40 מיליארד ש"ח.

צעדים אלה של בנק ישראל תמכו בהגברת היציבות בשווקים הפיננסיים ובכך הקלו על הבנק לסייע ללקוחותיו, הן במגזר העסקי והן במגזר משקי הבית.

### השפעת משבר הקורונה

בשנת 2021 נמשכה מגיפת הקורונה כאשר לקראת סופה וביתר שאת בראשית שנת 2022, החל הגל החמישי של התחלואה המתאפייין בהדבקה מהירה הגורמת לתחלואה רבה בקרב תושבי ישראל, כמו גם בעולם כולו. בנקים מרכזיים ברחבי העולם עדיין פועלים במגוון של כלים לצורך תמיכה בפעילות הכלכלית, אך בחלק מן המדינות חלו שינויים ומידת ההרחבה המוניטרית הולכת ופוחתת.

לקראת סוף שנת 2020 אושרו לשימוש חיסונים, בחלק ממדינות העולם המובילות מסתמן תהליך מוצלח יחסית של התחסנות, מה שפעל להפחתה של המגבלות. ביתר המדינות תהליך ההתחסנות איטי יחסית עד כה, ולכן מדינות אלו, בפרט מדינות הכלולות במניין השווקים המתעוררים, עדיין חשופות במידה רבה יחסית לסיכונים הכלכליים הנובעים ממגבלות הנובעות מהיקפי התחלואה.

ההכנסה מהפסדי אשראי בשנת 2021 הסתכמה בכ-812 מיליון ש"ח, הכנסות אלו הושפעו באופן מהותי מגביות, מהירידה במצב התחלואה, משיפור בפרמטרים המקרו כלכליים ומההתרחבות הכלכלית במשק בשנת 2021, מזה הכנסה בשיעור של כ-0.10% נרשמה בהפרשה הקבוצתית. השפעות הצעדים ותכניות הסיוע שאושרו בתחילת המשבר הולכות ומתפוגגות, והבנק לא צופה שתהיה להן השפעה שלילית משמעותית על סיכון האשראי, לאור הצטברות אינדיקציות חיוביות בקשר עם האוכלוסיות שנהנו מתכניות הסיוע הנ"ל הן בקרב משקי הבית והן בקרב הלוויים העסקיים כגון: שיעורם הגבוה של הלוויים שחזרו לשלם לאחר תקופת הדחיות, שיעורם הנמוך של הלוויים שנכנסו לפיגור מקרב אוכלוסיית הלוויים שחזרו לשלם, שיעורם הגבוה של לווים שהועמדה להם הלוואה בערבות מדינה שהחלו בהחזר האשראי, שיעור הלוויים הנמוך שנכנסו לפיגור מקרב אוכלוסייה זו וכיוצא באלה.

על מנת לשקף באופן נאות את השיפור בנתונים הכלכליים ב-2021 בהשוואה ל-2020, ועל רקע אופיו המתמשך של המשבר, הבנק ממשיך לבחון במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2021 את הפרמטרים המרכזיים בתהליך ההפרשה וביצע את העדכונים שנמצאו מתאימים, תוך מתן משקל הן להתפתחויות שנסקרו לעיל והן להערכות לפיהן הסיכון לפגיעה חדשה נוספת בפעילות העסקית מההיבט האפידמיולוגי עדיין קיים, אך קטן ביחס לראשית האירוע, זאת הודות לאחוזי ההתחסנות הגבוהים באוכלוסייה, התווספות של תרופות לטיפול בתסמינים וצמצום התחלואה הקשה, ולהתאמת המשק לפעילות בתקופות של עלייה בתחלואה. שינויים נוספים בהערכות, באומדנים ובתחזיות של ההנהלה יכולים להשפיע על ההפרשה להפסדי אשראי.

הבנק ממשיך לבחון את הדרכים למתן סיוע ללקוחותיו שנקלטו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מחודדים באופן שוטף דגשים בהעמדת אשראי ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק, תוך היערכות והתאמת הפעילות.

למידע נוסף ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

## סיכונים מובילים ומתפתחים בסביבת הפעילות

סיכונים מובילים ומתפתחים נגזרים מסביבת הפעילות של הבנק המושפעת מאד בשנים האחרונות מסיכונים הקשורים לרגולציה ולחקיקה, לסביבה מאקרו-כלכלית תנודתית, לשינויים החלים במודל העסקי, ובכלל זה המעבר ל"בנקאות החדשה" המבוססת על הדיגיטל ולמגמות חברתיות וצרכניות. בשנים האחרונות, לנוכח שינויים בסביבה התחרותית, בסביבת הצרכן, בסביבה הרגולטורית ובסביבה הטכנולוגית, ניכרת מגמת התפתחות בסיכונים שאינם פיננסיים.

להלן הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים ביותר:

- סיכון אסטרטגי.
- סיכון אבטחת מידע וסייבר.
- סיכון טכנולוגיה.
- סיכון רגולציה.
- סיכון סביבתי.
- סיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct).
- סיכון מאקרו-כלכלי.

לפירוט על סיכונים אלו ראה בפרק סקירת הסיכונים, [החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם](#).

## שינויים עיקריים בשנה החולפת

### הסכם עם חברת טריא

בחודש מרס 2021 התקשר הבנק עם חברת טריא בהסכם לפיתוח משותף של מערכת משכנתאות עבור הבנק ועבור טריא. התשלום לטריא מכח ההסכם הינו בסכום שאינו מהותי לבנק.

### לאומי פרטנרס בע"מ

למידע בדבר עסקאות שביצעה לאומי פרטנרס במהלך שנת 2021 ראה פרק [חברות מוחזקות עיקריות](#).

### בנק לאומי ארה"ב

ביום 23 בספטמבר 2021 התקשר "BLC", תאגיד אמריקאי (המוחזק בשיעור של 85% בידי הבנק) המחזיק בשליטה מלאה ב-BLUSA, בהסכם מיזוג עם "Valley".

למידע בדבר העסקה ראה פרק [חברות מוחזקות עיקריות](#).

### להלן דוח רווח והפסד מאוחד המציג את תוצאות בנק לאומי ארה"ב<sup>(א)</sup> בשורה נפרדת

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר  |       |        |  |
|-------------------------------|-------|--------|--|
| 2019                          | 2020  | 2021   |  |
| במיליוני ש"ח                  |       |        |  |
| 10,379                        | 9,300 | 10,863 | הכנסות ריבית   |
| 2,362                         | 1,368 | 1,298  | הוצאות ריבית   |
| 8,017                         | 7,932 | 9,565  | הכנסות ריבית, נטו  |
| 533                           | 2,334 | (842)  | (הכנסות) הוצאות בגין הפסדי אשראי   |
| 7,484                         | 5,598 | 10,407 | הכנסות ריבית, נטו לאחר הוצאות בגין הפסדי אשראי                             |
| <b>הכנסות שאינן מריבית</b>    |       |        |  |
| 1,640                         | 970   | 1,694  | הכנסות מימון שאינן מריבית  |
| 3,070                         | 3,135 | 3,335  | עמלות  |
| 162                           | 34    | 281    | הכנסות אחרות   |
| 4,872                         | 4,139 | 5,310  | סך כל ההכנסות שאינן מריבית   |
| <b>הוצאות תפעוליות ואחרות</b> |       |        |  |
| 3,969                         | 3,375 | 3,861  | משכורות והוצאות נלוות  |
| 1,400                         | 1,410 | 1,392  | אחזקה ופחת בניינים וציוד   |
| 1,907                         | 1,639 | 1,558  | הוצאות אחרות   |
| 7,276                         | 6,424 | 6,811  | סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות  |
| 5,080                         | 3,313 | 8,906  | רווח לפני מיסים  |
| 1,752                         | 1,312 | 3,188  | הפרשה למיסים על הרווח  |
| 3,328                         | 2,001 | 5,718  | רווח לאחר מיסים  |
| 194                           | 101   | 310    | חלקו של התאגיד הבנקאי ברווחים של חברות כלולות לאחר מס                      |
| 215                           | 113   | 218    | <b>מזה: חלקו של התאגיד הבנקאי ברווחים של בנק לאומי ארה"ב<sup>(א)</sup></b> |
| 3,522                         | 2,102 | 6,028  | לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה                                  |
| -                             | -     | -      | המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה                                      |
| 3,522                         | 2,102 | 6,028  | המיוחס לבעלי מניות הבנק  |

(א) לא כולל קיזוז עסקאות בינחברתיות בין הבנק ללאומי ארה"ב.  
(ב) בנק לאומי ארה"ב כולל את תוצאות פעילות BLC ו-BLUSA.

הרווח שצפוי לבנק מהשלמת העסקה הינו בין 750-650 מיליון ש"ח לאחר מס. הרווח הסופי ייקבע בהתאם למחיר המניה, ההון העצמי של BLC ושער החליפין בסמוך למועד ההשלמה. להערכת הבנק, השלמת העסקה צפויה להביא לשיפור של כ-0.5% ביחסי ההון של לאומי.

להלן דוח מאזן מאוחד המציג את יתרות בנק לאומי ארה"ב<sup>(א)</sup> בשורה נפרדת

| 31 בדצמבר      |                |                |   |
|----------------|----------------|----------------|---|
| 2019           | 2020           | 2021           |   |
| במיליוני ש"ח   |                |                |   |
|                |                |                | <b>נכסים</b>                                      |
| 76,911         | 136,117        | <b>195,722</b> | מזומנים ופיקדונות בבנקים                          |
| 80,202         | 87,677         | <b>81,778</b>  | ניירות ערך  |
| 267,839        | 283,121        | <b>329,201</b> | אשראי לציבור                                      |
| (3,138)        | (4,993)        | <b>(4,245)</b> | הפרשה להפסדי אשראי                                |
| 264,701        | 278,128        | <b>324,956</b> | אשראי לציבור, נטו                                 |
| 744            | 632            | <b>940</b>     | אשראי לממשלות                                     |
| 765            | 795            | <b>1,113</b>   | השקעות בחברות כלולות                              |
| 2,870          | 2,805          | <b>2,618</b>   | כנינים וציוד                                      |
| -              | -              | -              | נכסים בלתי מוחשיים ומוניטין                       |
| 10,910         | 15,100         | <b>13,953</b>  | נכסים בגין מכשירים נגזרים                         |
| 7,777          | 8,358          | <b>6,935</b>   | נכסים אחרים                                       |
| 1,117          | 3,019          | <b>2,447</b>   | ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר  |
| 2,521          | 2,301          | <b>2,340</b>   | השקעה בחברת הבת בנק לאומי ארה"ב                   |
| <b>448,518</b> | <b>534,932</b> | <b>632,802</b> | <b>סך כל הנכסים</b>                               |
|                |                |                | <b>התחייבויות והון</b>                            |
| 354,507        | 427,517        | <b>514,968</b> | פיקדונות הציבור                                   |
| 6,078          | 15,036         | <b>25,370</b>  | פיקדונות מבנקים                                   |
| 184            | 193            | <b>299</b>     | פיקדונות מממשלות                                  |
| 123            | 353            | <b>2,046</b>   | ניירות ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר |
| 19,958         | 16,303         | <b>15,428</b>  | אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים     |
| 11,464         | 17,191         | <b>15,475</b>  | התחייבויות בגין מכשירים נגזרים                    |
| 20,793         | 20,670         | <b>17,601</b>  | התחייבויות אחרות                                  |
| 413,107        | 497,263        | <b>591,187</b> | <b>סך כל ההתחייבויות</b>                          |
| 5              | 5              | <b>5</b>       | זכויות שאינן מקנות שליטה                          |
| 35,406         | 37,664         | <b>41,610</b>  | הון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי              |
| 35,411         | 37,669         | <b>41,615</b>  | סך כל ההון  |
| <b>448,518</b> | <b>534,932</b> | <b>632,802</b> | <b>סך כל ההתחייבויות וההון</b>                    |

(א) לא כולל קיזוז עסקאות בינבחרתיות בין הבנק ללאומי ארה"ב.  
 (ב) בנק לאומי ארה"ב כולל את תוצאות פעילות BLC ו-BLUSA.

## שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים

**הרווח הנקי** המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי (להלן "הרווח הנקי") בשנת 2021 הסתכם לסך של כ-6,028 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של כ-2,102 מיליון ש"ח בשנת 2020.

**התשואה להון** בשנת 2021 עמדה על שיעור של כ-15.0% בהשוואה לכ-5.7% בשנת 2020.

התשואה להון ברבעון הרביעי של השנה עמדה על שיעור של 14.8% בהשוואה לשיעור של 9.8% ברבעון הרביעי אשתקד. הגידול המשמעותי בתשואה להון מקורו בגידול מהותי בהכנסות לצד גידול מתון בהוצאות ובהקטנת ההפרשה להפסדי אשראי בהשוואה לגידול משמעותי בהוצאה להפסדי אשראי בתקופה המקבילה אשתקד.

ביום 8 במרס 2022 אישר דירקטוריון הבנק חלוקת דיבידנד בסך של 588 מיליון ש"ח, המהווים כ-40% מהרווח לרבעון הרביעי של שנת 2021, וזאת בנוסף לחלוקת דיבידנד בסך של כ-2 מיליארד ש"ח במחצית השנייה של שנת 2021.

**הכנסות הריבית נטו** בשנת 2021 הסתכמו לסך של 10,346 מיליון ש"ח, גידול בשיעור של כ-18.6%, לעומת שנת 2020. הגידול בהכנסות הריבית הינו תוצאה של הגידול בתיק האשראי של הבנק ופערי המדד בין השנים אשר קוזזו בחלקן מהשפעות ירידת ריבית הפד וריבית בנק ישראל. בשנת 2021 המדד היה חיובי ועמד על שיעור של 2.4% למול מדד שלילי בשיעור של 0.6% בשנת 2020.

**ההוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי** בשנת 2021 משקפות שיעור הכנסה של כ-0.25% מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור לעומת שיעור הוצאה של כ-0.88% בשנת 2020. ההכנסה בשנת 2021 מקורה הן בהפרשה הפרטנית בעיקר כתוצאה מגביות והן בהפרשה הקבוצתית, על רקע ההתרחבות הכלכלית במשק, הירידה במצב התחלואה והשיפור בפרמטרים המאקרו כלכליים שנרשמו במהלך שנת 2021, נסיבות שהובילו לרישום של הכנסה קבוצתית מהפסדי אשראי בשיעור של כ-0.10% בשנת 2021. ברבעון הרביעי של שנת 2021 נרשמה הכנסה בשיעור של כ-0.10% מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור בהשוואה להוצאה בשיעור של כ-0.37% ברבעון המקביל אשתקד. ההכנסה ברבעון הרביעי של השנה מקורה בהפרשה הפרטנית, בעיקר עקב גביות. שיעור ההפרשה להפסדי אשראי ביחס ליתרת האשראי ליום 31 בדצמבר 2021 עמד על שיעור של 1.3%.

לפרטים נוספים ראה פרק [סיכוני אשראי](#) להלן.

**הכנסות מימון שאינן מריבית** בשנת 2021 הסתכמו לסך של כ-1,714 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של כ-1,026 מיליון ש"ח בשנת 2020. הגידול בהכנסות מקורו בעיקר ברווחים ממכירת מניות ריטיילורס בסך של כ-313 מיליון ש"ח, מרווחים שמומשו ושטרם מומשו בגין מניות איירונסורס בסך של כ-205 מיליון ש"ח ומהשפעת נגזרים והפרשי שער. יצוין כי שנת 2020 הושפעה מהותית מהתנודתיות בשוקי ההון בעקבות התפרצות נגיף הקורונה.

**העמלות התפעוליות והאחרות** עלו בכ-225 מיליון ש"ח בשנת 2021 לעומת שנת 2020. עיקר העלייה מקורה בעמלות מניירות ערך, עמלות מעסקי מימון, עמלות טיפול אשראי, ועמלות כרטיסי אשראי.

**ההכנסות האחרות** הסתכמו לסך של 291 מיליון ש"ח לעומת סך של 59 מיליון ש"ח בשנת 2020. עיקר הגידול מקורו ברווח ממכירת מכנים במהלך השנה.

**ההוצאות התפעוליות והאחרות** עלו בשנת 2021 בכ-382 מיליון ש"ח לעומת שנת 2020, גידול בשיעור של 5.4%. הוצאות השכר והנלוות עלו בשיעור של כ-13.4% בעיקר על רקע הפרשות למענקים, בהתחשב בתוצאות הכספיות. ההוצאות התפעוליות האחרות (לרבות הוצאות האחזקה והפחתה), ירדו בשיעור של כ-3.6%.

**יחס היעילות** לשנת 2021 השתפר ועמד על שיעור של 46.8% לעומת שיעור של 53.8% בשנת 2020.

יחס היעילות ברבעון הרביעי של השנה עמד על שיעור של 47.9% לעומת שיעור של 50.7% ברבעון הרביעי אשתקד.

**הרווח הבסיסי הנקי למניה** המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בשנת 2021 הסתכם ל-4.15 ש"ח לעומת 1.44 ש"ח בשנת 2020.

**יחס הון עצמי רובד 1** לרכיבי סיכון עמד ליום 31 בדצמבר 2021 על שיעור של 11.50%. יחס ההון הכולל ליום 31 בדצמבר 2021 עמד על שיעור של 14.21%.

לפרטים נוספים ראה [ביאור כ.25](#).

למידע בנוגע לתוצאות לפי רבעונים ראה נספח [דוח רווח והפסד מאוחד לרבעון - מידע רב רבעוני](#).

## התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר

### הכנסות ריבית, נטו

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר |                       |                             |                       |
|------------------------------|-----------------------|-----------------------------|-----------------------|
| 2020                         |                       | 2021                        |                       |
| שיעור הכנסות (הוצאות) ריבית  | הכנסות (הוצאות) ריבית | שיעור הכנסות (הוצאות) ריבית | הכנסות (הוצאות) ריבית |
| במיליוני ש"ח                 | באחוזים               | במיליוני ש"ח                | באחוזים               |
| 2.22                         | 10,175                | 2.20                        | 11,672                |
| 0.44                         | 1,452                 | 0.36                        | 1,326                 |
| 1.78                         | 8,723                 | 1.84                        | 10,346                |
| 1.90                         |                       | 1.95                        | (NIM)                 |

בשנת 2021 חלה עלייה בהכנסות הריבית נטו לעומת שנת 2020 אשר נבעה בעיקר מצמיחה בתיק האשראי ומפערי המדד בין התקופות אשר קוזזו בחלקן מהשפעות ירידת ריבית הפד וריבית בנק ישראל.

המדד בשנת 2021 עמד על שיעור חיובי של 2.4% בהשוואה למדד שלילי בשנת 2020 בשיעור שלילי של 0.6%. הכנסות הריבית נטו בשנת 2021 הושפעו לטובה מהמדד החיובי בסך של כ-802 מיליון ש"ח, בעוד בשנת 2020 התוצאות הושפעו לרעה מהמדד השלילי בסך של כ-101 מיליון ש"ח.

שיעור ההכנסה ירד ב-0.02% בין השנים, בעיקר לאור הירידה בריביות חסרות הסיכון השקלית והדולרית ושחיקת מרווחי האשראי, שינוי בתמהיל האשראי, ומגידול ביתרות הנכסים הנזילים שקוזזו ברובם על ידי השפעת המדד האמורה.

שיעור ההוצאה ירד ב-0.08% בין השנים, בעיקר לאור הירידה בריבית חסרת הסיכון השקלית והדולרית, שינוי בתמהיל ההתחייבות ועלייה בחלקו של העו"ש שקוזזו חלקית על ידי השפעת המדד.

כתוצאה מהאמור, בשנת 2021 חלה עלייה בתשואה נטו על הנכסים נושאי הריבית בשיעור של 0.05% וכן עלייה בפער הריבית - פער הריבית הכולל בשנת 2021 הינו 1.84% לעומת פער של 1.78% בשנת 2020.

להלן נתונים על פערי הריבית מפעילות בישראל בחלוקה למגזרי הצמדה:

במגזר המדדי פער הריבית בשנת 2021 עמד על שיעור של 1.46% לעומת 1.12% בשנת 2020. במגזר המט"ח פער הריבית בשנת 2021 עמד על שיעור של 0.88% לעומת 0.78% בשנת 2020. במגזר השקלי הלא צמוד פער הריבית בשנת 2021 עמד על שיעור של 1.76% לעומת 2.00% בשנת 2020.

הכנסות הריבית נטו ברבעון רביעי של השנה הסתכמו לסך של כ-2,553 מיליון ש"ח, גידול בשיעור של כ-15.2% בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד. המדד ברבעון הרביעי של השנה עמד על שיעור חיובי של 0.2% וברבעון המקביל אשתקד נותר ללא שינוי. הגידול בהכנסות הריבית נטו בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד מקורו בעיקר בצמיחה בתיק האשראי.

למידע נוסף בנוגע להכנסות והוצאות ריבית ראה נספח 1 - [שיעורי הכנסות והוצאות וניתוח השינויים בהכנסות והוצאות ריבית](#).

למידע נוסף ראה [שינויים עיקריים בתוצאות פעילות המגזרים הפיקוחיים](#) בפרק מגזרי פעילות פיקוחיים.



## הוצאות בגין הפסדי אשראי

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר  |         |               |         |
|---|---------|---------------|---------|
|   | 2020    | 2021          | השינוי  |
| במיליוני ש"ח  |         |               |         |
| הוצאה (הכנסה) פרטנית בגין הפסדי אשראי   | 664     | <b>(486)</b>  | (1,150) |
| הוצאה (הכנסה) קבוצתית בגין הפסדי אשראי  | 1,888   | <b>(326)</b>  | (2,214) |
| סך כל ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי   | 2,552   | <b>(812)</b>  | (3,364) |
| מזה:  |         |               |         |
| הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי                             | 2,105   | <b>(622)</b>  | (2,727) |
| הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיור                             | 175     | <b>(145)</b>  | (320)   |
| הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי פרטי אחר                          | 271     | <b>(45)</b>   | (316)   |
| הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לכנקים וממשלות                    | 1       | -             | (1)     |
| סך כל ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי   | 2,552   | <b>(812)</b>  | (3,364) |
| יחסים באחוזים:  |         |               |         |
| שיעור ההוצאה (ההכנסה) הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור  | 0.23    | <b>(0.15)</b> |         |
| שיעור ההוצאה (ההכנסה) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור          | 0.88    | <b>(0.25)</b> |         |
| שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור             | (0.18)  | <b>0.03</b>   |         |
| שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור | (10.00) | <b>1.99</b>   |         |

למידע נוסף בנוגע להוצאות הפסדי אשראי ראה פרק סיכוני אשראי, סעיף ג'לו, הערכה, סיווג וכללי הפרשה להפסדי אשראי, ביאור 13 וביאור 30.

## הכנסות שאינן מריבית

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר |       |              |        |
|------------------------------|-------|--------------|--------|
|                              | 2020  | 2021         | השינוי |
| במיליוני ש"ח                 |       |              |        |
| הכנסות מימון שאינן מריבית    | 1,026 | <b>1,714</b> | 67.1   |
| עמלות                        | 3,281 | <b>3,506</b> | 6.9    |
| הכנסות אחרות                 | 59    | <b>291</b>   | +      |
| סך הכל                       | 4,366 | <b>5,511</b> | 26.2   |

להלן פירוט הכנסות מימון שאינן מריבית

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר |        |       |              |
|------------------------------|--------|-------|--------------|
|                              | השני   | 2020  | 2021         |
| באחוזים                      |        |       | במיליוני ש"ח |
|                              |        | (1)   | 310          |
| +                            | 311    |       |              |
|                              | (38.7) | 377   | 231          |
|                              |        | 227   | 842          |
| +                            | 615    |       |              |
|                              | 100.0  | (2)   | -            |
|                              |        | 367   | 349          |
|                              | (4.9)  | 58    | (18)         |
| -                            | (76)   |       |              |
|                              | 67.1   | 1,026 | 1,714        |
|                              | 688    |       |              |

(א) כולל השפעת הפרשי שער.

ההכנסות נטו בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער הושפעו בשנת 2021 בעיקר מעליית הריבית חסרת הסיכון בגין נגזרים שאינם למטרות מסחר, בעוד שבשנת 2020 הן הושפעו מהירידה בריבית חסרת הסיכון. הרווחים ממניות שאינן למסחר כוללים בשנת 2021 רווחים שמומשו ושטרם מומשו בגין מניות ריטיילורס ומניות איירונסורס בסך של כ-518 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס), בשנת 2020 כוללים רווח ממכירת מניות ויזה בסך 86 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס).

להלן פירוט העמלות

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר |      |       |              |
|------------------------------|------|-------|--------------|
|                              | השני | 2020  | 2021         |
| באחוזים                      |      |       | במיליוני ש"ח |
|                              |      | 642   | 649          |
| 1.1                          | 7    |       |              |
|                              |      | 727   | 784          |
| 7.8                          | 57   |       |              |
|                              |      | 327   | 365          |
| 11.6                         | 38   |       |              |
|                              |      | 173   | 203          |
| 17.3                         | 30   |       |              |
|                              |      | 268   | 281          |
| 4.9                          | 13   |       |              |
|                              |      | 392   | 402          |
| 2.6                          | 10   |       |              |
|                              |      | 442   | 495          |
| 12.0                         | 53   |       |              |
|                              |      | 310   | 327          |
| 5.5                          | 17   |       |              |
|                              |      | 3,281 | 3,506        |
| 6.9                          | 225  |       |              |

(א) כולל דמי ניהול ועמלות מביטוח חיים וביטוח דירה.

הגידול בעמלות בשנת 2021 בשיעור של כ-6.9% בהשוואה לשנת 2020 מקורו בעמלות מניירות ערך, עמלות טיפול אשראי, עמלות כרטיסי אשראי ועמלות מעסקי מימון, בעיקר על רקע גידול בהיקפי הפעילות.

## להלן פירוט ההכנסות האחרות

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר          |        |      |              |
|---------------------------------------|--------|------|--------------|
|                                       | השינוי | 2020 | 2021         |
| באחוזים                               |        |      | במיליוני ש"ח |
| רווחים מיעודה לפיצויים                | 74     | 9    | 83           |
| הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וציוד | 158    | 50   | 208          |
| סך הכל                                | 232    | 59   | 291          |

## הוצאות תפעוליות ואחרות

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר    |        |       |              |
|---------------------------------|--------|-------|--------------|
|                                 | השינוי | 2020  | 2021         |
| באחוזים                         |        |       | במיליוני ש"ח |
| משכורות והוצאות נלוות           | 13.4   | 3,742 | 4,242        |
| פחת והפחתות                     | 2.4    | 678   | 694          |
| הוצאות אחזקת בניינים וציוד      | (9.0)  | 924   | 841          |
| הוצאות אחרות                    | (3.0)  | 1,702 | 1,651        |
| סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות | 5.4    | 7,046 | 7,428        |

יחס היעילות לשנת 2021 השתפר ועמד על שיעור של 46.8% לעומת שיעור של 53.8% בשנת 2020. השיפור המהותי ביחס היעילות נובע מגידול מהותי בהכנסות בשיעור של כ-21.1% לעומת גידול מתון יותר בהוצאות בשיעור של כ-5.4%, על רקע הפרשות למענקים, כאמור להלן. הירידה בהוצאות אחרות הינה תוצאה של שורה של מהלכים בהן נקט הבנק על מנת להתאים את ההוצאות למיקודים העסקיים.

יחס ההוצאות התפעוליות והאחרות לסך המאזן הינו 1.13%, לעומת 1.27% בשנת 2020.

## הוצאות שכר

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר |        |       |              |
|------------------------------|--------|-------|--------------|
|                              | השינוי | 2020  | 2021         |
| באחוזים                      |        |       | במיליוני ש"ח |
| שכר ונלוות                   | 14.7   | 3,374 | 3,871        |
| הוצאות פנסיה, פיצויים ופרישה | 0.8    | 368   | 371          |
| סך הכל הוצאות שכר            | 13.4   | 3,742 | 4,242        |

הוצאות שכר ונלוות מהוות כ-57.1% מסך כל ההוצאות התפעוליות בשנת 2021, לעומת כ-53.1% בשנת 2020. הוצאות השכר עלו בשנת 2021 בהשוואה לשנת 2020 בעיקר על רקע הפרשות למענקים בהתחשב בתוצאות הכספיות.

## הוצאות והשקעות בגין מערך טכנולוגיית המידע

### להלן הוצאות והשקעות בגין מערך טכנולוגיית המידע

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2021                              |     |                      |       |
|--|-----|----------------------|-------|
| סך הכל   | אחר | חומרה <sup>(א)</sup> | תוכנה |
| במיליוני ש"ח   |     |                      |       |
| הוצאות בגין מערך טכנולוגיית המידע, כפי שנכללו בדוח רווח והפסד: |     |                      |       |
| 491  | -   | 93                   | 398   |
| הוצאות בגין שכר עבודה ונלוות                                   |     |                      |       |
| 164  | -   | 49                   | 115   |
| הוצאות בגין רכישות או רישיונות שימוש שלא הונו לנכסים           |     |                      |       |
| 51   | 3   | -                    | 48    |
| הוצאות בגין מיקור חוץ  |     |                      |       |
| 609  | 8   | 78                   | 523   |
| הוצאות בגין פחת  |     |                      |       |
| 74   | 28  | 11                   | 35    |
| הוצאות אחרות   |     |                      |       |
| 1,389  | 39  | 231                  | 1,119 |
| סך הכל הוצאות  |     |                      |       |
| תוספות לנכסים בגין מערך טכנולוגיית המידע שלא נזקפו כהוצאה:     |     |                      |       |
| 274  | -   | -                    | 274   |
| עלויות בגין שכר עבודה ונלוות                                   |     |                      |       |
| 119  | -   | -                    | 119   |
| עלויות בגין מיקור חוץ  |     |                      |       |
| 151  | -   | 57                   | 94    |
| עלויות רכישה או רישיונות שימוש <sup>(ב)</sup>                  |     |                      |       |
| 13   | 13  | -                    | -     |
| עלויות ציוד, בניינים ומקרקעין                                  |     |                      |       |
| 557  | 13  | 57                   | 487   |
| סך הכל עלויות  |     |                      |       |
| יתרות נכסים בגין מערך טכנולוגיית המידע                         |     |                      |       |
| 1,341  | 383 | 149                  | 809   |
| סך הכל עלות מופחתת   |     |                      |       |
| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020                              |     |                      |       |
| סך הכל   | אחר | חומרה <sup>(א)</sup> | תוכנה |
| במיליוני ש"ח   |     |                      |       |
| הוצאות בגין מערך טכנולוגיית המידע, כפי שנכללו בדוח רווח והפסד: |     |                      |       |
| 470  | -   | 86                   | 384   |
| הוצאות בגין שכר עבודה ונלוות                                   |     |                      |       |
| 194  | -   | 49                   | 145   |
| הוצאות בגין רכישות או רישיונות שימוש שלא הונו לנכסים           |     |                      |       |
| 63   | 3   | -                    | 60    |
| הוצאות בגין מיקור חוץ  |     |                      |       |
| 590  | 9   | 84                   | 497   |
| הוצאות בגין פחת  |     |                      |       |
| 88   | 27  | 24                   | 37    |
| הוצאות אחרות   |     |                      |       |
| 1,405  | 39  | 243                  | 1,123 |
| סך הכל הוצאות  |     |                      |       |
| תוספות לנכסים בגין מערך טכנולוגיית המידע שלא נזקפו כהוצאה:     |     |                      |       |
| 246  | -   | -                    | 246   |
| עלויות בגין שכר עבודה ונלוות                                   |     |                      |       |
| 102  | -   | -                    | 102   |
| עלויות בגין מיקור חוץ  |     |                      |       |
| 205  | -   | 60                   | 145   |
| עלויות רכישה או רישיונות שימוש <sup>(ב)</sup>                  |     |                      |       |
| 18   | 18  | -                    | -     |
| עלויות ציוד, בניינים ומקרקעין                                  |     |                      |       |
| 571  | 18  | 60                   | 493   |
| סך הכל עלויות  |     |                      |       |
| יתרות נכסים בגין מערך טכנולוגיית המידע                         |     |                      |       |
| 1,430  | 339 | 183                  | 908   |
| סך הכל עלות מופחתת   |     |                      |       |

(א) לרבות תשתיות תקשורת.

(ב) עלויות רכישה או רישיונות שימוש בגין מערך טכנולוגיית המידע אשר לא סווגו בדוחות הכספיים כרכוש קבוע (עלויות ציוד, בניינים ומקרקעין) אלא כהוצאה מראש.

(ג) לרבות רכישות ורישיונות שימוש של תוכנה וחומרה לכלל החטיבות בתאגיד הבנקאי.

## להלן תמצית דוח על הרווח הכולל

הרווח הכולל לשנת 2021 הסתכם לסך של 5,943 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 2,805 מיליון ש"ח בשנת 2020.

הפער בין הרווח הכולל לרווח הנקי בשנת 2021 מקורו בעיקר מהתאמות חיוביות להתחייבויות בגין הטבות לעובדים בסך של 392 מיליון ש"ח אשר נבעו בעיקר מהשפעות האינפלציה, תשואות גבוהות על נכסי התכנית והפחתת קרן ההון, אשר קוזזו בחלקן מירידת ריבית ההיוון וכן מהתאמות שליליות בגין אגרות חוב זמינות למכירה בסך של 438 מיליון ש"ח, אשר נבעו בעיקר מעליית הריבית (בשנת 2020 - הושפעו מירידת הריבית).

יצוין כי לאחר תאריך המאזן חלו ירידות משמעותיות בשווקים, בין היתר, על רקע עליית הריבית והעימות הצבאי בין אוקראינה לרוסיה. במקביל, עליית הריבית הובילה לירידה בהתחייבויות הפנסיוניות.

התאמות אלה נזקפות ישירות לרווח כולל אחר ובתקופות מאוחרות יותר נזקפות לרווח והפסד.

### לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

| 2020  | 2021  |   |
|---|-------|---|
|   |       | במיליוני ש"ח  |
| 2,102   | 6,028 | רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק                            |
| השינויים במרכיבי רווח (הפסד) כולל אחר, המיוחס לבעלי המניות של הבנק: |       |   |
| 814   | (438) | התאמות בגין הצגת אגרות חוב זמינות למכירה לפי שווי הוגן, נטו |
| 336   | 392   | התאמות של התחייבויות בגין הטבות לעובדים                     |
| (8)   | (75)  | התאמות אחרות <sup>(א)</sup>                                 |
| (460)   | 4     | השפעת המס המתייחס   |
| (21)  | (32)  | בניכוי הפסד כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה  |
| 703   | (85)  | רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי מניות הבנק לאחר מיסים     |
| 2,805   | 5,943 | רווח כולל המיוחס לבעלי מניות הבנק                           |

(א) להרכב ההתאמות האחרות ראה [ביאור 10](#).

## המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון

המאזן של קבוצת לאומי הסתכם ב-31 בדצמבר 2021 ב-656.5 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-556.0 מיליארד ש"ח בסוף 2020 - גידול של 18.1%, מאזן הבנק הסתכם ב-31 בדצמבר 2021 ב-631.0 מיליארד ש"ח לעומת 532.8 מיליארד ש"ח בסוף 2020, גידול של 18.4%.

הגידול העיקרי בנכסים הינו במזומנים ופיקדונות בבנקים אשר גדלו בשיעור של כ-44.9%, ובאשראי לציבור אשר גדל בשיעור של כ-16.1%. גידולים אלו מומנו בעיקר על ידי גידול בפיקדונות הציבור אשר גדלו בשיעור של 20.2% בהשוואה לשנה קודמת. גידולים אלו, לצד הירידה בריבית הפד ובריבית בנק ישראל בהשוואה לאשתקד, ופערי המדד, תרמו משמעותית לגידול בהכנסות הריבית נטו במהלך התקופה.

ערך הנכסים הנקובים במטבע חוץ והצמודים למטבע חוץ מסך מאזן הקבוצה הינו כ-128.7 מיליארד ש"ח, כ-19.6% מסך הנכסים. ב-2021 יוסף השקל ביחס לדולר של ארה"ב ב-3.3%, יוסף ביחס לאירו ב-10.8% ויוסף ביחס לליש"ט ב-4.3%. השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ תרם לירידה בשיעור של כ-0.7% בסך כל המאזן של הקבוצה.

סך כל הנכסים בניהול הקבוצה - סך כל המאזן וכן תיקי ניירות ערך של הלקוחות וקופות גמל וקרנות השתלמות לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי וניהול פיקדון, מסתכמים בכ-2,144 מיליארד ש"ח, לעומת 1,734 מיליארד ש"ח בסוף 2020, גידול של כ-23.6%.

### 1. להלן ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים

| מאוחד   |         |         |         |       |
|---|---------|---------|---------|-------|
| 31 בדצמבר                                     |         |         |         |       |
|   | 2021    | 2020    | השינוי  |       |
| במיליוני ש"ח                                  | באחוזים |         |         |       |
| סך כל המאזן                                   | 656,454 | 556,035 | 100,419 | 18.1  |
| מזומנים ופיקדונות בבנקים                      | 197,402 | 136,194 | 61,208  | 44.9  |
| ניירות ערך                                    | 86,927  | 92,297  | (5,370) | (5.8) |
| אשראי לציבור, נטו                             | 342,879 | 295,341 | 47,538  | 16.1  |
| בניינים וציוד                                 | 2,720   | 2,932   | (212)   | (7.2) |
| פיקדונות הציבור                               | 537,269 | 447,031 | 90,238  | 20.2  |
| פיקדונות מבנקים                               | 25,370  | 15,143  | 10,227  | 67.5  |
| אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים | 15,428  | 16,303  | (875)   | (5.4) |
| הון המיוחס לבעלי המניות של הבנק               | 41,610  | 37,664  | 3,946   | 10.5  |

### 2. להלן התפתחות בסעיפים חוץ מאזניים עיקריים

| מאוחד   |           |           |         |        |
|---|-----------|-----------|---------|--------|
| 31 בדצמבר   |           |           |         |        |
|   | 2021      | 2020      | השינוי  |        |
| במיליוני ש"ח  | באחוזים   |           |         |        |
| אשראי תעודות, נטו   | 1,637     | 1,067     | 570     | 53.4   |
| ערבויות והתחייבויות אחרות, נטו  | 52,935    | 42,308    | 10,627  | 25.1   |
| מסגרות אשראי של כרטיסי אשראי שלא נוצלו, נטו   | 7,994     | 15,655    | (7,661) | (48.9) |
| מסגרות חח"ד ומסגרות אשראי אחרות בחשבונות לפי דרישה, שלא נוצלו, נטו                    | 16,528    | 15,896    | 632     | 4.0    |
| התחייבויות בלתי חוזרות לתת אשראי שאושר ועדיין לא ניתן והתחייבויות להוצאת ערבויות, נטו | 70,136    | 60,084    | 10,052  | 16.7   |
| מכשירים נגזרים <sup>(א)</sup>   | 892,563   | 698,304   | 194,259 | 27.8   |
| אופציות מכל הסוגים <sup>(ב)</sup>   | 110,897   | 92,392    | 18,505  | 20.0   |
| נכסים כספיים חוץ מאזניים של לקוחות  | 1,487,519 | 1,177,655 | 309,864 | 26.3   |

(א) כולל עסקאות "פורוורד", חוזי החלפות פינגסיות, swaps, futures ונגזרי אשראי. למידע נוסף ראה [ביאור 228 ו-228.ב](#).  
 (ב) למידע נוסף ראה [ביאור 228.ב](#).

הקיסון במסגרות אשראי של כרטיסי אשראי שלא נוצלו נובע בעיקרו מפעולות שנקט הבנק לצמצום מסגרות אשראי בלתי מנוצלות בהתאם לצו להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה) שינוי השיעור והסכומים לעניין צמצום מסגרות אשראי סעיף 9(ג) לחוק (הוראת שעה) התשפ"א-2020 ("הצו"), בהמשך להוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017 ("החוק"). המהלך לצמצום מסגרות לא מנוצלות בכרטיסי אשראי מכח הצו והחוק הוחל על כלל לקוחות הבנק ולא רק על הלקוחות הפרטיים.

בהמשך לאמור בפרק [חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית כדוח ממשל תאגידי לימים 31 בדצמבר 2021 ו-31 בדצמבר 2020](#) יצוין כי הבנק ביצע פעולות לצמצום סך מסגרות האשראי בהתבסס בין היתר על חוות דעת מקצועיות שהתקבלו וכן ביצע שורה של מהלכים שמטרתם היתה לתמוך וללוות את פעולות הצמצום, ובהם: הדרכות מתאימות לסניפי הבנק, מעקב אחר שיעורי ניצול מסגרות ועוד. הבנק ביצע שני מהלכי צמצום נוספים במהלך דצמבר 2021 ובמהלך ינואר 2022.

### האשראי לציבור, נטו

האשראי לציבור ברוטו גדל בשנת 2021 בשיעור של 15.6%. האשראי לציבור נטו בקבוצת לאומי, הסתכם בסוף 2021 ב-342.9 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-295.3 מיליארד ש"ח בסוף 2020, גידול בשיעור של כ-16.1%. בנטרול השפעת השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ, גדל האשראי לציבור, נטו ליום 31 בדצמבר 2021 בשיעור של 16.6% בהשוואה לסוף שנת 2020.

האשראי לציבור נטו, מהווה 52.2% מסך כל המאזן לעומת 53.1% בסוף 2020.

בנוסף לאשראי לציבור משקיעה הקבוצה בניירות ערך של חברות המסתכמים בסוף 2021 ב-19,688 מיליון ש"ח בהשוואה ל-19,048 מיליון ש"ח בסוף 2020, והמגלמים גם כן סיכונים אשראי.

האשראי לציבור נטו בשקלים לא צמודים מהווה ליום 31 בדצמבר 2021 כ-72.3% מסך האשראי, וכ-71.5% לסוף שנת 2020. האשראי הצמוד מהווה ליום 31 בדצמבר 2021 14.0% מסך האשראי, בהשוואה לכ-14.6% לסוף שנת 2020.

למידע נוסף בנוגע להשפעת משבר הקורונה ראה פרק [סיכונים אשראי](#).

### הלך התפתחות האשראי לציבור, לאחר הפרשה להפסדי אשראי לפי ענפי משק עיקריים

|                              | 31 בדצמבר    |         | 2021   | 2020 | השינוי | באחוזים |
|------------------------------|--------------|---------|--------|------|--------|---------|
|                              | במיליוני ש"ח |         |        |      |        |         |
| אנשים פרטיים - הלוואות לדיור | 103,199      | 89,753  | 13,446 | 15.0 |        |         |
| אנשים פרטיים - אחר           | 27,284       | 25,412  | 1,872  | 7.4  |        |         |
| בינוי ונדל"ן                 | 89,386       | 69,542  | 19,844 | 28.5 |        |         |
| מסחרי                        | 28,012       | 27,048  | 964    | 3.6  |        |         |
| תעשייה                       | 21,657       | 19,991  | 1,666  | 8.3  |        |         |
| אחר                          | 73,341       | 63,595  | 9,746  | 15.3 |        |         |
| סך הכל                       | 342,879      | 295,341 | 47,538 | 16.1 |        |         |

למידע נוסף בנוגע להתפתחות האשראי וסיכונים האשראי לפי ענפי משק ראה פרק [סיכונים אשראי](#).

### סיכון אשראי בעייתי

#### הלך סיכון אשראי בעייתי לאחר הפרשות פרטניות וקבוצתיות

|                                | 31 בדצמבר    |     | 2021  | 2020 | סך הכל |
|--------------------------------|--------------|-----|-------|------|--------|
|                                | במיליוני ש"ח |     |       |      |        |
| סיכון אשראי פגום, נטו          | 2,007        | 119 | 2,889 | 153  | 3,042  |
| סיכון אשראי נחות, נטו          | 741          | 11  | 339   | 25   | 364    |
| סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת, נטו | 2,077        | 646 | 3,299 | 309  | 3,608  |
| סך הכל                         | 4,825        | 776 | 5,601 | 487  | 7,014  |

## להלן סיכון אשראי בעייתי לאחר הפרשות פרטניות וקבוצתיות (המשך)

| 31 בדצמבר    |       |  |
|--------------|-------|--|
| 2020         | 2021  |  |
| במיליוני ש"ח |       |  |
| 7,807        | 6,054 | סיכון אשראי בעייתי מסחרי                   |
| 1,427        | 1,283 | סיכון אשראי בעייתי קמעונאי                 |
| 9,234        | 7,337 | סך הכל                                     |
| 2,220        | 1,736 | יתרת הפרשה להפסדי אשראי                    |
| 7,014        | 5,601 | סיכון אשראי בעייתי לאחר הפרשה להפסדי אשראי |

למידע נוסף בנוגע לאשראי בעייתי ראה פרק [סיכונים אשראי וביאור 30](#).

## ניירות ערך

### מדיניות ניהול ההשקעות בניירות ערך (הנוסטרו)

מדיניות ניהול ההשקעות בניירות ערך (הנוסטרו) של הקבוצה מוגדרת במסגרת תכנית העבודה השנתית והרב-שנתית של הקבוצה. המדיניות מגדירה את תיאבון הסיכון המאושר להשגת היעדים העסקיים. תיאבון הסיכון כולל עקרונות ומגבלות כמותיות להפסדים שהקבוצה מוכנה לספוג בתרחישים ברמות שונות של חומרה. המגבלות העיקריות מתייחסות לסכומי ההשקעה, רמות סיכון (דירוגי אשראי, מח"מ, ריבית, וכו'), חשיפה למנפיק, חשיפה למנהל השקעות/למנהל קרן, חשיפה גיאוגרפית, וכו'. כל ההשקעות מבוצעות מתוך רשימה של מכשירי השקעה מותרים להשקעה.

תיקי הנוסטרו מנוהלים מתוך ראייה כוללת ברמת הבנק והקבוצה בהיותם מרכיב מרכזי בניהול סיכונים הנזילות וסיכונים השוק.

הראייה הכוללת משתקפת בעקרון העדפת השקעות בעלות מתאם חלקי/נמוך עם יתר פעילות הבנק והקבוצה. בהתאם לכך, מובא בחשבון היתרון הגלום בהשקעות הנוסטרו במט"ח בניירות ערך שהונפקו בחו"ל, התורמות לפיזור סיכונים מחוץ למשק הישראלי.

פיזור הסיכונים בתיק הנוסטרו רב מימדי: פיזור גיאוגרפי, בין ענפי משק, בין מנפיקים, בין מנהלי השקעות, בין מכשירי השקעה וכד'.

ההשקעות מבוצעות על בסיס שיקולי רווחיות מתואמת סיכון תוך התחשבות בדרישות ההון המתאימות.

בשיקולי ההשקעה מיוחס דגש מיוחד להימנעות מהפסדים משמעותיים (Tail Risk).

פעילות הנוסטרו מתמקדת בעיקרה בשווקים מרכזיים, המתפקדים בסביבה פיקוחית מפותחת ואפקטיבית.

אישור המכשירים המותרים להשקעה מביא בחשבון היבטים שונים כגון שקיפות וקלות גישה למקור בלתי תלוי ואמין לשערור/תמחור השווי, ומזעור המורכבות והסיכונים התפעוליים והמשפטיים.

השקעות הקבוצה בניירות ערך ב-31 בדצמבר 2021 הסתכמו ב-86.9 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-92.3 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2020, קיטון של 5.8%.

יצוין כי לאחר תאריך המאזן חלו ירידות משמעותיות בשווקים, בין היתר, על רקע עליית הריבית והעימות הצבאי בין אוקראינה לרוסיה.

ניירות הערך בקבוצה מסווגים לארבע קטגוריות: ניירות ערך למסחר, מניות וקרנות שאינן למסחר, אגרות חוב זמינות למכירה ואגרות חוב מוחזקות לפדיון.

סיווג נייר ערך הנרכש על ידי הבנק לתיק ניירות ערך למסחר, לאגרות חוב זמינות למכירה, למניות וקרנות שאינן למסחר או לתיק אגרות חוב מוחזקות לפדיון מתבצע במועד רכישתו ונעשה בהתאם לכוננת הבנק לשימוש בנייר. ניירות שנרכשים לצורכי מסחר (או במטרה לגדר רכיבים אחרים של התיק למסחר), לצורכי עשיית שוק או במסגרת חדר עסקאות, מסווגים לתיק ניירות ערך למסחר. ניירות הנרכשים במסגרת ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק מסווגים בתיק הזמין למכירה או כמניות שאינן למסחר. אגרות חוב הנרכשות על מנת להחזיקן עד לפדיונם מסווגים בתיק המוחזק לפדיון.

ניירות ערך למסחר מוצגים במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת נזקף לדוח רווח והפסד. אגרות חוב זמינות למכירה מוצגות במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת מוצג בסעיף נפרד בהון ברווח כולל אחר שנקרא "התאמות בגין הצגת אגרות חוב זמינות למכירה לפי שווי הוגן" בניכוי המס המתייחס. בכל מקרה שבו קיימת ירידת ערך שהינה בעלת אופי אחר מזמני ההפרש נזקף לרווח והפסד. אגרות חוב מוחזקות לפדיון מוצגים במאזן לפי עלות מופחתת.



מניות וקרנות שאינן למסחר שקיים לגביהן שווי הוגן זמין מוצגות במאזן לפי שווי הוגן וההפרש בין השווי הוגן לעלות נזקף לדוח רווח והפסד. מניות וקרנות שאינן למסחר שלא קיים לגביהן שווי הוגן זמין מוצגות במאזן לפי עלות בניכוי ירידת ערך בתוספת או בניכוי שינויים במחירים נצפים בעסקאות רגילות בהשקעות דומות או זהות של אותו מנפיק. רווחים או הפסדים שטרם מומשו מהתאמות לשינויים במחירים נצפים כאמור, נזקפים לדוח רווח והפסד.

**אופן חישוב השווי הוגן**

השווי הוגן של ניירות ערך ישראליים מתבסס בעיקרו על מחירים מצוטטים מהבורסה לניירות ערך בתל-אביב ובניירות ערך זרים על מחירים המתקבלים ממקורות חיצוניים. מניות וקרנות שלא מתקיים לגביהן שווי הוגן זמין מוצגות לפי עלות בניכוי ירידת ערך, מותאמת מעלה או מטה למחירים נצפים בעסקאות דומות או זהות של אותו מנפיק.

אגרות החוב בישראל הנקובות בשקלים ואינן סחירות משוערכות באמצעות מודל, מכיוון שאין שוק פעיל לאגרות החוב הללו.

**להלן סיווג סעיף ניירות הערך במאזן המאוחד**

|  |  | 31 בדצמבר                           |                                     | 2020                                |                                     | 2021         |              |
|--|--|-------------------------------------|-------------------------------------|-------------------------------------|-------------------------------------|--------------|--------------|
|  |  | אגרות חוב                           | אגרות חוב                           | אגרות חוב                           | אגרות חוב                           | מניות וקרנות | מניות וקרנות |
|  |  | מחזקות לפדיון למכירה <sup>(א)</sup> | מחזקות לפדיון למכירה <sup>(א)</sup> | מחזקות לפדיון למכירה <sup>(א)</sup> | מחזקות לפדיון למכירה <sup>(א)</sup> | לא למסחר     | לא למסחר     |
|  |  | סך הכל                              | סך הכל                              | סך הכל                              | סך הכל                              | סך הכל       | סך הכל       |
|  |  | 4,188                               | 4,188                               | 3,144                               | 3,144                               | 34,821       | 34,821       |
|  |  | 20,116                              | 20,116                              | 223                                 | 223                                 | 19,893       | 19,893       |
|  |  | 392                                 | 392                                 | 323                                 | 323                                 | 69           | 69           |
|  |  | 8,959                               | 8,959                               | 98                                  | 98                                  | 8,861        | 8,861        |
|  |  | 9,341                               | 9,341                               | 80                                  | 80                                  | 6,996        | 6,996        |
|  |  | 278                                 | 278                                 | 58                                  | 58                                  | 220          | 220          |
|  |  | 6,931                               | 6,931                               | 46                                  | 46                                  | 6,067        | 6,067        |
|  |  | 4,396                               | 4,396                               | 61                                  | 61                                  | 4,335        | 4,335        |
|  |  | 92,297                              | 92,297                              | 4,033                               | 4,033                               | 76,927       | 76,927       |
|  |  | 2,591                               | 2,591                               | 3,919                               | 3,919                               | 30,280       | 30,280       |
|  |  | -                                   | -                                   | -                                   | -                                   | 26,512       | 26,512       |
|  |  | 288                                 | 288                                 | 342                                 | 342                                 | 27           | 27           |
|  |  | 42                                  | 42                                  | 106                                 | 106                                 | 8,329        | 8,329        |
|  |  | 53                                  | 53                                  | 691                                 | 691                                 | 42           | 42           |
|  |  | 15                                  | 15                                  | 4,344                               | 4,344                               | 53           | 53           |
|  |  | 3,122                               | 3,122                               | 7,175                               | 7,175                               | 2,265        | 2,265        |
|  |  | 4,344                               | 4,344                               | 585                                 | 585                                 | 9,532        | 9,532        |
|  |  | 71,430                              | 71,430                              | 1,693                               | 1,693                               | 6,882        | 6,882        |
|  |  | 8,031                               | 8,031                               | 4,359                               | 4,359                               | 15           | 15           |
|  |  | 86,927                              | 86,927                              | 4,344                               | 4,344                               | 8,329        | 8,329        |
|  |  | 3,122                               | 3,122                               | 7,143                               | 7,143                               | 27           | 27           |
|  |  | 4,344                               | 4,344                               | 8,031                               | 8,031                               | 27           | 27           |
|  |  | 71,430                              | 71,430                              | 8,031                               | 8,031                               | 27           | 27           |
|  |  | 8,031                               | 8,031                               | 8,031                               | 8,031                               | 27           | 27           |

- (א) כולל רווחים, נטו שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 1.34 מיליארד ש"ח שנרשמו ברווח כולל אחר (31 בדצמבר 2020 - רווחים, נטו בסך 2.06 מיליארד ש"ח).
- (ב) כולל רווחים, נטו שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 8 מיליון ש"ח שנרשמו ברווח והפסד (31 בדצמבר 2020 - רווחים, נטו בסך 52 מיליון ש"ח).
- (ג) מזה: ממשלת ארה"ב בסך 19.7 מיליארד ש"ח (31 בדצמבר 2020 - בסך 11.5 מיליארד ש"ח).
- (ד) מרבית אגרות החוב של מוסדות פיננסיים זרים הינם מסוג Super-nationals, Sovereign and Agencies (SSA) או עם גיבוי מדינות.

ליום 31 בדצמבר 2021 כ-82.2% מתיק הנוסטרו של הקבוצה סווג כזמין למכירה, כ-3.6% כתיק למסחר, כ-5.0% כמניות וקרנות שאינן למסחר וכ-9.2% בתיק לפדיון. כ-5.0% משווי ניירות הערך הינן השקעות בקרנות ובמניות של חברות שאינן מוצגות על בסיס השווי המאזני, אלא לפי עלות או שווי שוק של הקרנות/מניות הנסחרות בבורסה.

למידע בנוגע לשווי ניירות ערך לפי אופן המדידה ראה [ביאור 33.א](#).

**התיק הזמין למכירה**

- בשנת 2021 היה קיטון ברווח כולל אחר בגין אגרות חוב זמינות למכירה בסך 0.4 מיליארד ש"ח (לפני השפעת המס) בהשוואה לגידול ברווח כולל אחר בגין אגרות חוב זמינות למכירה בסך של 0.8 מיליארד ש"ח (לפני השפעת המס) בשנת 2020.
  - בשנת 2021 נזקפו לרווח והפסד רווחים נטו ממכירת אגרות חוב זמינות למכירה בסך של 0.2 מיליארד ש"ח (לפני השפעת המס) לעומת רווחים נטו בסך 0.4 מיליארד ש"ח (לפני השפעת המס) בשנת 2020.
- היתרה המצטברת נטו של התאמות לשווי הוגן של אגרות חוב המוחזקות בתיק הזמין למכירה ליום 31 בדצמבר 2021 מסתכמת בסכום חיובי של 0.9 מיליארד ש"ח (לאחר השפעת המס), לעומת סכום חיובי של 1.2 מיליארד ש"ח בסוף 2020. סכומים אלה מייצגים רווחים נטו (לאחר השפעת המס) שטרם מומשו לתאריכי הדוחות.
- ביום 1 במרס 2021 סווגה חברת הבת בארה"ב יתרה של כ-750 מיליון ש"ח (225 מיליון דולר) מתיק אגרות חוב זמינות למכירה לתיק אגרות חוב מוחזקות לפדיון.

למידע בנוגע להתאמות לשווי הוגן של ניירות זמינים למכירה שנזקפו להון ראה [ביאור 12](#).

## השקעות במניות ובקרנות

סך כל ההשקעות במניות ובקרנות מסתכמות ליום 31 בדצמבר 2021 בכ-4.4 מיליארד ש"ח, מזה מניות וקרנות סחירות 2.6 מיליארד ש"ח ושאינן סחירות 1.8 מיליארד ש"ח. החל מינואר 2019, שינויים בשווי ההגון של מניות וקרנות שאינן למסחר שטרם מומשו יוכרו באופן שוטף ישירות בדוח רווח והפסד במקום ברווח הכולל האחר. מסך כל ההשקעה 4.3 מיליארד ש"ח מסווגים בתיק המניות וקרנות שאינן למסחר.

ההון הנדרש בגין השקעות אלה עומד ליום 31 בדצמבר 2021 על סך של 0.4 מיליארד ש"ח.

למידע נוסף ראה [ביאור 12](#).

## התיק למסחר

ב-31 בדצמבר 2021, בתיק למסחר יש כ-3.1 מיליארד ש"ח אגרות חוב לעומת 4.0 מיליארד ש"ח אגרות חוב ב-31 בדצמבר 2020. נכון ל-31 בדצמבר 2021 התיק למסחר מהווה כ-3.6% מסך תיק הנוסטרו של הקבוצה לעומת 4.4% ב-31 בדצמבר 2020. בגין אגרות חוב למסחר נרשמו בדוח רווח והפסד הפסדים שמומשו וטרם מומשו בסך של 18 מיליון ש"ח לעומת רווחים בסך 51 מיליון ש"ח בשנת 2020, ובגין מניות וקרנות נרשמו הפסדים שמומשו וטרם מומשו בסך 1 מיליון ש"ח לעומת רווחים בסך 7 מיליון ש"ח ב-2020.

למידע נוסף בנוגע להרכב התיק ראה [ביאור 12](#).

## השקעות בניירות ערך שהונפקו בחו"ל

### א. השקעות בניירות ערך מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל

תיק ניירות ערך מגובי נכסים של הקבוצה (משכנתאות ושאינם משכנתאות), שכולו המדורג בדרוג השקעה (Investment Grade), מסתכם בכ-9.5 מיליארד ש"ח (כ-3.1 מיליארד דולר) ל-31 בדצמבר 2021 לעומת 9.3 מיליארד ש"ח בסוף 2020. מתוך התיק הנ"ל ל-31 בדצמבר 2021 כ-7.2 מיליארד ש"ח (כ-2.3 מיליארד דולר) מסווג בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון.

התיק הזמין למכירה של השקעות בניירות ערך מגובי נכסים בחו"ל ליום 31 בדצמבר 2021 כולל השקעה באגרות חוב מגובות משכנתאות בסכום של כ-5.1 מיליארד ש"ח. 93.1% מסך אגרות החוב המגובות משכנתאות שבתיק הזמין הונפקו על ידי סוכנויות פדראליות בארה"ב (FNMA, FHLMC, GNMA) ומדורגות, נכון למועד הדוח, בדירוג AAA.

נכון ליום 31 בדצמבר 2021 הסתכמה ירידת הערך המצטברת נטו שנזקפה להון עצמי הנובעת מתיק אגרות החוב המגובות משכנתאות בכ-52 מיליון ש"ח.

סך אגרות החוב המגובות משכנתאות שאינן בערבות מדינה (ארה"ב) ואינן בחסות מוסדות פדראליים אמריקאים מסתכם בכ-0.4 מיליארד ש"ח.

התקופה החזויה לפדיון של כל תיק אגרות החוב המגובות משכנתאות היא כ-4.91 שנים בממוצע (מ"מ). בנוסף לאגרות החוב המגובות משכנתאות, כולל התיק הזמין למכירה של הקבוצה גם אגרות חוב אחרות מגובות נכסים שאינם משכנתאות בסך של כ-2.1 מיליארד ש"ח מתוכן אגרות חוב מסוג CLO בסך של כ-1.8 מיליארד ש"ח. התקופה החזויה לפדיון של תיק אגרות החוב המגובות נכסים שאינם משכנתאות היא כ-4.9 שנים בממוצע.

למידע נוסף בנוגע להשקעות באגרות חוב מגובות נכסים ראה [ביאור 12](#).

### ב. השקעות בניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל

בתיק ניירות הערך של הקבוצה ב-31 בדצמבר 2021 כ-51.4 מיליארד ש"ח (16.5 מיליארד דולר) ניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל. 44.7 מיליארד ש"ח (14.4 מיליארד דולר) מניירות הערך הללו מסווגים בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון. 98.95% מסך ניירות הערך הינם בדירוג השקעה והם כוללים בעיקר ניירות ערך של ממשלת ארה"ב, בנקים ומוסדות פיננסיים, אגרות חוב של חברות בדרוג השקעה והיתר בעיקר ניירות ערך של ממשלת ישראל.

למידע נוסף בנוגע לחשיפה למוסדות פיננסיים זרים ראה פרק [סיכני אשראי](#).

ליום 31 בדצמבר 2021 הסתכמה יתרת עליית הערך המצטברת בהון העצמי בגין ניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל, ושנכללו בתיק הזמין למכירה ב-0.4 מיליארד ש"ח (שהם 0.3 מיליארד ש"ח לאחר מס).

כאמור, בנוסף לתיק הזמין למכירה קיימים ניירות ערך שאינם מגובים בנכסים גם בתיק למסחר ובתיק לפדיון. התיק למסחר כולל בעיקר ניירות ערך של מדינות, בנקים ומוסדות פיננסיים. 81.33% מניירות הערך שבתיק למסחר הינם בדירוג השקעה (Investment Grade).

שווי התיק למסחר שאינו מגובה בנכסים ב-31 בדצמבר 2021 הסתכם ב-0.1 מיליארד ש"ח (0.03 מיליארד דולר).

### השקעות באגרות חוב שהונפקו בישראל

ההשקעות באגרות חוב שהונפקו בישראל הסתכמו ב-31 בדצמבר 2021 ב-24.9 מיליארד ש"ח, מזה סך של 23.9 מיליארד ש"ח באגרות חוב שהונפקו על ידי ממשלת ישראל בשקלים, והיתר אגרות חוב שהונפקו על ידי חברות. כ-61.9% מההשקעות באגרות חוב חברות שהם כ-0.5 מיליארד ש"ח נכללו בתיק הזמין למכירה, והיתר בתיק למסחר.

תיק אגרות החוב של חברות, שבתיק הזמין למכירה בהיקף של 0.5 מיליארד ש"ח כולל קרן הון חיונית בסך של 30 מיליון ש"ח.

כל אגרות החוב של החברות שבתיק למסחר רשומות למסחר וסחירות בבורסה.

למידע בנוגע לשעבוד ניירות ערך ראה [ביאור 27](#).

### פיקדונות הציבור

פיקדונות הציבור בקבוצה הסתכמו בסוף 2021 ב-537.3 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-447.0 מיליארד ש"ח בסוף 2020, גידול בשיעור של 20.2%. בנטרול השפעת השינוי בשערי החליפין, גדלו פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2021 בשיעור של 21.2% בהשוואה לסוף שנת 2020.

### להלן תמהיל פיקדונות הציבור לפי סוגים ומגזרי הצמדה

|                    | 31 בדצמבר |         |        |
|--------------------|-----------|---------|--------|
|                    | 2021      | 2020    | השינוי |
| מטבע ישראלי:       |           |         |        |
| לא צמוד            | 360,890   | 310,835 | 50,055 |
| צמוד למדד          | 10,650    | 10,925  | (275)  |
| מטבע חוץ:          |           |         |        |
| כולל צמוד מטבע חוץ | 162,793   | 123,595 | 39,198 |
| לא כספי            | 2,936     | 1,676   | 1,260  |
| סך הכל             | 537,269   | 447,031 | 90,238 |

### להלן ההתפתחויות בסוגי הפיקדונות השונים

- פיקדונות הציבור בשקלים לא צמודים גדלו ב-50.1 מיליארד ש"ח, לעומת 31 בדצמבר 2020 בעיקר בפיקדונות לפי דרישה.
- פיקדונות הציבור הנקובים במטבע חוץ והצמודים למטבע החוץ גדלו ב-39.2 מיליארד ש"ח, גידול בשיעור של כ-31.7% לעומת 31 בדצמבר 2020.
- פיקדונות צמודים למדד קטנו ב-0.3 מיליארד ש"ח, לעומת 31 בדצמבר 2020.

### נכסים כספיים חוץ מאזניים של לקוחות

#### להלן התפתחות ביתרות הנכסים הכספיים החוץ מאזניים של הלקוחות בקבוצת לאומי

|  | 31 בדצמבר |         |         |
|--|-----------|---------|---------|
|  | 2021      | 2020    | השינוי  |
| תיקי ניירות ערך <sup>(א)</sup>                     | 1,057,107 | 843,017 | 214,090 |
| נכסים בגינם ניתנים שירותי תפעול: <sup>(א)(ב)</sup> |           |         |         |
| קופות גמל ופנסיה                                   | 237,860   | 178,964 | 58,896  |
| קרנות השתלמות                                      | 192,552   | 155,674 | 36,878  |

(א) לרבות שינוי בשווי השוק של ניירות ערך ושווי הניירות שבמשמרת (custody) של קרנות נאמנות וקופות גמל, לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי ומשמורת.

(ב) הקבוצה בארץ אינה מנהלת קרנות נאמנות, קופות גמל וקרנות השתלמות.

(ג) נכסי לקוחות לגביהם מעניקה הקבוצה שירותי ניהול תפעולי, כולל יתרות הקופות של לקוחות מיעצים בלאומי.

## פיקדונות ממשלות

פיקדונות ממשלות הסתכמו לסוף 2021 בכ-300 מיליון ש"ח לעומת 208 מיליון ש"ח בסוף 2020, עלייה של 92 מיליון ש"ח לעומת שנת 2020.

סעיף זה כולל פיקדונות של ממשלות זרות בשלוחות בחו"ל שהסתכמו בסוף 2021 בכ-1 מיליון ש"ח לעומת 15 מיליון ש"ח בסוף 2020.

## פיקדונות בבנקים ופיקדונות מבנקים

א. פיקדונות בבנקים (מרכזיים ומסחריים)

| 31 בדצמבר              |                |                |                |
|------------------------|----------------|----------------|----------------|
| 2020                   |                | 2021           |                |
| בבנקים מסחריים         | בבנקים מרכזיים | בבנקים מסחריים | בבנקים מרכזיים |
| במיליוני ש"ח           |                |                |                |
| מטבע ישראל:            |                |                |                |
| 1,477                  | 122,785        | 1,052          | 173,206        |
| לא צמוד                |                |                |                |
| 7,952                  | 1,434          | 12,506         | 8,138          |
| מט"ח כולל צמוד מט"ח    |                |                |                |
| 9,429                  | 124,219        | 13,558         | 181,344        |
| סך כל הפיקדונות בבנקים |                |                |                |

בסך כל הפיקדונות בבנקים חלה עלייה בשיעור של 45.8%, הנובעת בעיקר מגידול בהיקף פיקדונות הציבור וכן בהפקדות כספים של גופים מוסדיים.

ב. פיקדונות מבנקים (מרכזיים ומסחריים)

| 31 בדצמבר              |                |                |                |
|------------------------|----------------|----------------|----------------|
| 2020                   |                | 2021           |                |
| מבנקים מסחריים         | מבנקים מרכזיים | מבנקים מסחריים | מבנקים מרכזיים |
| במיליוני ש"ח           |                |                |                |
| מטבע ישראל:            |                |                |                |
| 1,830                  | 8,777          | 1,426          | 16,902         |
| לא צמוד                |                |                |                |
| 4,401                  | 135            | 6,826          | 216            |
| מט"ח כולל צמוד מט"ח    |                |                |                |
| 6,231                  | 8,912          | 8,252          | 17,118         |
| סך כל הפיקדונות מבנקים |                |                |                |

במהלך השנה קיבל הבנק הלוואות לטווח ארוך מבנק ישראל במטרה להגדיל את היצע האשראי לעסקים קטנים וזעירים. למידע נוסף ראה [ביאור 27](#).

ביום 31 בדצמבר 2021 הסתכמו כל הפיקדונות של הקבוצה בבנק ישראל לסך של 179 מיליארד ש"ח. מצב הנזילות בקבוצה גבוה ולקבוצה פיקדונות נטו בבנקים בהיקף של 169.5 מיליארד ש"ח.

## אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבות נדחים

|                               | 31 בדצמבר |         |               |
|-------------------------------|-----------|---------|---------------|
|                               | השינוי    | 2020    | 2021          |
| באחוזים                       |           |         | במיליוני ש"ח  |
| אגרות חוב                     | 33.7      | 2,188   | 6,488         |
| כתבי התחייבות נדחים ושטרי הון | (31.2)    | (3,063) | 9,815         |
| סך הכל                        | (5.4)     | (875)   | 16,303        |
|                               |           |         | <b>8,676</b>  |
|                               |           |         | <b>6,752</b>  |
|                               |           |         | <b>15,428</b> |

### תשקיף מדף והנפקת אגרות חוב

ביום 27 במאי 2021 פרסם הבנק תשקיף מדף בהתאם להיתר שהתקבל מהרשות לניירות ערך. תשקיף המדף יעמוד בתוקף לתקופה של שנתיים ממועד פרסומו.

ביום 25 בנובמבר 2021 הנפיק הבנק סך של כ-1.4 מיליארד ש"ח ע.ג. אגרות חוב סדרה 182. אגרות החוב עומדות לפדיון בתשלום אחד ביום 25 בנובמבר 2027, צמודות למדד המחירים לצרכן, ונושאות ריבית שנתית צמודה בשיעור של 0.1% אשר תשולם אחת לשנה ביום 25 בנובמבר של כל אחת מהשנים 2022 עד 2027, כולל.

ביום 25 בנובמבר 2021, הנפיק הבנק סך של כ-0.73 מיליארד ש"ח ע.ג. אגרות חוב סדרה 183, העומדות לפדיון בתשלום אחד ביום 25 בנובמבר 2029, צמודות למדד המחירים לצרכן, ונושאות ריבית שנתית צמודה בשיעור של 0.1% אשר תשולם אחת לשנה ביום 25 בנובמבר של כל אחת מהשנים 2022 עד 2029, כולל.

ביום 13 בינואר 2022 הנפיק הבנק סך של כ-1.2 מיליארד ש"ח ע.ג. אגרות חוב בדרך של הרחבת סדרה 179, וסך של כ-1.8 מיליארד ש"ח ע.ג. אגרות חוב בדרך של הרחבת סדרה 182.

אגרות החוב בסדרות 179, 182, 183 אינן מוכרות לצורך הון פיקוחי.

למידע נוסף ראה דיווח מידי מיום 25 בנובמבר 2021 ודיווח מידי מיום 13 בינואר 2022.

### פדיון מוקדם של שטרי הון נדחים

ביום 30 בדצמבר 2020 החליט דירקטוריון הבנק לפדות בפדיון מוקדם מלא כתבי התחייבות נדחים סדרה 400 אשר הונפקו לציבור בינואר 2016. בהתאם לכך, ביום 21 בינואר 2021 נפדו כתבי התחייבויות בסך כ-0.9 מיליארד ש"ח. בעקבות ההחלטה על פדיון מוקדם מלא, שפורסמה ביום 30 בדצמבר 2020, כתבי התחייבות סדרה 400 לא הוכרו בהון הפיקוחי של הבנק ליום 31 בדצמבר 2020.

ביום 30 בדצמבר 2020 החליט דירקטוריון הבנק לפדות בפדיון מוקדם מלא גם את שטרי הון סדרות 200 ו-201 אשר הונפקו לציבור בפברואר 2010. בהתאם לכך, ביום 4 בפברואר 2021 נפדו שטרי הון סדרות 200 ו-201 בסך כולל של כ-2.3 מיליארד ש"ח. שטרי ההון נכללו בהון הפיקוחי של הבנק ליום 31 בדצמבר 2020, בהתאם להוראות המעבר שבהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299.

למידע נוסף ראה דיווחים מיידים מיום 30 בדצמבר 2020, דיווח מידי מיום 17 בינואר 2021, דיווח מידי מיום 24 בינואר 2021 ודיווח מידי מיום 7 בפברואר 2021.

## הון והלימות ההון

ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ב-31 בדצמבר 2021 ב-4,610 מיליון ש"ח, לעומת 37,664 מיליון ש"ח בסוף 2020.

השינוי בהון העצמי הושפע בעיקר, מהרווח לשנת 2021 ומהדיבידנד ששולם במהלך השנה.

הון זה מהווה בסיס לחישוב ההון הפיקוחי המשמש לחישוב יחס הלימות ההון של הבנק בתוספת מכשירים הוניים והתאמות פיקוחיות כפי שנקבע בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 של הפיקוח על הבנקים.

יחס הון למאזן ב-31 בדצמבר 2021 הגיע ל-6.3% בהשוואה ל-6.8% ב-31 בדצמבר 2020.

### מבנה הלימות ההון<sup>(א)</sup>

| 31 בדצמבר                           |         |   |
|-------------------------------------|---------|---|
| 2020                                | 2021    |   |
| במיליוני ש"ח                        |         |   |
| <b>הון לצורך חישוב יחס ההון</b>     |         |   |
| 39,262                              | 43,117  | הון עצמי רובד 1, לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים                          |
| 12,297                              | 10,148  | הון רובד 2, לאחר ניכויים  |
| 51,559                              | 53,265  | סך הכל הון כולל   |
| <b>יתרות משוקללות של נכסי סיכון</b> |         |   |
| 303,356                             | 346,602 | סיכון אשראי   |
| 5,313                               | 5,592   | סיכונים שוק   |
| 22,182                              | 22,582  | סיכון תפעולי  |
| 330,851                             | 374,776 | סך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון                                     |
| <b>יחס ההון לרכיבי סיכון</b>        |         |   |
| 11.87%                              | 11.50%  | יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון  |
| 15.58%                              | 14.21%  | יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון   |
| 9.23%                               | 9.19%   | יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים <sup>(ב)</sup> |
| 12.50%                              | 12.50%  | יחס ההון הכולל המזערי הנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים <sup>(ב)</sup>      |

(א) למידע נוסף בגין מבנה הלימות ההון ראה [ביאור 225](#).

(ב) החל מיום 1 בינואר 2022, דרישות ההון המזעריות שחלות על הבנק הינן 10% ליחס הון עצמי רובד 1 (ליחס זה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדיוור וזאת למעט הלוואות לרכישת דירת מגורים שהועמדו מיום 19 במרס 2020 ועד 30 בספטמבר 2021 ולמעט הלוואות לדיוור לכל מטרה שהועמדו החל מיום 19 במרס 2020) ו-13.5% ליחס הון כולל.

יחס הון עצמי רובד 1 ביום 31 בדצמבר 2021 הינו 11.50%, ירידה של כ-0.37% לעומת 31 בדצמבר 2020, וזאת בעיקר כתוצאה מהגידול בתיק האשראי אשר הוביל לגידול בנכסי סיכון אשראי, לצד גידול בהון שנבע בעיקר מהרווח הנקי בניכוי דיבידנד.

### מבנה ההון הפיקוחי

במאי 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים את ההוראות הסופיות ליישום באזל 3 בישראל, וזאת על ידי תיקון הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 201-211 (להלן בפרק זה: "ההוראות"). הוראות אלה נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014 בכפוף להוראות המעבר שנכללו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299 של הפיקוח על הבנקים.

על פי הוראות אלו, רכיבי ההון בקבוצה לצורך חישוב הלימות ההון משויכים לשני רבדים:

1. הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף.

2. הון רובד 2.

סיכום הרבדים האלו מכונה "בסיס ההון לצורך הלימות ההון" או "ההון הפיקוחי" או "ההון הכולל".

## הון עצמי רובד 1

**הון עצמי רובד 1** (Common Equity Tier 1) כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1, אשר נובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית וכן מאופן חישוב ריבית ההיוון שמשמשת לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים, כמפורט בהמשך.

פירוט לגבי הדרישה הרגולטורית ליחס הון עצמי רובד 1 מזערי מופיע להלן בפסקת [הלימות ההון](#).

## הון רובד 1

על פי הוראות הפיקוח על הבנקים, הון רובד 1 יכול, בנוסף להון עצמי רובד 1, גם הון רובד 1 נוסף (Additional Tier 1), אשר מורכב ממכשירי הון העומדים בקריטריונים שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202.

עד כה לא נקבעה בישראל דרישה רגולטורית ליחס הון רובד 1 מזערי, ובקבוצת לאומי לא קיימים מכשירי הון רובד 1 נוסף.

## הון רובד 2

הון רובד 2 (Tier 2) כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי הון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013, נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כמפורט בהוראות, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה, המתבססת על יתרת מכשירי הון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 בדצמבר 2013, אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2021 תקרת ההכרה הינה 10%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 לצורך הכללתם בהון. הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שבהתרחש האירוע המכונן לאי-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202), יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

למידע בנוגע למכשירי הון רובד 2 שנפדו בשנת 2021 ראה פרק [אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבויות נדחים](#).

תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחי שהונפקו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: [www.leumi.co.il](http://www.leumi.co.il) בפרק אודות > מידע כספי > גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים.

## הלימות ההון

יחסי ההון מחושבים כיחס שבין ההון לנכסי הסיכון המשוקללים. יחס הון עצמי רובד 1 מחושב כיחס שבין סכום הון עצמי רובד 1 לנכסי הסיכון המשוקללים, ויחס ההון הכולל מחושב כיחס שבין סכום ההון הכולל לנכסי הסיכון המשוקללים.

### יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי בנק ישראל

לפי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 "מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות", תאגיד בנקאי גדול, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 10%, וביחס הון כולל מזערי בשיעור של 13.5% וזאת החל מיום 1 בינואר 2017. דרישה זו חלה על לאומי.

כמו כן, על פי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 "מגבלות למתן הלוואות לדירור" התאגיד הבנקאי נדרש להגדיל את יעד הון עצמי רובד 1, בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדירור. ביום 6 באוקטובר 2021, פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון לקובץ שאלות ותשובות בנושא "מגבלות למתן הלוואות לדירור", שבמסגרתו הובהר כי הדרישה להגדלת יעד ההון בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדירור מתייחסת ליעד הון עצמי רובד 1 בלבד ואין חובה ליישמה גם ביחס ליעד ההון הכולל. בהתאם לכך, עודכן יחס ההון הכולל המזערי, הנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים, [כביאור 225](#).

**חוזר להתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) - הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 250**  
 ביום 31 במרס 2020 פרסם בנק ישראל חוזר בנושא התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) (הוראה מספר 250) (להלן: הוראת השעה). בהתאם להוראת השעה, תאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-9% וביחס הון כולל לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-12.5% (חלף 10%-13.5% בהתאמה, עובר לפרסום החוזר). הוראה זו חלה על לאומי.

ביום 15 בנובמבר 2020, במסגרת הוראת השעה, פרסם בנק ישראל חוזר להתאמת הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218 בנושא "יחס המינוף", כך שתאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד הוא 24% או יותר מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יעמוד ביחס מינוף שלא יפחת מ-5.5% (חלף 6% עובר לפרסום החוזר).

על רקע המשך התפתחות אירוע נגיף הקורונה והשלכותיו על הכלכלה בעולם ובישראל, החליט הפיקוח על הבנקים להאריך מעת לעת את תוקף הוראת השעה. ביום 27 בדצמבר 2021, פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר לפיו החל מיום 1 בינואר 2022 יפוג תוקף הוראת השעה למעט הוראות ספציפיות להן נקבע בהוראת השעה תוקף מאוחר יותר, וביום 18 בינואר 2022 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר נוסף לפיו הוחלט שלא לבטל את הוראת השעה אלא לשוב ולעדכנה.

על פי החוזרים, תוקף ההקלה ביעדי ההון הוא עד 31 בדצמבר 2023, ובלבד שיחסי ההון של התאגיד הבנקאי לא יפחתו מיחסי ההון ביום 31 בדצמבר 2021 או יחסי ההון המזעריים שחלים על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם. ליום 31 בדצמבר 2021, יחס הון עצמי רובד 1 של לאומי הוא 11.50%, ויחס ההון הכולל הוא 14.21%, ולפיכך החל מיום 1 בינואר 2022 חלים על לאומי יעדי ההון המזעריים שחלו טרם הוראת השעה, קרי יחס הון עצמי רובד 1 שלא יפחת מ-10%, ויחס הון כולל שלא יפחת מ-13.5%. עוד נקבע בחוזר כי בתקופה שעד יום 30 ביוני 2022, הפחתה ביחסי ההון של עד 0.3% לא תחשב כחריגה מיחסי ההון הנדרשים, בכפוף לתכנון הון מוקפד ושמרני ולדיווח לפיקוח על הבנקים.

בנוגע ליחס המינוף, תוקף ההקלה הוא עד 31 בדצמבר 2023, ובלבד שיחס המינוף לא יפחת מיחס המינוף ביום 30 ביוני 2022 או מיחס המינוף המזערי שחל על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם. עוד נקבע כי ניצול ההקלה לא יהווה חסם לחלוקת דיבידנד בכפוף לתכנון הון הכולל חזרה ליחס המינוף הנדרש.

במסגרת הוראת השעה נקבע כי בגין הלוואות לדיור אשר הועמדו בתקופה החל מיום 19 במרס 2020 ועד ליום 30 בספטמבר 2021, לא תחול דרישת ההון הנוספת בשיעור של 1% מיתרת ההלוואה, הקבועה בסעיף 14א. להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור. בהתאם לחוזר שפרסם הפיקוח על הבנקים ביום 30 בספטמבר 2021, החל מיום 1 באוקטובר 2021, נותרה ההקלה כאמור רק בהתייחס לדרישת ההון בגין הלוואות לדיור שלא לצורך רכישת זכות במקרקעין (הלוואות לכל מטרה). בהתאם, דרישת ההון הנוספת בגין יתרת ההלוואות לדיור, ליום 31 בדצמבר 2021, הינה 0.19% במונחי יחס הון עצמי רובד 1.

בהתאם, דרישות ההון המזעריות שחלו על הבנק ליום 31 בדצמבר 2021 הינן 9.19% ליחס הון עצמי רובד 1 (כולל דרישת ההון בגין יתרת ההלוואות לדיור) ו-12.50% ליחס ההון הכולל. החל מיום 1 בינואר 2022, דרישות ההון המזעריות שחלות על הבנק הינן 10% ליחס הון עצמי רובד 1 (כולל דרישת ההון בגין יתרת ההלוואות לדיור) ו-13.50% ליחס הון כולל.

#### **תכנון ההון ויעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי הבנק**

תכנון ההון בקבוצת לאומי משקף ראייה צופה פני עתיד של תיאבון ופרופיל הסיכון, האסטרטגיה העסקית והלימות ההון הנדרשת כתוצאה מכך. תכנון ההון מאושר על ידי ההנהלה ודירקטוריון הבנק ולוקח בחשבון את הצמיחה בפעילות של מרכזי הרווח השונים בקבוצה וגורמים נוספים המשפיעים על עמידת הבנק בדרישות ההון, כגון: תחזיות רווח, שינויים ברווח כולל אחר, התאמות פיקוחיות, השפעת הוראות מעבר ושיעור הגידול בנכסי הסיכון. תחזית יחסי ההון נבחרת גם תחת מבחני רגישות ותרחישי קיצון שונים.

מדיניות הקבוצה שאושרה על ידי הדירקטוריון, הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהסף המזערי שיוגדר מעת לעת על ידי בנק ישראל ואשר לא תפחת משיעור ההון הנדרש לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך ה-ICAAP. בנוסף, הוגדרו יעדי הון לעת אירוע תרחיש קיצון. לפירוט תהליך ה-ICAAP והשימוש במבחני קיצון, ראה [דוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021](#).

במסגרת הליך הסקירה הפיקוחי, הנחה הפיקוח על הבנקים על קביעת יעדי הון פנימיים אשר יהלמו את פרופיל הסיכון של הבנק. בהמשך לכך, דירקטוריון הבנק אישר להגדיל את יעד ההון העצמי רובד 1 הפנימי של הבנק באופן שמום 31 בדצמבר 2017 יעמוד על 10.5%.

לאור האמור במכתב הפיקוח על הבנקים מיום 29 במרס 2020 ובהוראת השעה, ובהתאם להפחתה בדרישות הרגולטוריות המזעריות החלות על הבנקים בעקבות משבר הקורונה, כמפורט לעיל, החליט דירקטוריון הבנק ביום 16 באפריל 2020 לקבוע כי יעד הון עצמי רובד 1 הפנימי יעמוד על 9.5% חלף 10.5%.

לאור סיומן של ההקלות ביעדי ההון, החליט דירקטוריון הבנק ביום 8 במרס 2022, לעדכן את יעד הון עצמי רובד 1 הפנימי ולהעלותו ל-10.5%, כפי שהיה טרם משבר הקורונה.

למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 16 באפריל 2020 (אסמכתא: 034294-01-2020).



### מדיניות חלוקת דיבידנד

מדיניות חלוקת הדיבידנד של הבנק, שאושרה על ידי דירקטוריון הבנק ביום 6 במרס 2019, קובעת כי מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 50% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. זאת בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו גם לאחר חלוקת הדיבידנד. חלוקת הדיבידנד בפועל כפופה להחלטות פרטניות של הדירקטוריון בטרם כל חלוקה, ובכפוף להוראות הדין שחלות על חלוקת דיבידנד ובכלל זה הוראות חוק החברות והוראות בנק ישראל.

במסגרת יישום מדיניות זו, ועד להחלטת הדירקטוריון מיום 16 באפריל 2020 להפסיק את חלוקת הדיבידנד ואת המשך ביצוע תכנית הרכישה העצמית של מניות הבנק על רקע פרוץ משבר הקורונה, נהג הבנק לחלק דיבידנד בגובה של 40% מהרווח הנקי הרבעוני ולבצע מעת לעת תכניות לרכישה עצמית של מניות.

בהתאם להנחיות הפיקוח בנוגע לחלוקת דיבידנדים במהלך משבר הקורונה, חילק הבנק בספטמבר 2021 סכום של 630 מיליון ש"ח השווה לכ-30% מרווחי שנת 2020, ובדצמבר 2021 חילק סכום של כ-1,367 מיליון ש"ח השווה לכ-30% מהרווח הנקי לתשעת החודשים הראשונים של שנת 2021.

בחוזר הפיקוח מיום 27 בדצמבר 2021, בוטלו ההגבלות על חלוקת דיבידנדים ונקבע כי בהקשר זה, התאגידים הבנקאיים צריכים לנהוג בזירות, כאשר הם בוחנים את המודל העסקי שלהם וכן להביא בחשבון כי עדיין קיימת רמה מסוימת של אי וודאות בשווקים, הנובעת בין היתר מהתפתחות מוטציות חדשות של הנגיף.

בהתאם, ביום 8 במרס 2022 אישר הדירקטוריון חלוקת דיבידנד בסך של כ-588 מיליון ש"ח, המהווים כ-40% מהרווח הנקי לרבעון הרביעי של שנת 2021, כפי שנהג לעשות מדי רבעון טרם משבר הקורונה. סכום הדיבידנד שאושר לכל מניה בת 1 ש"ח ע.נ. מהווה כ-40.481 אגורות. הדירקטוריון קבע את יום 29 במרס 2022 כיום הקובע לעניין תשלום הדיבידנד ואת יום 6 באפריל 2022 כיום התשלום.

### פרטים בדבר דיבידנד ששולם

| מועד ההכרזה     | מועד תשלום     | דיבידנד למניה | דיבידנד ששולם במזומן |
|-----------------|----------------|---------------|----------------------|
|                 |                | באגורות       | במיליוני ש"ח         |
| 26 בפברואר 2020 | 23 במרס 2020   | 20.29         | 297                  |
| 12 באוגוסט 2021 | 2 בספטמבר 2021 | 43.36         | 630                  |
| 15 בנובמבר 2021 | 12 בדצמבר 2021 | 94.11         | 1,367                |

### התאמות להון עצמי רובד 1:

#### מדידת ההתייכויות בגין זכויות עובדים

התקינה בדבר זכויות עובדים אשר יושמה לראשונה בינואר 2015, הינה גורם המשפיע באופן מהותי על הון עצמי רובד 1 של לאומי. בעיקר בשל העובדה שמדידת ההתייכויות הינה בהתאם לריביות שוק והתנודתיות שמדידה מעין זו יוצרת בהון הפיקוחי של הבנק.

ביולי 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מאת בנק ישראל לעניין אופן חישוב ריבית ההיוון שתשמש לחישוב ההתייכויות לזכויות עובדים לצורך מדידת ההון הפיקוחי. בהתאם לאישור, ריבית ההיוון מחושבת על פי ממוצע נע של תשואות השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח. השינוי מיושם החל מהדוחות הכספיים לתקופה שהסתיימה ביום 30 ביוני 2016.

ביום 13 בינואר 2020 התקבל אישור בנק ישראל להארכת תוקף האישור עד לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2024 (כולל).

שינוי השיטה ממתן את התנודתיות בהון הפיקוחי של הבנק הנובעת משינויים בריבית להיוון.

למידע נוסף בנוגע למתודולוגית ההיוון ראה פרק [מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים](#).

#### הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית

בשנים 2016 ו-2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתבים בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" בכח אדם ובתחום הנדל"ן. על פי המכתבים, תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו, יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעתן של תכניות התייעלות על ההון הפיקוחי על פני חמש שנים בקו ישר. תוקף המכתבים הוארך עד ליום 31 בדצמבר 2021, במטרה לאפשר גיבוש תכניות התייעלות נוספות.

ביוני 2016 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות שעלותה הסתכמה בכ-438 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 31 בדצמבר 2021 יוחסו להון הפיקוחי 100% מעלויות תכנית זו.

ביולי 2017 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות נוספת שעלותה הסתכמה בכ-204 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 31 בדצמבר 2021 מיוחסים להון הפיקוחי 90% מעלויות תכנית זו.

במסגרת ההבנות הנוגעות להסכם הקיבוצי המיוחד שנחתם עם ארגון העובדים ביולי 2019, אישר דירקטוריון הבנק תכנית פרישה מרצון, שעלותה הסתכמה בכ-167 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 31 בדצמבר 2021 מיוחסים להון הפיקוחי 50% מעלויות תכנית זו.

### שינויים רגולטוריים ונוספים במדידת דרישות ההון

#### התפתחויות בהוראות ועדת באזל לפיקוח על הבנקים בנוגע למדידת הלימות ההון

בשנת 2017 סיימה ועדת באזל לפיקוח על הבנקים את עבודתה לעדכון המסגרת הכוללת של "באזל 3" להלימות ההון. במסגרת העדכונים, אשר לעתים מקבלים את הכינוי "באזל 4", נקבעו עדכונים משמעותיים בנוגע לאופן החישוב של נכסי סיכון שבגינם נדרש לחשב את דרישות ההון בנדבך הראשון. בין היתר, נקבעו שינויים באופן החישוב של דרישות ההון על פי הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי, נקבעה גישה סטנדרטית אחידה לגבי הסיכון התפעולי וכן נקבעו שינויים במסגרת מדידת סיכויי השוק. במרס 2020 פורסמה הודעה מטעם הגוף המפקח על ועדת באזל, שלפיה היישום של הסטנדרטים השונים הכלולים במסגרת העדכון הכוללת, יידחה בשנה יחל ב-1 בינואר 2023. באיחוד האירופי צפויה דחיה של היישום לשנת 2025. בשלב זה, לא ידוע באיזה אופן ומתי יאומצו ההוראות אלה על ידי הפיקוח על הבנקים בישראל.

#### חוזר לתיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203 - הגישה הסטנדרטית - סיכויי אשראי

ביום 26 בדצמבר 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203 "הגישה הסטנדרטית - סיכון אשראי". במסגרת החוזר, הופחת משקל הסיכון המיוחס לחברות ביטוח, קופות גמל וקרנות נאמנות, והוא השווה למשקל הסיכון המיוחס לתאגידי בנקאיים.

#### הוראות הנוגעות להקצאת הון בגין מכשירים פיננסיים נגזרים

באפריל 2019 הודיע הפיקוח על הבנקים על הכוונה להתחיל ליישם הנחיות של ועדת באזל משנת 2014 בנושא "הגישה הסטנדרטית לחישוב חשיפה לסיכון אשראי צד נגדי" (SA-CCR), וביום 1 בדצמבר 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר ליישום הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 203A ו-208A. על פי חוזר זה, ועל פי חוזר נוסף שפורסם ביום 21 בפברואר 2022, תאריך היישום של הוראה 203A "טיפול בסיכון אשראי של צד נגדי" יהיה 1 ביולי 2022, ותאריך היישום של הוראה 208A "התאמת שווי בגין סיכון אשראי (CVA)" יהיה 1 בינואר 2025. ביום 7 בפברואר 2022 פרסם הפיקוח על הבנקים טיוטת חוזר הכוללת הבהרות שונות (שאלות ותשובות) להוראה 203A, וביום 3 במרס 2022 פרסם הפיקוח על הבנקים טיוטת חוזר נוספת הכוללת התאמה של הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203 בנושא "מדידה והלימות הון - הגישה הסטנדרטית - סיכון אשראי" ושל הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218 בנושא "יחס המינוף" להוראה 203A. הבנק בוחן את ההשפעות של ההוראות האמורות וממשיך בהיערכות ליישומן. בשלב זה לא ניתן לאמוד באופן מהימן את השפעתן הצפויה.

#### חוזר בנושא "הון פיקוחי" - השפעת יישום כללי חשבונאות בנושא הפסדי אשראי צפויים לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר

#### 299, וחוזר בנושא "הפסדי אשראי צפויים ממכשירים פיננסיים"

בדצמבר 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "הון פיקוחי" - השפעת יישום כללי החשבונאות בנושא הפסדי אשראי צפויים. במסגרת החוזר נקבעו הוראות מעבר שיחולו על השפעת האימוץ לראשונה של הכללים החדשים בנושא הפסדי אשראי צפויים וזאת על מנת להפחית השפעות בלתי צפויות של יישום הכללים על ההון הפיקוחי.

כמו כן, פרסם הפיקוח על הבנקים בפברואר 2021 חוזר בנושא "הפסדי אשראי צפויים ממכשירים פיננסיים", להתאמת מספר הוראות ניהול בנקאי תקין לכללים החדשים בנושא הפסדי אשראי צפויים. בין היתר, עודכנה הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 בנושא "מדידה והלימות הון - הון פיקוחי", כך שתאגידי בנקאיים ידרשו, החל מיום 1 בינואר 2022, לנכות מהון עצמי רובד 1 סכומים בגין הלוואות לדיור שמסווגות לאורך זמן כהלוואות שאינן צוברות. במסגרת חוזר זה בוטלה, בין היתר, הדרישה לחישוב הפרשה קבוצתית בשיעור מזערי של 0.35% בגין הלוואות לדיור וכן בוטלה הדרישה לחישוב הפרשה מזערית לפי שיטת עומק הפיגור.

ההוראות החדשות ייושמו מיום 1 בינואר 2022. בהתאם להוראות המעבר שפרסם הפיקוח על הבנקים, אם כתוצאה מהיישום לראשונה יחול קיטון בהון עצמי רובד 1 של הבנק, ניתן יהיה להוסיף באופן חלקי בהון עצמי רובד 1 (כלומר להוסיף חזרה להון עצמי רובד 1) את הקיטון בהון העצמי רובד 1 שירשם במועד היישום לראשונה, וזאת על פני שלוש שנים (תוספת של 75% בשנת היישום לראשונה, עם קיטון של 25% מדי שנה, עד לתוספת של 0% ב-1 בינואר של שנת היישום הרביעית).

לשפעת יישום ההוראות החדשות על דוחותיו הכספיים של הבנק ראה [ביאור 1.כה](#).

**להלן ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של קבוצת לאומי:**

- שינוי היקף נכסי סיכון - נכסי הסיכון של לאומי מסתכמים ליום 31 בדצמבר 2021 בכ-374.8 מיליארד ש"ח. כל גידול של 1 מיליארד ש"ח בנכסי הסיכון, יקטין את יחס הון עצמי רוברד 1 בכ-0.03% ואת יחס הון כולל בכ-0.04%.
- שינוי הון עצמי רוברד 1 - הון עצמי רוברד 1 ליום 31 בדצמבר 2021 מסתכם בכ-43.1 מיליארד ש"ח. קיטון ב-100 מיליון ש"ח בהון עצמי רוברד 1, יקטין את יחס הון עצמי רוברד 1 ויחס הון כולל בכ-0.02%.
- שינוי בשער החליפין - פחות של 1% בשער החליפין של השקל מול כל המטבעות יקטין את יחס הון עצמי רוברד 1 ואת יחס ההון הכולל בכ-0.02%.
- התחייבויות בדבר זכויות עובדים - ההתחייבות האקטוארית לעובדים מהוננת על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. שינוי של 0.1% לאורך עקום הריבית להיוון, בהנחה שהעקום עולה ויורד בצורה אחידה, משמעותה השפעה מצטברת של כ-0.06% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל. מזה על פי חישוב ממוצע נע לשמונה רבעונים, השפעה של כ-0.01% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל, לרבעון השוטף.

להערכת הבנק בדבר ההשפעה הצפויה של השלמת הסכם המיזוג בין חברת הבת של לאומי בארה"ב (BLC) לבין Valley על יחסי ההון של לאומי, ראה להלן בפרק [חברות מוחזקות עיקריות](#).

המידע הנ"ל לגבי הלימות ההון וניהולה מתייחס לפעולות עתידיות של הבנק, והוא בגדר "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

**יחס מינוף**

יחס המינוף מחושב באחוזים ומוגדר כמדידת ההון הרגולטורי מחולק במדידת החשיפה. ההון הרגולטורי לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רוברד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202, בהתאם להתאמות פיקוחיות לעניין חישוב ההון. מדידת החשיפה של תאגיד בנקאי היא סכום החשיפות המאזניות, החשיפות לנגזרים, החשיפות לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים. יחס המינוף הינו מדד משלים ליחס ההון ומהווה מגבלה נוספת על רמת המינוף של המגזר הבנקאי.

יחס המינוף עשוי להיות מושפע מהשינויים בהון הרגולטורי של הבנק. בין היתר, בחישוב יחס המינוף הובאה בחשבון השפעה של יישום תכנית ההתייעלות והתאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות.

| 31 בדצמבר    |         |   |
|--------------|---------|---|
| 2021         | 2020    |   |
| במיליוני ש"ח |         |   |
|              |         | <b>בנתוני המאוחד</b>                          |
| 43,117       | 39,262  | הון רוברד 1                                   |
| 711,125      | 597,538 | סך החשיפות                                    |
|              |         | <b>יחס מינוף</b>                              |
| 6.06%        | 6.57%   | יחס מינוף                                     |
| 5.50%        | 5.50%   | יחס מינוף מזערי הנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים |

למידע נוסף בנושא הלימות הון ומינוף ראה [ביאור 25](#).

למידע נוסף אודות התאמות להוראת השעה בנושא יחס המינוף, ראה סעיף [התאמות להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 250](#) לעיל.

הירידה ביחס המינוף נובעת מגידול משמעותי בהיקף המאזן, בעיקר כתוצאה מגידול של כ-61 מיליארד ש"ח במזומנים ופיקדונות בבנקים וכ-48 מיליארד ש"ח באשראי לציבור נטו. ירידה זו קוזזה חלקית על ידי גידול בהון רוברד 1, אשר עלה בעיקר כתוצאה מגידול ברווח הנקי בניכוי דיבידנד.

## מגזרי פעילות - גישת ההנהלה

מגזר פעילות - מרכיב בתאגיד הבנקאי אשר עוסק בפעילויות שמהן הוא עשוי להפיק הכנסות ולשאת בהוצאות, תוצאות פעולותיו נבחנות באופן סדיר על ידי ההנהלה והדירקטוריון לצורך קבלת החלטות בנוגע להקצאת משאבים והערכת ביצועיו. כמו כן קיים לגביו מידע פיננסי נפרד.

דיווח מגזרי פעילות על פי גישת ההנהלה מציג את תוצאות הבנק בחלוקה לקווי עסקים, בהתאם למבנה הארגוני של הבנק.

קווי העסקים מתמחים במתן שירות למגזרי לקוחות בעלי מאפיינים וצרכים דומים.

פעילות הבנק בארץ מנוהלת כדלקמן:

1. בנקאית - מתן שירותים בנקאיים ללקוחות הפרטיים והעסקים הקטנים. קו העסקים. פועל במבנה של שלושה מערכים: פרטיים, עסקים קטנים ובנקאות פרטית. השרות והמוצרים מותאמים לכל מגזרי הלקוחות באופן דיפרנציאלי, על פי אופי פעילותם הבנקאית, מאפייניהם וצרכיהם.
  2. משכנתאות - מתן הלוואות המיועדות לרכישת דירת מגורים או הלוואות הניתנות במשכון דירת מגורים או נכס אחר.
  3. מסחרית - מתן שירותים בנקאיים ופיננסיים לחברות בינוניות (Middle Market) ובעלי העניין של חברות אלו.
  4. עסקית - מתן שירותים בנקאיים ופיננסיים לחברות גדולות ולחברות בינלאומיות במשק, בפעילותן בארץ ובעולם.
  5. נדל"ן - מתן שירותים בנקאיים ופיננסיים לענף הבינוי והנדל"ן.
  6. שוקי הון - ניהול הנוסטרו של הבנק, ניהול נכסים והתחייבויות וניהול השקעות נכסים פיננסיים.
  7. אחר - פעילויות שאינן נזקפות לקווי העסקים האחרים.
- תוצאות הפעילות נזקפות לקו העסקים שבו מתנהל חשבון הלקוח.
- הכנסות ריבית נטו - קו העסקים מזוכה בריבית המתקבלת מהלוואות שהעמיד, בניכוי עלות גיוס המקורות (מחיר מעבר). כמו כן, קו העסקים מזוכה במחיר מעבר בגין פיקדונות שגייס בניכוי הריבית ששולמה ללקוחות.
  - הכנסות שאינן מריבית (הכנסות מימון שאינן מריבית, עמלות והכנסות אחרות) - מיוחסות לקווי העסקים בהתאם לפעילות הלקוח.
  - הוצאות קווי העסקים - כוללות את ההוצאות הישירות של קווי העסקים, וכן מועמסות על קווי העסקים, הוצאות יחידות המטה הנותנות להם שירותים.
  - חלק מהותי מההכנסות מניהול נכסים והתחייבויות נזקפות לקווי העסקים בהתאם לפעילות העסקית שלהם.
- תוצאות פעילות קווי העסקים, הן בצד המאזני והן בצד הרווח והפסד, נבחנות באופן שוטף על ידי הדירקטוריון והנהלה. בחינת התוצאות מבוצעת אל מול יעדים הנקבעים במסגרת תכנית עבודה שנתית ומול נתוני תקופה מקבילה אשתקד. כמו כן, מבוצעת בחינה של מגוון מדדים נוספים הנוגעים לפעילות קווי העסקים.

למידע נוסף על מגזרי פעילות עיקריים לפי גישת ההנהלה, ראה פרק [מגזרי פעילות עיקריים לפי גישת ההנהלה כדוח ממשל תאגיד](#).

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת ההנהלה

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2021 |                  |                    |             |          |        |        |        |                         |               |             |              |   |
|-----------------------------------|------------------|--------------------|-------------|----------|--------|--------|--------|-------------------------|---------------|-------------|--------------|---|
| סך הכל                            | חברות בנות בחו"ל | חברות בנות בארץ    | אחר והתאמות | שוקי הון | נדל"ן  | עסקית  | מסחרית | משכנתאות <sup>(א)</sup> | סך הכל בנקאית | עסקים קטנים | אנשים פרטיים | בנק                                     |
|                                   |                  |                    |             |          |        |        |        |                         |               |             |              | במיליוני ש"ח                            |
| הכנסות ריבית נטו:                 |                  |                    |             |          |        |        |        |                         |               |             |              |   |
| 10,346                            | 963              | 106                | 10          | 357      | 1,072  | 1,017  | 1,387  | 3,251                   | 2,183         | 1,075       | 1,108        | מחיצוניים                               |
| -                                 | (16)             | -                  | (2)         | 1,520    | (137)  | (312)  | (20)   | (1,893)                 | 860           | 84          | 776          | בינמגזרי                                |
| 10,346                            | 947              | 106                | 8           | 1,877    | 935    | 705    | 1,367  | 1,358                   | 3,043         | 1,159       | 1,884        | הכנסות ריבית נטו                        |
| 5,511                             | 248              | 969 <sup>(ב)</sup> | 333         | 1,009    | 326    | 241    | 468    | 18                      | 1,899         | 460         | 1,439        | הכנסות שאינן מריבית                     |
| 15,857                            | 1,195            | 1,075              | 341         | 2,886    | 1,261  | 946    | 1,835  | 1,376                   | 4,942         | 1,619       | 3,323        | סך כל ההכנסות                           |
| (812)                             | (4)              | 13                 | (21)        | 31       | (39)   | (240)  | (119)  | (137)                   | (296)         | (263)       | (33)         | הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי        |
| 7,428                             | 761              | 206                | 825         | 420      | 134    | 277    | 731    | 322                     | 3,752         | 982         | 2,770        | סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות         |
| 9,241                             | 438              | 856                | (463)       | 2,435    | 1,166  | 909    | 1,223  | 1,191                   | 1,486         | 900         | 586          | רווח (הפסד) לפני מס                     |
| 3,275                             | 102              | 216                | 81          | 833      | 399    | 311    | 418    | 407                     | 508           | 308         | 200          | הפרשה למס                               |
| 6,028                             | 297              | 738                | (544)       | 1,605    | 767    | 598    | 805    | 784                     | 978           | 592         | 386          | רווח (הפסד) נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק |
| יתרה ליום 31 בדצמבר 2021          |                  |                    |             |          |        |        |        |                         |               |             |              |   |
| 342,879                           | 23,497           | 1,006              | 5,532       | 15,749   | 43,665 | 41,417 | 51,408 | 104,525                 | 56,080        | 25,745      | 30,335       | אשראי לציבור, נטו                       |
| 537,269                           | 24,953           | -                  | 3           | 142,050  | 13,395 | 33,621 | 86,466 | -                       | 236,781       | 51,329      | 185,452      | פיקדונות הציבור                         |

(א) החל מה-1 בינואר 2022, הוקמה החטיבה למשכנתאות לצורך ריכוז כלל הפעילות של בנק לאומי בהעמדת משכנתאות והלוואות לדיור. בהתאם מוצגת פעילות החטיבה כמגזר נפרד מהפעילות של הבנקאית.

(ב) כולל הכנסות לאומי פרטנרס בע"מ בגין רווחים שמומשו וטרם מומשו בסך של כ-518 מיליון ש"ח ממניות איירונסורוס וריטיילורס.

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת ההנהלה (המשך)

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020 |                 |                  |             |          |        |        |                       |                         |               |             |              |   |
|-----------------------------------|-----------------|------------------|-------------|----------|--------|--------|-----------------------|-------------------------|---------------|-------------|--------------|---|
| חברות בנות בחו"ל                  |                 |                  | בנק         |          |        |        |                       |                         |               |             |              |   |
| סך הכל                            | חברות בנות בארץ | חברות בנות בחו"ל | אחר והתאמות | שוקי הון | נדל"ן  | מסחרית | מסחרית <sup>(א)</sup> | משכנתאות <sup>(א)</sup> | סך הכל בנקאית | עסקים קטנים | אנשים פרטיים |   |
| במיליוני ש"ח                      |                 |                  |             |          |        |        |                       |                         |               |             |              |   |
| הכנסות ריבית נטו:                 |                 |                  |             |          |        |        |                       |                         |               |             |              |   |
| 8,723                             | 938             | 128              | -           | 510      | 834    | 880    | 1,118                 | 2,047                   | 2,268         | 1,142       | 1,126        | מחיצוניים                               |
| -                                 | (2)             | 7                | -           | 287      | (111)  | (205)  | 103                   | (891)                   | 812           | 38          | 774          | בינמגזרי <sup>(ב)</sup>                 |
| 8,723                             | 936             | 135              | -           | 797      | 723    | 675    | 1,221                 | 1,156                   | 3,080         | 1,180       | 1,900        | הכנסות ריבית נטו                        |
| 4,366                             | 263             | 254              | 127         | 879      | 312    | 244    | 428                   | 38                      | 1,821         | 459         | 1,362        | הכנסות שאינן מריבית                     |
| 13,089                            | 1,199           | 389              | 127         | 1,676    | 1,035  | 919    | 1,649                 | 1,194                   | 4,901         | 1,639       | 3,262        | סך כל ההכנסות                           |
| 2,552                             | 282             | 4                | (33)        | (18)     | 210    | 762    | 352                   | 178                     | 815           | 482         | 333          | הוצאות (הכנסות) בנין הפסדי אשראי        |
| 7,046                             | 778             | 190              | 871         | 382      | 125    | 227    | 667                   | 245                     | 3,561         | 951         | 2,610        | סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות         |
| 3,491                             | 139             | 195              | (711)       | 1,312    | 700    | (70)   | 630                   | 771                     | 525           | 206         | 319          | רווח (הפסד) לפני מס                     |
| 1,356                             | 39              | 41               | (45)        | 448      | 239    | (24)   | 215                   | 264                     | 179           | 70          | 109          | הפרשה (הטבה) למס                        |
| 2,102                             | 80              | 139              | (666)       | 866      | 461    | (46)   | 415                   | 507                     | 346           | 136         | 210          | רווח (הפסד) נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק |
| יתרה ליום 31 בדצמבר 2020          |                 |                  |             |          |        |        |                       |                         |               |             |              |   |
| 295,341                           | 21,842          | 790              | 5,339       | 8,700    | 31,559 | 39,389 | 44,626                | 91,313                  | 51,783        | 24,253      | 27,530       | אשראי לציבור, נטו                       |
| 447,031                           | 22,388          | -                | 5           | 90,938   | 10,149 | 28,390 | 65,775                | -                       | 229,386       | 47,710      | 181,676      | פיקדונות הציבור                         |

- (א) החל מה-1 בינואר 2022, הוקמה החטיבה למשכנתאות לצורך ריכוז כלל הפעילות של בנק לאומי בהעמדת משכנתאות והלוואות לדיור. בהתאם מוצגת פעילות החטיבה כמגזר נפרד מהפעילות של הבנקאית. על מנת להציג מידע בר השוואה בוצע סיווג מחדש למספרי השוואה.
- (ב) החל מרבעון ראשון 2021 הוחלט על הקצאת חלק מהותי מפעילות ניהול הנכסים וההתחייבויות למרכזי הרווח השונים. על מנת להציג מידע בר השוואה בוצע סיווג מחדש למספרי השוואה.

## מגזרי פעילות פיקוחיים

הדיווח על מגזרי פעילות פיקוחיים מתבצע בהתאם למתכונת ולסיווגים שנקבעו בהוראות הדיווח לציבור של הפיקוח על הבנקים, כמפורט להלן:

1. מגזר משקי בית - אנשים פרטיים, למעט לקוחות הנכללים בבנקאות פרטית.
2. מגזר בנקאות פרטית - אנשים פרטיים אשר היתרה של תיק הנכסים הפיננסיים שיש להם בבנק (לרבות פיקדונות כספיים, תיקי ניירות ערך ונכסים כספיים אחרים) עולה על 3 מיליון ש"ח.
3. מגזר עסקים זעירים - עסקים שמחזור פעילותם (מחזור מכירות שנתי או היקף הכנסות שנתי) קטן מ-10 מיליון ש"ח.
4. מגזר עסקים קטנים - עסקים שמחזור פעילותם (מחזור מכירות שנתי או היקף הכנסות שנתי) גדול או שווה ל-10 מיליון ש"ח וקטן מ-50 מיליון ש"ח.
5. מגזר עסקים בינוניים - עסקים שמחזור פעילותם (מחזור מכירות שנתי או היקף הכנסות שנתי) גדול או שווה ל-50 מיליון ש"ח וקטן מ-250 מיליון ש"ח.
6. מגזר עסקים גדולים - עסקים שמחזור פעילותם (מחזור מכירות שנתי או היקף הכנסות שנתי) גדול או שווה ל-250 מיליון ש"ח.
7. מגזר גופים מוסדיים - מכיל לקוחות מוסדיים כהגדרתם בחוק הסדרת העיסוק ביעוץ השקעות, בשיווק השקעות ובניהול תיקי השקעות, התשנ"ה-1995, ולרבות קופות גמל, קרנות פנסיה, קרנות השתלמות, קרנות נאמנות, תעודות סל, חברות ביטוח, חברי בורסה המנהלים כספי לקוחות
8. מגזר ניהול פיננסי - כולל את הפעילויות הבאות:
  - א. פעילות למסחר - השקעה בניירות ערך למסחר, פעילות עשיית שוק בניירות ערך ובמכשירים נגזרים, פעילות במכשירים נגזרים שאינם מיועדים לגידור ואינם חלק מניהול הנכסים וההתייבויות של התאגיד הבנקאי, עסקאות רכש חוזר ושאיילה של ניירות ערך למסחר, מכירה בחסר של ניירות ערך, שירותי חיתום של ניירות ערך.
  - ב. פעילות ניהול נכסים והתייבויות - לרבות השקעה באגרות חוב זמינות למכירה ובאגרות חוב המוחזקות לפדיון, שלא שויכו למגזרי פעילות אחרים (כאשר ללווה אין חבות לבנק מלבד ניירות ערך), מכשירים נגזרים מגדרים ומכשירים נגזרים שהם חלק מניהול נכסים והתייבויות, פיקדונות בבנקים ומבנקים בארץ ובעולם, גידור או הגנה על הפרשי שער של השקעות בשלוחות בחו"ל, פיקדונות בממשלות ושל ממשלות.
  - ג. פעילות השקעה ריאלית - השקעה במניות שאינן למסחר והשקעות בחברות כלולות של עסקים.
  - ד. אחר - שירותי ניהול, תפעול, נאמנות ומשמורת לבנקים, שירותי ייעוץ, פעילויות מכירה וניהול תיקי אשראי, פעילויות פיתוח מוצרים פיננסיים.
9. מגזר אחר - לרבות פעילויות שהופסקו, רווחים מיעודות ותוצאות אחרות הקשורות לזכויות עובדים שלא שויכו למגזרי הפעילות האחרים, פעילויות שלא שויכו למגזרים האחרים, והתאמות בין סך כל הפריטים המיוחסים למגזרים לבין סך הכל הפריטים בדוח הכספי המאוחד.

### סיווג לקוחות

בהתאם לחוזר, כאשר לתאגיד בנקאי אין מידע לגבי מחזור ההכנסות של לקוח עסקי, אשר אין לו חבות כלפי התאגיד הבנקאי (לרבות מסגרת אשראי וכו'), התאגיד הבנקאי רשאי לסווג אותו למגזר הפעילות הפיקוחי הרלבנטי לפי סך הנכסים הפיננסיים לאחר הכפלתם במקדם של 10. כמו כן כאשר לדעת הבנק מחזור ההכנסות אינו מייצג את היקף הפעילות של הלקוח יסווג הלקוח כדלקמן: לקוח שחבותו נמוכה מ-100 מיליון ש"ח בהתאם לסך הנכסים במאזן העסק כפי הכללים שפורטו בקובץ שאלות ותשובות ולקוח שחבותו עולה על 100 מיליון ש"ח יסווג למגזר עסקים גדולים.

במהלך התקופה בוצעו פעולות להשלמת מידע שחסר בעיקר בנוגע למחזור הפעילות של הלקוחות העסקיים. במקרים בהם המידע טרם הושלם, סווגו הלקוחות בהתאם להערכות ומידע נוסף שנמצא בידי הבנק. הבנק פועל להשלמת המידע ותהליך טיוב הנתונים.

למידע נוסף ראה [ביאור A29](#).

להלן תמצית הפעילות לפי מגזרי פעילות פיקוחיים

| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2021 |             |              |              |               |              |                |                     |              |         |                |  |
|-----------------------------------|-------------|--------------|--------------|---------------|--------------|----------------|---------------------|--------------|---------|----------------|--|
| סך הכל                            | פעילות חו"ל | פעילות ישראל |              |               |              |                |                     |              |         |                |  |
|                                   |             | משקי בית     |              |               |              |                |                     |              |         |                |  |
|                                   |             | אחר          | ניהול פיננסי | גופים מוסדיים | עסקים גדולים | עסקים בינוניים | עסקים קטנים וזעירים | בנקאות פרטית | אחר     | הלוואות לדיוור | הכנסות ריבית נטו                               |
| במיליוני ש"ח                      |             |              |              |               |              |                |                     |              |         |                |  |
| 10,346                            | 947         | (2)          | 2,626        | 54            | 1,610        | 780            | 1,794               | 40           | 1,371   | 1,126          | הכנסות ריבית נטו                               |
| 5,511                             | 248         | 256          | 1,909        | 181           | 593          | 324            | 826                 | 169          | 950     | 55             | הכנסות שאינן מריבית                            |
| 15,857                            | 1,195       | 254          | 4,535        | 235           | 2,203        | 1,104          | 2,620               | 209          | 2,321   | 1,181          | סך כל ההכנסות הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי |
| (812)                             | (4)         | -            | (42)         | 3             | (201)        | (143)          | (240)               | -            | (44)    | (141)          | סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות                |
| 7,428                             | 761         | 680          | 406          | 233           | 445          | 458            | 1,555               | 95           | 2,477   | 318            | רווח (הפסד) לפני מס                            |
| 9,241                             | 438         | (426)        | 4,171        | (1)           | 1,959        | 789            | 1,305               | 114          | (112)   | 1,004          | הפרשה(הטבה) למס                                |
| 3,275                             | 102         | (106)        | 1,495        | -             | 689          | 280            | 462                 | 40           | (38)    | 351            | רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק        |
| 6,028                             | 297         | (320)        | 2,777        | (1)           | 1,270        | 509            | 843                 | 74           | (74)    | 653            | יתרה ליום 31 בדצמבר 2021                       |
| 347,391                           | 23,837      | -            | -            | 5,824         | 93,927       | 34,534         | 57,527              | (M) 429      | 27,884  | 103,429        | אשראי לציבור, ברוטו                            |
| 537,269                           | 24,953      | -            | -            | 127,883       | 90,223       | 60,874         | 86,888              | 25,965       | 120,483 | -              | פיקדונות הציבור                                |
| לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2020 |             |              |              |               |              |                |                     |              |         |                |  |
| סך הכל                            | פעילות חו"ל | פעילות ישראל |              |               |              |                |                     |              |         |                |  |
|                                   |             | משקי בית     |              |               |              |                |                     |              |         |                |  |
|                                   |             | אחר          | ניהול פיננסי | גופים מוסדיים | עסקים גדולים | עסקים בינוניים | עסקים קטנים וזעירים | בנקאות פרטית | אחר     | הלוואות לדיוור | הכנסות ריבית נטו                               |
| במיליוני ש"ח                      |             |              |              |               |              |                |                     |              |         |                |  |
| 8,723                             | 936         | (6)          | 1,202        | 73            | 1,441        | 724            | 1,802               | 57           | 1,499   | 995            | הכנסות ריבית נטו                               |
| 4,366                             | 263         | 22           | 1,127        | 207           | 549          | 290            | 773                 | 151          | 923     | 61             | הכנסות שאינן מריבית                            |
| 13,089                            | 1,199       | 16           | 2,329        | 280           | 1,990        | 1,014          | 2,575               | 208          | 2,422   | 1,056          | סך כל ההכנסות הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי |
| 2,552                             | 282         | -            | (29)         | (1)           | 1,001        | 285            | 569                 | -            | 271     | 174            | סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות                |
| 7,046                             | 778         | 717          | 321          | 231           | 376          | 421            | 1,531               | 83           | 2,345   | 243            | רווח (הפסד) לפני מס                            |
| 3,491                             | 139         | (701)        | 2,037        | 50            | 613          | 308            | 475                 | 125          | (194)   | 639            | הפרשה(הטבה) למס                                |
| 1,356                             | 39          | (229)        | 804          | 19            | 219          | 117            | 177                 | 47           | (73)    | 236            | רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק        |
| 2,102                             | 80          | (472)        | 1,220        | 31            | 394          | 191            | 298                 | 78           | (121)   | 403            | יתרה ליום 31 בדצמבר 2020                       |
| 300,631                           | 22,266      | -            | -            | 4,386         | 77,154       | 29,502         | 50,658              | (M) 320      | 26,212  | 90,133         | אשראי לציבור, ברוטו                            |
| 447,031                           | 22,388      | -            | -            | 80,499        | 72,512       | 47,145         | 77,259              | 26,082       | 121,146 | -              | פיקדונות הציבור                                |

(א) כולל יתרת הלוואות לדיוור ליום 31 בדצמבר 2021 בסך 181 מיליון ש"ח וליום 31 בדצמבר 2020 בסך 103 מיליון ש"ח.



## להלן שינויים עיקריים בתוצאות פעילות המגזרים הפיקוחיים:

### מגזר משקי בית

הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות של מגזר משקי בית לשנת 2021 הסתכם לסך של 579 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 282 מיליון ש"ח בשנת 2020. עיקר הגידול נובע מהכנסה להפסדי אשראי לעומת הוצאה להפסדי אשראי בשנת 2020, שקוזזה בחלקה על ידי גידול בהוצאות התפעוליות.

הכנסות ריבית, נטו לשנת 2021 הסתכמו לסך של 2,497 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 2,494 מיליון ש"ח בשנת 2020. בשנת 2021 חלה עלייה בהכנסות מהלוואות לדיור בעיקר כתוצאה מגידול בהיקף הפעילות אשר קוזזה מירידה במרווחי האשראי לפרטיים ומירידה במרווחי הפיקדונות לאור ירידת הריבית השקלית והדולרית.

ההכנסות שאינן מריבית לשנת 2021 הסתכמו לסך של 1,005 מיליון ש"ח בהשוואה ל-984 מיליון ש"ח בשנת 2020. הגידול נובע בעיקר מהכנסות מכרטיסי אשראי, עמלות מעסקי מימון, עמלות מפעילות מניירות ערך וגידול בעמלות הפרשי המרה.

בשנת 2021 נרשמו הכנסות להפסדי אשראי בסך של 185 מיליון ש"ח בהשוואה להוצאות להפסדי אשראי בסך של 445 מיליון ש"ח בשנת 2020. ההכנסה בשנת 2021 נובעת בעיקר משינוי בהפרשה הקבוצתית על רקע ההתרחבות הכלכלית במשק, הירידה במצב התחלואה והשיפור בפרמטרים המאקרו כלכליים.

ההוצאות התפעוליות לשנת 2021 הסתכמו לסך של 2,795 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 2,588 מיליון ש"ח בשנת 2020. הגידול הינו בעיקר על רקע הפרשות למענקים לאור התוצאות הכספיות.

יתרת האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2021 הסתכמה לסך של 131.3 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-116.3 מיליארד ש"ח לסוף שנת 2020. מרבית הגידול מקורו מעלייה ביתרות האשראי לדיור.

יתרת פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2021 הסתכמה לסך של 120.5 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-121.1 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2020.

### מגזר בנקאות פרטית

הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות של מגזר הבנקאות הפרטית לשנת 2021 הסתכם לסך של 74 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 78 מיליון ש"ח בשנת 2020. מצד אחד הושפעו הכנסות הריבית במגזר מירידת הריבית השקלית והדולרית. מצד שני, חל גידול בהכנסות מעמלות, בעיקר מהפצת מוצרים פיננסיים ומעמלות מפעילות בניירות ערך.

ההוצאות התפעוליות לשנת 2021 הסתכמו לסך של 95 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 83 מיליון ש"ח בשנת 2020. הגידול הינו בעיקר על רקע הפרשות למענקים לאור התוצאות הכספיות.

### מגזר עסקים זעירים וקטנים (פעילות בישראל)

הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות של מגזר עסקים זעירים וקטנים לשנת 2021 הסתכם לסך של 843 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-298 מיליון ש"ח בשנת 2020. עיקר הגידול נובע מהכנסה להפסדי אשראי לעומת הוצאה להפסדי אשראי בשנת 2020 ומגידול בהכנסות מעמלות שקוזזו בחלקן על ידי גידול בהוצאות התפעוליות.

הכנסות הריבית, נטו לשנת 2021 הסתכמו לסך של 1,794 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 1,802 מיליון ש"ח בשנת 2020. הקיטון נובע הן מירידה במרווחי האשראי והן מירידה במרווחי הפיקדונות לאור ירידת הריבית השקלית והדולרית, אשר קוזזו ברובם על ידי גידול בהיקף האשראי.

הכנסות שאינן מריבית לשנת 2021 הסתכמו לסך של 826 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 773 מיליון ש"ח בשנת 2020. הגידול נובע בעיקר מגידול בעמלות הפרשי המרה, הכנסות מכרטיסי אשראי ומעמלות מפעילות בניירות ערך.

בשנת 2021 נרשמו הכנסות להפסדי אשראי בסך של 240 מיליון ש"ח בהשוואה להוצאות להפסדי אשראי בסך של 569 מיליון ש"ח בשנת 2020. ההכנסה בשנת 2021 נובעת בעיקר משינוי בהפרשה הקבוצתית על רקע ההתרחבות הכלכלית במשק, הירידה במצב התחלואה והשיפור בפרמטרים המאקרו כלכליים.

ההוצאות התפעוליות לשנת 2021 הסתכמו לסך של 1,555 מיליון ש"ח בהשוואה ל-1,531 מיליון ש"ח בשנת 2020. הגידול הינו בעיקר על רקע הפרשות למענקים לאור התוצאות הכספיות.

יתרת האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2021 הסתכמה לסך של 57.5 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-50.7 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2020.

יתרת פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2021 הסתכמה לסך של 86.9 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-77.3 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2020.

### מגזר עסקים בינוניים (פעילות בישראל)

הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות של מגזר עסקים בינוניים לשנת 2021 הסתכם לסך של 509 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 191 מיליון ש"ח בשנת 2020. עיקר הגידול נובע מהכנסה להפסדי אשראי לעומת הוצאה להפסדי אשראי בשנת 2020 ומגידול בהכנסות מאשראי ועמלות שקוזזו בחלקן מקיטון בהוצאות התפעוליות.

הכנסות הריבית, נטו לשנת 2021 הסתכמו לסך של 780 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 724 מיליון ש"ח בשנת 2020. הגידול נובע בעיקר מגידול בהיקף פעילות האשראי שקוזז בחלקו מקיטון במרווחי הפיקדונות לאור ירידת הריבית השקלית והדולרית.

הכנסות שאינן מריבית לשנת 2021 הסתכמו לסך של 324 מיליון ש"ח בהשוואה ל-290 מיליון ש"ח בשנת 2020. הגידול נובע בעיקר מגידול בעמלות הפרשי המרה, עמלות טיפול באשראי וחוזים ועמלות מעסקי מימון.

הוצאות להפסדי אשראי הסתכמו בשנת 2021 להכנסה בסך של 143 מיליון ש"ח בהשוואה להוצאה בסך של 285 מיליון ש"ח בשנת 2020. ההכנסה בשנת 2021 נובעת בעיקר משינוי בהפרשה הקבוצתית על רקע ההתרחבות הכלכלית במשק, הירידה במצב התחלואה והשיפור בפרמטרים המאקרו כלכליים.

ההוצאות התפעוליות לשנת 2021 הסתכמו לסך של 458 מיליון ש"ח בהשוואה ל-421 מיליון ש"ח בשנת 2020. הגידול הינו בעיקר על רקע הפרשות למענקים לאור התוצאות הכספיות.

יתרת האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2021 הסתכמה לסך של 34.5 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-29.5 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2020.

יתרת פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2021 הסתכמה לסך של 60.9 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-47.1 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2020.

### מגזר עסקים גדולים (פעילות בישראל)

הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות של מגזר עסקים גדולים לשנת 2021 הסתכם לסך של 1,270 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 394 מיליון ש"ח בשנת 2020. עיקר הגידול נובע מהכנסה להפסדי אשראי לעומת הוצאה להפסדי אשראי בשנת 2020 ומגידול בהכנסות מאשראי ועמלות שקוזזו בחלקן מקיטון בהוצאות התפעוליות.

הכנסות הריבית, נטו לשנת 2021 הסתכמו לסך של 1,610 מיליון ש"ח בהשוואה ל-1,441 מיליון ש"ח בהשוואה לשנת 2020. הגידול נובע בעיקר מגידול בפעילות, בעיקר בענף הבינוי והנדל"ן, שקוזז בחלקו מקיטון במרווחי הפיקדונות לאור ירידת הריבית השקלית והדולרית.

הכנסות שאינן מריבית לשנת 2021 הסתכמו לסך של 583 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 549 מיליון ש"ח לעומת שנת 2020. הגידול נובע בעיקר מגידול בעמלות מעסקי מימון ועמלות מטיפול באשראי וחוזים לאור גידול ביתרות.

הוצאות להפסדי אשראי הסתכמו בשנת 2021 להכנסה בסך של 201 מיליון ש"ח בהשוואה להוצאה של 1,001 מיליון ש"ח בשנת 2020. ההכנסה בשנת 2021 נובעת הן מהפרשה פרטנית בעיקר כתוצאה מגביות והן מהפרשה הקבוצתית על רקע ההתרחבות הכלכלית במשק, הירידה במצב התחלואה והשיפור בפרמטרים המאקרו כלכליים.

ההוצאות התפעוליות לשנת 2021 הסתכמו לסך של 445 מיליון ש"ח בהשוואה ל-376 מיליון ש"ח בשנת 2020. הגידול הינו בעיקר על רקע הפרשות למענקים לאור התוצאות הכספיות.

יתרת האשראי לציבור ליום 31 בדצמבר 2021 הסתכמה לסך של 93.9 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-77.1 מיליארד ש"ח לסוף שנת 2020. מרבית הגידול הינו מענף בינוי ונדל"ן.

יתרת פיקדונות הציבור ליום 31 בדצמבר 2021 הסתכמה לסך של 90.2 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-72.5 מיליארד ש"ח לסוף שנת 2020.

### סך תיק האשראי המסחרי (מגזר עסקים קטנים וזעירים, מגזר עסקים בינוניים ומגזר עסקים גדולים) (פעילות בישראל)

הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות של סך תיק האשראי המסחרי לשנת 2021 הסתכם לסך של 2,622 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 883 מיליון ש"ח בשנת 2020. עיקר הגידול נובע מהכנסה להפסדי אשראי לעומת הוצאה להפסדי אשראי בשנת 2020 ומגידול בהכנסות מאשראי ועמלות שקוזזו בחלקן מקיטון בהוצאות התפעוליות.

הכנסות הריבית נטו לשנת 2021 הסתכמו לסך של 4,184 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 3,967 מיליון ש"ח. הגידול נובע מגידול בפעילות, בעיקר בענף הבינוי והנדל"ן, שקוזז בחלקו מקיטון במרווחי האשראי ובמרווחי הפיקדונות לאור ירידת הריבית השקלית והדולרית. מרווחי האשראי בסך תיק האשראי המסחרי קטנו באופן דומה לקיטון במרווחי האשראי בענף הבינוי והנדל"ן.

**מגזר ניהול פיננסי (פעילות בישראל)**

הרווח הנקי של מגזר ניהול פיננסי המיוחס לבעלי מניות הבנק לשנת 2021 הסתכם לסך 2,777 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,220 מיליון ש"ח בשנת 2020.

הכנסות ריבית, נטו לשנת 2021 הסתכם לסך של 2,626 מיליון ש"ח בהשוואה ל-1,202 מיליון ש"ח בשנת 2020. הגידול נובע בעיקר מעליית המדד בין התקופות, מהכנסות מנגזרים, בעיקר נגזרי ריבית המהווים חלק מניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק וכן משינוי בתמהיל המקורות על רקע ירידת הריבית השקלית והדולרית ומצמיחה בתיק האשראי.

**מגזר אחר (פעילות בישראל)**

ההפסד הנקי המיוחס לבעלי המניות של מגזר "אחר" לשנת 2021 הסתכם לסך של 320 מיליון ש"ח, בהשוואה להפסד בסך של 472 מיליון ש"ח בשנת 2020. עיקר הקיטון בהפסד נובע מהכנסות שאינן מריבית לאור הכנסות ממכירת נכסים.

**מידע לפי אזורים גיאוגרפיים<sup>(א)</sup>**

**להלן נתונים עיקריים לפי אזורים גיאוגרפיים**

|             | פיקדונות הציבור |         | אשראי לציבור, נטו |         | סך הכל מאזן  |         |      |         |         |
|-------------|-----------------|---------|-------------------|---------|--------------|---------|------|---------|---------|
|             | 31 בדצמבר       |         | 31 בדצמבר         |         | 31 בדצמבר    |         |      |         |         |
|             | 2020            | 2021    | 2020              | 2021    | 2020         | 2021    |      |         |         |
| באחוזים     | במיליוני ש"ח    | באחוזים | במיליוני ש"ח      | באחוזים | במיליוני ש"ח |         |      |         |         |
| ישראל       | 20.6            | 424,643 | 512,316           | 16.8    | 273,499      | 319,381 | 18.3 | 526,844 | 623,478 |
| ארה"ב       | 14.3            | 19,514  | 22,301            | 4.1     | 17,213       | 17,923  | 10.8 | 23,484  | 26,026  |
| בריטניה     | (7.7)           | 2,874   | 2,652             | 20.4    | 4,629        | 5,575   | 21.9 | 5,684   | 6,928   |
| אחרות בחו"ל | -               | -       | -                 | -       | -            | -       | (4)  | 23      | 22      |
| סך הכל      | 20.2            | 447,031 | 537,269           | 16.1    | 295,341      | 342,879 | 18.1 | 556,035 | 656,454 |

**להלן פירוט התפלגות הרווח הנקי לפי אזורים גיאוגרפיים**

|             | רווח (הפסד) נקי |              | לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר |              |
|-------------|-----------------|--------------|------------------------------|--------------|
|             | 2020            | 2021         | 2020                         | 2021         |
|             | באחוזים         | במיליוני ש"ח | באחוזים                      | במיליוני ש"ח |
| ישראל       | +               | 3,733        | 2,120                        | 5,853        |
| ארה"ב       | 76.0            | 92           | 121                          | 213          |
| בריטניה     | -               | 96           | (142)                        | (46)         |
| אחרות בחו"ל | +               | 5            | 3                            | 8            |
| סך הכל      | 186.8           | 3,926        | 2,102                        | 6,028        |

(א) מסווג לפי מקום המשרד.

למידע נוסף ראה פרקים [חברות מוחזקות עיקריות](#), [סיכוני אשראי וביאור 29.א.ב.](#)

## חברות מוחזקות<sup>1</sup> עיקריות

קבוצת לאומי פועלת בארץ ובחו"ל באמצעות חברות בנות שהינן: בנקים, חברות למימון וחברות לשירותים פיננסיים. כמו כן משקיעה הקבוצה בתאגידים ריאליים הפועלים בפעילות לא בנקאית.

סך כל השקעות הבנק בחברות מוחזקות (כולל השקעות בשטרי הון) הסתכם ב-31 בדצמבר 2021 בכ-13.3 מיליארד ש"ח לעומת 11.6 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2020. התרומה של החברות המוחזקות לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה בשנת 2021 בסך 991 מיליון ש"ח לעומת בסך 166 מיליון ש"ח בשנת 2020.

למידע בנוגע להשקעה והתרומה לרווח הקבוצה של כל אחת מהחברות העיקריות - ראה [ביאור 15](#).

## חברות מאוחדות בארץ

סך כל השקעות הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בחברות המאוחדות בארץ הסתכם ב-31 בדצמבר 2021 ב-7,998 מיליון ש"ח, לעומת 7,243 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2020. התרומה שלהן לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה בשנת 2021 בכ-738 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-139 מיליון ש"ח בשנת 2020. תשואת הקבוצה על ההשקעה בחברות מאוחדות בארץ היתה בשנת 2021 10.1% לעומת 2.0% בשנת 2020.

## לאומי פרטנרס בע"מ

לאומי פרטנרס מהווה את זרוע הבנקאות להשקעות של קבוצת לאומי.

לאומי פרטנרס סיימה את שנת 2021 ברווח נקי של כ-742 מיליון ש"ח אשר נבע בעיקר מהשקעות ומהכנסות מעמלות בהשוואה לרווח של כ-106 מיליון ש"ח בשנת 2020.

ההון העצמי של לאומי פרטנרס הסתכם ב-31 בדצמבר 2021 ל-4,369 מיליון ש"ח, לעומת 3,634 מיליון ש"ח בסוף 2020.

בהמשך להגדלת היקף ההשקעות הריאליות בקבוצת לאומי וכחלק מהליך שינוי מבני בשנת 2020, בחודש מרס 2021 הנפיקה לאומי פרטנרס שטרי הון ללאומי אחזקות פיננסיות בע"מ בסך כולל של 885 מיליון ש"ח. השטרות אינם נושאים ריבית ו/או הצמדה ויפרעו לפי דרישת לאומי אחזקות פיננסיות אך בכל מקרה לא לפני חלוף 5 שנים ממועד ההנפקה.

ביום 19 ביולי 2020 הודיע בנק ישראל לבנק כי בנוגע למגבלה הקבוצתית על ההשקעות הריאליות, על הבנק לפעול בהתאם לתיאבון הסיכון שיקבע בנושא, בכפוף להליכי בחינה ואתגור שיבוצעו על ידי קווי ההגנה לרבות הביקורת הפנימית וכפוף לעמידה במגבלת השקעות ראליות, בהתאם לסעיף 23 א' לחוק הבנקאות רישוי.

## מכירת מניות ריטיילורס

ביום 13 במאי 2021 מימשה לאומי פרטנרס בע"מ אופציה שהוקצתה לה בד בבד עם השקעתה בחברת ריטיילורס בע"מ. לאומי פרטנרס מכרה את מניות המימוש בדרך של הצעת מכר בד בבד עם הנפקתה של ריטיילורס לציבור. במהלך הרבעון הרביעי של 2021 מכרה לאומי פרטנרס את יתרת החזקתה בריטיילורס. הרווח לפני מס שהבנק רשם בשנת 2021 בגין ההשקעה בריטיילורס הסתכם ל-313 מיליון ש"ח, מתוכו סך של 181 מיליון ש"ח ברבעון הרביעי של שנת 2021.

למידע נוסף ראה [ביאור 36](#).

## מכירת מניות איירונסורס

ביום 28 ביוני 2021 מכרה לאומי פרטנרס, 1,290,230 מניות של חברת איירונסורס בע"מ במסגרת מיזוג של איירונסורס עם חברת SPAC והפיכת איירונסורס לחברה נסחרת בבורסת ניו-יורק. ללאומי פרטנרס נשארה, לאחר השלמת המיזוג ומכירת המניות, האמורה לעיל, החזקה במניות איירונסורס בשיעור של כ-0.75%. על מניות אלו חלו הוראות חסימה חוזיות למשך 6 חודשים החלות על בעלי מניות של איירונסורס.

לאחר פקיעת החסימה, בדצמבר 2021 מכרה לאומי פרטנרס חלק מיתרת המניות בהחזקתה באיירונסורס.

הרווח לפני מס שהבנק רשם בשנת 2021 בגין המניות שנמכרו ובגין שערור המניות שנותרו הסתכם בכ-205 מיליון ש"ח, מתוכו הפסד בסך של כ-66 מיליון ש"ח ברבעון הרביעי של 2021.

למידע נוסף ראה [ביאור 36](#).

<sup>1</sup> להגדרת חברות מוחזקות - ראה [ביאור 1.1](#).

## השקעה בארשי

ביום 28 ביוני 2021 התקשרה לאומי פרטנרס בע"מ עם חברת אורשי גש בע"מ (להלן: "ארשי") ובעלי השליטה באורשי (להלן: "בעלי השליטה"), בהסכם לרכישת 20% ממניותיה של אורשי בתמורה לסך של כ-40 מיליון ש"ח (בדרך של הקצאה פרטית ושל רכישת מניות מבעלי השליטה).

עם חתימת הסכם ההשקעה קיבל הבנק, ללא תמורה, אופציה לרכישת 55% ממניותיה של אורשי, אשר תהיה ניתנת למימוש לאחר שלוש עד ארבע וחצי שנים ממועד השלמת ההשקעה, וזאת כנגד תמורה שתיקבע לפי שווי חברה של 429 מיליון ש"ח או 525 מיליון ש"ח, בהתאם למועד המימוש ("האופציה הראשונה").

במועד מימוש האופציה הראשונה תעמוד לבנק אופציה נוספת לרכוש את יתרת מניותיהם של בעלי השליטה (25%), אשר תהיה ניתנת למימוש בכל עת במהלך 18 חודשים ממועד מימוש האופציה הראשונה כנגד תמורה הנגזרת משווי החברה בהתאם לנוסחה הקבועה בהסכם ("האופציה השנייה").

במקרה שהבנק לא יממש את האופציה השנייה, תעמוד לבעלי השליטה אופציה למכור לבנק את כל מניותיהם באורשי, כנגד תמורה בסך השווה ל-90% מתמורת מימוש האופציה השנייה. אופציה זו תהיה ניתנת למימוש במשך 180 ימים החל מסיום תקופת האופציה השנייה.

ביום 2 בדצמבר 2021 הושלמה העסקה האמורה, לאחר שהתקיימו כל התנאים המתלים להשלמתה.

למידע נוסף ראה [ביאור 36](#).

## לאומי פרטנרס עוסקת בארבעה תחומי פעילות עיקריים:

- 1. ניהול תיק ההשקעות הריאליות של קבוצת לאומי**  
 לאומי פרטנרס עוסקת בייזום, איתור וביצוע של השקעות ישירות ועקיפות בחברות, בפרויקטים ובקרנות השקעה פרטיות. מדיניות ההשקעות הריאליות של קבוצת לאומי מותאמת לתיאבון הסיכון שלה ולמגבלות חוק הבנקאות (רישוי), ולפיכך כוללת החזקות מיעוט בלבד (עד 20% מכל אחד מאמצעי השליטה, וללא שליטה). החברה מתמקדת בהשקעות בעלות אופק בינוני וארוך, המתאימות למדיניות שנקבעה. אסטרטגיית ההשקעות הריאליות קובעת העדפה לחברות פרטיות ולהיתכנות מימוש גבוהה.

במהלך שנת 2021 לאומי פרטנרס ביצעה השקעות חדשות בחברות, קרנות, הלוואות המירות והלוואות מזנין בהיקף של כ-1.4 מיליארד ש"ח. יתרת ההשקעות הריאליות של החברה ליום 31 בדצמבר 2021 היא כ-4.1 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-3.1 מיליארד ש"ח ביום 31 בדצמבר 2020. נכון לתאריך 31 בדצמבר 2021 קיימות התחייבויות של לאומי פרטנרס להשקעה בסך של כ-0.8 מיליארד ש"ח, מתוכן כ-0.4 מיליארד ש"ח שהתווספו במהלך שנת 2021.
- 2. חיתום, יעוץ וניהול של גיוסי הון פרטיים וציבוריים בישראל**  
 באמצעות חברת הבת לאומי פרטנרס חתמים בע"מ, מעניקה לאומי פרטנרס מגוון רחב של שירותים בתחום החיתום והיעוץ לחברות ולבעלי ענין.

בשנת 2021 השתתפה לאומי פרטנרס חתמים בהנפקות ציבוריות בהיקף כולל של כ-24 מיליארד ש"ח, והובילה כ-38 הנפקות ציבוריות בהיקף של כ-8 מיליארד ש"ח.
- 3. ייעוץ וניהול תהליכי מיזוגים ורכישות (M&A) וגיוסי הון**  
 השירותים ניתנים לחברות ישראליות וזרות המבקשות לבצע התרחבות אסטרטגית באמצעות רכישות, או למשקיעים או בעלי שליטה המעוניינים למכור או להקטין את השקעותיהם.

סל השירותים במסגרת זו כולל: סיוע באפיון הצרכים והמטרות האסטרטגיים של החברה, אפיון ההשקעה/המשקיע האופטימלי להגשמת מטרות אלה, איתור על בסיס גלובלי של מטרות ההשקעה/משקיעים, סיוע ביצירת מגעים עם חברת המטרה, ליווי המו"מ עד למיצוי, בניית עסקה (Deal Structuring) באופן שישרת את מטרות הלקוח, וסיוע בגישה למקורות מימון לעסקה.

בפעילותה משתפת לאומי פרטנרס פעולה עם בתי השקעות וגורמים אחרים בארץ ובחו"ל.
- 4. ביצוע ניתוחים כלכליים והערכות שווי**  
 החברה, באמצעות חברת הבת לאומי פרטנרס מחקרים, עוסקת בביצוע ניתוחים כלכליים והערכות שווי בעיקר לקבוצת לאומי וכן לגופים כלכליים חיצוניים.

## חברות מאוחדות (שלוחות) בחו"ל

סך כל ההשקעות של הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בשלוחות בחו"ל בסוף 2021 הסתכם ב-3,625 מיליון ש"ח בהשוואה ל-3,543 מיליון ש"ח בסוף 2020. התרומה של השלוחות בחו"ל לרווח הנקי בשקלים של הקבוצה בשנת 2021 הסתכמה ברווח בסך 249 מיליון ש"ח לעומת 25 מיליון ש"ח בשנת 2020.

לבנק שלוחות בארה"ב ובריטניה.

בחודש מאי 2021 השלים הבנק את תהליך סגירת הנציגות שהפעיל בסין.

למידע נוסף בנוגע לתרומת השלוחות לרווח הקבוצה - ראה [ביאור 15](#).

### בנק לאומי ארה"ב

בנק לאומי ארה"ב (BLUSA) התאגד בשנת 1968 והוא בעל רישיון לבנק מסחרי ממדינת ניו יורק וחבר ב-FDIC (החברה לביטוח פיקדונות).

BLUSA מחזיקה שליטה מלאה ב-LISI, הפועלת בעיקר בתחום מסחר בניירות ערך עבור לקוחות BLUSA.

BLUSA עוסקת בבנקאות מסחרית, בעיקר מימון מסחרי לחברות מקומיות (Middle Market) ומול חברות ישראליות הפועלות בארה"ב, וכן בבנקאות פרטית לתושבי ארה"ב ולתושבי חוץ. עיקר הפעילות המסחרית הינה בתחומי נדל"ן, הייטק, בתי אבות ומסחר. BLUSA פועלת באמצעות חמישה סניפים בניו יורק, קליפורניה, פלורידה ואילינוי וכן נציגות בישראל.

הרווח הנקי של BLUSA בשנת 2021 הסתכם לסך של כ-82 מיליון דולר בהשוואה לסך של כ-49 מיליון דולר בשנת 2020, גידול בשיעור של 67%.

התשואה להון בשנת 2021 עמדה על שיעור של כ-9% בהשוואה לכ-6% בשנת 2020.

סך המאזן של BLUSA בשנת 2021 הסתכם לסך כ-8,308 מיליון דולר לעומת 7,224 מיליון דולר בשנת 2020, גידול בשיעור של 15%.

ביום 23 בספטמבר 2021 התקשר Bank Leumi Corporation ("BLC"), תאגיד אמריקאי (המוחזק בשיעור של 85% בידי הבנק) המחזיק בשליטה מלאה ב-BLUSA, בהסכם מיזוג עם Valley National Bancorp ("Valley").

Valley הינה חברת החזקות בנקאית שמחזיקה ב-Valley National Bank ("Valley Bank"). Valley Bank הוקם בשנת 1927. עם השלמתה של העסקה, צפוי Valley Bank להפוך לאחד מ-29 הבנקים האמריקאיים הגדולים, שמניותיהם נסחרות בנאסד"ק.

עם השלמת העסקה וביצוע הליכי המיזוג, BLC תמוזג ל-Valley ו-BLUSA תמוזג ל-Valley Bank ("הסכם המיזוג").

התמורה בגין העסקה תשולם לבנק במניות Valley (90% מהתמורה) והיתרה במזומן. לאחר השלמת העסקה צפוי הבנק להחזיק בכ-14.2% מהון המניות של Valley וצפוי להיות בעל המניות הגדול ביותר ב-Valley, אך לא בעל שליטה.

עסקת המכירה תסופל כאיבוד שליטה ב-BLC. החל ממועד השלמת העסקה, הבנק צפוי לטפל בהשקעתו ב-Valley בשיטת השווי המאזני.

הרווח שצפוי לבנק מהשלמת העסקה הינו בין 650-750 מיליון ש"ח לאחר מס. הרווח הסופי ייקבע בהתאם למחיר המניה, ההון העצמי של BLC ושער החליפין בסמוך למועד ההשלמה.

להערכת הבנק, השלמת העסקה צפויה להביא לשיפור של כ-0.5% ביחסי ההון של לאומי.

במקביל לחתימת הסכם המיזוג, נקשר הבנק בהסכם בעלי מניות עם Valley, במסגרתו סוכמו, בין היתר, התנאים הבאים:

- הבנק יהיה זכאי למנות 2 דירקטורים לדירקטוריון Valley (שישרתו גם בוועדות מרכזיות), ובנוסף גם משקיף לדירקטוריון Valley. וכן 2 דירקטורים לדירקטוריון Valley Bank. ירידה לרף החזקה של כ-12.5% ב-Valley תפחית את הזכאות של הבנק למינוי של נציג אחד בדירקטוריון של כל אחת מהחברות וירידה באחזקות של הבנק מתחת לכ-5% ב-Valley תבטל את הזכות של הבנק לנציגות בדירקטוריון שלהן.
- חסימה על מניות Valley שיחזיק הבנק לתקופה של 4 שנים, אשר תשתחרר באופן לינארי בשיעור של 25% בכל שנה.
- המשך ביצוע עסקאות השתתפות ומתן מענה לצרכי לקוחות קבוצת לאומי שלהם פעילות בארצות הברית.
- בנושאי תגמול, מינויים של דירקטורים ו-Shareholder proposal הצבעה של הבנק באסיפת בעלי המניות של Valley. תהא לפי המלצת דירקטוריון Valley.

ביום 6 בדצמבר 2021 נודע לבנק כי בעל מניות של Valley הגיש תובענה כנגד Valley, המנכ"ל והדירקטורים שלה בטענה, כי הנתבעים הפרו את חובות האמון והזהירות באשרם את העסקה, בהיבטים הנוגעים לאישור ושווי העסקה ולפיכך דורש מספר סעדים בהם השהיית כינוס האסיפה הכללית של Valley עד לאחר המשפט. BLC צורפה כנתבעת בהליך המשפטי.

בחודש ינואר 2022, בעל המניות של Valley שהגיש את התובענה הגיש בקשה לכית המשפט בה הודיע על רצונו לחזור בו מהתביעה ולפיכך התביעה נדחתה.

נכון למועד פרסום הדוח, כלל התנאים המתלים שנכללו בהסכם המיזוג ובהסכם בעלי המניות התקיימו. מועד השלמת העסקה צפוי להתבצע ב-1 באפריל 2022.

למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 23 בספטמבר 2021 (מספר אסמכתא: 01-080569-2021) ומיום 6 במרס 2022 (מספר אסמכתא 01-026329-2022).

למידע נוסף ראה פרק [שינויים עיקריים בתקופה החולפת](#).

### בנק לאומי בריטניה (BLUK)

בנק לאומי בריטניה פ.י.א.ל.סי. (בנק לאומי בריטניה) נוסד בשנת 1959 וממשיך בפעילות הקבוצה באנגליה, שהחלה בשנת 1902. לאומי בריטניה מחזיקה שליטה מלאה ב-"LABL". Leumi ABL Limited, הפועלת בעיקר בתחום של מימון חייבים.

בנק לאומי בריטניה עוסק בעיקר בבנקאות מסחרית בדגש על מימון נדל"ן ובתי מלון. מימון הנדל"ן כולל מגוון פעילויות בבריטניה ובמערב אירופה, ובכלל זה השקעות ופיתוח של נדל"ן למגורים ומימון נדל"ן מסחרי (בתי אבות ומעונות סטודנטים). המימון ניתן הן ללקוחות בבריטניה והן מחוץ לבריטניה (בעיקר ישראלים).

בנק לאומי בריטניה מפוקח על ידי ה-PRA (Prudent Regulation Authority) וה-FCA (Financial Conduct Authority) שהינן זרועות של הבנק המרכזי בבריטניה.

בשנת 2021 בנק לאומי בריטניה המשיך ליישם תכנית אסטרטגית של מיקוד והרחבת פעילותו בתחומי הליבה, אשר באו לידי ביטוי בגידול של כ-26% בתיק האשראי.

הרווח הנקי של BLUK בשנת 2021 הסתכם לסך של כ-17 מיליון ליש"ט בהשוואה להפסד בסך של כ-(4.0) מיליון ליש"ט בשנת 2020. הגידול ברווח הנקי נובע בעיקרו מהמיקוד העסקי האמור ומהוצאות הפסדי אשראי שנרשמו בשנת 2020 עקב משבר הקורונה.

התשואה להון בשנת 2021 עמדה על שיעור של כ-7.1 בהשוואה לכ-(2.00) בשנת 2020.

סך המאזן של BLUK בשנת 2021 הסתכם לסך כ-1,657 מיליון ליש"ט לעומת 1,306 מיליון ליש"ט בשנת 2020, גידול בשיעור של 27%.

ביום 8 במרס 2022 אישר דירקטוריון הבנק את המלצת דירקטוריון BLUK ליישום מהלך, הכולל את החזרת הרישיון הבנקאי הרגולטורי של BLUK, כך שלאחר השלמת המהלך BLUK תהא חברה למתן אשראי. לשם כך, פעילותה של BLUK תמוזג לתוך LABL (להלן: "החברה הממוזגת"). החברה הממוזגת תעסוק במתן אשראי בעיקר בתחומים הנדל"ן, מלונאות ו-ABL, וזאת ללקוחות בבריטניה ובאירופה, לרבות לקוחות ישראלים הפועלים באזורים אלה.

יישומו של המהלך מותנה, במספר תנאים ובהם: קבלת החלטה סופית על ידי דירקטוריון BLUK ודירקטוריון LABL, קבלת היתר מבנק ישראל, קבלת אישור הרגולטור באנגליה, וקיום דרישות הדין האנגלי לביצוע המהלך.

המהלך לא צפוי להשפיע באופן מהותי על התוצאות הכספיות של הבנק.

## החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם

### ניהול סיכונים בלאומי

הפעילות העסקית של הבנק כרוכה בניהול סיכונים פיננסיים ושיאנים פיננסיים. הסיכונים הפיננסיים המרכזיים אותם מנהל הבנק הינם: סיכונים אשראי שהינם אינטגרליים בעיסוק הליבה של הבנק וכן סיכונים שוק, הון ונזילות. לצד ניהול הסיכונים הפיננסיים, פעילות הבנק כרוכה בסיכונים שאינם פיננסיים אשר ניהולם הינו תנאי הכרחי לעמידה במטרות השוטפות ובמטרות ארוכות הטווח של הקבוצה. בין סיכונים אלה נכללים סיכונים תפעוליים, לרבות סיכונים טכנולוגיים וסייבר, סיכון רגולציה, סיכון ציות, סיכון משפטי, סיכון מוניטין, סיכון אסטרטגי, סיכון מודלים, סיכון סביבתי, סיכון הבנקאות ההוגנת (conduct) וסיכון מאקרו-כלכלי.

אסטרטגיית ניהול הסיכונים בלאומי הינה שמירה על יציבות הקבוצה ותמיכה בהשגת היעדים העסקיים. מטרת אלו מושגת תוך עמידה בתיאבון הסיכון שהוגדר, במדיניות ובמגבלות הנגזרות מהם, אשר יוצרים גבולות גזרה לפעילות העסקית. מסגרת ניהול הסיכונים כוללת מנגנונים לזיהוי סיכונים ואמידתם, הגדרת מבנה ארגוני ותחומי אחריות לניהולם לרבות מנגנוני בקרה ודיווח נאותים. בבנק מתבצעת פעילות מתמדת לשרוג תשתית ניהול הסיכונים וניתוח תמונת הסיכון, דבר המאפשר קבלת החלטות באופן מושכל.

### המבנה הארגוני של ניהול הסיכונים בקבוצת לאומי

ניהול הסיכונים בלאומי מבוסס על שלושה "קווי הגנה" כפי שנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310 - "ניהול סיכונים".

1. קו הגנה ראשון - הנהלות קווי העסקים, יחידות התמך ולאומי טכנולוגיות נושאות באחריות מלאה לניהול הסיכונים המובנים במוצרים, בפעילויות, בתהליכים ובמערכות הנתונות לאחריותם וליישום סביבת בקרה נאותה על פעילותה באמצעות תהליכי זיהוי, מדידה, ניטור, בקרה, הפחתה ודיווח.

2. קו הגנה שני - החטיבה לניהול סיכונים, שהינה פונקציה בלתי תלויה האחראית לתכנון ולפיתוח של מסגרת העבודה הכוללת לניהול סיכונים בבנק. תחומי האחריות המרכזיים של החטיבה לניהול סיכונים עומדים בהגדרת הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310, לרבות אחריות על ניהול הסיכונים ברמת הקבוצה והבנק, יצירת תמונה כוללת ועדכנית של הסיכון לצורך קבלת החלטות, הובלה בכתיבת מדיניות הסיכונים של לאומי בכל הסיכונים המרכזיים, סיוע לדירקטוריון בגיבוש תיאבון הסיכון של הבנק והובלת תהליך הערכת נאותות הלימות ההון (ICAAP).

קו ההגנה השני כולל פונקציות נוספות, כגון: היועצת המשפטית הראשית של הבנק האחראית על ניהול הסיכונים המשפטיים והחשבונאי הראשי אשר באחריותו הדיווח הכספי וה-SOX.

3. קו הגנה שלישי - הביקורת הפנימית כפופה ישירות לדירקטוריון. באחריות הביקורת הפנימית ביצוע ביקורת בלתי תלויה ואובייקטיבית תוך אתגור של הבקורת, התהליכים והמערכות הממוכנות בתאגיד הבנקאי. הביקורת מתבצעת לרוב בדיעבד, על קו ההגנה הראשון והשני תוך וידוא יישום הוראות חוק והנחיות של ההנהלה והדירקטוריון.

דירקטוריון הבנק אחראי, בין השאר, על התוויית אסטרטגיית הסיכון הכוללת לרבות תיאבון הסיכון, פיקוח על מסגרת ניהול הסיכונים בקבוצה, אישור המבנה הארגוני, אישור מדיניות ניהול סיכונים עבור כל אחד מהסיכונים המהותיים, פיקוח ואתגור של רמות הסיכון אליהם נחשפים הקבוצה והבנק תוך וידוא הלימה לתיאבון הסיכון וציות להוראות חוק ורגולציה.

מנהלת הסיכונים הראשית, אשר הינה חברת הנהלת הבנק וראש החטיבה לניהול סיכונים, אחראית להובלת ניהול הסיכונים העיקריים בקבוצה ובבנק.

בכפוף למנהלת הסיכונים הראשית מכהנים ראשי מערכים וראשי אגפים לניהול הסיכונים השונים, שניהולם כקו שני הינו באחריות החטיבה לניהול סיכונים, ובהם סיכונים אשראי, סיכונים שוק, סיכונים ציות, סיכונים תפעוליים וסיכונים מודלים.

הבנק פועל ליישום מסגרת ניהול סיכונים קבוצתית, הכוללת עקרונות בתחום הממשל התאגידי ובקרה, ככל שאינם סותרים את הוראות החוק והרגולציה המקומית בשלוחות. בכל חברת בת בארץ ובחו"ל מונה מנהל סיכונים ראשי אשר כפוף ניהולית למנכ"ל חברת הבת ובכפופות מקצועית עקיפה (Dotted Line) למנהלת הסיכונים הראשית של הקבוצה.

### שינויים בסביבת הסיכון והשפעתם על הקבוצה

התפרצות נגיף הקורונה בחודש ינואר 2020, ומידת אי הוודאות הגדולה לגבי השפעותיו השונות, עדיין מהווה סיכון מאקרו-כלכלי גלובלי משמעותי. קיים קושי בהערכת ההתפתחויות הכלכליות העתידיות, זאת לנוכח מידת חוסר הוודאות המשמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו על מסלול החיים של כלל מדינות העולם.



העימות הצבאי בין רוסיה לאוקראינה, שהחל ביום 24 בפברואר 2022, מוסיף לפוטנציאל לתנדבות ואי הוודאות בהקשר של תהליכים כלכליים גלובליים. העימות עשוי לגרום להאצת האינפלציה בעולם, ולגרום לעליית מחירים גם בארץ, מה שיחריף את משבר יוקר המחיה בישראל. אמון הצרכנים והעסקים עלול להיפגע בעקבין לא רק עקב ההתייקרויות, אלא גם על רקע חולשה בשווקים הפיננסיים ופגיעה בשווי תיק נכסי הציבור. הבנק עוקב אחר ההתפתחויות וינקוט בפעולות ככל שידרש.

פרופיל הסיכון של לאומי נבחן רבעוני במסגרת דוח החשיפות המדווח לדירקטוריון אחת לרבעון. בחינת פרופיל הסיכון מתבצעת, בין השאר, באמצעות מתודולוגיה לסיווג רמת החומרה של החשיפות לסיכונים השונים. המתודולוגיה מבוססת על כימות השפעת התממשות תרחישים שונים על הון הקבוצה, קרי על יציבותה, וכוללת גם "הערכות מומחה" מקרב הגורמים הרלוונטיים בבנק. שינויים בחומרת גורמי הסיכון ראה [טבלת חומרת גורמי סיכון](#).

### ההליך הערכת נאותות הלימות ההון (ICAAP – Internal Capital Adequacy Assessment Process)

תהליך הערכת נאותות הלימות ההון (ICAAP) משמש לצורך בחינת היקף ההון הדרוש לתמיכה בסיכונים השונים, הן במצב עסקים רגיל והן תחת תרחיש קיצון, שהקבוצה חשופה אליהם. מביצוע התהליך עולה כי לבנק יש הון ונזילות הולמים להתמודדות עם כלל הסיכונים שזוהו, הן במצב עסקים רגיל והן בהתממשות תרחישי קיצון חמורים. תוצרי התהליך מרוכזים במסמך ה-ICAAP שהוגש לפיקוח על הבנקים בפברואר 2022.

למידע נוסף, ראה פרק מידע נוסף על חשיפה לסיכון והערכתו [בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021](#).

### תיאבון הסיכון של הקבוצה

תיאבון הסיכון של הקבוצה מתווה את גבולות הגזרה לפעילות העסקית, הן בשגרה והן תחת תרחיש קיצון. תיאבון הסיכון מותאם לאסטרטגיה של לאומי ולגבולות המיקוד העסקי שבהם בחר להתמקד בפועל ובראייה צופה פני עתיד. תיאבון הסיכון מתייחס לאופן ההתנהלות של לאומי בזיהוי, מדידה, בקרה, ניהול והפחתה של הסיכונים, כאשר להתנהלות זו השפעה ישירה על פרופיל הסיכון השיווי של הקבוצה. מגבלות תיאבון הסיכון נבחנות מידי שנה ומאושרות על ידי הדירקטוריון במסגרת תהליך ה-ICAAP. בפברואר 2022 אושר תיאבון הסיכון העדכני של הקבוצה כחלק ממסמך ה-ICAAP.

מסמך תיאבון הסיכון מהווה נקודת ייחוס למסמכי המדיניות הספציפיים לכל סוג סיכון אשר בהם מפורטות מגבלות סיכון נוספות והנחיות לניהול הסיכון.

צהרת תיאבון הסיכון של הקבוצה דנה בהיקף וסוגי הסיכון המצרפי שהבנק מעוניין לשאת על מנת להשיג את היעדים העסקיים שלו. נקבעו מדדים בתחומים שונים, הן כמותיים והן איכותיים, המבוססים על הנחות צופות פני עתיד ואשר מבטאים את הצהרות תיאבון הסיכון המצרפי של הקבוצה.

### שימוש במבחני קיצון במסגרת ניהול הסיכונים

ביצוע מבחן קיצון אחיד הינו סטנדרט בין-לאומי מקובל ונדרש בהתאם להמלצות ועדת באזל, ותורם להבנת מוקדי הסיכון להם חשופה המערכת הבנקאית ובנק בודד. תהליך זה מחזק את השקיפות במערכת הבנקאית, מאפשר לבחון את עמידותם של התאגידים הבנקאיים במצב של התפתחות תנאי שוק שליליים ולהשוות ביניהם. התהליך תומך בשיפור המתודולוגיות והבנת גורמי הסיכון בתאגידים הבנקאיים ובפיקוח על הבנקים.

במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2021 הוערכו בבנק השפעות התרחיש האחד לשנת 2021 כפי שהוגדר על ידי בנק ישראל, שהינו תרחיש קיצון גלובלי.

בנוסף, בקבוצת לאומי קיים סט של מבחני קיצון פנימיים המתעדכן באופן שוטף, במטרה לבחון מוקדי סיכון עיקריים לאור ההתפתחויות השונות בסביבה בה פועל הבנק.

השפעת מבחני הקיצון החמורים ביותר נבחנת גם לגבי תכנון ההון של הקבוצה במטרה לבדוק שהקבוצה עומדת בכל המגבלות הרגולטוריות והפנימיות שנקבעו בקשר להתממשות התרחישים.

למידע נוסף, ראה פרק מידע נוסף על חשיפה לסיכון והערכתו [בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021](#).

## סיכוני אשראי

אשראי הינו פעילות ליבה מרכזית של הבנק והקבוצה, המתקיימת באופן מבוזר במספר קווי עסקים.

סיכון האשראי הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שצד נגדי לא יעמוד בהחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי כפי שסוכמו.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות: אשראי לציבור, אשראי לבנקים, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים, השקעות באגרות חוב וחשיפות בגין פעילות בנגזרים.

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 בנושא ניהול סיכון אשראי, ניהול בנקאי תקין מספר 311A בנושא ניהול אשראי צרכני ובהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בנושא הערכה נאותה של סיכונים אשראי ומדידה נאותה של חובות, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון. כמו כן, הבנק מקפיד על ניהול הסיכון בהתאם להנחיות ודרישות נוספות שנכללות בהוראות הפיקוח על הבנקים תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

במסגרת ניהול סיכונים אשראי מנטר הבנק את איכות תיק האשראי, לרבות נאותות כוללת של ההפרשה להפסדי אשראי לכיסוי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, ריכוזיות תיק האשראי ופעילות לפי מוצרים עיקריים, כגון: אשראי לענף בינוי ונדל"ן, הלוואות לדיר, אשראי לאנשים פרטיים ואשראי ממונף.

במהלך שנת 2021 בוצעו התאמות בניהול סיכון האשראי ובתיאבון הסיכון. לא חלו שינויים מהותיים בשנת 2021 במבנה הממשל התאגידי הקשור לסיכון אשראי.

### השפעת משבר הקורונה על סיכון האשראי

התרחבות הפעילות הכלכלית במשק נמשכה גם ברבעון הרביעי על רקע שיעורי ההתחסנות, התווספות של תרופות לטיפול בתסמינים וצמצום התחלואה הקשה, אם כי, קיים פער במידת ההתאוששות בין הענפים שנפגעו מהמשבר באופן משמעותי ביותר לשאר ענפי המשק.

במהלך שנת 2021 נרשמה מגמה של שיפור בשוק העבודה, תוך ירידה בשיעור האבטלה. שיעור האבטלה בהגדרה הרגילה (בלתי מועסקים) היה בסוף 2021 עדיין גבוה מזה שהיה טרום המשבר, אם כי נתוני חודש ינואר 2022 מלמדים על ירידה לרמה הדומה לזו שהייתה טרום המשבר.

שיעור האבטלה בהגדרה ה"רחבה" (הכוללת מלבד בלתי מועסקים גם עובדים הנעדרים זמנית מהעבודה מסיבות הקשורות בקורונה וכן עובדים אשר לא משתתפים בכח העבודה ופוטרו ממרס 2020) אותו מפרסמת הלמ"ס מאז ראשית המגיפה, הצביע במהלך שנת 2021 על מגמה של שיפור תוך ירידה בשיעור האבטלה. בחודש ינואר 2022 הסתכם שיעור זה בכ-5.6%, הנתון הנמוך ביותר מאז פרוץ המגיפה.

על רקע אופיו המתמשך של המשבר, הסיכון לפגיעה נוספת בפעילות העסקית מההיבט האפידמיולוגי עדיין קיים, נוכח ירידת "הזיכרון החיסוני" והופעתם של וריאנטים. אולם, מדובר בסיכון נמוך יותר לעומת ראשית המשבר, הודות לידע ולניסיון שנצברו בהתאמת המשק לפעילות בתקופות של עלייה בתחלואה ולאור שיעורי ההתחסנות, התרופות וצמצום התחלואה כאמור לעיל.

ראוי לציין כי רוב הלקוחות העסקיים והפרטיים להם נדחו חלויות, חזרו, בשלב זה, לשלם באופן סדיר.

הבנק ממשיך לבחון את הדרכים למתן סיוע ללקוחותיו שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר.

במסגרת זו מחודדים באופן שוטף דגשים בהעמדת אשראי ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק, תוך היערכות והתאמת הפעילות.

ההכנסה מהפסדי אשראי בשנת 2021 הסתכמה בכ-812 מיליון ש"ח מתוכה סך של כ-486 מיליון ש"ח בהפרשה הפרטנית וסך של כ-326 מיליון ש"ח בהפרשה הקבוצתית. הכנסות אלו הושפעו באופן מהותי מגביות, מהירידה במצב התחלואה, משיפור בפרמטרים המקרו כלכליים ומההתרחבות הכלכלית במשק בשנת 2021. ההפרשה להפסדי אשראי מהווה אומדן המבוסס על שיקול דעת משמעותי שהופעל בתקופה המדווחת בסביבה משתנה.

תהליך ההפרשה כולל שלושה שלבים מרכזיים, אשר הותאמו לנסיבות משבר הקורונה:

- זיהוי ואיתור לווים בעלי אינדיקטורים שליליים, לרבות לווים אשר נפגעו ממשבר הקורונה, או פועלים בענפי משק אשר חשופים יותר להשפעות השליליות של המשבר. הבנק שם דגש רב על תהליכי חיתום אשראי קפדניים ופעילויות הניטור והליווי על מנת להבין את התפתחות הסיכונים הגלומים בתיק האשראי, להיערך מבעוד מועד ולבצע התאמות נדרשות. בתוך כך, עורך הבנק בחינה זהירה של הצורך להחמיר את דירוג הסיכון והסיווג של חובות שעלולים להיות מושפעים לרעה מהמשבר.
- ביצוע הוצאות להפסדי אשראי ביחס לחובות פגומים ברמה הפרטנית (Individual).

- ביצוע ובחינה של הפרשות המבטאות את ההפסד הצפוי לבנק ברמה הקבוצתית (Collective). במסגרת זו, מתבסס הבנק על מידע הקיים בידיו, כגון: היקף המחיקות, פרופיל הסיכון של ענף המשק, סיווג החוב, תיאבון הסיכון, תנאי הכלכלה וכיו"ב. בתהליך זה מושם דגש על השינוי במאפייני הסיכון של הלקוחות ושל ענפי המשק השונים ובהערכות הכלכליות, בהתייחס, בין היתר, לשיעור האבטלה והצמיחה. החמרה בכל אחד מפרמטרים אלה עלולה להביא להגדלת ההפרשה להפסדי אשראי, ולהפך. במהלך שנת 2021 ניכרה מגמה של שיפור תוך ירידה בשיעור האבטלה. בחודש דצמבר 2021, כ-262 אלף עובדים (כ-6.0% מכח העבודה) מצויים בהגדרה הרחבה של שיעור האבטלה. זאת, לעומת כ-537 אלף עובדים (כ-12.9% מכח העבודה) בחודש דצמבר 2020. הירידה בהיקף האבטלה הרחבה במהלך שנת 2021 חלה על רקע חזרתו של המשק לפעילות, במקביל להסרה של מרבית הגבלות הקורונה, התפתחות אשר תרמה להגדלה משמעותית בביקוש לעובדים. המשק הישראלי צמח בכ-8.1% בשנת 2021. מדובר בצמיחה מהירה לאחר התכווצות התוצר בשיעור של 2.2% בשנת 2020. ההאצה המשמעותית בצמיחה משקפת גידול ניכר בצריכה הפרטית, לפיכך, הצמיחה המהירה לצד הירידה בשיעור האבטלה, המשקפים את הסתגלותם של מרבית ענפי המשק לשגרת פעילות בתקופת קורונה, מצמצמים, את פגיעותו של המשק להיקף התחלואה, ביחס למצב ברבעונים קודמים.
- במסגרת תהליך כימות ההפרשה חושבו תרחישים המייצגים נסיבות ומצבים אשר לדעת ההנהלה הינם במנעד הסבירות, להם יוחסו משקלות לצורך כימות האומדן הטוב ביותר. יודגש כי בעטייה של אי הוודאות שהצטמצמה אך עדיין אופפת את הנסיבות הנוכחיות - ובהתאם - הקושי שהצטמצם אך עדיין קיים בזיהוי, הכרה ומדידה של הפסדי האשראי, אומדן הפסדי האשראי בצל המשבר הינו תוצאה של הנחות והערכות אשר בשלב זה נראות מעודדות יותר. במקביל, השפעות הצעדים ותוכניות הסיוע שאושרו בתחילת המשבר הולכות ומתפוגגות, והבנק לא צופה שתהיה להן השפעה שלילית משמעותית על סיכון האשראי, לאור הצטברות אינדיקציות חיוביות בקשר עם האוכלוסיות שנהנו מתוכניות הסיוע הנ"ל הן בקרב משקי הבית והן בקרב הלווים העסקיים כגון: שיעורם הגבוה של הלווים שחזרו לשלם לאחר תקופת הדחיות, שיעורם הנמוך של הלווים שנכנסו לפיגור מקרב אוכלוסיית הלווים שחזרו לשלם, שיעורם הגבוה של לווים שהועמדה להם הלוואה בערבות מדינה שהחלו בהחזר האשראי, שיעור הלווים הנמוך שנכנסו לפיגור מקרב אוכלוסייה זו וכיוצא באלה.

לאור אופיו המתמשך של המשבר, הבנק המשיך לבחון במהלך הרבעון הרביעי של שנת 2021 את הפרמטרים המרכזיים בתהליך ההפרשה וביצע את העדכונים שנמצאו מתאימים, תוך מתן משקל הן להתפתחויות שנסקרו לעיל והן להערכות לפיהן הסיכון לפגיעה חדשה נוספת בפעילות העסקית מההיבט האפידמיולוגי קטן מבעבר, הודות לאחוזי ההתחסנות הגבוהים באוכלוסייה ולהתאמת המשק לפעילות בתקופת עלייה בתחלואה. שינויים נוספים בהערכות, באומדנים ובתחזיות של ההנהלה יכולים להשפיע על ההפרשה להפסדי אשראי.

הערכות ותחזיות כלכליות ואחרות באשר למשך המשבר וחומרתו עלולות להשתנות, ולפיכך נתונות בחוסר וודאות. משכך, קשה להעריך או לצפות כיצד ישתנה מצב הלקוחות והתנהגותם.

קשה להעריך כיצד שינויים פוטנציאליים במשתנה כלשהו עלולים להשפיע על ההפרשה להפסדי אשראי בכללותה, הואיל וההנהלה מתחשבת במנעד רחב של גורמים, מדדים ואינדיקטורים בתהליך גיבוש האומדן. ייתכן ששינויים במשתנים אלה לא יחולו באותו שיעור, או לא יהיו עקביים בהשפעתם על הרכיבים השונים של תיק האשראי. יתר על כן, שינויים עתידיים באומדן ההפרשה להפסדי אשראי יכולים לנבוע מגורמים שונים ומגוונים, כגון שינויים בירתות האשראי, תמהיל האשראי הענפי, איכות הלווים, מחיקות, סיווגים חשבונאיים וכיוצא באלה.

למרות האמור לעיל, על מנת להמחיש את רגישות ההפרשה וכדי לבחון את ההשפעה האלטרנטיבית של הנחות והערכות אחרות, השתמש הבנק בתרחישים השונים אשר גובשו לצורך בסיס האומדן, והשווה אותם ליתרת ההפרשה שהוכרה במועד המאזן וכומתה על בסיס הקצאת משקלות לתרחישים אלה. במסגרת זו, הניח הבנק שבתרחיש אופטימי היקף הלקוחות החשופים למשבר אשר יחוו התדרדרות שתביא להחמרת סיווגם ו/או שיעור ההפרשה בגינם יהיה נמוך יותר ביחס לאומדנים בתרחיש הבסיס וזאת בהתבסס על שורה של משתנים שונים כמתואר לעיל, נסיבות שעשויות להיות מלוות בשיעור אבטלה נמוך מזה הקיים בהערכות הבסיס לצד שיעור צמיחה בשיעור גבוה יותר מזה שבהערכות הבסיס. מאידך, הניח הבנק באופן אלטרנטיבי כי בתרחיש פסימי היקף הלקוחות החשופים למשבר אשר יחוו התדרדרות שתביא להחמרת סיווגם ו/או שיעור ההפרשה בגינם יהיה גבוה יותר ביחס לאומדנים בתרחיש הבסיס בהתבסס על משתנים שונים כמתואר לעיל, נסיבות שעלולות להיות מלוות בשיעור אבטלה על פי הגדרתו הרחבה, אשר עשוי לעמוד על שיעור חד ספרתי במוצע שנתי הגבוה מזה שבתרחיש הבסיס, לצד שיעור צמיחה נמוך יותר ביחס להערכות הבסיס. הבנק השווה את תוצאות שני התרחישים האלטרנטיביים המתוארים לעיל ליתרת ההפרשה להפסדי אשראי שהוכרה בדוחותיו הכספיים ליום 31 בדצמבר 2021. מבלי להתחשב בהשפעות של קיזוז או קורלציה, ההשפעה של האמור לעיל, באופן היפותטי, עשויה להביא להקטנה או להגדלה של ההפרשה להפסדי אשראי בכ-0.1 או ב-0.2 מיליארד ש"ח, בהתאמה, כתלות בהנחות התרחיש.

ניתוח זה הינו סובייקטיבי ואינו מיועד, או מתיימר, להעריך שינויים עתידיים בהפרשה להפסדי אשראי מסיבות רבות, כיניהן:

- השפעות השינויים עלולות שלא להתנהג באופן ליניארי.
  - קיימים קשרי גומלין, אשר עשויים להיות מהותיים, בין השינויים.
  - המשבר השפיע על תחומים רבים במהירות, בעוצמה ובדפוס שלא נראו באחרונה בהיסטוריה, ולכן חוסר הוודאות מעיב על כל תהליך אמידה.
  - שינויים משמעותיים בחומרת המשבר ובמשכו, המצב האפידמיולוגי, הופעתם של וריאנטים חדשים, ההשפעות של התמיכה הממשלתית, התפתחויות במישור הבריאותי ומהירות ההתאוששות יכולים להשפיע באופן משמעותי על אומדני ההפרשה, ללא קשר לרגישויות שהומחשו לעיל.
  - קיום הפגיעה הכלכלית ויכולת הלקוח להתמודד עמה תלויים בגורמים רבים אשר אינם ברורים בשלב זה כל צרכם, ובכללם מהירות החזרה לשגרה, הצלחת מבצעי ההתחסנות לאורך זמן, התמודדות רפואית עם וריאנטים, יכולת עסקים ומשקי בית להתמודד ולהסתגל באמצעות שינוי דפוסי פעילות והתנהגות, תמיכת הממשלה, פעולות בנק ישראל וכיוצא באלה.
- הבנק סבור שהאומדן הקיים הינו נאות במועד הדיווח. הואיל ושיקול דעת משמעותי הופעל במסגרת ניתוח זה, ייתכן שאחרים אשר יבצעו ניתוחים דומים יגיעו למסקנות שונות.
- יובהר כי חוסר הוודאות לגבי אופן התפתחות המשבר והשלכותיו על הכלכלה הריאלית עדיין קיים, כך שההפרשה יכול שתשתנה - תגדל או תקטן - בעתיד בהתאם להתפתחויות ובעטיו של חוסר הוודאות כמתואר לעיל.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

#### **שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם משבר הקורונה**

הבנק יישם בשנת 2021 את הנחיות בנק ישראל בנושא נגיף הקורונה ואימץ את המתווים האחידים שפרסם בנק ישראל עד כה לשינוי בתנאי הלוואות, בעיקר באמצעות דחיית תשלומים של אנשים פרטיים ולקוחות עסקיים.

החלק הארי של יתרות החוב הרשומות של הלוואות שאושרו בגיבן דחיות נכון למועד הדוח, שעדיין נמצאות בתקופת הדחיה ושאינן מסווגות בסיווג בעייתי, הוא לתקופה העולה על שישה חודשים.

הבנק עוקב אחר כלל לקוחותיו ובכלל זה גם אחר אוכלוסיית הלקוחות אשר דחו תשלומי הלוואה על מנת לזהות במועד כל התדרדרות באשראי לרבות חשיפה פוטנציאלית להפסד. זאת הן במסגרת תהליכי הניטור והאיתור של הלקוחות ברשימות המעקב השוטפות של הבנק והן במסגרת ניטור ייעודי לזיהוי לקוחות בעלי פוטנציאל פגיעה גבוה יותר מהמשבר.

מתוך סך המשכנתאות שהוקפאו שעדיין קיימת בגיבן יתרת חוב ליום 31 בינואר 2022 כ-89.3% חזרו לשלם כרגיל.

ליום 31 בינואר 2022 כ-2.0% מסך חבות המשכנתאות עדיין מצויות בסטטוס של הקפאת תשלומים.

למידע נוסף ופירוט לגבי התפתחויות שחלו בתיק האשראי ומדדים איכותיים המאפיינים את התיק ניתן לראות בהמשך פרק זה וכן [בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021](#).

פרטים בדבר יתרת החובות בישראל<sup>(א)</sup>, לגביהם בוצעו שינויים בתנאים במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה החל מיום 1 במרס 2020 ועד ליום 31 בדצמבר 2021, שלא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי בעקבות הדחיה

| מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר | יתרת אשתי לציבור | יתר מ-6 חודשים | יתר מ-3 חודשים ועד 6 חודשים | סך הכל חובות לא בעייתיים | חובות לא בעייתיים |                    |                           | חובות אשר נמצאים בדחיית תשלומים נכון למועד הדיווח |  |                               |                             |
|--------------------------------|------------------|----------------|-----------------------------|--------------------------|-------------------|--------------------|---------------------------|---|--|-------------------------------|-----------------------------|
|                                |                  |                |                             |                          | חובות בציבור      | חובות בציבור אשראי | חובות בציבור שאינם כפיגור | חובות בעייתיים                                    | סכום התשלומים שנדחו בפועל <sup>(ד)</sup> | יתרת האשתי בגינו נדחו תשלומים | מספר הלוואות <sup>(ג)</sup> |
| 47                             | 6,065            | 214            | 31                          | 309                      | 301               | 3                  | 5                         | 21  | 59                                       | 613                           | 330                         |
| 26                             | 1,576            | 2              | 2                           | 47                       | 44                | -                  | 3                         | 1   | 13                                       | 536                           | 48                          |
| 410                            | 16,306           | 1,953          | 70                          | 2,126                    | 173               | -                  | 1,953                     | 51  | 256                                      | 4,679                         | 2,177                       |
| 483                            | 27,003           | 2,324          | 174                         | 2,741                    | 777               | 3                  | 1,961                     | 390 <sup>(א)</sup>                                | 436                                      | 5,934                         | 3,131                       |
| 539                            | 28,500           | 2,765          | 149                         | 3,225                    | 909               | 3                  | 2,313                     | 403   | 493                                      | 6,612                         | 3,628                       |
| 457                            | 29,944           | 3,542          | 510                         | 4,224                    | 1,079             | 3                  | 3,142                     | 488   | 562                                      | 8,577                         | 4,712                       |
| 455                            | 30,229           | 3,980          | 1,286                       | 5,551                    | 1,773             | 14                 | 3,764                     | 571   | 537                                      | 15,661                        | 6,122                       |
| 224                            | 24,949           | 6,659          | 4,944                       | 12,734                   | 6,272             | 162                | 6,300                     | 446   | 1,144                                    | 63,655                        | 13,180                      |

- (א) חובות אשר בוצעו לגביהם דחיות תשלומים בחברות בנות בחו"ל, הינם לפי מתווים מקומיים והיתרה בגינם אינה מהותית לדוחות הכספיים המאוחדים.
- (ב) תקופת דחיית התשלומים הינה התקופה המצטברת של דחיות שניתנו לחוב מתחילת ההתמודדות עם נגיף הקורונה ואינה כוללת דחיה אשר לה מזה: סווגו כחובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית בסך 32 מיליון ש"ח.
- (ג) מזה: סווגו כחובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית בסך 32 מיליון ש"ח.
- (ד) מספר הלוואות מוצג ביחידות.

### הלוואות בערבות מדינה

על רקע התפרצות נגיף הקורונה, הבנק חתם על הסכמים עם המדינה (שעודכנו מעת לעת) להעמדת הלוואות בערבות מדינה במסגרת "קרנות קורונה", שייעודן סיוע לעסקים (קטנים, בינוניים וגדולים), שנקלעו לקשיים תזרימיים כתוצאה ממשבר נגיף הקורונה. תנאי הלוואות נקבעו על ידי משרד האוצר והם אחידים לכל סוגי הלוואים.

בחודש פברואר 2021, אושר מתווה בערבות מדינה להעמדת הלוואות חדשות עם מח"מ של עד 10 שנים. בחודש מאי 2021 אושרה הארכת מח"מ של הלוואות קיימות בערבות מדינה לתקופה כוללת שלא תעלה על 10 שנים מיום העמדת הלוואה המקורית בכפוף לתנאים מסוימים. בהלוואות קיימות בערבות מדינה אושרה הארכת תקופת הגרייס על הקרן בהלוואה ב-12 חודשים נוספים ובסך הכל לא יותר מ-24 חודשים מיום העמדת הלוואה המקורית ובכפוף לתנאים מסוימים. בתקופת הגרייס הנוספת על הקרן תשולם הריבית על ידי הלקוח.

כמו כן, בחודש פברואר 2021 הושווה סכום הלוואה המקסימלי בין המסלולים הכללי והמוגבר. העסק יהיה זכאי לקבלת הלוואות בכל המסלולים יחדיו עד 40% מהמחזור השנתי ובסכום שלא יעלה על 20 מיליון ש"ח. זכאות לסכום הלוואה מקסימלי ניתן לחשב לפי מחזור הכנסות מדווח בדוחות הכספיים לשנת 2019 או לשנת 2020 נתון להחלטת הלקוח.

נוכח התמשכות התפרצות הנגיף, הוחלט על ידי המדינה והבנק על הארכת פעילות קרן קורונה (מסלול כללי ומסלול מוגבר) לתקופה של חודשיים נוספים ועד ליום 28 לפברואר 2022.

קבלת ערבות המדינה סייעה לבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו ותרמה באופן חיובי לאיכות תיק האשראי של הבנק.

### מידע בדבר אשראי שניתן בערבות מדינה במסגרת ההתמודדות עם משבר נגיף הקורונה

| יתרת חוב רשומה ליום 31 בדצמבר |       |                     |
|-------------------------------|-------|---------------------|
| 2020                          | 2021  | סיווג לקוח          |
| במיליוני ש"ח                  |       |                     |
| 3,807                         | 3,636 | עסקים קטנים וזעירים |
| 1,595                         | 1,190 | עסקים בינוניים      |
| 469                           | 307   | עסקים גדולים        |
| 5,871                         | 5,133 | סך הכל              |

הערות:

1. סיווג הלקוחות מבוסס על מגזרי פעילות פיקוחיים.
2. נכון ליום 31 לינואר 2022 העמיד הבנק במסגרת הקרן בערבות המדינה הלוואות לעסקים בסך של כ-6.7 מיליארד ש"ח. בנוסף אישר הבנק הלוואות בסך של כ-0.3 מיליארד ש"ח שטרם נמשכו על ידי הלקוחות.

סיכון אשראי ונכסים שאינם מבצעים

| 31 בדצמבר 2021   |                      |          |         |
|--|----------------------|----------|---------|
| מסחרי  | לדיוור               | פרטי אחר | סך הכל  |
| במיליוני ש"ח   |                      |          |         |
| <b>1. סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי:<sup>(א)</sup></b>                        |                      |          |         |
| 235,658  | 100,757              | 25,963   | 362,378 |
| סיכון אשראי מאזני  |                      |          |         |
| 107,020  | 3,724                | 12,282   | 123,026 |
| סיכון אשראי חוץ מאזני  |                      |          |         |
| 342,678  | 104,481              | 38,245   | 485,404 |
| <b>סך סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי</b>                                       |                      |          |         |
| <b>סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי</b>                                    |                      |          |         |
| 2,236  | 2,302 <sup>(ג)</sup> | 1,400    | 5,938   |
| א. לא בעייתי   |                      |          |         |
| 5,174  | 629                  | 638      | 6,441   |
| ב. סך הכל בעייתי <sup>(ב)</sup>  |                      |          |         |
| 1,784  | 609                  | 203      | 2,596   |
| השגחה מיוחדת   |                      |          |         |
| 832  | -                    | 64       | 896     |
| נחות   |                      |          |         |
| 2,558  | 20                   | 371      | 2,949   |
| פגום   |                      |          |         |
| 7,410  | 2,931                | 2,038    | 12,379  |
| סך הכל סיכון אשראי מאזני   |                      |          |         |
| 1,221  | -                    | 211      | 1,432   |
| סיכון אשראי חוץ מאזני  |                      |          |         |
| 8,631  | 2,931                | 2,249    | 13,811  |
| <b>סך סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי</b>                                 |                      |          |         |
| 284  | 609                  | 48       | 941     |
| מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר <sup>(ד)</sup>              |                      |          |         |
| 351,309  | 107,412              | 40,494   | 499,215 |
| <b>סך הכל סיכון אשראי כולל של הציבור</b>                                       |                      |          |         |
| <b>מידע נוסף על סך נכסים שאינם מבצעים</b>                                      |                      |          |         |
| 2,368  | 20                   | 205      | 2,593   |
| א. חובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית                                      |                      |          |         |
| 9  | -                    | -        | 9       |
| ב. נכסים שהתקבלו בגין אשראי שסולקו   |                      |          |         |
| 2,377  | 20                   | 205      | 2,602   |
| <b>סך הכל נכסים שאינם מבצעים של הציבור</b>                                     |                      |          |         |
| <b>שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור</b> |                      |          |         |
| 0.75%  |                      |          |         |

(א) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ב) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(ג) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ד) בעקבות משבר הקורונה הרחיב הבנק את הגדרת סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע בהלוואות לדיוור, כך שהיא תכלול גם את אוכלוסיית הלקוחות שאושרה להם במהלך ח"י ההלוואה דחיית תשלומים ארוכה משישה חודשים ומצויים עדיין בתקופת הדחיה. הקיטון בשנת 2021 נובע בעיקר מחובות אשר תקופת הדחיה בגינם הסתיימה.

סיכון אשראי ונכסים שאינם מבצעים (המשך)

| 31 בדצמבר 2020   |          |                      |         |
|--|----------|----------------------|---------|
| סך הכל   | פרטי אחר | לדיוור               | מסחרי   |
| במיליוני ש"ח   |          |                      |         |
| <b>1. סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי:<sup>(א)</sup></b>                        |          |                      |         |
| 306,702  | 24,028   | 83,930               | 198,744 |
| סיכון אשראי מאזני  |          |                      |         |
| 109,024  | 17,129   | 3,226                | 88,669  |
| סיכון אשראי חוץ מאזני  |          |                      |         |
| 415,726  | 41,157   | 87,156               | 287,413 |
| סך סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי  |          |                      |         |
| <b>סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי</b>                                    |          |                      |         |
| 10,564   | 1,519    | 5,687 <sup>(ג)</sup> | 3,358   |
| א. לא בעייתי   |          |                      |         |
| 8,626  | 641      | 772                  | 7,213   |
| ב. סך הכל בעייתי <sup>(ב)</sup>  |          |                      |         |
| 4,149  | 250      | 722                  | 3,177   |
| השגחה מיוחדת   |          |                      |         |
| 458  | 54       | -                    | 404     |
| נחות   |          |                      |         |
| 4,019  | 337      | 50                   | 3,632   |
| פגום   |          |                      |         |
| 19,190   | 2,160    | 6,459                | 10,571  |
| סך הכל סיכון אשראי מאזני   |          |                      |         |
| 1,085  | 212      | -                    | 873     |
| סיכון אשראי חוץ מאזני  |          |                      |         |
| 20,275   | 2,372    | 6,459                | 11,444  |
| סך סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי  |          |                      |         |
| 814  | 38       | 720                  | 56      |
| מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר <sup>(ד)</sup>              |          |                      |         |
| 436,001  | 43,529   | 93,615               | 298,857 |
| סך הכל סיכון אשראי כולל של הציבור  |          |                      |         |
| <b>מידע נוסף על סך נכסים שאינם מבצעים</b>                                      |          |                      |         |
| 3,469  | 207      | 50                   | 3,212   |
| א. חובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית                                      |          |                      |         |
| 12   | -        | -                    | 12      |
| ב. נכסים שהתקבלו בגין אשראי שסולקו   |          |                      |         |
| 3,481  | 207      | 50                   | 3,224   |
| סך הכל נכסים שאינם מבצעים של הציבור  |          |                      |         |
| <b>שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור</b> |          |                      |         |
| 1.15%  |          |                      |         |

(א) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ב) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(ג) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ד) בעקבות משבר הקורונה הרחיב הבנק את הגדרת סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע בהלוואות לדיוור, כך שהיא תכלול גם את אוכלוסיית הלקוחות שאושרה להם במהלך חיי ההלוואה דחיית תשלומים ארוכה משישה חודשים ומצויים עדיין בתקופת הדחיה.



תנועה ביתרת פגומים

תנועה בחובות פגומים בגין אשראי לציבור

| 31 בדצמבר    |          |       |       |         |          |       |                        |                                       |
|--------------|----------|-------|-------|---------|----------|-------|------------------------|---------------------------------------|
| 2020         |          |       |       | 2021    |          |       |                        |                                       |
| סך הכל       | פרטי אחר | לדיור | מסחרי | סך הכל  | פרטי אחר | לדיור | מסחרי                  |                                       |
| במיליוני ש"ח |          |       |       |         |          |       |                        |                                       |
| 2,531        | 311      | -     | 2,220 | 4,019   | 337      | 50    | 3,632                  | יתרת חובות פגומים לתחילת השנה         |
| 3,074        | 234      | 50    | 2,790 | 906     | 267      | 16    | 623                    | חובות שסווגו כחובות פגומים במהלך השנה |
| (8)          | -        | -     | (8)   | (127)   | -        | (25)  | (102)                  | חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום         |
| (519)        | (55)     | -     | (464) | (415)   | (66)     | (1)   | (348)                  | חובות פגומים שנמחקו                   |
| (1,030)      | (153)    | -     | (877) | (1,419) | (167)    | (19)  | (1,233) <sup>(א)</sup> | חובות פגומים שנפרעו                   |
| (29)         | -        | -     | (29)  | (15)    | -        | (1)   | (14)                   | התאמות מתרגום דוחות כספיים            |
| 4,019        | 337      | 50    | 3,632 | 2,949   | 371      | 20    | 2,558                  | יתרת חובות פגומים לסוף השנה           |

(א) מזה: גביות בסך 149 מיליון ש"ח בגין חובות פגומים שנמכרו בתקופה.

מזה: תנועה בחובות בעייתיים בארגון מחדש

| 31 בדצמבר    |          |       |       |        |          |       |                      |   |
|--------------|----------|-------|-------|--------|----------|-------|----------------------|---|
| 2020         |          |       |       | 2021   |          |       |                      |   |
| סך הכל       | פרטי אחר | לדיור | מסחרי | סך הכל | פרטי אחר | לדיור | מסחרי                |   |
| במיליוני ש"ח |          |       |       |        |          |       |                      |   |
| 1,019        | 290      | -     | 729   | 2,641  | 317      | -     | 2,324                | יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לתחילת השנה       |
| 2,393        | 214      | -     | 2,179 | 854    | 240      | -     | 614                  | ארגונים מחדש שבוצעו במהלך השנה                    |
| -            | -        | -     | -     | (84)   | -        | -     | (84)                 | חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום בשל ארגון מחדש עוקב |
| (135)        | (48)     | -     | (87)  | (140)  | (46)     | -     | (94)                 | חובות בארגון מחדש שנמחקו                          |
| (628)        | (139)    | -     | (489) | (991)  | (160)    | -     | (831) <sup>(א)</sup> | חובות בארגון מחדש שנפרעו                          |
| (8)          | -        | -     | (8)   | (11)   | -        | -     | (11)                 | התאמות מתרגום דוחות כספיים                        |
| 2,641        | 317      | -     | 2,324 | 2,269  | 351      | -     | 1,918                | יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לסוף השנה         |

(א) מזה: גביות בסך 88 מיליון ש"ח בגין חובות בארגון מחדש שנמכרו בתקופה.

## גילוי, הערכה, סיווג וכללי הפרשה להפסדי אשראי

בנושא הוצאות בגין הפסדי אשראי וסיווג חובות בעייתיים הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים שנכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2011 והעדכונים של הוראות אלו ממועד זה. הבנק נוהג לאמוד, להעריך ולעדכן את גובה ההפרשה להפסדי אשראי באופן שוטף, בהתאם לניסיון העבר, ניתוח מצבם של הלווים הנבחנו באופן פרטני, וכן בהתאם לתחזיות כלכליות והערכות לגבי השווקים והסקטורים העסקיים השונים.

### תנועה ביתרת ההפרשה המאזנית להפסדי אשראי בגין החובות הפגומים

| 31 בדצמבר   |          |       |       |        |          |       |       |
|---|----------|-------|-------|--------|----------|-------|-------|
| 2020  |          |       |       | 2021   |          |       |       |
| סך הכל  | פרטי אחר | לדיור | מסחרי | סך הכל | פרטי אחר | לדיור | מסחרי |
| במיליוני ש"ח  |          |       |       |        |          |       |       |
| 539   | 167      | -     | 372   | 1,130  | 212      | 7     | 911   |
| יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לתחילת השנה |          |       |       |        |          |       |       |
| 673   | (30)     | 7     | 696   | (458)  | (74)     | (4)   | (380) |
| הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי                      |          |       |       |        |          |       |       |
| (519)   | (55)     | -     | (464) | (415)  | (66)     | (1)   | (348) |
| מחיקות חשבונאיות                                      |          |       |       |        |          |       |       |
| 444   | 130      | -     | 314   | 688    | 162      | 3     | 523   |
| גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות              |          |       |       |        |          |       |       |
| (7)   | -        | -     | (7)   | (3)    | -        | -     | (3)   |
| התאמות מתרגום דוחות כספיים                            |          |       |       |        |          |       |       |
| 1,130   | 212      | 7     | 911   | 942    | 234      | 5     | 703   |
| יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לסוף השנה   |          |       |       |        |          |       |       |

למידע נוסף בנוגע לאופן קביעת שיעורי הפרשה קבוצתית ראה פרק [מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים](#) וכן לאופן קביעת שיעורי הפרשה קבוצתית בגין משבר הקורונה ראה פרק סיכויי אשראי, [השפעת משבר הקורונה](#).  
למידע נוסף בנוגע להפרשות ראה [ביאור 13](#).

### להלן פירוט מדי סיכון האשראי

| 31 בדצמבר   |        |
|---|--------|
| 2020  | 2021   |
| באחוזים   |        |
| 1.34  | 0.85   |
| שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת האשראי לציבור  |        |
| 0.27  | 0.27   |
| שיעור יתרת אשראי לציבור שאינו פגום שנמצא בפיגור של 90 ימים או יותר מיתרת האשראי לציבור  |        |
| 2.12  | 1.47   |
| שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור  |        |
| 0.88  | (0.25) |
| שיעור ההוצאות (ההכנסות) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור  |        |
| (0.18)  | 0.03   |
| שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור הממוצעת   |        |
| 1.76  | 1.30   |
| שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור  |        |
| 131.62  | 153.00 |
| שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור פגום   |        |
| 109.46  | 115.99 |
| שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור, מיתרת אשראי לציבור פגום בתוספת יתרת אשראי לציבור אשר נמצא בפיגור של 90 ימים או יותר |        |
| (10.00)   | 1.99   |
| שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור   |        |

בתקופת הדוח נרשמה ירידה (שיפור) ברוב המדדים המובאים לעיל וזאת לאור ההתפתחויות החיוביות שנרשמו בשנת 2021 בדמות הצלחתו של המבצע רחב ההיקף לחיסון האוכלוסייה והשפעתו החיובית על הורדת התחלואה ופתיחתו מחדש של המשק והשיפור באינדיקטורים הכלכליים העומדים בבסיס ההפרשה. הבנק ממשיך לעקוב באופן זהיר והדוק אחר ההתפתחויות במצב הכלכלי והבריאות והשלכותיהן האפשריות על סיכויי האשראי.

## ריכוזיות האשראי

סיכון הריכוזיות מוגדר כחשיפה בודדת או קבוצה של חשיפות בעלות מכנה משותף שיוצרת פוטנציאל לגרימת הפסדים משמעותיים. ניהול סיכוני הריכוזיות מתבצע בעיקר על ידי קביעת מגבלות ומעקב ובקרה אחרי עמידה בהן.

מקורות הריכוזיות הרלוונטיים לתיק האשראי של הבנק הינם: ענפי משק, לווה בודד וקבוצות לווים.

סיכון הריכוזיות מנוהל באמצעות הקפדה על עמידה בכל המגבלות הרגולטוריות, וכן באמצעות הגדרה וניטור שוטף לגבי העמידה במכלול של מגבלות פנימיות (שהינן בעיקרן מחמירות בהשוואה למגבלות הרגולטוריות).

### פיזור תיק האשראי בין ענפי המשק השונים

תיק האשראי של הבנק מפוצל בין ענפי המשק השונים במטרה לפזר את הסיכון הגלום במצב של ריכוז גבוה בענף אחד. בענפי משק המאופיינים ברמת סיכון נמוכה יחסית, אנו שואפים להגיע לשיעור מימון גבוה מחלקנו במערכת.

מדיניות האשראי של הבנק לגבי מגזרי פעילות שונים ולגבי ענפי משק שונים משתנה מעת לעת בהתאם לסביבה העסקית, למיקוד העסקי של הבנק, לתיאבון הסיכון של הבנק ולהנחיות כלליות וספציפיות של בנק ישראל.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק

31 בדצמבר 2021

| הפסדי אשראי <sup>(א)</sup>      |           |          |       |                       |                      |         |                                     |
|---------------------------------|-----------|----------|-------|-----------------------|----------------------|---------|-------------------------------------|
| יתרת                            | מחיקות    | הוצאות   | מזה:  | מזה:                  | מזה:                 | סיכון   |                                     |
| הפרשה                           | חשבונאיות | (הכנסות) | סיכון | סיכון                 | דירוג                | אשראי   |                                     |
| להפסדי                          | נטו       | אשראי    | אשראי | אשראי                 | אשראי <sup>(ה)</sup> | אשראי   | כולל <sup>(א)</sup>                 |
| אשראי                           |           |          | פגום  | בעייתי <sup>(ד)</sup> |                      |         |                                     |
| במיליוני ש"ח                    |           |          |       |                       |                      |         |                                     |
| <b>בנין פעילות לווים בישראל</b> |           |          |       |                       |                      |         |                                     |
| <b>ציבור-מסחרי</b>              |           |          |       |                       |                      |         |                                     |
| (417)                           | 17        | (1)      | 152   | 496                   | 26,697               | 27,273  | תעשייה                              |
| (682)                           | (28)      | 170      | 96    | 349                   | 78,157               | 78,706  | בינוי ונדל"ן - בינוי <sup>(א)</sup> |
| (468)                           | (66)      | (2)      | 223   | 321                   | 40,028               | 40,768  | בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן        |
| (297)                           | 14        | (166)    | 167   | 394                   | 32,496               | 32,951  | מסחר                                |
| (268)                           | (8)       | 29       | 12    | 33                    | 44,889               | 44,925  | שרותים פיננסיים                     |
| (814)                           | (137)     | (597)    | 831   | 1,579                 | 50,151               | 51,911  | ענפים אחרים                         |
| (2,946)                         | (208)     | (567)    | 1,481 | 3,172                 | 272,418              | 276,534 | <b>סך הכל מסחרי<sup>(א)</sup></b>   |
| (489)                           | 5         | (141)    | 20    | 629                   | 104,392              | 107,323 | אנשים פרטיים - הלוואות לדיור        |
| (727)                           | 20        | (44)     | 370   | 653                   | 37,890               | 40,133  | אנשים פרטיים - אחר                  |
| (4,162)                         | (183)     | (752)    | 1,871 | 4,454                 | 414,700              | 423,990 | <b>סך הכל ציבור- פעילות בישראל</b>  |
| (1)                             | -         | -        | -     | -                     | 34,854               | 34,854  | בנקים וממשלות בישראל                |
| (4,163)                         | (183)     | (752)    | 1,871 | 4,454                 | 449,554              | 458,844 | <b>סך הכל פעילות בישראל</b>         |
| <b>בנין פעילות לווים בחו"ל</b>  |           |          |       |                       |                      |         |                                     |
| (819)                           | 93        | (60)     | 1,249 | 2,883                 | 70,704               | 75,225  | <b>סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל</b>  |
| (2)                             | -         | -        | -     | -                     | 64,267               | 64,267  | בנקים וממשלות בחו"ל                 |
| (821)                           | 93        | (60)     | 1,249 | 2,883                 | 134,971              | 139,492 | <b>סך הכל פעילות בחו"ל</b>          |
| (4,984)                         | (90)      | (812)    | 3,120 | 7,337                 | 584,525              | 598,336 | <b>סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל</b>  |

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בנין מכשירים נגזרים. כולל: חובות<sup>(ב)</sup>, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 364,653,825,668, 13,811,244,787 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) כולל בנין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בנין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לכיצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ז) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,519 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

| 31 בדצמבר 2020                      |           |          |       |                       |                      |                     |
|-------------------------------------|-----------|----------|-------|-----------------------|----------------------|---------------------|
| הפסדי אשראי <sup>(א)</sup>          |           |          | מזה:  | מזה:                  | מזה:                 | סיכון               |
| יתרת                                | מחיקות    | הוצאות   | מזה:  | מזה:                  | מזה:                 | סיכון               |
| הפרשה                               | חשבונאיות | (הכנסות) | סיכון | סיכון                 | דירוג                | אשראי               |
| להפסדי                              | נטו       | אשראי    | אשראי | אשראי                 | ביצוע                | אשראי               |
| אשראי                               |           | אשראי    | פגום  | בעייתי <sup>(ד)</sup> | אשראי <sup>(ה)</sup> | כולל <sup>(א)</sup> |
| במיליוני ש"ח                        |           |          |       |                       |                      |                     |
| <b>בנין פעילות לווים בישראל</b>     |           |          |       |                       |                      |                     |
| <b>ציבור-מסחרי</b>                  |           |          |       |                       |                      |                     |
| (454)                               | 105       | 147      | 281   | 511                   | 25,216               | 26,086              |
| תעשייה                              |           |          |       |                       |                      |                     |
| (479)                               | 25        | 145      | 137   | 350                   | 61,643               | 62,099              |
| בינוי ונדל"ן - בינוי <sup>(ו)</sup> |           |          |       |                       |                      |                     |
| (405)                               | (32)      | 100      | 332   | 525                   | 32,926               | 33,769              |
| בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן        |           |          |       |                       |                      |                     |
| (471)                               | 35        | 157      | 467   | 1,000                 | 30,407               | 31,491              |
| מסחר                                |           |          |       |                       |                      |                     |
| (233)                               | (13)      | 51       | 4     | 12                    | 33,739               | 33,751              |
| שרותים פיננסיים                     |           |          |       |                       |                      |                     |
| (1,261)                             | 112       | 828      | 941   | 1,953                 | 44,922               | 47,542              |
| ענפים אחרים                         |           |          |       |                       |                      |                     |
| (3,303)                             | 232       | 1,428    | 2,162 | 4,351                 | 228,853              | 234,738             |
| <b>סך הכל מסחרי<sup>(ז)</sup></b>   |           |          |       |                       |                      |                     |
| (635)                               | 6         | 174      | 26    | 748                   | 87,028               | 93,455              |
| אנשים פרטיים - הלוואות לדיור        |           |          |       |                       |                      |                     |
| (790)                               | 136       | 271      | 336   | 654                   | 40,745               | 43,115              |
| אנשים פרטיים - אחר                  |           |          |       |                       |                      |                     |
| (4,728)                             | 374       | 1,873    | 2,524 | 5,753                 | 356,626              | 371,308             |
| <b>סך הכל ציבור- פעילות בישראל</b>  |           |          |       |                       |                      |                     |
| (1)                                 | -         | -        | -     | -                     | 46,509               | 46,509              |
| בנקים וממשלות בישראל                |           |          |       |                       |                      |                     |
| (4,729)                             | 374       | 1,873    | 2,524 | 5,753                 | 403,135              | 417,817             |
| <b>סך הכל פעילות בישראל</b>         |           |          |       |                       |                      |                     |
| <b>בנין פעילות לווים בחו"ל</b>      |           |          |       |                       |                      |                     |
| (984)                               | 155       | 678      | 1,732 | 3,481                 | 59,100               | 64,693              |
| <b>סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל</b>  |           |          |       |                       |                      |                     |
| (2)                                 | -         | 1        | 15    | 15                    | 53,722               | 53,737              |
| בנקים וממשלות בחו"ל                 |           |          |       |                       |                      |                     |
| (986)                               | 155       | 679      | 1,747 | 3,496                 | 112,822              | 118,430             |
| <b>סך הכל פעילות בחו"ל</b>          |           |          |       |                       |                      |                     |
| (5,715)                             | 529       | 2,552    | 4,271 | 9,249                 | 515,957              | 536,247             |
| <b>סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל</b>  |           |          |       |                       |                      |                     |

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בנין מכשירים נגזרים. כולל: חובות<sup>(ב)</sup>, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 311,668,118,404, 15,255,3019,87,901 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) כולל בנין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בנין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ז) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,707 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

## הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן

ענף הבינוי והנדל"ן הינו תחום פעילות שבו לבנק חשיפת אשראי משמעותית. בדומה לענפי המשק האחרים, מוגדרים במדיניות האשראי של הבנק מתודולוגיות ופרמטרים פנימיים למימון עסקאות בכל אחד מענפי המשנה של תחום הנדל"ן.

הדגש שנתון לאומי למימון ענף הנדל"ן מתבטא, בין היתר, בכך שחלק משמעותי מהפעילות של הבנק מרוכז במערך ייעודי המתמחה בליווי לקוחות מתחום זה. מערך בנייה ונדל"ן מלווה את העסקאות הגדולות ו/או המורכבות בתחום, תוך הבאה לידי ביטוי של המומחיות והניסיון המעשי של קציני האשראי המאיישים אותו.

חלק מהותי ממימון פרויקטים של בנייה ותשתית נעשה במתכונת "הפרויקט הסגור" (Construction Loan) המאופיין בבחינה תקופתית שוטפת ומעקב צמוד אחר הפרמטרים הרלוונטיים (כגון: קצב המכירות, התקדמות הבנייה, עמידה בתקציב), תוך הסתמכות, בין השאר, על מפקחי בנייה חיצוניים ומוסמכים.

האשראי לענף הנדל"ן תואם את תיאבון הסיכון של הבנק לאור רמת הסיכון והתמחור ההולם. בשל כך ומתוך רצון להמשיך ולהיות דומיננטיים במימון ענף הנדל"ן הבנק פועל לניצול מיטבי ואפקטיבי של המגבלות הפנימיות והרגולטוריות בנושא.

המעקב אחר תיק האשראי בתחום הנדל"ן מבוצע באופן הדוק תוך ניטור המגמות בנתונים המאקרו כלכליים במשק וניטור התפתחות מאפייני הסיכון של סגמנט זה בבנק.

הסיכון לתחום הנדל"ן מנותח גם במסגרת תרחיש קיצון מערכתי שהבנק בוחן. במסגרת זו הפסדי האשראי מפולחים לפי ענפי המשנה ונבחנים אל מול תיאבון הסיכון.

בנוסף למגבלה הרגולטורית ובמטרה לנהל באופן אפקטיבי את התמהיל הפנימי של סיכון האשראי, מקפיד הבנק על פיזור בין אזורים גיאוגרפיים שבהם מוקמים הפרויקטים בהתאם לביקושים, ובין ענפי המשנה השונים.

החל משנת 2016 מבטח הבנק את תיק הערבויות מכח חוק המכר (דירות).

פוליסות אלו, שנרכשו ממבטחי משנה בינלאומיים בעלי דירוג אשראי בינלאומי גבוה, מבטחות את הבנק למקרה בו יידרש לשלם בשל חילוט ערבויות חוק מכר, והכל על פי תנאי הפוליסה.

על פי החלטת הנהלת הבנק, לא חודשה פוליסת ביטוח ערבויות חוק מכר הנ"ל לפרויקטים חדשים שהחלו מיום 12 בינואר 2021.

החל מיום 31 בדצמבר 2021 מבטח הבנק גם חלק מתיק האשראי הכספי למימון קרקעות, בפוליסה ממבטחי משנה בינלאומיים בעלי דירוג אשראי בינלאומי גבוה, אשר מבטחת את הבנק במקרה שהלוואת קרקע מבטחת אינה נפרעת כסדרה.

עסקאות הביטוח מאפשרות להפחית את ההון המרותק בגין סיכון האשראי הנובע מהנפקת הערבויות/העמדת הלוואות לקרקעות, תוך שימוש בפוליסה כ"מפחיתת סיכון אשראי" (ההפחתה הינה בהתאם לדירוג מבטחי המשנה).

ביום 27 בדצמבר 2021 פרסם בנק ישראל עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 315 המעגנת את ההקלה שנקבעה ב"הוראות השעה"<sup>1</sup> למגבלת ענף בינוי ונדל"ן במערכת הבנקאית כדלקמן:

- מגבלת החשיפה לענף בינוי ונדל"ן הורחבה מ-20% ל-22% מהיקף תיק האשראי (לא כולל תשתיות לאומיות)
- מגבלת החשיפה לענף בינוי ונדל"ן (כולל תשתיות לאומיות) הורחבה מ-24% ל-26% מהיקף תיק האשראי.

ההקלות לעיל יעמדו בתוקפן עד תום 24 חודשים מיום 31 לדצמבר 2025 ובלבד ששיעור החבות לא יעלה על השיעור שחל ביום 31 לדצמבר 2025 או השיעור של המגבלה הענפית טרם ההקלה, הגבוה מבניהם.

- נקבע כי אשראי, בגינו ניתן ביטוח אשראי כשיר יסווג לפי הענף המבטח. כך שלצורכי מדידת המגבלה הענפית אשראי לבינוי ונדל"ן המכוסה בביטוח אשראי כשיר יופחת מהחבות הענפית של ענף בינוי ונדל"ן.

בשנה האחרונה חל גידול בפעילות ענף הבנייה והנדל"ן, אשר הביא לגידול בביקוש לאשראי עסקי לענף זה במערכת הבנקאית ובגופי מימון חוץ בנקאיים.

לאומי פעל בשנת 2021 באופן אקטיבי להרחבת הייזום בתיק הנדל"ן, תוך מיקוד בסגמנט המגורים ובלקוחות נבחרים בעלי חוסן פיננסי גבוה.

הנדל"ן מוגדר על ידי הבנק כתחום ברמת סיכון מופחתת יחסית לענפי משק אחרים. הנ"ל נתמך בתחזיות המאקרו כלכליות, שיטת המימון והפיקוח ההדוקה והגיבוי בביטחונות נדל"ן.

<sup>1</sup> התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה מיום 10 בינואר 2021.

סך כל סיכון האשראי הבעייתי (השגחה מיוחדת/נחות/פגום) בענפי בינוי ונדל"ן בפעילות בישראל בבנק מצוי בירידה לרבות חלקו מכלל תיק סיכון האשראי בענפי בינוי ונדל"ן בפעילות בישראל בבנק. כמו כן, סך כל סיכון האשראי הבעייתי בענפים אלו בפעילות בישראל (השגחה מיוחדת/נחות/פגום) מסך הכל סיכון האשראי הבעייתי הכולל בפעילות בישראל (השגחה מיוחדת/נחות/פגום) נמוך ונמוך מחלקו בתיק האשראי הכולל. בשל תנאי התחרות המתגברת, בוצעו בשנה האחרונה חלק מהעסקאות בפרמטרים מקלים יחסית לעסקאות דומות שבוצעו בעבר. יצוין כי עסקאות הנדל"ן מאושרות בתהליך חיתום מוקפד ותוך הגדרת הגנות מתאימות ושאיפה לתמחור הולם סיכון.

הגדלת פעילות המימון בענפי הבנייה והנדל"ן הביאה לצמיחה בתיק האשראי לנדל"ן בלאומי ולוותר בעלייה מסוימת בשיעורי המימון בהתאם לתנאי התחרות המתגברת בשוק. עיקר העלייה בשיעורי המימון רוכזה במימון קרקעות ופרויקטים למגורים ומסוברת, בחלק מהמקרים, מהעלייה שחלה במחירי הקרקעות באזורי הביקוש.

בהתאם להנחיות בנק ישראל למערכת הבנקאית, הבנק הגדיר פרמטרים לעסקאות ב"סיכון מוגבר" בענף הבינוי והנדל"ן להן מבוצע ניטור רבעוני. יצוין כי בשלב זה אין לעסקאות אלה השפעה מהותית על איכות תיק האשראי של הבנק לענף הבינוי והנדל"ן.

- הבנק בחן את חישוב ההפרשה הקבוצתית בנדל"ן וביצע התאמה בהפרשה על מנת להביא בחשבון גידול מהיר בתיק האשראי והקלות מסוימות בתנאי החיתום.

במסגרת ניהול סיכון האשראי השוטף בענף הבינוי והנדל"ן, ממשיך הבנק לעקוב ולנטר את התיק בהתאם למגבלות הרגולטוריות, מדיניות האשראי ומאפייני הסגמנט.

נכון ליום 31 בדצמבר 2021 הבנק עומד במגבלה הרגולטורית הקבועה בחוק ובמגבלות הפנימיות, שהינן בהלימה להערכת הבנק את הסיכון בענפי המשנה השונים. יחד עם זאת, לאור הגידול בפעילות בענף בתקופה המדווחת, פועל הבנק ליישום תכנית להפחתת יחס הריכוזיות בענף.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

#### השפעת משבר הקורונה

בחלוף כשנתיים מתחילת המשבר קצב גמר הבנייה למגורים טרם חזר לרמתו ערב משבר הקורונה. בעיקר על רקע מחסור בכך אדם. עם זאת, ניתן לומר כי ענף "הבנייה למגורים" נפגע פחות מהמשבר מענפי משק אחרים. במהלך המשבר הענף הוגדר כחינוי, וניתנו הקלות ממשלתיות שאפשרו לו להמשיך לתפקד גם בתקופת הסגר (לרבות היתר להעסיק עובדים זרים).

ההשפעה השלילית של המשבר על הביקוש בענף הייתה בעיקר בטווח הקצר לנוכח חוסר הוודאות של רוכשי הדירות והשפעת הסגר על יכולת השיוק של היזמים בתחילת המשבר, שיצרו תנודתיות לא אופיינית.

עם זאת, הביקוש הקשיח יחסית הנובע מהגידול באוכלוסייה, לצד המחסור המתמשך הקיים ביחידות הדירה, מיתן את הפגיעה בענף ולאחר חודשי המשבר הראשונים התאפיין הענף אף בגאות משמעותית בביקוש. מספר הדירות המוגמרות ממשיך להיות נמוך מהביקוש השוטף מה שתומך בהמשך לחץ לעליית מחירי הדירה.

במהלך הסגרים ספגו המרכזים הבינוניים והגדולים בתחום המסחר, פגיעה משמעותית בהכנסותיהם. בין הסגרים ובמיוחד מאז היציאה מהגל השלישי, המרכזים נהנים מפעילות מוגברת עקב שהיית הישראלים בארץ. מרכזי המסחר נערכו לפעילות במסחר מקוון שקיזזה באופן חלקי את השפעת המגבלות. בנוסף, פתיחה חלקית של מוצרים חיוניים ובעיקר חנויות מזון ופארם כמו גם שטחי השכרה למרפאות ושירותים אחרים אפשרו לקבל פדיון מסוים גם בתקופת המגבלות.

עוצמת הפגיעה בהכנסות שונה בהתאם לסוג הנכס כאשר הפגיעה המשמעותית ביותר הייתה במרכזים הסגורים בשל רמת המגבלות שחלו עליהם ולנוכח החשש הבריאותי של הצרכנים.

במבט קדימה עם החזרה של המשק לפעילות מלאה וככל שלא יושתו מגבלות משמעותיות על הפעילות לאור גלי התחלואה אשר תגרומנה לטיכוב בתהליך היציאה של המשק מהמשבר, ההערכה היא כי מרכזים אלו ימשיכו להתאושש, אך בקצב איטי וזאת גם לאור מגמות המסחר המקוון ברקע גידול משמעותי שצפוי בהיצע שטחי המסחר בשוק בשנים הקרובות.

שוק המשרדים הפגין ככלל חוסן יחסי במהלך המשבר וספג פגיעה מתונה לעומת משברי עבר, בעיקר בעיר תל-אביב. בטווח הקצר הייתה פגיעה מסוימת בעיקר במשרדים הממוקמים בנכסים ישנים המושכרים לעסקים קטנים שספגו פגיעה במשבר.

הפגיעה המתונה אשר נרשמה בעיקר בעיר תל-אביב מושפעת מתחום ההייטק אשר הוביל את ההתאוששות בביקוש למשרדים, עם גידול מהיר בפדיון ומספר השכירים עם זאת ההתאוששות ביתר ענפי המשרדים (כגון שירותים עסקיים, ביטוח ופיננסיים) איטית יותר ובהתאם באזורים שאינם מוטי הייטק מדדי הפעילות טרם חזרו לרמתם מטרם הקורונה.

התפתחות החבויות לענף בינוי ונדל"ן (בישראל ובחו"ל)

|                                |         | 31 בדצמבר    |                |  |
|--------------------------------|---------|--------------|----------------|--|
|                                |         | 2020         | 2021           |  |
| שינוי בהשוואה ל-31 בדצמבר 2020 |         |              |                |  |
| במיליוני ש"ח                   | באחוזים | במיליוני ש"ח |                |  |
| 28.7%                          | 20,259  | 70,646       | <b>90,905</b>  | סיכון אשראי מאזני                        |
| 48.0%                          | 2,488   | 5,181        | <b>7,669</b>   | ערבויות לרוכשי דירות <sup>(א)</sup>      |
| 11.6%                          | 3,944   | 33,928       | <b>37,872</b>  | סיכון אשראי חוץ מאזני אחר <sup>(א)</sup> |
| 24.3%                          | 26,691  | 109,755      | <b>136,446</b> | סך הכל סיכון אשראי כולל                  |

(א) במונחי סיכון אשראי

להלן פרטים על סיכון האשראי בענף משק בינוי ונדל"ן בישראל לפי מצב הנכס - הבנק

|                             |  | 31 בדצמבר                       |                |  |
|-----------------------------|--|---------------------------------|----------------|--|
|                             |  | 2020                            | 2021           |  |
|                             |  | סיכון אשראי <sup>(א)</sup> כולל |                |  |
|                             |  | במיליוני ש"ח                    |                |  |
| <b>בביטחון נדל"ן בישראל</b> |  |                                 |                |  |
| נדל"ן שבנייתו טרם הושלמה:   |  |                                 |                |  |
|                             |  | 12,576                          | <b>21,758</b>  | קרקע גולמית                                    |
|                             |  | 31,126                          | <b>37,794</b>  | נדל"ן בתהליכי בנייה <sup>(ב)</sup>             |
|                             |  | 31,890                          | <b>36,173</b>  | נדל"ן שבנייתו הושלמה                           |
|                             |  | 75,592                          | <b>95,725</b>  | <b>סך הכל אשראי בביטחון נדל"ן בישראל</b>       |
|                             |  | 19,932                          | <b>23,319</b>  | שאינו בביטחון נדל"ן בישראל                     |
|                             |  | 95,524                          | <b>119,044</b> | <b>סך הכל סיכון אשראי לבינוי ונדל"ן בישראל</b> |

(א) סיכון אשראי מאזני וחוף מאזני מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת הביטחונות המותרים לצורך חבות של לווה.  
 (ב) ליום 31 בדצמבר 2021 הרכב הפרויקטים בתהליכי בנייה למגורים הינו: כושר ספיגה 0-29: 874 מיליון ש"ח, כושר ספיגה 30-99: 13,574 מיליון ש"ח, כושר ספיגה +100: 7,077 מיליון ש"ח, פרויקטים בתחילת בנייה: 4,483 מיליון ש"ח. כושר ספיגה - מדד המבטא את השיעור המירבי של שחיקת מחירי מלאי הדירות, כך שעדיין יהיה מקור כיסוי מספק לעלויות הפרויקט וזאת בהתחשב בהון העצמי שהושקע ובמכירה מוקדמת.

להלן הרכב ייעוד האשראי בביטחון נדל"ן בישראל - הבנק

|  |  | 31 בדצמבר                       |               |  |
|--|--|---------------------------------|---------------|--|
|  |  | 2020                            | 2021          |  |
|  |  | סיכון אשראי <sup>(א)</sup> כולל |               |  |
|  |  | במיליוני ש"ח                    |               |  |
|  |  | 38,250                          | <b>51,195</b> | דיור                                     |
|  |  | 13,750                          | <b>17,249</b> | משרדים                                   |
|  |  | 3,753                           | <b>4,691</b>  | תעשייה                                   |
|  |  | 19,839                          | <b>22,590</b> | מסחר ושירותים                            |
|  |  | 75,592                          | <b>95,725</b> | <b>סך הכל אשראי בביטחון נדל"ן בישראל</b> |

(א) סיכון אשראי מאזני וחוף מאזני מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת הביטחונות המותרים לצורך חבות של לווה.



ניתוח איכות האשראי של קבוצת הבנק בענפי הבינוי והנדל"ן

|   | 31 בדצמבר    |                |  |
|---|--------------|----------------|--|
|   | 2020         | 2021           |  |
| שינוי באחוזים                               | במיליוני ש"ח |                |  |
| <b>סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי</b>       |              |                |  |
|   |              |                | סיכון אשראי שאינו בעייתי                           |
| 25.2  | 107,007      | <b>134,002</b> |  |
| <b>סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי</b> |              |                |  |
|   |              |                | שאינו בעייתי                                       |
| 22.5  | 951          | <b>1,165</b>   |  |
|   |              |                | בעייתי שאינו פגום                                  |
| (24.8)                                      | 948          | <b>713</b>     |  |
|   |              |                | פגום   |
| (33.3)                                      | 849          | <b>566</b>     |  |
|   |              |                | <b>סך הכל סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי</b> |
| (11.1)                                      | 2,748        | <b>2,444</b>   |  |
|   |              |                | <b>סך הכל</b>                                      |
| 24.3  | 109,755      | <b>136,446</b> |  |

להלן נתונים נוספים על האשראי הכולל

להלן התפלגות סך כל האשראי לציבור וסיכון אשראי חוץ-מאזני לפי גודל האשראי ללווה בודד

| 31 בדצמבר                              |                                      |                                    |  |                                      |                                    |                       |             |
|--|--------------------------------------|------------------------------------|--|--------------------------------------|------------------------------------|-----------------------|-------------|
| 2020                                   |                                      |                                    |  | 2021                                 |                                    |                       |             |
| שיעור<br>מסך הכל<br>אשראי<br>חוץ מאזני | שיעור<br>מסך הכל<br>האשראי<br>המאזני | שיעור<br>ממספר<br>סך הכל<br>הלווים | שיעור<br>מסך הכל<br>אשראי<br>חוץ מאזני | שיעור<br>מסך הכל<br>האשראי<br>המאזני | שיעור<br>ממספר<br>סך הכל<br>הלווים | תקרת האשראי באלפי ש"ח | -           |
| באחוזים                                |                                      |                                    |  | באחוזים                              |                                    |                       |             |
| 11.1                                   | 3.2                                  | 72.1                               | 8.4                                    | 3.0                                  | 74.1                               | 80                    | -           |
| 11.0                                   | 17.8                                 | 21.8                               | 5.9                                    | 15.7                                 | 19.3                               | 600                   | 80          |
| 4.1                                    | 14.7                                 | 4.1                                | 3.2                                    | 14.1                                 | 4.2                                | 1,200                 | 600         |
| 2.7                                    | 7.4                                  | 1.2                                | 2.5                                    | 7.9                                  | 1.4                                | 2,000                 | 1,200       |
| 4.9                                    | 8.5                                  | 0.6                                | 4.5                                    | 8.6                                  | 0.7                                | 8,000                 | 2,000       |
| 4.4                                    | 6.7                                  | 0.1                                | 4.4                                    | 6.5                                  | 0.2                                | 20,000                | 8,000       |
| 5.4                                    | 6.9                                  | 0.07                               | 4.9                                    | 6.7                                  | 0.07                               | 40,000                | 20,000      |
| 18.7                                   | 18.2                                 | 0.06                               | 19.0                                   | 17.5                                 | 0.07                               | 200,000               | 40,000      |
| 18.9                                   | 10.1                                 | 0.01 <sup>(א)</sup>                | 23.8                                   | 11.8                                 | 0.01 <sup>(א)</sup>                | 800,000               | 200,000     |
| 18.8                                   | 6.5                                  | - <sup>(ב)</sup>                   | 23.4                                   | 8.2                                  | - <sup>(ב)</sup>                   |                       | מעל 800,000 |
| 100.0                                  | 100.0                                | 100.0                              | 100.0                                  | 100.0                                | 100.0                              |                       | סך הכל      |

(א) ב-2021 - 201 לוויים וב-2020 - 152 לוויים.

(ב) ב-2021 - 38 לוויים וב-2020 - 31 לוויים (באחוזים פחות מ-0.01).

למידע נוסף על חלוקת האשראי לפי גודל - ראה [ביאור 3.30](#).

להלן סיכון אשראי לפי גודל אשראי של לווה שהיקפו עולה על 800 מיליון ש"ח

| 31 בדצמבר                |                |                |                          |                |                |                          |        |
|--------------------------|----------------|----------------|--------------------------|----------------|----------------|--------------------------|--------|
| 2020                     |                |                |                          | 2021           |                |                          |        |
| סיכון אשראי<br>חוץ מאזני | אשראי<br>מאזני | מספר<br>לוויים | סיכון אשראי<br>חוץ מאזני | אשראי<br>מאזני | מספר<br>לוויים | תקרת האשראי במיליוני ש"ח | -      |
| במיליוני ש"ח             |                |                |                          | במיליוני ש"ח   |                |                          |        |
| 7,264                    | 8,462          | 17             | 9,088                    | 9,227          | 18             | 1,200                    | 800    |
| 4,993                    | 1,966          | 5              | 2,862                    | 6,642          | 7              | 1,600                    | 1,200  |
| 3,309                    | 5,047          | 5              | 3,318                    | 1,693          | 3              | 2,000                    | 1,600  |
| 2,743                    | 1,641          | 2              | 5,657                    | 5,553          | 5              | 2,400                    | 2,000  |
| 2,419                    | 2,717          | 2              | 4,538                    | 3,312          | 3              | 2,800                    | 2,400  |
| -                        | -              | -              | 3,638                    | 2,295          | 2              | 3,132                    | 2,800  |
| 20,728                   | 19,833         | 31             | 29,101                   | 28,722         | 38             |                          | סך הכל |

## קבוצות לווים<sup>1</sup>

הבנק מקיים תהליכי מעקב סדורים על מנת לוודא כי הוא ממלא אחר מגבלות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

ביום 27 בדצמבר 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים תיקון להוראה 313 המחריג מהגדרת "שולט" משקיע מוסדי שהחזקתו באמצעי השליטה בתאגיד אינה עולה על 20%, גם במקרים בהם הוא מחזיק בשיעור המניות הגבוה ביותר.

התיקון נכנס לתוקף ביום 1 לינואר 2022.

נכון ליום 31 בדצמבר 2021, הבנק עומד במגבלות הקבועות בהוראה.

### חשיפה למדינות זרות

חלק א' - מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות, וכדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך הנכסים במאוחד או מעל 20% מסך ההון לצורך חישוב יחס ההון, לפי הנמוך ביניהם:

| 31 בדצמבר               |                           |         |                         |                           |        |
|-------------------------|---------------------------|---------|-------------------------|---------------------------|--------|
| 2021                    |                           |         | 2020                    |                           |        |
| חשיפה <sup>(א)(ב)</sup> |                           |         | חשיפה <sup>(א)(ב)</sup> |                           |        |
| מאזנית                  | חוץ מאזנית <sup>(ג)</sup> | סך הכל  | מאזנית                  | חוץ מאזנית <sup>(ג)</sup> | סך הכל |
| במיליוני ש"ח            |                           |         |                         |                           |        |
| 36,853                  | 8,329                     | 45,182  | 29,300                  | 5,774                     | 35,074 |
| 19,793                  | 10,971                    | 30,764  | 17,678                  | 8,049                     | 25,727 |
| 1,887                   | 2,355                     | 4,242   | 3,418                   | 1,966                     | 5,384  |
| 2,455                   | 2,303                     | 4,758   | 1,050                   | 1,915                     | 2,965  |
| 3,262                   | 1,501                     | 4,763   | 3,665                   | 1,613                     | 5,278  |
| 23,773                  | 4,637                     | 28,410  | 22,090                  | 2,616                     | 24,706 |
| 88,023                  | 30,096                    | 118,119 | 77,201                  | 21,933                    | 99,134 |
| 608                     | 300                       | 908     | 917                     | 276                       | 1,193  |
| 1,331                   | 1,161                     | 2,492   | 1,068                   | 892                       | 1,960  |
| 208                     | 50                        | 258     | 1,018                   | 152                       | 1,170  |

- (א) החשיפה למדינות זרות מוצגת על בסיס סיכון סופי.
- (ב) סיכון אש"א מאזני וחוץ מאזני, סיכון אש"א מסחרי בעייתי וחובות פגומים מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אש"א ולפני השפעת הביטחונות המתירים לניכוי לצורך מגבלות על חבות של לווה וקבוצת לווים ולפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.
- (ג) סיכון אש"א במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, לפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.
- (ד) החשיפה למדינות ה-GIPS כוללת את המדינות: יוון, איטליה, פורטוגל וספרד.
- (ה) החשיפה למדינות ה-LDC כוללת את המדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות, שהינן ארצות המסווגות על ידי הבנק העולמי כבעלות הכנסה נמוכה או בינונית.
- (ו) הבנק קבע מספר קריטריונים שעל פיהם נקבעה רשימת המדינות אשר התנאים הנוכחיים בהן עשויים להעיד על בעיות נזילות ויתכן שיהיו בעלי השפעה על יכולת הפירעון שלהן. היתרה מתייחסת ל-14 מדינות (בדצמבר 2020 ל-16 מדינות). החל ממרס 2021 לא נכללות במדידה חשיפות למדינות בדירוגי השקעה, אלא אם זהו פרטני ככאלה עם בעיות נזילות הצפויות להיות בעלות השפעה מהותית על כושר הפירעון שלהן.

חלק ב' - ליום 31 בדצמבר 2021 וליום 31 בדצמבר 2020, אין חשיפה מאזנית מצרפית למדינות זרות שסך החשיפה לכל אחת מהן הינו בין 0.75% לבין 1% מסך הנכסים במאוחד או בין 15% לבין 20% מההון, לפי הנמוך.

<sup>1</sup> קבוצת לווים הם כל אלה יחד: הלווה, אדם השולט בו וכל מי שנשלט על ידי אלה, למעט בנקים. כאשר תאגיד נשלט על ידי יותר מאדם אחד יש לכלול בקבוצת לווים אחת את אותם שולטים שהתאגיד הנשלט הוא מהותי עבורם (כגון: מבחינה הונית), לרבות התאגיד הנשלט וכל מי שנשלט על ידם. כאשר תאגיד מוחזק על ידי יותר מאדם אחד, יש לכלול מחזיק שאין לו שליטה, שהתאגיד המוחזק הוא מהותי עבורו (כגון: מבחינה הונית), יחד עם התאגיד המוחזק וכן כל מי שנשלט על ידם בקבוצת לווים אחת, למעט מקרים בהם אחזקתו של משקיע מוסדי באמצעי שליטה בתאגיד אינו עולה על 20%, זאת גם במקרים בהם הוא מחזיק בשיעור המניות הגדול ביותר. לווים הקשורים באופן שפגיעה ביציבות הפיננסית של אחד מהם עלולה להשליך על היציבות הפיננסית של האחר, או שאותם גורמים עלולים להשליך על היציבות הפיננסית של שניהם.

## חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

חשיפת האשראי למוסדות פיננסיים זרים מתייחסת לבנקים מסחריים, לחברות החזקה בנקאיות, בנקים להשקעות, חברות ביטוח וגופים פיננסיים אחרים.

הבנק מנהל מעקב הדוק אחר מצבם של בנקים בעולם ומנתח באופן תדיר את איתנותם הפיננסית. הבנק מנהל רשימה מצומצמת של בנקים איכותיים שמולם יש חשיפות אשראי קבוצתיות.

המיתון הגלובלי על רקע משבר הקורונה הביא את הבנקים המרכזיים בעולם לתמוך במערכות הפיננסיות ובכלל זה לנקוט בצעדים כגון: הקלה בדרישות ההון, הקלה ביישום רפורמות חשבונאיות, מתן כלי נזילות לבנקים ועוד. בעת הנוכחית, הבנקים המרכזיים מסירים בהדרגה את ההקלות השונות.

הבנק ממשיך את הניטור אחר מוסדות פיננסיים זרים זאת כחלק מאופן ניהול החשיפה למוסדות פיננסיים זרים ומתאים את החשיפה בהתאם לשינויים בסביבת הסיכון.

### להלן חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים<sup>(א)</sup>

| 31 בדצמבר 2021 <sup>(ה)</sup>                                 |  |                                  |  |
|---|--|----------------------------------|--|
| חשיפת אשראי נוכחית  | סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי <sup>(א)</sup> | סיכון אשראי מאזני <sup>(ב)</sup> | במיליוני ש"ח   |
| <b>חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים<sup>(ד)</sup></b> |  |                                  |  |
| 26,553  | 792  | 25,761                           | AA- עד AAA   |
| 6,829   | 1,128                                      | 5,701                            | A- עד A+   |
| 334   | 166  | 168                              | BBB- עד BBB+   |
| 33  | 18   | 15                               | B- עד BB+  |
| 94  | -  | 94                               | ללא דרוג   |
| <b>33,843</b>   | <b>2,104</b>                               | <b>31,739</b>                    | <b>סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים</b> |

| 31 בדצמבר 2020 <sup>(ה)</sup>                                 |  |                                  |  |
|---|--|----------------------------------|--|
| חשיפת אשראי נוכחית  | סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי <sup>(א)</sup> | סיכון אשראי מאזני <sup>(ב)</sup> | במיליוני ש"ח   |
| <b>חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים<sup>(ד)</sup></b> |  |                                  |  |
| 24,323  | 581  | 23,742                           | AA- עד AAA   |
| 4,588   | 725  | 3,863                            | A- עד A+   |
| 742   | 216  | 526                              | BBB- עד BBB+   |
| 100   | 7  | 93                               | B- עד BB+  |
| 163   | -  | 163                              | ללא דרוג   |
| <b>29,916</b>   | <b>1,529</b>                               | <b>28,387</b>                    | <b>סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים</b> |

- (א) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, בנקים להשקעות, דילרים/ברוקרים, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.  
 (ב) פיקדונות בבנקים, אשראי לציבור, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים (שווי הוגן של נגזרים) והשקעות באגרות חוב כולל אגרות חוב של בנקים מסוג Subordinated ב-31 בדצמבר 2021 בשווי של 597 מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2020 בשווי של 600 מיליון ש"ח.  
 (ג) בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשראי (ללא נגזרים חוץ מאזניים).  
 (ד) הבנק משתמש בדירוג של סוכנויות הדירוג המוכרות - ECAI.  
 (ה) נכון לימים 31 בדצמבר 2021 ו-31 בדצמבר 2020, לא קיים סיכון אשראי בעייתי מול מוסדות פיננסיים זרים.

הערות:

- חשיפות האשראי אינן כוללות השקעות בניירות ערך מגובי נכסים (למידע נוסף ראה [ביאור 12](#)).
- חלק מהבנקים קיבלו תמיכות ממשלתיות באופנים שונים, ובכלל זה בהשקעה ישירה בהון הבנק, בערבות ממשלתית לתיקי נכסים מסוימים של הבנקים, בערבויות לגיוס מקורות לבנקים, וכו'.
- למידע נוסף לגבי הרכב חשיפות האשראי בגין מכשירים נגזרים מול בנקים ודילרים/ברוקרים (מקומיים וזרים) ראה [ביאור 28.ב.ג](#).

## סיכונים בתיק הלוואות לדיור

### התפתחויות בסיכונים אשראי

ההתפתחויות שחלו במשק בשנים האחרונות (סביבת ריבית נמוכה, ביצועי מחיר למשתכן ועלייה במחירי הדיור) הביאו לגידול משמעותי בהיקף האשראי לדיור בישראל, הן למטרת מגורים והן למטרת השקעה. תיק הלוואות לדיור מנוטר באופן שוטף תוך ניתוח המגמות במאפייני ובמוקדי הסיכון. במסגרת העמדת הלוואות לדיור, מעמיד הבנק גם הלוואות פרטניות למשתתפים בקבוצת רכישה. הבנק מקפיד על מדיניות חיתום מאוזנת הלוקחת בחשבון את יכולת ההחזר של הלווה, בסיס ההצמדה והריבית, שיעור המימון ועוד, זאת תוך עמידה בכל דרישות הפיקוח על הבנקים. מימון במסגרת קבוצת רכישה נותן מענה לביקושי שוק של התארגנויות פרטיות, בעלי קרקע היסטוריים וכיו"ב. מהיבט הסיכון, המימון ניתן לאוכלוסיות שונות, כפיזור גיאוגרפי, ולאחר שכל לווה עובר בדיקת יכולת פירעון של הלוואה. ניהול הסיכון במקרה של אי פירעון האשראי נעשה על ידי הבנק בשני אופנים, הראשון מניעת, הקטנת ההסתברות להגיע לכשל והשני גביית החוב במצב בו האשראי בכשל.

השלב הראשון -

- חיתום קפדני - מבוסס על מגבלות הרגולציה (הוראה 329 בחינת כושר החזר, אחוזי מימון ותמהיל אשראי) ומגובה במודלים לבחינת סיכון האשראי אשר נשענים בין היתר על מידע מחשבון הלקוח בלאומי ו/או ממאגר נתוני האשראי של בנק ישראל.
  - בניית תמהיל מותאם ללקוח, אשר יאפשר עמידה בתשלום ההחזר החודשי.
  - בטוחת נדל"ן - האשראי מועמד כפוף לקבלת ביטחונות לשביעות רצון הבנק בהתאם לאופי האשראי והנכס. הביטחונות נבדקים על ידי יועצי המשכנתאות ובתיקים מורכבים נעשית בקרה נוספת.
  - דחיית תשלומים ("הקפאות") - אפשרות להקפיא חלקית את תשלומי המשכנתא בהתאם להוראות חוק הבנקאות שירות ללקוח. בנוסף מתן "סל חודשי הקפאה" לכל לקוח אשר נקלע לקושי תזרימי בהתאם למדיניות הבנק.
- השלב השני - גבייה -

- גבייה רכה - מוקד טלפוני אשר יוצר קשר עם הלקוחות שמתקשים בתשלום החזר החודשי מיד עם היווצר החוב הראשון, סיוע ללקוחות בהסדרי חוב וליווי עד לסילוקו.
- תביעה משפטית -
- גביית חוב כספית באמצעות פתיחת תיק הוצאה לפועל.
- מימוש הנכס באמצעות הבטוחות שהתקבלו.

במהלך שנת 2021 חל גידול בהעמדות אשראי חדש לדיור בישראל ("ביצועים") לעומת שנת 2020 בקשר עם ביקושים לאשראי לדיור בישראל, הן למטרת מגורים והן אשראי למטרת השקעה בשעבוד דירת מגורים.

### להלן נתונים על ביצועי הלוואות חדשות שניתנו והלוואות שמוחזרו לרכישת דירת מגורים ובמשכון דירת מגורים בישראל

|                 | 2021        |             | 2020         |     |
|-----------------|-------------|-------------|--------------|-----|
|                 | סך הכל שנתי | סך הכל שנתי | שיעור השינוי | ב-% |
| מכספי הבנק      | 26,625      | 17,016      | 56.5         |     |
| מכספי האוצר     | 150         | 150         | -            |     |
| הלוואות חדשות   | 26,775      | 17,166      | 56.0         |     |
| הלוואות שמוחזרו | 2,175       | 2,590       | (16.0)       |     |
| סך כל ביצועים   | 28,950      | 19,756      | 46.5         |     |

## השפעת משבר הקורונה

התכניות הממשלתיות לסיוע בגין משבר הקורונה תמכו במצבם הכלכלי של משקי הבית.

לשיעור האבטלה עלול להיות השפעה שלילית על תיק האשראי לדיור.

ביום 15 במרס 2020 פרסם בנק ישראל הוראת שעה שכללה מספר הקלות רגולטוריות ובהן הקלה ביחס למגבלה על הלוואות למשקי בית לכל מטרה במשכון דירה. הבנק אימץ הקלה זו בכדי לסייע ללקוחותיו לאחר שהשתכנע כי הלקוחות הללו יוכלו לצלוח את המשבר. הוראת השעה הנ"ל אפשרה הגדלת שיעור מימון מ-50% מימון בהלוואה לכל מטרה עד לשיעור של 70%.

ביום 9 באוגוסט 2021 פרסם בנק ישראל עדכון להנחיות הפיקוח על הבנקים בנושא הלוואות לדיור ובכלל זה על החלטתו שלא להאריך את תוקפה של הקלה זו ותוקפה פג ביום 30 בספטמבר 2021.

ביום 27 בדצמבר 2020 פרסם בנק ישראל עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 המבטל את מגבלת ריבית הפריים (על פיה חלקה של הלוואת הפריים לא יעלה על שליש מסך ההלוואה) נותרה המגבלה הקובעת כי היחס בין חלק ההלוואה לדיור בריבית משתנה, לבין סך ההלוואה, לא יעלה על 66.66%. ההוראה נכנסה לתוקף ביום 17 בינואר 2021 לנוטלי הלוואה חדשה לדיור וביום 28 בפברואר 2021 למחזור הלוואה לדיור.

ביום 6 באוקטובר 2021 פרסם בנק ישראל עדכון לקובץ שאלות ותשובות בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור. במסגרת העדכון נקבע שתאגיד בנקאי אינו רשאי להעמיד הלוואה נוספת ללווה המיועדת לשמש "הון עצמי" לצורך רכישת דירה. האמור חל הן על הלוואות צרכניות והן על הלוואות בשעבוד דירת מגורים אחרת. על אף האמור לעיל תאגיד בנקאי רשאי להעמיד ללווה הלוואה נוספת לצורך השלמת מימון רכישת דירה חליפית ובלבד שמתקיימים כל התנאים שנקבעו בקובץ שאלות ותשובות.

בנוסף נקבע כי במטרות הנכללות בסיווג "הלוואה לכל מטרה" יש לכלול הלוואה במשכון דירת מגורים כאמור בסעיף 3 (3) להוראה 451, שאינה מיועדת לרכישת זכויות במקרקעין ולכך שהלוואה המיועדת למחזור הלוואה קיימת תסווג בהתאם למטרת ההלוואה המקורית (הלוואה לרכישת דירה או הלוואה לכל מטרה). הלוואה המיועדת למחזור מספר הלוואות תסווג באופן פרופורציוני למטרת ההלוואות המקוריות.

- ביום 31 בינואר 2022 פרסם הפיקוח על הבנקים תיקון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 451. שמטרתו הגברת שקיפות המידע ללקוחות ושיפור סביבת התחרות בשוק המשכנתאות.
- התאגיד הבנקאי נדרש להציג ללקוח באישור העקרוני 3 תמהילי "סל" אחידים וסל נוסף "סל מוצע" - תמהיל מוצע ללקוח.
- התאגיד הבנקאי לא נדרש להציג תמהילי מסלולים אחידים בהלוואות "לכל מטרה" במשכון דירת מגורים, שאינן מיועדות לרכישת זכויות במקרקעין, ובהלוואות לדיור ללא משכון דירת מגורים (כגון הלוואות לשיפוצים), בהיותן לתקופות יותר קצרות ובסכומים נמוכים יותר (ודומות במהותן להלוואות צרכניות).
- התאגיד הבנקאי נדרש להעמיד לרשות הלקוחות מחשבון מקוון לביצוע סימולציות של העמדת הלוואה בסכומים שונים ולתקופות שונות.
- התאגיד הבנקאי נדרש לספק אישור עקרוני ללקוח תוך 5 ימי עסקים מיום הגשת הבקשה לקבלת הלוואה. במקרים חריגים, של הלוואות שמאפייניהן יוגדרו מראש במדיניות האשראי של התאגיד הבנקאי, יינתן אישור עקרוני בתוך 7 ימי עסקים ותינתן ללקוח הודעה על החריגה במשך הזמן לטיפול בבקשתו והסיבה לכך.
- ההוראה קובעת מהו המידע שעל התאגיד הבנקאי להציג ביישום האינטרנטי שהוא מציע ללקוחותיו אולם לקוח שאינו מקבל מידע אודות חשבונותיו באופן מקוון, על הבנקאי למסור לו המידע בכתב.
- הוגדרו כללים אחידים לחישוב "הריבית הכוללת החזויה" במערכת הבנקאית.

הבנק החל בהיערכות ליישום העדכון להוראה. העדכון ייכנס לתוקף ביום 31 לאוגוסט 2022.

## התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו בישראל

| שנת<br>השיעור | יתרת<br>תיק האשראי |                       |
|---------------|--------------------|-----------------------|
| ב-%           | במיליוני ש"ח       |                       |
| 4.8           | 83,746             | 31 בדצמבר 2019        |
| 7.0           | 89,594             | 31 בדצמבר 2020        |
| <b>15.1</b>   | <b>103,109</b>     | <b>31 בדצמבר 2021</b> |

בשנים האחרונות חל גידול בהיקף האשראי לדיור. הגידול נמשך ואף התעצם בשנת 2021, בין היתר על רקע ההתעוררות בשוק הנדל"ן כתוצאה מהבשלת פרויקטים של מחיר למשתכן וחזרה חלקית של משקיעים.

במסגרת הניטור אחר מוקדי הסיכון בתיק הלוואות לדיור נערך מעקב גם על מאפייני התיק ומאפייני האשראי החדש, וביניהם על התפלגות האשראי החדש לפי שיעורי מימון (שיעור מימון הינו היחס בין סך האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד בעת העמדת מסגרת האשראי) ויחס ההחזר (יחס החזר מוגדר כיחס בין ההכנסה החודשית הפנויה ובין ההחזר החודשי).

**התפתחות יתרת תיק האשראי לדיור על פי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק**

| סך כל תיק האשראי במיליוני ש"ח | מגזר מט"ח         |                   | מגזר צמוד מדד     |                   |                   |                   | מגזר לא צמוד      |                   |                   |                   |                       |
|-------------------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-----------------------|
|                               | ריבית משתנה       |                   | ריבית משתנה       |                   | ריבית קבועה       |                   | ריבית משתנה       |                   | ריבית קבועה       |                   |                       |
|                               | שיעור מתיק האשראי | יתרה במיליוני ש"ח | שיעור מתיק האשראי | יתרה במיליוני ש"ח | שיעור מתיק האשראי | יתרה במיליוני ש"ח | שיעור מתיק האשראי | יתרה במיליוני ש"ח | שיעור מתיק האשראי | יתרה במיליוני ש"ח |                       |
| 83,746                        | 0.9               | 732               | 22.7              | 19,012            | 16.1              | 13,509            | 41.0              | 34,311            | 19.3              | 16,182            | 31 בדצמבר 2019        |
| 89,594                        | 0.6               | 575               | 21.9              | 19,658            | 15.7              | 14,077            | 40.6              | 36,380            | 21.2              | 18,904            | 31 בדצמבר 2020        |
| <b>103,109</b>                | <b>0.5</b>        | <b>486</b>        | <b>20.8</b>       | <b>21,440</b>     | <b>14.7</b>       | <b>15,203</b>     | <b>41.4</b>       | <b>42,655</b>     | <b>22.6</b>       | <b>23,325</b>     | <b>31 בדצמבר 2021</b> |

**התפתחות האשראי החדש לדיור על פי מסלולי ריבית בישראל**

להלן התפתחות ביצוע האשראי החדש על פי מסלולי ריבית משתנה וקבועה (הלוואה בריבית משתנה הינה הלוואה שהריבית שהיא נושאת עשויה להשתנות לאורך תקופת חיי הלוואה):

| 2019 | 2020 | 2021       |            |             |             | ש"ח                              |
|------|------|------------|------------|-------------|-------------|----------------------------------|
|      |      | ממוצע שנתי | ממוצע שנתי | רבעון ראשון | רבעון שני   |                                  |
|      |      |            |            | רבעון שלישי | רבעון רביעי | באחוזים                          |
| 20.6 | 16.7 | 16.2       | 16         | 12.4        | 11          | קבועה - צמודה                    |
| 19.2 | 18.5 | 17.0       | 15.9       | 16.0        | 17.1        | משתנה כל 5 שנים ומעלה - צמודה    |
| 24.4 | 29.5 | 28.8       | 26.5       | 27.3        | 30.3        | קבועה - לא צמודה                 |
| 3.2  | 3.1  | 1.7        | 1.6        | 1.5         | 1.3         | משתנה כל 5 שנים ומעלה - לא צמודה |
| 32.5 | 32.2 | 36.3       | 39.9       | 42.6        | 40.1        | משתנה עד 5 שנים - לא צמודה       |
| 0.1  | -    | -          | 0.1        | 0.2         | 0.2         | משתנה - מט"ח                     |

שיעור האשראי החדש שהעמיד הבנק בהלוואות לדיור בריבית משתנה במהלך שנת 2021 עמד על 57.9% לעומת כ-53.8% במהלך שנת 2020. הנתונים מתייחסים לכל מסלולי הריבית המשתנה ומגזרי ההצמדה השונים לרבות הלוואות בהן הריבית משתנה מדי תקופה של 5 שנים ומעלה. בנטרול הלוואות בהן שיעור הריבית המשתנה, משתנה מדי תקופה של 5 שנים ומעלה, אשר הוראת המפקח מחריגה אותה מהגדרת הלוואות בריבית משתנה, שיעור האשראי לדיור בריבית משתנה שהועמד במהלך שנת 2021 עמד על 39.9% לעומת 32.2% בשנת 2020.

**נתונים המתייחסים לאשראי חדש לדיור בישראל**

במהלך שנת 2021 הועמדו הלוואות חדשות לדיור בסך של 26.6 מיליארד ש"ח מכספי הבנק.

ההלוואה הממוצעת שהועמדה על ידי הבנק בשנת 2021 היתה 900 אלפי ש"ח, לעומת 774 אלפי ש"ח בשנת 2020 ו-723 אלפי ש"ח בשנת 2019.

להלן יתרת תיק ההלוואות לדיור והיתרות בפיגור מעל 90 יום פיגור בישראל

| שנת דיווח             | יתרת חוב רשומה | סכום בפיגור | שיעור הסכום בפיגור |
|-----------------------|----------------|-------------|--------------------|
|                       | במיליוני ש"ח   |             | באחוזים            |
| 31 בדצמבר 2019        | 84,212         | 830         | 0.99               |
| 31 בדצמבר 2020        | 90,228         | 720         | 0.80               |
| <b>31 בדצמבר 2021</b> | <b>103,599</b> | <b>609</b>  | <b>0.59</b>        |

יתרת ההפרשה להפסדי אשראי ליום 31 בדצמבר 2021, הכוללת את ההפרשה הקבוצתית על הלוואות לדיור הינה 489 מיליון ש"ח המהווה 0.47% מיתרת האשראי לדיור, לעומת יתרת ההפרשה ליום 31 בדצמבר 2020, בסך של 634 מיליון ש"ח המהווה 0.70% מיתרת האשראי לדיור.

התפתחות שיעור מימון, באשראי חדש, מעל 60% בישראל

להלן התפתחות האשראי החדש שהעמיד הבנק בשיעור מימון הגבוה מ-60% (שיעור מימון הינו היחס בין שיעור האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד, בעת העמדת מסגרת האשראי)

| שנת דיווח          | 2021                   |             |           | 2020       | 2019       | שיעור מימון |
|--------------------|------------------------|-------------|-----------|------------|------------|-------------|
|                    | רבעון רביעי            | רבעון שלישי | רבעון שני |            |            |             |
|                    | באחוזים <sup>(א)</sup> |             |           | ממוצע שנתי | ממוצע שנתי |             |
| מעל 60 ועד 70 כולל | 21.7                   | 21.8        | 22.4      | 20.7       | 19.7       | 17.2        |
| מעל 70 ועד 75 כולל | 23.2                   | 24.3        | 23.6      | 21.5       | 19.1       | 17.5        |
| מעל 75             | 0.1                    | 0.1         | 0.1       | 0.2        | 0.2        | 0.2         |

(א) מסך האשראי החדש לדיור שהעמיד הבנק.

התפתחות שיעור מימון, יתרת תיק האשראי בישראל

שיעור המימון הממוצע של יתרת תיק האשראי ליום 31 בדצמבר 2021 עומד על 47% לעומת 45.5% בשנת 2020.

התפתחות באשראי חדש, בו יחס ההחזר נמוך מ-2.5 בישראל

יחס ההחזר מוגדר כיחס בין ההכנסה החודשית הפנויה ובין ההחזר החודשי. שיעור ההלוואות שהועמדו בשנת 2021 בהן יחס ההחזר נמוך מ-2.5 במועד אישור האשראי, עמד על 0.29% מסך העמדות האשראי החדשות לעומת 0.3% בשנת 2020. חישוב זה תואם את הנחיות בנק ישראל לצורך הדיווח על פי הוראה 876.

התפתחות באשראי חדש, בו מועדי הפירעון ארוכים מ-25 שנה בישראל

שיעור האשראי החדש של הלוואות לדיור בשנת 2021, בהן מועדי הפירעון על פי חוזה הלוואה ארוכים מ-25 שנה, עמד בממוצע על כ-39.5% מסך האשראי החדש שהועמד, לעומת שיעור ממוצע של כ-37.5% במהלך שנת 2020.



## סיכון אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיור)

האשראי הפרטי, אשר יכולת החזר שלו מבוססת בעיקרה על כושר ההשתכרות של משק הבית, מאופיין בפיזור נרחב מאוד של לווים, במגוון של מוצרי אשראי (הלוואות לסוגיהן, עו"ש, כרטיסי אשראי) ובהיקף נמוך (בממוצע) של אשראי ללקוח בודד. פעילות הלקוחות הפרטיים מרוכזת, רובה ככולה, בחטיבה הבנקאית.

במטרה להתמודד עם הגידול בהיקפי האשראי הפרטי ועם מוטת השליטה הרחבה הנדרשת לניהולו, וכן במטרה ליישם ממשל תאגידי נאות, חוזקו בשנים האחרונות מספר פונקציות, הן בחטיבה הבנקאית המהווה קו הגנה ראשון, והן בחטיבה לניהול סיכונים המהווה קו הגנה שני.

בחטיבה הבנקאית פועלות מזה מספר שנים יחידות ייעודיות ומתמחות, כאשר המרכזיות שבהן:

**מרכז ניהול אשראי וסיכונים** - בשנת 2021 הוחלט על מרכז העבודה במסגרת מרכז אשראי אחד המרכז את הטיפול בכל בקשות האשראי שהן מעבר לסמכויות הסניפים, תוך יצירת הפרדה בין מנהל הלקוח לגורם המאשר את מתן האשראי; מהווה עוגן מקצועי לאנשי האשראי בסניפים; מנהל שגרת מעקב ובקרה אשר תוצאותיה משוקפות הן לדרג השטח בסניפים והן להנהלת החטיבה.

**יחידות גבייה מוקדמת ומרכזי חוב"ב** - מרכזים את הטיפול בחובות שבהם קיימת חריגה או אותר פיגור בתשלומים טרום סיווג הלווה כבעייתי, וכן בלקוחות שסווגו כבעייתיים. יחידות אלה מקיימות שירות מקצועי של הליכי טיפול, הסדרים וגבייה, ובכלל זה על ידי הפעלת משרדי עורכי דין חיצוניים.

בחטיבה לניהול סיכונים מבוצעים ניטור ובקרת קו הגנה שני, הכוללים בין היתר: איתור מגמות וסגמנטים בתיק האשראי הפרטי, מעקב אחר טיב הניכוי של המודלים לאמידת סיכון הלווים, בחינת טיבם ושלמותם של נוהלי הבקרה של הגורמים העסקיים, בחינת מדגמים של תיקים פרטניים לפי הצורך ועוד.

מדיניות האשראי הפרטי, אותה מגבשת החטיבה לניהול סיכונים בשיתוף החטיבה הבנקאית, מהווה נדבך מרכזי בהתוויית תיאבון הסיכון ובהכוונת הניהול השוטף של פעילות זאת.

בין העקרונות המרכזיים מתוך מדיניות האשראי הפרטי ניתן למנות: הערכת אומדן סיכון האשראי של כל לווה, ביסוס החלטות החיתום על יכולת שירות החוב של הלווה מתוך ההכנסות ו/או על בסיס התנהלות החשבון ו/או על בסיס נתונים ממאגר אשראי, קיום מערך סמכויות אשראי מוגדר ומובנה, דגשים על התנהגות עסקית הוגנת (שקיפות ומסירת מידע, התאמה של המוצר לצרכי הלקוח, הוגנות בתמחור, טיפול בתלונות מצד הלקוחות), התאמת האשראי לצרכי הלקוח ויכולותיו וערנות מוגברת להיבטי הציות העלולים לנבוע ממתן האשראי.

בנוסף להקפדה על תהליכי החיתום, הניהול והבקרה ברמת הלווה הבודד, הורחב והוגבר גם הניטור השוטף אחר האשראי הפרטי ברמה האגרגטיבית, בין השאר על בסיס סט מדדים פנימי.

מעת לעת וגם בשנת 2021 מעודכן סט המדדים הפנימי, הן ביחס להתפתחויות של התיק בכללותו ("מלאי") והן ביחס לפרופיל סיכון העמדות האשראי החדש, המנוטר באופן שוטף, בתדירות רבעונית לפחות. הפרמטרים שגובשו מתייחסים להיבטים ולמאפיינים רבים המשקפים נקודות מבט מגוונות ומשלימות על סיכון התיק והאשראי החדש. אף שמדובר ב"אורות אדומים" ולא במגבלות (בהגדרתן הפורמאלית), הרי שהם מבטאים את גבולות תיאבון הסיכון הרצוי ברמת תיק האשראי הפרטי. לאור התמשכות המגמות במשק הישראלי ברמת הצריכה הפרטית תחת השפעות משבר הקורונה ובעקבותיה ברמת המינוף של משקי הבית, נמשך גם בשנת 2021 הניטור ההדוק והמוגבר אחר ההתפתחויות בתיק זה.

### השפעת משבר הקורונה

התוכניות הממשלתיות לסיוע בגין משבר הקורונה תמכו במצבם הכלכלי של משקי הבית.

לשיעור האבטלה עלול להיות השפעה שלילית בטווח הארוך על תיק האשראי לאנשים פרטיים.

למידע לגבי עדכון קובץ שאלות ותשובות שפרסם בנק ישראל ביום 6 באוקטובר 2021, ראה פרק [סיכונים בתיק ההלוואות לדיור](#).

להלן התפתחות יתרות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

| יתרת סיכון אשראי |                       |
|------------------|-----------------------|
| במיליוני ש"ח     |                       |
| 44,387           | 31 בדצמבר 2019        |
| 43,108           | 31 בדצמבר 2020        |
| <b>40,121</b>    | <b>31 בדצמבר 2021</b> |

להלן התפלגות של סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי התקופה הנותרת לפירעון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

| 31 בדצמבר       |              |                 |              |                                 |
|-----------------|--------------|-----------------|--------------|---------------------------------|
| 2020            |              | 2021            |              |                                 |
| שיעור מהתיק ב-% | במיליוני ש"ח | שיעור מהתיק ב-% | במיליוני ש"ח |                                 |
| 17.8            | 4,585        | 17.3            | 4,785        | עד שנה                          |
| 19.4            | 4,993        | 19.0            | 5,253        | מעל שנה עד 3 שנים               |
| 35.0            | 9,024        | 28.9            | 7,983        | מעל 3 שנים עד 5 שנים            |
| 14.5            | 3,737        | 19.5            | 5,396        | מעל 5 שנים עד 7 שנים            |
| 5.6             | 1,451        | 7.3             | 2,023        | מעל 7 שנים                      |
| 7.7             | 2,006        | 8.0             | 2,219        | ללא תקופת פירעון <sup>(א)</sup> |
| 100.0           | 25,796       | 100.0           | 27,659       | <b>סך הכל</b>                   |

(א) יתרה זאת כוללת יתרות חובה בחשבונות עובר ושכ ויתרות אשראי בפיגור.

להלן התפלגות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גודל החבות ללווה בודד (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

| 31 בדצמבר       |              |                 |              | גודל סיכון האשראי באלפי ש"ח |                                |
|-----------------|--------------|-----------------|--------------|-----------------------------|--------------------------------|
| 2020            |              | 2021            |              | טד                          | מ-                             |
| שיעור מהתיק ב-% | במיליוני ש"ח | שיעור מהתיק ב-% | במיליוני ש"ח | טד                          | מ-                             |
| 12.3            | 5,294        | 15.2            | 6,122        | 25                          | -                              |
| 15.4            | 6,637        | 14.8            | 5,957        | 50                          | 25                             |
| 14.0            | 6,049        | 12.7            | 5,078        | 75                          | 50                             |
| 12.1            | 5,206        | 10.1            | 4,058        | 100                         | 75                             |
| 17.4            | 7,511        | 15.8            | 6,337        | 150                         | 100                            |
| 11.7            | 5,038        | 11.2            | 4,469        | 200                         | 150                            |
| 9.8             | 4,226        | 11.2            | 4,482        | 300                         | 200                            |
| 7.3             | 3,147        | 9.0             | 3,618        |                             | מעל 300                        |
| 100.0           | 43,108       | 100.0           | 40,121       |                             | <b>סך הכל סיכון אשראי כולל</b> |

להלן התפלגות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי מוצרי אשראי עיקריים (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדויר)

| 31 בדצמבר                                   |                 |                 |              |
|---|-----------------|-----------------|--------------|
|   | 2020            | 2021            |              |
|   | שיעור מהתיק ב-% | שיעור מהתיק ב-% | במיליוני ש"ח |
| יתרות עובר ושב ויתרות מנוצלות בכרטיסי אשראי | 12.4            | 14.4            | 5,782        |
| הלוואות לרכישת רכב (ששועבד)                 | 2.8             | 3.3             | 1,305        |
| הלוואות אחרות                               | 44.6            | 51.3            | 20,572       |
| סך הכל סיכון אשראי מאזני                    | 59.8            | 69.0            | 27,659       |
| מסגרת עובר ושב לא מנוצלת                    | 16.0            | 17.3            | 6,948        |
| מסגרת כרטיסי אשראי לא מנוצלת                | 23.6            | 13.1            | 5,265        |
| סיכון אשראי חוץ מאזני אחר                   | 0.6             | 0.6             | 249          |
| סך הכל סיכון אשראי חוץ מאזני                | 40.2            | 31.0            | 12,462       |
| סך הכל סיכון אשראי כולל                     | 100.0           | 100.0           | 40,121       |

הקיטון נובע בעיקרו מפעולות שנקט הבנק לצמצום מסגרות אשראי בלתי מנוצלות בהתאם לצו להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה) שינוי השיעור והסכומים לעניין צמצום מסגרות אשראי סעיף 9(ג) לחוק (הוראת שעה) התשפ"א-2020 ("הצו"), בהמשך להוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה), התשע"ז-2017 ("החוק"). המהלך לצמצום מסגרות לא מנוצלות בכרטיסי אשראי מכח הצו והחוק הוחל על כלל לקוחות הבנק ולא רק על הלקוחות הפרטיים.

בהמשך לאמור בפרק חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית בדוח ממשל תאגידי לימים 31 בדצמבר 2021 ו-31 בדצמבר 2020 יצוין כי הבנק ביצע פעולות לצמצום סך מסגרות האשראי בהתבסס בין היתר על חוות דעת מקצועיות שהתקבלו וכן ביצע שורה של מהלכים שמטרתם היתה לתמוך וללוות את פעולות הצמצום, ובהם: הדרכות מתאימות לסניפי הבנק, מעקב אחר שיעורי ניצול מסגרות ועוד. הבנק ביצע שני מהלכי צמצום נוספים במהלך דצמבר 2021 ובמהלך ינואר 2022.

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק בחלוקה למגזרי הצמדה ובסיסי ריבית (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדויר)

| 31 בדצמבר 2021           |                            |        |      |         |
|--------------------------|----------------------------|--------|------|---------|
|                          | סך הכל סיכון האשראי המאזני | מט"ח   | צמוד | לא צמוד |
|                          | שיעור מהתיק ב-%            |        |      |         |
| הלוואות בריבית משתנה     | 95.3                       | 26,346 | 64   | 26,245  |
| הלוואות בריבית קבועה     | 4.7                        | 1,313  | 15   | 1,282   |
| סך הכל סיכון אשראי מאזני | 100.0                      | 27,659 | 79   | 27,527  |

| 31 בדצמבר 2020           |                            |        |      |         |
|--------------------------|----------------------------|--------|------|---------|
|                          | סך הכל סיכון האשראי המאזני | מט"ח   | צמוד | לא צמוד |
|                          | שיעור מהתיק ב-%            |        |      |         |
| הלוואות בריבית משתנה     | 94.7                       | 24,419 | 55   | 24,325  |
| הלוואות בריבית קבועה     | 5.3                        | 1,377  | 13   | 1,342   |
| סך הכל סיכון אשראי מאזני | 100.0                      | 25,796 | 68   | 25,667  |

להלן יתרות תיק הנכסים הפיננסיים של האנשים הפרטיים בבנק בעלי סיכון אשראי כולל (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדויר)

| 31 בדצמבר    |         |   |
|--------------|---------|---|
| 2020         | 2021    |   |
| במיליוני ש"ח |         |   |
| 96,437       | 96,857  | פיקדונות הציבור                                 |
| 51,625       | 58,478  | תיקי ניירות ערך                                 |
| 148,062      | 155,335 | סך תיק הנכסים הפיננסיים                         |
| 34,141       | 30,493  | סך החבות הכוללת ללקוחות בעלי תיק נכסים פיננסיים |

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גובה ההכנסה הקבועה<sup>(א)</sup> לחשבון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדויר)

| 31 בדצמבר |              |       |              |   |
|-----------|--------------|-------|--------------|---|
| 2020      |              | 2021  |              |   |
| ב- %      | במיליוני ש"ח | ב- %  | במיליוני ש"ח | גובה הכנסה                                |
| 8.2       | 2,127        | 9.4   | 2,586        | חשבונות ללא הכנסה קבועה לחשבון            |
| 5.9       | 1,515        | 6.3   | 1,732        | מזה: חשבונות לפירעון אשראי <sup>(ב)</sup> |
| 26.9      | 6,930        | 24.9  | 6,891        | נמוכה מ-10 אלפי ש"ח                       |
| 36.1      | 9,317        | 34.8  | 9,628        | הגבוהה מ-10 אלפי ש"ח ונמוכה מ-20 אלפי ש"ח |
| 28.8      | 7,422        | 30.9  | 8,554        | בגובה 20 אלפי ש"ח ומעלה                   |
| 100.0     | 25,796       | 100.0 | 27,659       | סך הכל                                    |

(א) הכנסה קבועה לחשבון (לפי תעודת זהות) כוללת את הזיכויים הקבועים בחשבון לקוח ובכלל זה משכורת, העברות מבנק/מחשבון אחר, הפקדות מזומן ושקים ועוד. ההכנסה הקבועה החודשית מחושבת על בסיס ממוצע ההכנסה במשך מספר חודשים רצופים, ובנטרול זיכויים חריגים.

(ב) חשבונות לפירעון אשראי הינם חשבונות שהפעילות היחידה המבוצעת בהם הינה פירעון הלוואה בלבד, בעוד שטיקר פעילותו השוטפת של הלקוח מרוכזת בבנק אחר.

כאמור לעיל, מדיניות האשראי של הבנק לאנשים פרטיים מבוססת על יכולת שירות החוב של הלווה מתוך ההכנסות. בהלימה לכך, למעלה מ-90% מהאשראי המאזני הינו בקרב בעלי הכנסה קבועה.

התפלגות סיכון אשראי מאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדויר)

| 31 בדצמבר    |        |   |
|--------------|--------|---|
| 2020         | 2021   |   |
| במיליוני ש"ח |        |   |
| 25,156       | 27,022 | אשראי לא בעייתי                                   |
| 304          | 267    | אשראי בעייתי לא פגום                              |
| 336          | 370    | אשראי בעייתי פגום                                 |
| 25,796       | 27,659 | סך הכל סיכון אשראי מאזני                          |
| 2.5%         | 2.3%   | שיעור סיכון אשראי בעייתי מסך החובות לאנשים פרטיים |
| 136          | 19     | מחיקות חשבונאיות, נטו (לשנה שהסתיימה)             |
| 776          | 716    | יתרת הפרשה להפסדי אשראי                           |

למידע נוסף ובכלל זה הנוגע לחובות בעייתיים והוצאות בגין הפסדי אשראי ראה [ביאור 13 וביאור 30](#) ובפרק החשיפה לסיכונים, סיכונים אשראי סעיף [סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק](#), וכמו כן בפרק [סיכונים אשראי בדוח הדייקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2021](#).

הוראת ניהול בנקאי תקין - ניהול אשראי צרכני

ביום ה-4 בפברואר 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311A בנושא ניהול אשראי צרכני. ההוראה מרכזת את דרישות הפיקוח על הבנקים מהמערכת הבנקאית בפעילותה מול הלקוחות הצרכניים.

למידע נוסף ראה פרק [חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית בדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2021](#).

## חשיפת הבנק למימון ממונף

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 נקבע כי מדיניות אשראי של בנק תתייחס, בין היתר, למימון ממונף. הבנק פועל על פי עקרונות ייחודיים במדיניות האשראי לסגמנט זה, ובכלל זה בהיבט של פרמטרים פיננסיים, סמכויות אשראי ועוד.

נכון ליום 31 בדצמבר 2021 מימון ממונף מוגדר על ידי הבנק בהלימה להוראות בנק ישראל, וכולל הלוואות/לווים/קבוצות לווים העומדים באחד מהקריטריונים הבאים (ואשר החבות ברוטו בנין כל אחד מהם עולה על 0.5% מהון רובד 1 של הבנק):

1. אשראי למטרת עסקה הונית כהגדרתו לעניין המגבלה בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 323, כאשר אשראי למימון רכישת אמצעי שליטה ללא זכות חזרה או כנגד אמצעי שליטה ללא זכות חזרה, נכלל בכל שיעור מימון (גם אם נמוך מהמוגדר בהוראה).
2. מימון לחברות החזקה שכל או עיקר פעילותן הינה החזקה בחברות בנות (ללא פעילות עצמאית משמעותית), כהגדרתן במדיניות הבנק.
3. מימון ללווה, בסגמנטים השונים של ענפי המשק שהוגדרו, המאופיין בערכים חריגים משמעותית של פרמטרים מסוימים ביחס לנורמות בתחום ענף המשק הרלוונטי.

נכון ליום 31 בדצמבר 2021 סך יתרת החבות ברוטו של האשראי הממונף כפי הגדרת הבנק עומד על כ-2.9 מיליארד ש"ח, גידול של כ-0.8 מיליארד ש"ח מסוף שנה קודמת. הבנק עומד בדרישות הוראות בנק ישראל.

### יתרות האשראי המצרפיות ללווים ממונפים

| 31 בדצמבר    |           |        |       |           |        |   |
|--------------|-----------|--------|-------|-----------|--------|---|
| 2020         |           |        | 2021  |           |        |   |
| מאזני        | חוץ מאזני | סך הכל | מאזני | חוץ מאזני | סך הכל |   |
| במיליוני ש"ח |           |        |       |           |        |   |
| -            | -         | -      | 194   | -         | 194    | מסחר  |
| 765          | 37        | 802    | 311   | 2         | 313    | תחבורה ואחסנה   |
| 557          | 122       | 679    | 629   | 9         | 638    | בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל                              |
| 107          | 380       | 487    | 427   | 17        | 444    | בינוי ונדל"ן  |
| 244          | 101       | 345    | 67    | 150       | 217    | שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח                            |
| 265          | -         | 265    | 280   | -         | 280    | אספקת מים, שירותי ביוב, טיפול באשפה ובפסולת ושירותי טיהור |
| 2            | 299       | 301    | -     | -         | -      | אספקת חשמל, גז, קיטור ומיזוג אוויר                        |
| 1,940        | 939       | 2,879  | 1,908 | 198       | 2,106  | סך הכל  |

למידע כמותי ואיכותי נוסף בנוגע לסיכוני אשראי ראה [דוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021](#).

## סיכוני שוק

סיכון שוק מוגדר כסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי הנכסים וההתחייבויות בשל שינוי ברמת מחירים בשווקים, שינוי בשיעור ריבית, שער חליפין, אינפלציה ומחירי מניות. החשיפה לסיכוני שוק מתבטאת בתוצאות העסקיות, בשווי ההון של הנכסים וההתחייבויות, בהון העצמי ובתזרימי המזומנים.

הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים בנושא ניהול סיכוני השוק של הקבוצה, לרבות הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 333 בנושא "ניהול סיכון ריבית" ומספר 339 בנושא "ניהול סיכוני שוק". במסגרת יישום הוראות אלה נקבעו עקרונות יסוד לאופן ניהול הסיכונים ובקרתם, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון, הגדרת אמצעי הבקרה והכלים למדידת הסיכונים ואמצעי הבקרה והפיקוח על סיכונים אלה, תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

בשנת 2021 לא חלו שינויים מהותיים במבנה הממשל התאגידי, במדיניות ובמסגרת ניהול סיכון השוק.

עם התפשטות נגיף הקורונה, חלה עלייה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים. הבנק הפדרלי של ארה"ב כבר החל להסביר את עקרונות תוואי הנורמליזציה של הריבית ותהליך זה עשוי להשפיע בעתיד על המגמות בשווקים הפיננסיים. לפיכך, המידה הרבה של חוסר הוודאות בשווקים עדיין קיימת, והתנודתיות בשווקים הפיננסיים יכולה להימשך ואף להתגבר מחדש.

תהליך היציאה הגלובלי מהמשבר ממקד את הבנקים המרכזיים בעיסוקם באתגרים וסוגיות כלכליות נוספות מאלו שעסקו בהם בשיאו של המשבר. חלק מהבנקים המרכזיים בעולם ובכלל זה גם בנק ישראל החלו לצמצם בהדרגתיות את ההרחבות המוניטריות שביצעו ואת מעורבותם בשוקי האג"ח והריבית.

הבנק מבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות ומקפיד, על ניהול סיכונים מוקפד תוך ביצוע תרחישי קיצון ובחינה מתמדת של התפתחות האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

### מדיניות ניהול סיכוני השוק

מדיניות ניהול סיכוני השוק מהווה ביטוי לאסטרטגית ניהול סיכון השוק של הקבוצה. זאת, לצד הנהלים הקיימים לזיהוי, מדידה, מעקב, פיתוח ובקרה אחר סיכוני השוק. המדיניות נועדה מחד לתמוך בהשגת היעדים העסקיים תוך הערכת הסיכונים והסיכויים שיכולים לנבוע מהחשיפה לסיכונים וזאת בהשוואה לרווח הצפוי מהם, ומאידך, נועדה להפחית את רמת הסיכון הנובעת מהפעילות השוטפת של הבנק, ובכלל זה לשמור על רמת נזילות גבוהה.

המדיניות מהווה כלי חשוב להגדרת תיאבון הסיכון של הבנק בתחום הנוסטרו, חדרי העסקות וחשיפות השוק בכלל קבוצת לאומי. המדיניות מגדירה את הממשל התאגידי, חלוקת האחריות הארגונית ומנגנוני האסקלציה. תיאבון הסיכון בא לידי ביטוי במגבלות שנקבעו.

במסגרת המדיניות לניהול סיכוני השוק נקבעו מגבלות דירקטוריון לכל גורם סיכון שוק מהותי. כמו כן, נקבעו מגבלות ברמת מנהלת סיכונים ראשית ומגבלות נוספות משלימות למגבלות אלו. מגבלות אלו נועדו להגביל את הנזק שעלול להיגרם כתוצאה משינויים לא צפויים בגורמי הסיכון השונים הקיימים בשווקים, כגון: שיעורי הריבית, אינפלציה, שערי חליפין, מרווחי אשראי סחיר ומחירי מניות.

החשיפות לסיכוני שוק מנוהלות באופן שוטף ברמת הקבוצה. חברות הבת בחו"ל קובעות מדיניות לניהול סיכוני שוק בהלימה עם המדיניות הקבוצתית ומסגרות הסיכון שאושרו בה וכן בהתאם לרגולציה המקומית והסביבה העסקית בה הן פועלות. המידע על מצב החשיפות בפועל בהתאם למסגרות שנקבעו מתקבל מהחברות הבנות ומובא בחשבון בניהול הכולל של החשיפות בקבוצה.

ניהול סיכוני השוק מתבצע בשני מוקדי סיכון עיקריים: התיק הבנקאי והתיק למסחר.

במטרה לפקח ולבקר אחר יישום מדיניות ניהול סיכוני השוק, מקבל הדירקטוריון אחת לרבעון דיווח על עיקרי החשיפות לסיכוני שוק אל מול המגבלות שהוקצו, הצפת הסיכונים המרכזיים לפי קווי פעילות, מוצרים ומוקדי סיכון של הקבוצה, ודיווח על אירועים חריגים.

למידע נוסף בנוגע לפעילות לפי תיקים ראה [דוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021](#).

### חשיפה לסיכוני שוק הנובעים מההתחייבויות הפנסיוניות לעובדים

הבנק מיישם את כללי החשבונאות בארה"ב בנושא זכויות עובדים, כפי שנקבעו על ידי בנק ישראל. המחויבות האקטוארית לעובדים בעלת מח"מ ארוך ומושפעת באופן משמעותי משינויים בריבית ההיוון. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבויות האקטואריות לזכויות עובדים מחושב כפי הוראות בנק ישראל על בסיס תשואת אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

בשנת 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מבנק ישראל לפיו, עבור מדידת הלימות ההון, היוון ההתחייבויות לזכויות עובדים יבוצע על פי עקום ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות, כאמור, מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. אישור זה מיתן באופן משמעותי את התנודתיות של ההון הפיקוחי הנובעת משינויים בריבית ההיוון. תוקף האישור עד וכולל 31 בדצמבר 2024.

כנגד חלק מההתחייבות האקטוארית, קיימת השקעה ב"נכסי התכנית" שנועדה לשרת מחויבות זו, באמצעות השקעה בנכסים מגוונים ומפוזרים כדוגמת מניות ונכסי חוב. ההשקעה כפופה למגבלות רגולטוריות ומגבלות הנקבעות על ידי הקופות המנהלות את נכסי התכנית.

## סיכונים השוק אליהם חשוף הבנק

### א. סיכון הריבית

סיכון הריבית הוא הסיכון לרווחים או להון הנובע מתזוזות בשיעורי הריבית והוא נובע ממספר מקורות, כלהלן: סיכון תמחור מחדש (הבדלי עיתוי בתקופות לפירעון ובמועדי התמחור מחדש של נכסים, התחייבויות ופוזיציות חוץ מאזניות), סיכון עקום התשואה (תזוזות בלתי צפויות של עקום התשואה), סיכון בסיס Basis Risk (מתאם לא מושלם בשינויים של שיעורי הריבית בשווקים פיננסיים שונים או במכשירים שונים הדומים במאפייני התמחור מחדש) וסיכון אופציונליות (שינוי בעיתוי או בהיקף של תזרים מזומנים של מכשיר פיננסי עקב שינויים בשיעורי ריבית השוק).

הבנק מנהל את סיכון הריבית והשפעתו על הרווחיות, ההון ושווי הנכסים וההתחייבויות, תחת הנחות שונות של שינויים בריבית, לרבות תרחישים של שינויים קיצוניים בריבית על בסיס תרחישים היסטוריים וסימולציות היפותטיות. בנוסף נעשה שימוש במודל האומד את השינוי בהכנסה המימונית הצפויה, כתוצאה משינויים בריבית ובמרווח העתידי ורגישות של ההון הפיקוחי, הכולל את ההשפעות על ההון וקרן ההון כתוצאה משינוי מידי בריבית. על מדדים אלה קיימות מגבלות ברמות היררכיה שונות.

סיכון הריבית נמדד ומנוהל בפועל על בסיס הנחות התנהגותיות שונות באשר לזמני הפירעון של הנכסים וההתחייבויות. על פי ניסיון העבר, הבנק מתייחס לחלק מיתרות העו"ש כהתחייבות לזמן ארוך. כמו כן, קיימות הנחות בהתייחס לפירעונות המוקדמים במשכנתאות על בסיס מודל סטטיסטי המנסה לחזות את הפירעונות המוקדמים כתלות בריבית. להערכות אלו חשיבות גדולה בניהול סיכונים הריבית, בין היתר בשל הגידול המשמעותי בירתות אלו בשנים האחרונות.

הכלים לניהול ולגידור החשיפות בתיק הבנקאי הינם מדיניות המחירים, ניהול תיק אגרות-חוב, הנפקת מכשירי חוב, עסקאות חוץ-מאזניות ועוד. כמו כן, ניהול החשיפות מסתמך, בין היתר, על תחזיות והנחות עבודה לגבי ההתפתחויות הצפויות בשוקי הכספים וההון בארץ ובעולם.

מדידת החשיפה לשינויים בריבית מבוצעת הן לעלייה והן לירידת ריבית בכל מגזר הצמדה. מדידה זו נועדה לבחון את רגישות מבנה שווי הנכסים וההתחייבויות הקיים, לרבות ההתחייבויות הפנסיוניות, לשינויי ריבית.

ככלל, הרגישות לריבית נמדדת לפחות אחת לחודש, עם מדידות תכופות יותר לצרכי ניהול החשיפות.

למידע נוסף ראה פרק סיכון הריבית [בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021](#).

### הפסקת פרסום ריביות ה-LIBOR

במרס 2021 הכריזה הרשות להתנהלות פיננסית בבריטניה (FCA), באופן רשמי, על הפסקת פרסום כלל ריביות הליבור החל מסוף שנת 2021, למעט ריביות הליבור במטבע דולר שפרסומן יופסק ביוני 2023.

ביום 3 באוקטובר 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים הוראת ניהול בנקאי תקין חדשה מספר 250A בנושא מעבר מריבית ליבור. בהוראה מפורטים עקרונות ליישום המעבר מריבית ליבור לריביות בסיסיות אלטרנטיביות, במטרה לוודא היערכות נאותה תוך התייחסות לסיכונים הפוטנציאליים הכרוכים בכיצוע המעבר. בנוסף מתייחסת ההוראה להיבטי ההוגנות והגילוי הנדרשים מול הלקוחות. ההוראה מתייחסת הן להסכמים קיימים והן להסכמים חדשים.

בכחירת עוגני הריבית החדשים ושיטות החישוב האלטרנטיביות, הבנק הביא בחשבון את המלצות הוועדות וקבוצות העבודה הרלוונטיות במטבעות השונים לרבות המלצות האיגוד הבינלאומי לנגזרים (ISDA) וכן שיקולי הוגנות. הבנק עדכן את הלקוחות הרלוונטיים אודות השינוי הצפוי, זאת לצד פרסום לכלל לקוחות הבנק באתר האינטרנט. החל מינואר 2022, פועל הבנק למעבר לעוגני הריבית החדשים ביחס לכל אחד מהמטבעות הרלוונטיים וממשיך בהיערכותו, בין היתר, להפסקת פרסום ריביות הליבור במטבע דולר.

### חשיפות מהותיות

למעבר לעוגני הריבית החדשים עלולה להיות השפעה על השווי של מוצרים שונים, כגון: נגזרי ריבית, אגרות חוב, אשראים ועוד וכתוצאה מכך השפעה על רווחי התאגיד הבנקאי ועל חשיפותיו. בהתאם להערכות שביצע הבנק, לא קיימת לבנק חשיפה מאזנית מהותית בגין חוזי המוצרים, המתבססים על הליבור הנמשכים מעבר לשנת 2021.

להלן פירוט יתרות החוזים ברמת הקבוצה, נכון ליום 31 בדצמבר 2021, המושפעים מריבית הליבור ואשר העסקאות בגינם יישמשו מעבר למועד הפסקת פרסום הליבור\*:

| 31 בדצמבר 2021 |                           |
|----------------|---------------------------|
| במיליוני ש"ח   |                           |
| 8,992          | הלוואות                   |
| 3,481          | ניירות ערך                |
| 71,224         | נגזרים (ברוטו) - ערך נקוב |

\* עסקאות ליבור שימשו בכל המטבעות - אחרי דצמבר 2021 ובדולר - אחרי יוני 2023.

#### סיכונים עיקריים והיערכות הבנק אליהם

הפסקת השימוש בליבור ומעבר לעוגני ריבית חדשים משפיעה על עסקי התאגידים הבנקאיים בארץ ובעולם ומחייבת ניהול של הסיכונים הנובעים מהמעבר, לרבות סיכונים משפטיים, טכנולוגיים, עסקיים והתנהגותיים.

הבנק זיהה את הסיכונים באמצעות מיפוי של כל החוזים והחשיפות הרלוונטיות ויישום תהליכי עבודה לזיהוי הסיכונים וההשפעות שלהם, הצעת חלופות להפחתת הסיכונים וניטור הסיכונים.

במסגרת היערכות הבנק, הוקמה ועדת היגוי אשר עוקבת אחר הפרסומים הבינלאומיים, בוחנת את החלופות האפשריות, פועלת לעדכון התשתית המשפטית והמיכונית התומכת, אחראית לתקשור הנושא ללקוחות הבנק ועל הדרכות לעובדי הבנק. בנוסף נמסר דיווח תקופתי להנהלה ולדירקטוריון.

#### מידע כמותי על סיכון ריבית - ניתוח רגישות

שווי הוגן נטו מותאם<sup>(א)</sup> של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו

| 31 בדצמבר    |       |        |        |         |        |
|--------------|-------|--------|--------|---------|--------|
| 2020         |       |        | 2021   |         |        |
| שקל          | מט"ח  | סך הכל | שקל    | מט"ח    | סך הכל |
| במיליוני ש"ח |       |        |        |         |        |
| 28,797       | (815) | 27,982 | 24,016 | (1,593) | 22,423 |
| 27,762       | (992) | 26,770 | 22,142 | (1,879) | 20,263 |

שווי הוגן נטו מותאם<sup>(א)</sup>

מזה: תיק בנקאי

(א) שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא כספיים ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים אשר מתחשבת בנכסי התוכנית המתנהלים כנגדה וייחוס לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.

למידע נוסף בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי ההוגן המותאם של המכשירים הפיננסיים ראה [ביאור 33.א](#).

#### השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על שווי הוגן נטו מותאם<sup>(א)</sup> על הבנק וחברות מאוחדות שלו

| 31 בדצמבר                 |       |         |       |       |         |
|---------------------------|-------|---------|-------|-------|---------|
| 2020                      |       |         | 2021  |       |         |
| שקל                       | מט"ח  | סך הכל* | שקל   | מט"ח  | סך הכל* |
| במיליוני ש"ח              |       |         |       |       |         |
| <b>שינויים מקבילים</b>    |       |         |       |       |         |
| 233                       | 19    | 252     | 224   | (178) | 46      |
| עלייה במקביל 1%           |       |         |       |       |         |
| 331                       | (17)  | 314     | 243   | (129) | 114     |
| מזה: תיק בנקאי            |       |         |       |       |         |
| (1,186)                   | (136) | (1,322) | (606) | (8)   | (614)   |
| ירידה במקביל של 1%        |       |         |       |       |         |
| (1,290)                   | (131) | (1,421) | (633) | 47    | (586)   |
| מזה: תיק בנקאי            |       |         |       |       |         |
| <b>שינויים לא מקבילים</b> |       |         |       |       |         |
| 247                       | 11    | 258     | 162   | (59)  | 103     |
| התללה <sup>(ב)</sup>      |       |         |       |       |         |
| (259)                     | (175) | (434)   | (258) | (142) | (400)   |
| השטחה <sup>(ג)</sup>      |       |         |       |       |         |
| 26                        | (199) | (173)   | (35)  | (193) | (228)   |
| עליית ריבית בטווח הקצר    |       |         |       |       |         |
| (2)                       | 211   | 209     | 21    | 221   | 242     |
| ירידת ריבית בטווח הקצר    |       |         |       |       |         |

(א) שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא כספיים ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים אשר מתחשבת בנכסי התוכנית המתנהלים כנגדה וייחוס לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.

(ב) התללה - ירידה בריבית בטווח הקצר ועלייה בריבית בטווח הארוך.

(ג) השטחה - עלייה בריבית בטווח הקצר וירידה בריבית בטווח הארוך.

\* לאחר השפעות מקזזות.

הערה: בטבלה זו מוצג השינוי בשווי הוגן נטו המותאם של כל המכשירים הפיננסיים, בהנחה שחל השינוי שצוין בכל שיעורי הריבית בכל מגזרי ההצמדה.



- הפער בין החשיפה לשינויים בריבית כפי שמדווח בטבלה לעיל לבין זו המשתקפת בגילוי המפורט לפי תקופות המוצגות ב**דוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021** נובע מכך שהחשיפה לריבית בטבלה לעיל, הינה בתרחיש שינוי מלא של 1% בעקום, המושפע באופן שונה ממודלים וקמירות העקום.
- הפער בין החשיפה לשינויים בריבית כפי שמדווח בטבלה לעיל לבין חשיפת השווי הכלכלי המוצגת ב**דוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021** נובע מטיפול שונה בהתחייבויות לפנסיה.
- חשיפת השווי ההוגן לירידה של 1% בריבית מסתכמת בכ-1.3 מיליארד ש"ח. בשנה האחרונה חל גידול בחשיפה לירידת ריבית הנובע בעיקרו מעדכון מודל פריסת יתרות העו"ש היציב ומודל פירעונות מוקדמים במשכנתאות וכתוצאה מהנפקת אג"ח בקיזוז השפעת מתן אשראי.

**השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על הכנסות ריבית נטו ועל הכנסות מימון שאינן מריבית**

| 31 בדצמבר                 |              |         |                           |              |                |
|---------------------------|--------------|---------|---------------------------|--------------|----------------|
| 2020                      |              |         | 2021                      |              |                |
| הכנסות מימון שאינן מריבית | הכנסות ריבית | סך הכל* | הכנסות מימון שאינן מריבית | הכנסות ריבית | סך הכל*        |
| במיליוני ש"ח              |              |         |                           |              |                |
| <b>שינויים מקבילים</b>    |              |         |                           |              |                |
| 1,540                     | 320          | 1,220   | <b>1,283</b>              | <b>191</b>   | <b>1,092</b>   |
| עלייה במקביל של 1%        |              |         |                           |              |                |
| 1,566                     | 395          | 1,171   | <b>1,346</b>              | <b>254</b>   | <b>1,092</b>   |
| מזה: תיק בנקאי            |              |         |                           |              |                |
| (1,561)                   | (415)        | (1,146) | <b>(1,618)</b>            | <b>(154)</b> | <b>(1,464)</b> |
| ירידה במקביל של 1%        |              |         |                           |              |                |
| (1,594)                   | (397)        | (1,197) | <b>(1,718)</b>            | <b>(253)</b> | <b>(1,465)</b> |
| מזה: תיק בנקאי            |              |         |                           |              |                |

\* לאחר השפעות מקזזות.

במהלך שנת 2021 עמדה הקבוצה בכל מגבלות החשיפה לריבית שקבע הדירקטוריון.

למידע נוסף ראה **דוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021**.

**ב. סיכון בסיס (מטבע חוץ ומדד)**

סיכון בסיס הצמדה הינו הסיכון להפסד כתוצאה משינויים במדד המחירים ובשערי החליפין, עקב ההפרש שבין שווי הנכסים לשווי התחייבויות. זאת לרבות, בגין השפעת העסקאות העתידיות, בכל אחד ממגזרי ההצמדה.

לאומי פועל בשוקי המטבע באמצעות עסקאות ספוט, פורוורד ואופציות הן עבור לקוחותיו והן עבור פעילות הנוסטרן. נגזרים בתיק הבנקאי מבוצעים בעיקר על מנת לגדר כלכלית את הפעילות המאזנית. עם זאת, על פי הכללים החשבונאיים הם אינם נחשבים ברובם גידור מושלם ולכן יוצרים השפעה על הרווח וההפסד החשבונאי, כתוצאה מהשוני ברישום החשבונאי בין הנכסים וההתחייבויות המאזניים לבין הנגזרים. השפעה זו מנוהלת, מנוטרת ומדווחת במסגרת ועדות ההשקעה וניהול נכסים והתחייבויות.

חשיפת בסיס ההצמדה מנוהלת תחת מגבלות דירקטוריון.

**החשיפה הכלכלית בפועל ברמת הקבוצה, הנתונים מוצגים במונחים של אחוז מהון החשבונאי**

| המצב בפועל              |               |
|-------------------------|---------------|
| 31 בדצמבר               |               |
| 2020                    | 2021          |
| באחוזים                 |               |
| (38.7)                  | <b>(36.9)</b> |
| לא צמוד                 |               |
| 37.4                    | <b>37.5</b>   |
| צמוד מדד <sup>(N)</sup> |               |
| 1.3                     | <b>(0.6)</b>  |
| מטבע חוץ                |               |

(א) החשיפה אינה מביאה בחשבון את השפעת רצפות מדד על ההון המושקע במגזר.

במהלך שנת 2021 שיעור ההון המושקע בממוצע על פני השנה במגזר הצמוד למדד היה כ-43.5%. שיעור זה נע במהלך השנה בין עודף של 37.5% ל-49.0% מההון החשבוני. למגזר המט"ח נותב הון בשיעור נמוך יחסית ולכן ההשפעה של שינוי בשערי חליפין על הרווח אינה מהותית.

למידע כמותי נוסף בנוגע ליתרות בבסיסי ההצמדה ראה [ביאור 31](#).

**הרגישות לשינויים בשערי החליפין של מטבעות החוץ העיקריים ליום 31 בדצמבר 2021. המדידה מתייחסת להשפעת השינויים על הון הבנק וכוללת את הפעילות במכשירים מאזניים וחוף מאזניים**

| דולר         | אירו | ליש"ט | פר"ש | יין |                    |
|--------------|------|-------|------|-----|--------------------|
| במיליוני ש"ח |      |       |      |     |                    |
| 52           | 15   | 17    | -    | 6   | עלייה של 10% בשע"ח |
| 41           | (11) | (8)   | -    | (4) | ירידה של 10% בשע"ח |

**הרגישות לשינויים במדד ליום 31 בדצמבר 2021. המדידה מתייחסת להשפעת השינויים על הון הבנק וכוללת את הפעילות במכשירים מאזניים וחוף מאזניים**

| השפעת השינויים על הון הבנק |                  |
|----------------------------|------------------|
| במיליוני ש"ח               |                  |
| 469                        | עלייה של 3% במדד |
| (474)                      | ירידה של 3% במדד |

### ג. סיכון השקעה במניות ובקרנות

הבנק הגדיר מדיניות השקעה של הקבוצה, לרבות קביעת מגבלות הן להיקף ההשקעה הכולל והן לחברה בודדת, תמהיל ההשקעות ורמות הסיכון השונות בין סוגי ההשקעות.

**החשיפה של ההשקעה במניות וקרנות בתיק הבנקאי**

| יתרה מאזנית ושווי הוגן |       |                                      |
|------------------------|-------|--------------------------------------|
| 31 בדצמבר              |       |                                      |
| 2020                   | 2021  |                                      |
| במיליוני ש"ח           |       |                                      |
| 2,769                  | 2,601 | מניות וקרנות סחירות בתיק שאינו למסחר |
| 1,566                  | 1,743 | מניות לא סחירות בתיק שאינו למסחר     |
| 4,335                  | 4,344 | <b>סך הכל</b>                        |

למידע כמותי ואיכותי נוסף בנוגע לסיכון מחיר מניות ראה פרק סיכון מניות [בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021](#).

למידע כמותי ואיכותי נוסף בנוגע לסיכונים שוק ראה [דוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021](#).

## סיכון נזילות ומימון

סיכון הנזילות הוא הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגיוס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי. מדיניות ניהול סיכון הנזילות מהווה חלק אינטגרלי מהניהול העסקי האסטרטגי של קבוצת לאומי והיא מותאמת לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 342 בנושא "ניהול סיכון נזילות" ודרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות", המאמצת את המלצות ועדת באזל 3, לחישוב יחס מזערי לנזילות (LCR Liquidity Coverage Ratio), תוך ביצוע התאמות למשק הישראלי.

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות", נקבע כי על הבנק להיות בעל מלאי מספק של נכסים נזילים באיכות גבוהה, שיכול לתת מענה לצורכי הנזילות באופן של 30 ימים בתרחיש קיצון משולב הגלום בהוראה.

לבנק קיימת תכנית מגירה לטיפול במשבר נזילות אשר כוללת מערכת נורות אזהרה אשר יכולות להעיד על שינוי במצב הנזילות של הבנק. בהופעת סימני אזהרה יתכנס פורום ייעודי במטרה להעריך את המצב ולבחון את הצורך בהפעלת התכנית בהתאם לרמת החומרה. התכנית כוללת צעדים אופרטיביים מפורטים הנוגעים בין היתר בסדרי המימוש של הנכסים, מדיניות הטיפול בלקוחות ומערכות הדיווח לכל הגורמים העסקיים, לדירקטוריון ולבנק ישראל.

### הוראה לחישוב יחס מימון יציב (NSFR)

החל מהדוח הכספי ליום 31 בדצמבר 2021 הבנק מדווח את הוראת "יחס מימון יציב (NSFR)" 222 - הוראה זו מתבססת על פרסום של ועדת באזל. יחס מימון יציב נטו נועד לשפר את עמידות פרופיל סיכון הנזילות של התאגידים הבנקאיים בטווח הארוך באמצעות דרישה מתאגידים בנקאיים לשמור על פרופיל מימון יציב בהתאם להרכב נכסיהם ולפעילויותיהם החוץ מאזניות. היחס מגביל הסתמכות יתר של התאגידים הבנקאיים על מימון סיטונאי קצר טווח. המדידה הן במאוחד והן בסולו מתבצעת אחת לרבעון והדרישה לעמוד ביחס של 100%.

לאומי שומר על רמת נזילות נאותה, באמצעות השקעת תיק הנוסטרו בנכסים איכותיים ומפוזרים בשקלים ובמט"ח אשר תאפשר לו לעמוד בכל צורכי הנזילות במגוון תרחישי קיצון, ובאמצעות מדיניות גיוס של מקורות יציבים ומגוונים ולטווחי זמן שונים בדגש על גיוס פיקדונות מקמעונאים וכן גיוס של אג"ח לתקופות ארוכות.

לאומי מקיים מעקב שוטף אחר מצב הנזילות שלו באמצעות מדדים המיועדים להתריע על שינויים במצב הנזילות, בין היתר באמצעות מודל רגולטורי וכן מודלים פנימיים שפותחו בלאומי בהתאם להוראת בנק ישראל, ובהתאם לסטנדרטים המקובלים בעולם.

במהלך הרבעון הרביעי חלה ירידה ביחס כיסוי הנזילות ביחס לרמה הגבוהה שהייתה ברבעונים הראשונים של שנת 2021, בעיקר כתוצאה מגידול בשימושים מעבר לגידול במקורות היציבים. בשנת 2021 יחס ה-LCR במט"ח ובכלל המטבעות היה גבוה מהדרישה הרגולטורית.

יחס כיסוי הנזילות של התאגיד הבנקאי (המודל הרגולטורי) מחושב על בסיס ממוצע תצפיות יומיות.

### יחס כיסוי הנזילות

| ליום 31 בדצמבר                 |      |
|--------------------------------|------|
| 2020                           | 2021 |
| באחוזים                        |      |
| <b>א. בנתוני המאוחד</b>        |      |
| 137                            | 124  |
| 100                            | 100  |
| <b>ב. בנתוני התאגיד הבנקאי</b> |      |
| 136                            | 122  |
| 100                            | 100  |

(א) מתבצעת בחינה לגבי המתודולוגיה של חישוב יחס הנזילות ולהערכת הבנק יישום מתודולוגיה חדשה, ככל שתיקבע, תותר את הבנק עם יחס נזילות גבוה מהדרישות הרגולטוריות בנושא. לאור האמור, ובתיאום עם הפיקוח על הבנקים, קבע הבנק בשלב זה יחס כיסוי נזילות פנימי של 115% שהינו מעבר ליחס המזערי של 100% הנדרש על ידי הפיקוח.

| ליום 31 בדצמבר                 |  |
|--------------------------------|--|
| 2021                           |  |
| באחוזים                        |  |
| <b>א. בנתוני המאוחד</b>        |  |
| 131                            | יחס מימון יציב נטו                               |
| 100                            | יחס מימון יציב נטו הנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים |
| <b>ב. בנתוני התאגיד הבנקאי</b> |  |
| 131                            | יחס מימון יציב נטו                               |
| 100                            | יחס מימון יציב נטו הנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים |

הבנק עומד בדרישה הרגולטורית ליום 31 בדצמבר 2021 ואף עמד בה במדידות שנעשו לפני חובת הדיווח. הבנק קבע מגבלות לנושא יחס מימון יציב נטו המצטרפות לניהול המגבלות בקשר עם ניהול סיכון הנזילות.

למידע כמותי ואיכותי נוסף בנוגע לסיכון הנזילות ראה פרק [סיכון הנזילות בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021 וביאור 32](#).

#### סיכון מימון

סיכון מימון הוא הסיכון לכניית מבנה מקורות לא מספיק יציב בטווח הארוך באופן שאינו משרת את השימושים המתוכננים.

הבנק מנהל לאורך שנים תשתית רחבה ומגוונת של מקורות מימון יציבים ולטווחי זמן שונים. מקור המימון העיקרי של הבנק הוא פיקדונות מלקוחות קמעונאיים. בנוסף, הבנק מממן את פעילותו באמצעות פיקדונות מלקוחות מסחריים ועסקיים וכן באמצעות הנפקות של כתבי התחייבויות. ניהול המקורות מבוצע באופן שוטף ובנפרד, בשקלים ובמט"ח. כ-30% מפיקדונות הציבור מגויסים במט"ח. לבנק מגוון רחב של מקורות במט"ח מלקוחות תושבי חוץ, לקוחות מקומיים קמעונאיים, עסקיים ופיננסיים. בשנה האחרונה חל גידול בפיקדונות הפיננסיים והלא פיננסיים במט"ח. עודף הפיקדונות על האשראי במט"ח מושקע בכספים נזילים ועסקאות החלף לטווחים שונים.

בפיקדונות הקמעונאיים בשקלים נרשמה עלייה מתונה בהיקף הפיקדונות במהלך שלושת הרבעונים של שנת 2021. מגמה זו נעצרה ברבעון הרביעי של 2021. בשנת 2021 חל קיטון בהיקף אגרות החוב, שטרי התחייבות וכתבי ההתחייבות הנדחים בסכום נטו של כ-1 מיליארד ש"ח.

ריכוזיות מקורות המימון מנוהלת ומנוטרת באמצעות אינדיקטורים ומודלים לניהול הסיכון. הבנק מבצע מעקב אחר מבנה המקורות וריכוזם תחת מספר קטגוריות: גודל וסוג לקוח, מפקיד בודד, אורך חיי ההפקדה והתנהגות מאפיינת לאורך זמן. הניהול השוטף של מבנה המקורות כולל התוויה של מדיניות לגבי גיוון המקורות ותקופות המימון. ריכוזיות המקורות מבוקרת ומנוהלת במסגרת ניהול סיכונים הנזילות בבנק. מדידה שוטפת יומית של מדדי הנזילות, יחס כיסוי מזערי ומעקב אחר נורות אזהרה מאפשרים ניהול דינמי ומעקב אחר מקורות יציבים ומגוונים, שליטה ופיקוח על מצב הנזילות והתפתחות מגמות.

למידע כמותי ואיכותי נוסף בנוגע לסיכון מימון ראה פרק [מידע נוסף על סיכון נזילות וסיכון מימון בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021](#).

מצב ההצמדה, התקופות לפירעון ומצב הנזילות

א. מצב ההצמדה

להלן תמצית מצב מאזני ההצמדה, כפי שעולה מביאור 31

| 31 בדצמבר               |          |         |                         |          |         |
|-------------------------|----------|---------|-------------------------|----------|---------|
| 2020                    |          |         | 2021                    |          |         |
| מטבע חוץ <sup>(ב)</sup> | צמוד מדד | לא צמוד | מטבע חוץ <sup>(ב)</sup> | צמוד מדד | לא צמוד |
| במיליוני ש"ח            |          |         |                         |          |         |
| 143,244                 | 48,412   | 383,169 | 186,271                 | 54,144   | 456,231 |
| 145,996                 | 33,317   | 366,913 | 188,324                 | 37,868   | 436,652 |
| (2,752) <sup>(א)</sup>  | 15,095   | 16,256  | (2,053) <sup>(א)</sup>  | 16,276   | 19,579  |

(א) כולל עסקאות עתידיות ואופציות.

(ב) כולל צמוד מטבע חוץ.

(ג) עודף התחייבויות במט"ח נובע בעיקר מעסקת חיסוי כנגד חשיפת המס בנין ההשקעות בשלוחות הבנק בחו"ל, השקעה במניות וקרנות המסווגות כפריט לא כספי.

הניהול והדיווח השוטף של חשיפת הבנק לסיכונים בסיס מתבצעים על פי הגישה הכלכלית הכוללת התאמות ותוספות לגישה החשבונאית המוצגת לעיל. החשיפה בבסיס המחושבת על פי הגישה הכלכלית מפורטת בפרק [חשיפה לסיכונים](#) [דרכי ניהולם](#).

בשנת 2021 חל גידול בסך כ-89 מיליארד ש"ח בהיקף פיקדונות הציבור (כולל כתבי התחייבות נדחים ושטרי הון). בהיקף האשראי לציבור חל גידול של כ-48 מיליארד ש"ח, בהשקעות באגרות חוב נרשם קיטון של כ-5 מיליארד ש"ח ובהפקדות בבנקים, נטו, גידול בסך כ-51 מיליארד ש"ח.

ב. התקופות לפירעון

בשנת 2021 התאפיין הבנק ברמת נזילות גבוהה בשקלים, זאת לאור גידול בפיקדונות הציבור, וכתוצאה ממדיניות מכוונת של הבנק בגיוס מקורות יציבים ומגוונים, באמצעות גיוס פיקדונות ממספר גדול של לקוחות לטווחי זמן שונים ובכלל זה לתקופות ארוכות. נציין כי, לאור סביבת הריבית הנמוכה אנו עדים לגידול ביתרות בחשבונות העו"ש ובחלקו מסך פיקדונות הציבור.

כ-35% מסך נכסי הבנק מופקדים לתקופות קצרות בבנקים ומושקעים בניירות ערך סחירים, בעיקר באגרות חוב ממשלתיות.

בשנת 2021 הבנק עמד בכל מגבלות הנזילות בתרחישים השונים. זאת, בהתאם למדיניות שמטרתה להבטיח עמידות גם בתרחישי לחץ קיצוניים תיאורטיים.

להלן תזרים מזומנים עתידי של הנכסים וההתחייבויות לפי תקופות לפירעון ולפי בסיס הצמדה (כולל מכשירים נגזרים ולא כולל פריטים לא כספיים) (פירוט נוסף ראה [ביאור 32](#))

על פי הוראות בנק ישראל תזרימי המזומנים בנין התחייבויות בעלת מספר מועדי פירעון ימוינו בהתאם להערכת ההנהלה על פי שיקול דעתה או מועד הפירעון החוזי המוקדם ביותר.

תאגיד בנקאי נדרש להציג את תזרימי המזומנים בנין נכסים והתחייבויות בהבחנה בין מטבע ישראלי (לרבות מטבע ישראלי צמוד מט"ח) לבין מטבע חוץ. בנוסף, תזרימי המזומנים בנין מכשירים נגזרים המסולקים, נטו, יסווגו למטבע ישראלי או למט"ח בהתאם למטבע בו יתבצע הסילוק. אין לדווח על סכומים חוץ מאזניים של מכשירים נגזרים אלו.

עודף נכסים על התחייבויות\*

| ליום 31 בדצמבר 2021 |          |             |                           |
|---------------------|----------|-------------|---------------------------|
| סך הכל              | מטבע חוץ | מטבע ישראלי |                           |
|                     |          |             | התקופה שנותרה עד לפירעון: |
|                     |          |             | במיליוני ש"ח              |
| (173,693)           | (62,282) | (111,411)   | עד חודש                   |
| 17,311              | 21,138   | (3,827)     | מחודש ועד שנה             |
| 96,744              | 22,381   | 74,363      | משנה ועד 5 שנים           |
| 60,204              | 5,869    | 54,335      | מ-5 ועד 10 שנים           |
| 79,850              | 15,728   | 64,122      | מעל 10 שנים               |
| 2,498               | 1,463    | 1,035       | ללא מועד פירעון           |
| 82,914              | 4,297    | 78,617      | סך הכל                    |

| ליום 31 בדצמבר 2020 |          |             |                           |
|---------------------|----------|-------------|---------------------------|
| סך הכל              | מטבע חוץ | מטבע ישראלי |                           |
|                     |          |             | התקופה שנותרה עד לפירעון: |
|                     |          |             | במיליוני ש"ח              |
| (178,302)           | (69,243) | (109,059)   | עד חודש                   |
| 18,253              | 24,045   | (5,792)     | מחודש ועד שנה             |
| 108,517             | 27,817   | 80,700      | משנה ועד 5 שנים           |
| 58,818              | 7,430    | 51,388      | מ-5 ועד 10 שנים           |
| 64,565              | 13,627   | 50,938      | מעל 10 שנים               |
| 2,138               | 1,183    | 955         | ללא מועד פירעון           |
| 73,989              | 4,859    | 69,130      | סך הכל                    |

\* בקיזוז עודף (חוסר) יתרות בגין מכשירים נגזרים.

למידע בנוגע לתיאור עיקרי המדיניות, אמצעי הפיקוח ומימוש המדיניות, והמגבלות הנהוגות בניהול סיכוני השוק, ובכלל זה סיכוני הבסיס והנזילות, ראה פרק [סיכוני שוק](#).

## ג. מצב הנזילות וגיוס מקורות

### מצב הנזילות וגיוס מקורות בבנק

בשנת 2021 חל גידול בעודפי הנזילות של המערכת הבנקאית בישראל. לצורך ספיגת העודפים מקיים בנק ישראל מדי יום, שבוע ותקופת נזילות מכרזים מוניטאריים.

הגידול בעודפי הנזילות במערכת הבנקאית נבע בעיקר בשל תכניות הסיוע של הממשלה ובנק ישראל בעקבות משבר הקורונה (רכישות אג"ח ממשלתי וקונצרני, ביצוע ריפו מול לקוחות מוסדיים, מתן הלוואות לטווח ארוך למערכת הבנקאית לטובת העמדת אשראי לעסקים קטנים, הגדלת קצבאות ביטוח לאומי ומענקי סיוע למגזר הפרטי והעסקי). בנוסף במהלך שנת 2021 רכש בנק ישראל מט"ח בסך כולל של כ-34.8 מיליארד דולר. גם לצעד זה השפעה מרחיבה על עודפי הנזילות השקליים במערכת הבנקאית.

הרכב הנכסים וההתחייבויות של הבנק ממשיך להצביע על נזילות גבוהה, כתוצאה ממדיניות מכוונת לגיוס מקורות יציבים ומגוונים, תוך דגש על גיוס מקורות ממספר גדול של לקוחות, מגזרי לקוחות שונים, לטווחי זמן שונים ובמטבעות שונים.

לאומי מקיים מעקב שוטף אחר מצב הנזילות שלו באמצעות מדדים המיועדים להתריע על שינויים במצב הנזילות, בין היתר באמצעות מודל רגולטורי וכן מודלים פנימיים שפותחו בלאומי בהתאם להוראת בנק ישראל, ובהתאם לסטנדרטים המקובלים בעולם.

היקף יתרות המערכת הבנקאית (עו"ש ופיקדונות מוניטאריים) בבנק ישראל לסוף דצמבר 2021 עמד על כ-548 מיליארד ש"ח, לעומת כ-419 מיליארד ש"ח בסוף דצמבר 2020.

היקף יתרות לאומי (עו"ש ופיקדונות מוניטריים) בבנק ישראל לסוף דצמבר 2021 עמד על כ-172 מיליארד ש"ח, לעומת כ-123 מיליארד ש"ח בסוף דצמבר 2020.

יתרת המזומנים ופיקדונות בבנקים נטו הסתכמה ליום 31 בדצמבר 2021 בכ-172 מיליארד ש"ח, בהשוואה לכ-121 מיליארד ש"ח בסוף דצמבר 2020.

כמו כן, לבנק תיק ניירות ערך בהיקף של כ-83 מיליארד ש"ח, המושקע בעיקר באגרות חוב ממשלת ישראל, אגרות חוב של ממשלות זרות, ואג"ח של בנקים בחו"ל. זאת בהשוואה ליתרה בסך כ-88 מיליארד ש"ח ביום 31 בדצמבר 2020.

במהלך תקופת הדוח עלה היקף הנכסים הכספיים החוץ מאזניים של הלקוחות בכ-214 מיליארד ש"ח והסתכם לסך של 1,057 מיליארד ש"ח.

יתרת סך הפיקדונות של שלוש קבוצות המפקידים הגדולות הסתכמה ב-31 בדצמבר 2021 בסך 5,166,64 מיליון ש"ח.

#### המגבלות הרגולטוריות העיקריות על העברת אמצעים נזילים או הון פיקוחי בין חברות הקבוצה בארץ ובחו"ל

1. בנק ישראל אינו מגביל הפקדה של פיקדונות על ידי הבנק בחברות הקבוצה בארץ ובחו"ל, אולם הטיל מגבלות על השקעות בהון ובכתבי התחייבות בחברות בחו"ל על ידי הבנק. לכל הגדלת השקעה או ירידה בהחזקה בכל סוג של אמצעי שליטה אל מתחת ל-80% נדרש אישור מראש של בנק ישראל.
2. שלוחת ארה"ב - הוראות הרשויות בארה"ב מגבילות את הבנקים המקומיים בהיקף החשיפות מסוג כלשהו כלפי חברות קשורות. השיעור המירבי של החשיפה לחברה קשורה הוא 10% מהון הבנק בארה"ב, וכלפי הקבוצה עליה נמנה הבנק בארה"ב, השיעור המירבי הינו 20% מהונו.
3. שלוחת בריטניה - הוראות הרשויות בבריטניה מגבילות את הבנקים המקומיים בהיקף החשיפות מסוג כלשהו כלפי חברות קשורות. השיעור המירבי של החשיפה של הבנק בבריטניה כלפי חברות הקבוצה (למעט בנק לאומי לישראל בע"מ) הינו 25% מהון הבנק בבריטניה. בהתאם לאישור שהתקבל מהרגולטור בבריטניה (waiver), רשאית חברת הבת בבריטניה להגדיל את חשיפתה כלפי בנק לאומי לישראל בע"מ לשיעור של 100% מהון הבנק בבריטניה. ככל שיושלם השינוי הארגוני בשלוחת הבנק בבריטניה, כמפורט בפרק חברות מוחזקות עיקריות בהמשך דוח זה, לא תחול עוד מגבלה זו.

## סיכונים תפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

קבוצת לאומי פועלת במגוון רחב של פעילויות פיננסיות ולפיכך חשופה לסיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים, סיכונים המשכיות עסקית וסיכונים מעילות והונאות.

תפיסת ניהול הסיכון הינה בהלימה לאסטרטגית קבוצת לאומי, מהווה בסיס להגדרת סובלנות הסיכון, לאופן ניהול הסיכון והמשל התאגידי ולקביעת המיקוד והדגשים בתהליכי ניהול הסיכונים התפעוליים, ומאפשרת ניהול סיכונים מושכל וממוקד תוך תעדוף משימות ומשאבים.

ההון הרגולטורי הנדרש בגין סיכונים תפעוליים מחושב על בסיס הגישה הסטנדרטית בהוראות מדידת הלימות ההון של הפיקוח על הבנקים.

לשם הקטנת נזקים אפשריים בעת התממשות הסיכון, לקבוצת לאומי קיים מערך ביטוחי המכסה מגוון סיכונים תפעוליים וכולל, בין היתר, פוליסת ביטוח בנקאית, פוליסת ביטוח דירקטורים ונושאי משרה ופוליסת ביטוח סייבר. המערך נבחן ומתעדכן מעת לעת.

בעקבות משבר הקורונה בוצעו התאמות בתהליכי עבודה והבקרה אשר נבחנו בשיתוף כלל הגורמים הרלבנטיים ובכללם: המשכיות עסקית, גורמים עסקיים, ניהול סיכונים, אבטחת מידע, ציות וייעוץ משפטי.

### מבנה הממשל התאגידי

בנוסף למידע אודות מבנה הממשל התאגידי של ניהול הסיכונים בבנק המתואר בפרק "מידע נוסף על חשיפה לסיכון והערכתו", להלן מידע נוסף בנוגע לניהול הסיכון התפעולי:

קו הגנה ראשון - הנהלות קווי העסקים, יחידות התמך ולאומי טכנולוגיות נושאות באחריות לניהול הסיכונים התפעוליים שבתחומי אחריותם, הן באופן שוטף והן במסגרת פרויקטים ומוצרים חדשים.

קו הגנה שני - אגף סיכונים תפעוליים, IT וסייבר בחטיבה לניהול סיכונים אחראי ומוביל את תהליך ניהול הסיכונים התפעוליים, תוך גיבוש המלצות למדיניות ולסובלנות הסיכון, פיתוח מתודולוגיות וכן אחריות מקצועית, הנחיה ואתגור (בכפוף למהותיות) של קו ההגנה הראשון בתהליך ניהול הסיכונים.

קו ההגנה השלישי - ביקורת פנימית. באחריות הביקורת הפנימית ביצוע ביקורת בלתי תלויה ואובייקטיבית תוך אתגור של הבקורות, התהליכים, והמערכות הממוכנות בתאגיד הבנקאי. הביקורת מתבצעת לרוב בדיעבד, על קו ההגנה הראשון והשני תוך יידוא יישום הנחיות של ההנהלה והדירקטוריון.

ועדות הנהלה ודירקטוריון - אחת לרבעון מתקיים דיון על החשיפות המהותיות לסיכונים תפעוליים. מדיניות ניהול סיכונים תפעוליים מובאת לדיון ואישור הדירקטוריון מדי שנה.

### מדיניות ומסגרת ניהול הסיכונים התפעוליים

מדיניות ניהול הסיכונים התפעוליים הקבוצתית מעגנת עקרונות, קווים מנחים ומסגרת לניהול הסיכון התפעולי בלאומי, ובכלל זה: ניהול סיכון מוכוון ומותאם לפעילות קווי העסקים ומיקוד בסיכונים בעלי פוטנציאל להשלכה משמעותית על פעילות הבנק.

במטרה לאפשר לדירקטוריון ולהנהלה ממשל תאגידי הולם, הוגדרה סובלנות לסיכון התפעולי אשר באה לידי ביטוי באמצעות מגבלות כמותיות והצהרות איכותיות.

פרופיל הסיכון התפעולי מנוטר תקופתית ומדווח מדי רבעון להנהלת הבנק ולדירקטוריון, כבסיס לקבלת החלטות.

הבנק מעדכן את מפת הסיכונים התפעוליים מעת לעת. העדכון מתבצע על ידי יחידות הקו הראשון תוך הכוונה, אתגור וסיוע של החטיבה לניהול סיכונים. התהליך כולל זיהוי הסיכונים, הערכתם (איכותית וכמותית) והמלצות למזעורם (תכניות הפחתה). כמו כן, קיימת מערכת התומכת בדיווח סיכונים, תיעוד בקורות, תכניות מזעור ואירועי כשל.

הבנק מנהל סיכונים בפרויקטים ומוצרים חדשים מהותיים על בסיס מתודולוגיה הכוללת זיהוי סיכונים והיערכות למזעורם וזאת במטרה לעמוד ביעדים העסקיים והתפעוליים של לאומי.

מאחר והסיכונים התפעוליים הינם חוצי ארגון ופעילויות, החטיבה לניהול סיכונים פועלת להטמעת תרבות ניהול סיכונים מתקדמת ובכלל זה דיווח וטיפול באירועים וביצוע הפקות לקחים.

ברבעון שני 2021 הוחלט להפריד בין הערכת סיכון הסייבר להערכת הסיכון התפעולי המסורתי בין היתר לאור ייחודיות הסיכון והשלכותיו. למידע נוסף ראה פרק [הגדרת חומרת גורמי סיכון](#) בדוח זה.



## מוקדי הסיכון העיקריים בסיכונים התפעוליים:

### סיכון אבטחת מידע וסייבר

לאומי ממשיך לקדם מתן שירותים פיננסיים באמצעות פלטפורמות דיגיטליות ומרחיב את השימוש בטכנולוגיות מתקדמות. כפועל יוצא, המרחב לתקיפות סייבר והחשיפה של לאומי להתממשות סיכוני סייבר גדלים בהתאמה.

מרחב הסייבר מתאפיין בחוסר וודאות ובדינמיות גבוהה של סוגי ההתקפות, היקפן ועוצמתן. התממשות של אירוע סייבר עלולה לגרום לנזקים כספיים, לגניבת מידע בנקאי רגיש, לשיבוש הפעילות והרציפות התפקודית ואף לפגיעה במוניטין הבנק.

ניהול הסיכון והגנת הסייבר מיושמים תוך השקעת משאבים רבים. המשאבים מושקעים באופן דיפרנציאלי ובהלימה לאסטרטגיה העסקית וסובלנות הסיכון.

במסגרת הפעילות לחיזוק הגנת הסייבר וניהול סיכוני הסייבר, גובשה מדיניות וסובלנות, נבנתה מפת סיכוני סייבר, מיושמות תכניות למזעור ויכולות התאוששות ומבוצעים תרגולי סייבר.

בלאומי פועל ה-Fusion Center, מרכז הגנת הסייבר, ובו מגוון של מומחי סייבר העוסקים בניטור, איסוף וניתוח מודיעין והתמודדות עם אירועים שתכליתו לאתר ולנטרל אירועים חריגים שעלולים לגרום נזק לבנק וללקוחותיו.

החיים לצד הקורונה מובילים לעלייה משמעותית בתקיפות סייבר על ארגונים פיננסיים בארץ ובעולם ועל גופי שרשרת האספקה של ארגונים אילו. מאפייני התקיפה מגוונים וביניהם תקיפות כופרה, עלייה בניסיונות פשיגה והנדסה חברתית. החשיפה לסבירות התממשות אירוע סייבר עולה בין היתר כתוצאה משימוש גובר של לקוחות בערוצים דיגיטליים ומעבר לעבודה של עובדים וספקים מרחוק.

לאומי נוקט במספר צעדים להפחתת הסיכונים ובכלל זה: יישום בקורות מונעות ומגלות, ביצוע סקרי אבטחת מידע, הגברת הניטור לשם הסרת אתרים מתחזים, הידוק תהליכי ניהול ובקרת הרשאות והעלאת מודעות עובדים להנחיות אבטחת מידע.

במהלך התקופה המדווחת לא נתגלו אירועי סייבר שהשפיעו על הדוחות הכספיים של לאומי.

### סיכוני טכנולוגיה

לאומי כבנק מוביל יוזם חדשנות טכנולוגית, מאפשר ללקוחותיו שירותים מתקדמים בכלל הערוצים לרבות הדיגיטליים, בהתאמה לצורכיהם, בהתאם הבנק נדרש לתשתיות טכנולוגיות מתקדמות ורובסטיות. תשתיות אלו יוצרות הזדמנויות עסקיות מחד, אולם מגבירות את רמת החשיפה לסיכונים טכנולוגיים בפעילות העסקית והתפעולית מאידך.

לאומי מייחס חשיבות רבה לכך שהתשתית הטכנולוגית המשרתת את לקוחותיו ועובדיו תאפשר זמינות ורציפות עסקית ותפעולית, ומשקיע לשם כך משאבים רבים. הבנק פועל על פי מדיניות מוצר חדש אשר מתווה את תהליכי ניהול הסיכונים הכרוכים בהכנסת מוצרים חדשים ובכלל זה יוזמות טכנולוגיות וחדשנות.

לאומי החל ביישום תכנית עסקית-טכנולוגית (תכנית מודרניזציה) לצורך השגת יעדיו העסקיים בשנים הבאות. התוכנית מנוהלת במסגרת ממשל תאגידי הדוק.

### סיכון המשכיות עסקית

לאומי מנהל ומיישם תהליכים שתכליתם לאפשר התאוששות מהירה וחזרה לשגרה באירועי חירום וקיצון, תוך מזעור הפגיעה בפעילות העסקית. התהליכים כוללים:

- מדיניות להמשכיות עסקית המגדירה את הממשל התאגידי, העקרונות והתהליכים העיקריים בחירום, לרבות סט מענים ויתירות.
- מסגרת עבודה הכוללת תכנית המשכיות עסקית, ניתוח השלכות עסקיות המבוססות על סקרי סיכונים, אסטרטגיית התאוששות ומתודולוגיית תרגול.
- שמירה על יציבות תשתיות טכנולוגיות ויכולות התאוששות לרבות גיבויים ויכולות אחזור.

גובשה ומיושמת הערכות למצב חירום משני סוגים עיקריים: אירוע חירום קצר ואירוע חירום מתמשך. המדיניות, האמצעים, התהליכים והפתרונות הותאמו למגוון תרחישים ובהם אירוע חירום מתמשך. הוגדר פתרון היתירות הכולל יתירות משאבית (הגדרת יחידות קריטיות וסיווג העובדים בחירום/חירום מתמשך; הכשרת עובדים לורסטיליות וגיבויים); יתירות פיסי: הגדרת מתחמי גיבוי ליחידות קריטיות ויתירות טכנולוגית: הרחבת תשתיות לעבודה בחירום ועבודה מרחוק.

במטרה לחזק את רמת היתירות התפקודית של המערך הטכנולוגי, הושלם פרויקט העתקת מרכז המחשוב לילינבלום בתל-אביב לאתר בהר חוצבים בירושלים ואתר זה פועל לצד האתר העיקרי המצוי בלוד.

### סיכון מיקור חוץ וספקים

לאומי מתקשר עם ספקים וספקי משנה לצרכים עסקיים מגוונים ומאמץ מוצרים ושירותים חדשים שפותחו על ידי גורמים חיצוניים. התלות בספקים חושפת את הבנק לסיכונים שונים, וביניהם פגיעה ברציפות התפקודית, שיבוש ודלף מידע. סיכונים אילו מנוהלים באופן שוטף בתהליכי ניהול סיכונים ומוצר חדש, תהליכי רכש, המשכיות עסקית, אבטחת מידע וסייבר ומעוגנים בהתאם במסמכי מדיניות ונהלים.

גובשה ואושרה מדיניות מיקור חוץ ושולבה התייחסות לנושא ניהול סיכונים צד ג' במדיניות הסיכונים התפעוליים.

### מעילות

השפעות משבר הקורונה על תהליכי העבודה בבנק, בדגש על העבודה מרחוק, עלולים להגדיל את הסיכון להתרחשות מעילות. הבנק פועל במספר מישורים למול הסיכון ובכלל זה העלאת המודעות בקרב כלל עובדי הבנק, מהלכי תקשור למנהלי סיכונים וניטור מוגבר על עובדים העומדים בפני סיום עבודה בבנק, תיקשור מנגנון Speakup המעודד עובדים לדווח על אירועי הפרה ועוד. שולב פרק ייעודי לנושא ניהול סיכונים מעילות והונאות במדיניות ניהול סיכונים תפעוליים ומוסד פורום מעילות לריכוז הטיפול בנושא.

### הונאות

הרחבת השימוש בדיגיטל עלולה להביא לעלייה בחשיפה לסיכונים הונאות הן בהיבט גניבת זהות וגניבת כספים והן בהיבט פגיעה בתפקודיות, חשיפת פרטי לקוחות ושימוש לרעה במידע. לאומי משקיע משאבים רבים בזיהוי והפחתה של סיכונים אלו בפעילות שוטפת ובפעילות ניטור ממוקדת.

### סיכון המשאב האנושי

השינויים בסביבה העסקית והבנקאית בשילוב משבר הקורונה השפיעו באופן רחבי גם על עולמות ניהול ההון האנושי, בין היתר לאור הצורך להתאים את כח האדם ולחזק את היכולות הניהוליות בעולם המשתנה, לרבות ניהול עבודה מרחוק ומחברות העובדים והביקוש הגובר לעובדים בעלי הכשרה טכנולוגית. לאומי נוקט במספר דרכים להתמודדות עם הסיכון ובהן: שיפור יכולות הגיוס, הרחבת ערוצי גיוס ומהלכי שימור ידע ועובדים בעל ידע טכנולוגי או עסקי ייחודי

למידע נוסף אודות הסיכון התפעולי ופירוט מוקדי הסיכון העיקריים בסיכון התפעולי ראה פרק סיכון תפעולי [בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2021](#).

## סיכון סביבתי

סיכונים סביבתיים נובעים מחשיפה של הבנק לנזקים פוטנציאליים שעלולים להיגרם כתוצאה מאירועים או מתהליכים שקשורים לסביבה, לרבות שינויי אקלים.

סיכונים סביבתיים נובעים מחשיפה של הבנק לפעילויות שקיים פוטנציאל שיגרמו לנזקים סביבתיים או יושפעו מהם, כמו למשל: פליטות גזי חממה, יצירת פסולת, זיהום אוויר ומים, זיהום קרקע, הפחתת המגוון הביולוגי, בירוא יערות ואירועי מזג אוויר קיצוניים. נהוג לחלק את סיכונים סביבתיים לשני סוגים:

- סיכונים פיזיים - נובעים מחשיפה לפגיעה פוטנציאלית ישירה כתוצאה משינויי אקלים, היקפם ותדירותם כגון: גלי חום, שריפות, שיטפונות ועלית מפלס פני הים. להתממשות סיכון זה השפעה ישירה, בין היתר, על פעילותו העצמית של הבנק ומסוגלות המשכיות העסקית שלו וכן השפעה על פעילות לקוחותיו ומושאי השקעותיו.
- סיכונים מעבר - נובעים מהשפעתם הפוטנציאלית של שינויים והתאמות שנערכים במסגרת ההתמודדות עם סיכונים אקלים והניסיון להפחיתם, כגון: שינויי מדיניות, מעבר לכלכלה דלת פחמן, אימוץ טכנולוגיות ירוקות, שינויים טכנולוגיים, שינויים בהעדפות השוק, בהתנהגות הצרכנית, ובסביבה העסקית וכד'.
- הבנק חשוף בפני סיכונים אלה הן באופן ישיר והן באופן עקיף:
- נזק ישיר עלול להיגרם לבנק, למשל, במקרה של פגיעה סביבתית בתשתיות הפיזיות ההכרחיות לשם המשכיות העסקית. אך גם במקרה בו הבנק ימצא אחראי למפגע סביבתי, לרבות האפשרות שהבנק יידרש לשאת בעלויות של הסרת מפגע סביבתי או שימצא אחראי בגין מפגע סביבתי כלפי צד שלישי.
- נזק עקיף עלול להיגרם בעקבות פגיעה בלקוחות הבנק, בערך הבטוחות שבהן הוא מחזיק או בערך תיק ההשקעות שלו. כך, למשל, נזק עקיף עלול להיגרם לבנק שמימן את פעילותה של חברה, אם החברה תיפגע מהשלכותיו של נזק סביבתי שהיא גרמה או מתופעות סביבתיות. הפגיעה בחברה עלולה להשפיע על יכולת החזר שלה ובכך להשפיע בעקיפין על ערך הנכסים של הבנק.

כמו כן, יתכן סיכון מוניטין לבנק במקרה בו ייוחס לבנק קשר לגורם מפגע סביבתי, בין באופן ישיר כיוצר המפגע ובין באופן עקיף כמממן של המפגע.

מכאן, לסיכונים הסביבתיים עשויה להיות השפעה פיננסית ושאינה פיננסית על הבנק כגון: סיכון אשראי, סיכון שוק, סיכון תפעולי, סיכון ציות, סיכון משפטי, סיכון רגולטורי, סיכון מוניטין וסיכון נזילות.

בשנים האחרונות גברה המודעות העולמית לחשיפה פוטנציאלית כתוצאה מהתממשות של סיכונים סביבתיים וסיכונים אקלים, וכן עלתה המודעות לסיכונים וההזדמנויות העסקיים הטמונים בהיבטים הסביבתיים. כתוצאה מכך התרחבה בעולם החקיקה בנושא וחברות החלו להתחשב בקריטריונים סביבתיים כחלק מקבלת ההחלטות העסקיות השוטפות. גם בישראל התרחבה החקיקה בנושא, אם כי היא עדיין אינה מקיפה בהשוואה לאירופה וארה"ב.

כחלק ממגמה זו פרסם הפיקוח על הבנקים ביום 5 בדצמבר 2021 הוראת דיווח לציבור בנושא גילוי לציבור על היבטי סביבה, חברה וממשל (ESG - Environmental, Social and Governance), שיישומה יבוצע החל מדוחות כספיים לשנת 2021. בהתאם לכך, בהמשך הפרק יפורטו תמצית של מדדי סביבה, חברה וממשל כמותיים עיקריים, בעלי השפעה על האסטרטגיה העסקית של הבנק.

דירקטוריון הבנק רואה בניהול סיכונים סביבה ואקלים חלק בלתי נפרד מיעדי הבנק, הן לשם שמירה על יציבות הבנק והן לאור מרכזיותו וחשיבותו לכלכלה ולחברה הישראלית והן כהזדמנות עסקית-אסטרטגית. בהתאם להחלטת הדירקטוריון, הבנק פועל להגדרת והטמעת ממשל תאגידי ומודל תפעולי תומך ולשיפור כלי הניהול ומדידה.

כחלק ממימוש האסטרטגיה, הבנק פועל לזיהוי וקידום הזדמנויות עסקיות, מעודד ביצוע יוזמות ירוקות, פועל על מנת לפתח את הכלים והמומחיות לפיתוח מוצרים למימון פעילות ירוקה ולהשקיע במערכות חכמות לטובת שמירה ופיתוח הקיים.

הזדמנויות אלה כוללות, בין היתר:

- מתן אשראי עסקי למימון מיזמים ירוקים וחברות ירוקות
- השקעות ירוקות בנוסטרו
- השקעות בחברות ופריקטים ירוקים באמצעות חברת הבת לאומי פרטנרס
- פיתוח פעילות המסחר בחוזים המשקפים פעילות ירוקה
- הבנק שוקל הזדמנויות נוספות, כגון הנפקת אג"ח ירוק.

הבנק שואף לכך שבשנת 2030 הסכום הכולל של יוזמות אלה יהיה 35 מיליארד ש"ח. מדובר במידע צופה פני עתיד, שהתממשותו אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד, בשים לב לכך שמדובר בתחום "מתפתח".

בנוסף, הבנק עוסק בפיתוח מוצרים ירוקים והצעות ערך ירוקות עבור לקוחות קמעונאים ובוחן כיצד לסייע ללקוחותיו העסקיים במעבר לירוק.

הבנק גיבש תכנית עבודה רב שנתית לניהול סיכוני סביבה ואקלים בהיבטי ממשל תאגידי ושילוב ניהול סיכוני סביבה ואקלים כחלק בלתי נפרד מניהול הסיכונים בפעילויות השונות של הבנק, לרבות זיהוי וקידום הזדמנויות עסקיות. בשנה הקרובה הבנק ייתן דגש לשיפור המתודולוגיות, שיטות המדידה והמידע הכמותי והאיכותי הנדרש לניהול סיכוני הסביבה והאקלים. במסגרת זו, ינתן דגש מיוחד לתחום האשראי העסקי, עקב המהותיות העסקית והסביבתית הגבוהה שלו.

ליישום תכנית העבודה הרב שנתית, התקשר הבנק עם יועצים חיצוניים בעלי ידע ומומחיות מקומית ובינלאומית בנושא.

החטיבה לניהול סיכונים בשיתוף אגף אסטרטגיה אמונים על ניהול סיכוני הסביבה בבנק. נושא אחריות תאגידית ומעורבות בקהילה מנוהל בחטיבת משאבי אנוש.

כאמור, הבנק מכיר בכך שזיהוי והערכת הסיכון הסביבתי הינו חלק מתהליך נאות של הערכת הסיכונים ופועל להטמעת נושא ניהול החשיפה לסיכון הסביבתי ובכלל זה סיכון אקלים (הסיכון הפיזי וסיכון המעבר), כמפורט:

• תיק האשראי -

• קידום אשראי סביבתי - במסגרת תהליכי העבודה המוסדרים ניתן דגש להטמעת אינדיקטורים לזיהוי אשראי סביבתי בשיקולים העסקיים לאיתור הזדמנויות למימון. על מנת לחזק את שאיפת הבנק להרחבת מימון סביבתי נקבע יעד למימון סביבתי ארוך טווח לחטיבות השונות.

• ניהול סיכוני אשראי הבנק פועל לזיהוי ומיפוי החשיפה לסיכונים סביבתיים לניהולם ולצמצומם במידת האפשר וכן להגברת הערנות והמודעות הכללית בקרב כלל העוסקים באשראי, להשלכות שליליות אפשריות של היבטים סביבתיים ובכלל זה היבטי אקלים על פרויקטים אותם הוא מממן ועל יכולת ההחזר לאשראים שונים. הבנק רואה את מרכיב החשיפה לסיכונים סביבתיים ובכלל זה סיכון אקלים כחלק ממכלול הסיכונים הרלוונטיים הנלקחים בחשבון בעת בחינת אשראי וקבלת החלטות אשראי. הבנק פועל לזיהוי הלווים המשתייכים לענפי משק בעלי פוטנציאל גבוה לסיכון אשראי בהיבט הסביבתי לטובת קבלת החלטות אשראי פרטניות המושפעות גם מאופי ניהול הסיכון על ידי הלקוח ואופי העסקה. זאת על מנת לפעול לזיהוי הסיכונים טרם התממשותם ולהצפתם לדרג מקבלי ההחלטות, כחלק מהתהליך של הערכת סיכוני האשראי ובהמשך לביצוע מעקב אחר הלווים בעלי הפוטנציאל הגבוה לסיכון.

כמו כן, בעסקאות אשראי גדולות בעלות פוטנציאל לזיהום סביבתי, בהתאם לשיקול דעת הבנק, יבוצע גם סקר סביבתי על ידי חברה חיצונית המתמחה בזיהוי והערכה של גורמי סיכון סביבתיים, במטרה לבחון את ההיבט הסביבתי והאקלים הנובע מפעילות הלווה והעסקה והעמידה בדרישות הרגולציה.

• השקעות - במכלול השיקולים במסגרת השקעות חדשות נבחנים גם סיכוני הסביבה. תכנית העבודה הרב שנתית לשיפור המתודולוגיות וכלי המדידה לניהול סיכוני סביבה ואקלים כוללים גם את תחום ההשקעות במטרה לפתח כלים ומומחיות לקידום סביבה וירוקה ולזיהוי הזדמנויות עסקיות.

• תפעול -

• הבנק רואה חשיבות בשמירה על סביבה ברת קיימא לצורך כך הבנק מחזיק מזה כעשור תקן איכות סביבה ISO 14001 ובמסגרת זאת מבוצע ניהול ובקרה אחר רגולציות הקשורות לסיכונים סביבתיים, לרבות בקרה חיצונית שנתית על ידי מכון התקנים.

• בלאומי מבצעים מדידה ודיווח וולונטרי של המדרך הפחמני לרשויות ולציבור כבר משנת 2011.

משנת 2013 ועד היום ירד המדרך הפחמני של הבנק באופן מצטבר בכ-47%.

צמצום צריכת החשמל במהלך השנים האחרונות עומד על כ-5% לשנה בממוצע.

בשנים האחרונות הורחב השימוש ברכבים חסכוניים (היברידיים) בצי הבנק כך שכיום כ-55% מרכבי הצי הינם רכבים היברידיים.

סיכון סביבה הינו סיכון "מתפתח". סיכונים מתפתחים מתאפיינים בהיעדר מידע כמותי עם עומק היסטורי מספק לאמידתם ובהשתנות גבוהה יותר מסיכונים אחרים לאורך זמן, דבר המחייב מיסוד תהליכים להתאמת הכלים לניהולם ומדידתם.

הבנק עוקב כל העת אחר התפתחויות רגולטוריות, טכנולוגיות וחברתיות בתחום, לומד את הנושא ופועל להתאמת הכלים והמתודולוגיות לניהול הסיכון.

**חברה וממשל תאגידי**

קבוצת לאומי, מהקבוצות הבנקאיות הגדולות בישראל, מפרסמת זו השנה ה-13 את דוח סביבה, חברה וממשל תאגידי על פי תקן ה-GRI הבינלאומי ומתחייבת לשמור על שקיפות הנתונים כלפי בעלי המניות, לקוחותיה וכלל מחזיקי העניין. אחת לשנתיים מתבצע תהליך מיפוי האתגרים המרכזים בנושאים הכלכליים, החברתיים והסביבתיים המהותיים לפעילותה ולמחזיקי העניין שלה על מנת להיטיב את השפעת קבוצת לאומי ולשפר את ביצועיה בנושאי סביבה, חברה וממשל תאגידי.

התהליך מבוצע באמצעות שיח פתוח עם כלל מחזיקי העניין, והנושאים שעולים בדיאלוג זה הם הבסיס לתוכניות העבודה בתחום האחריות התאגידית הן לטווח הקצר והן לטווח הארוך.

קבוצת לאומי רואה במשאב האנושי כמנוע המרכזי להצלחתה ומייחסת חשיבות רבה לשיעור הרצון ולהתפתחות המקצועית והאישית של עובדיה. בהתאם לתפיסה זו, פועלת הקבוצה לקידום ולשמירה על שקיפות, הוגנות, שוויון הזדמנויות, גיוון תעסוקתי והימנעות מהעסקה פוגענית, מקרי הטרדה והתעמרות. לאומי רואה בחומרה רבה מקרים של אפליה ודואג לטפל בהם באופן מידי ויסודי.

כארגון הפועל בתוך החברה הישראלית, קבוצת לאומי ממשיכה לקדם את חזונה החברתי-ערכי באמצעות השקעה בקהילה וזאת הן על ידי הענקת תרומות וחסויות חברתיות והן על ידי התנדבות עובדי הקבוצה. מעורבותה של קבוצת לאומי בקהילה מתבטאת בהשקעה מתמדת ולאורך שנים בדור המחר. מספטמבר 2019 נקראת המדיניות החברתית של הבנק "מדור לדור" ומתמקדת באוכלוסיות דור המחר והדור השלישי, והקשר ביניהן.

**להלן יעדי ESG עיקריים אשר התממשותם תלויה גם בהתפתחויות רגולטוריות, טכנולוגיות וחברתיות:**

| יעד   | ליום 31 בדצמבר 2021   |
|-------|---|
| סביבה | הבנק שואף להגדלת המימון וההשקעות בפרויקטים/חברות המקדמים סביבה ירוקה ל-35 מיליארד ש"ח עד שנת 2030   |
|       | הבנק יבחן הנפקת מוצרי חוב מקדמי סביבה ירוקה (אג"ח ירוק)   |
|       | הבנק שואף לצמצם את צריכת החשמל, בחמש שנים הבאות ב-20% נוספים  |
|       | הבנק שואף לצמצם את צריכת הדלק לתחבורה, בחמש שנים הבאות ב-20% נוספים עקב המשך מעבר לרכבים היברידיים, כניסת רכבים חשמליים ורכבים המבוססים על גז מימן  |
|       | פעולות אלו יובילו לצמצום מדרג הפחמני של כ-20% עד שנת 2027   |
| חברה  | כבנק המהווה מיקרו קוסמוס של החברה הישראלית מבחינת תמהיל העובדים, השאיפה לגיוון במקום העבודה הפך בשנים האחרונות, לחלק מהמדיניות הגיוס של לאומי. במהלך 2021 ביצע לאומי 2 מהלכי גיוס משמעותיים מהחברה החרדית לתפקידים בנקאים וטכנולוגיים |
|       | בשנת 2021 שיעור אוכלוסיות בתת ייצוג עמד על 18.7%  |
| ממשל  | שמירה על ייצוג נשי של לפחות 30% וקביעת מדיניות להמשך  |
|       | 3 נשים מהוות 30% ממליאת דירקטוריון לאומי  |

להרחבה ראה דוח סביבה, חברה וממשל (ESG) באתר הבנק.

חלק מהמידע המובא בפרק זה הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

## סיכונים אחרים

### סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו הסיכון ששינויים שיבוצעו בחקיקה וברגולציה ישפיעו על היקף ההכנסות וההוצאות של הקבוצה, ההון, תחומי הפעילות של הקבוצה או הסביבה העסקית בה היא פועלת.

קבוצת לאומי פועלת בסביבה רגולטורית מורכבת ורב תחומית. שינויים מהותיים ומתמשכים בתחומי רגולציה מגוונים מחייבים היערכות מתאימה ומתמשכת בפעילות הבנק.

בעת האחרונה הושם עיקר הדגש על הוראות בתחומים הבאים:

הוראות שעניינן קידום תחרות במגזר הפיננסי בדגש על תחום הבנקאות הפתוחה, הוראות בתחום הקונדקט, הוראות מתחום ניהול הסיכונים ובפרט ניהול סיכונים סביבה, הוראות מתחומי הגנת הפרטיות ואבטחת המידע, וכן הוראות שפורסמו על רקע נגיף הקורונה והשלכותיו.

לפירוט נוסף ראה פרק [חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית](#).

המגמות והשינויים הנ"ל משפיעים וצפויים להשפיע בשנים הקרובות על המערכת הבנקאית בישראל. הבנק פועל לניטור ואיתור הוראות הרגולציה הרלוונטיות, בוחן את היערכותו לתנאי השוק המשתנים, להגברת התחרות והשקיפות, לכניסתם של שחקנים חדשים לתחומי הבנקאות הקלאסיים, להשוואת עלויות בין הבנק לגופים נוספים, לשימוש במאגרי המידע והנתונים של לקוחות הבנק על ידי גופים חוץ בנקאיים וכן למתן הצעות ערך מתאימות ללקוחות הבנק. במקביל, הרגולציה גורמת לשחיקה בהכנסות, לגידול בהוצאות הנדרשות לשם עמידה בהוראות הרגולציה, ולצורך בשיפור מתמיד ברמת השירות והחדשנות.

### סיכון ציות

סיכון ציות הינו הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד הבנקאי עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את הוראות החוק/הרגולציה.

הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 308 "ציות ופונקציית הציות בתאגיד הבנקאי" מגדירה את תחומי האחריות של הציות באופן פורמאלי וברמה הקבוצתית. ההוראה קובעת כי נדרש להעריך את אפקטיביות ניהול סיכון הציות ולמצוא אמצעים למדידתו כאשר, הסיכון נגזר ממכלול החקיקה הרלוונטית לפעילות הבנק.

על פי מדיניות הבנק, מנוהל סיכון הציות על בסיס קבוצתי. במסגרת זו, ננקטים צעדים שונים לפיקוח ובקרה על השלוחות וחברות הבנות לצורך מעקב על יישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית. נוכח משבר הקורונה, מתבצעות התאמות באופן ניהול סיכון הציות, תוך איתור סיכונים מתפתחים המאפיינים עיתות משבר.

לצורך ניהול אפקטיבי של סיכונים הציות פועל בלאומי מערך ציות ואכיפה שבראשו עומדת קצינת הציות הראשית ( Chief Compliance Officer). קצינת הציות הראשית אחראית, בין היתר, למילוי החובות לפי הוראות החקיקה בנושאי איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. קצינת הציות הראשית משמשת גם כממונה על האכיפה בתחום דיני ניירות ערך וגם כממונה על הגנת הפרטיות כ- Responsible Officer בתחום ה-FATCA.

מערך ציות ואכיפה כפוף למנהלת הסיכונים הראשית.

#### א. איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור

שמירה על תרבות ציות נאותה, לרוחב הארגון, מחייבת קיומה של מסגרת בקרה ואכיפה אפקטיבית. לצורך כך, נקבעו נהלי עבודה ותהליכי בקרה ואכיפה סדורים על מכלול תהליכי העבודה וסיכונים הציות הנגזרים מהם. מטרתה של מסגרת הבקרה והאכיפה הינה, בין היתר, לאתר פערים וחשיפות קיימים ופוטנציאלים לשם בחינת הצורך בעדכון תהליכי עבודה, וביצוע הדרכות.

מערך הציות נמצא בקשר שוטף עם חברות הבנות בארץ ובחו"ל לצורך מעקב ליישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.

בין היתר, הבנק מתמקד במוקדי סיכון בעולם טכנולוגי פיננסי (כגון: פינטק, P2P, קרנות גידור, נותני שירותים פיננסיים, מטבעות וירטואליים וכדומה) - ניהול סיכונים ציות ואיסור הלבנת הון בעולם טכנולוגי פיננסי מתפתח המאופיין בהיעדר פיקוח רגולטורי מוגדר לצד מורכבות מקצועית והיעדר פרקטיקות מובנות לתהליכי בקרה עקב חדשנותם של הנושאים.

#### ב. אכיפה מנהלית

חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 בא לייעל את הליכי האכיפה של הוראות החקיקה בתחום דיני ניירות ערך. במסגרת חקיקה זו ניתן יהיה להטיל סנקציות שונות על תאגיד, שהפר את ההוראות הרלוונטיות וכן על עובדי התאגיד, לרבות נושאי המשרה.

קצינת הציות הראשית של הקבוצה משמשת גם כממונה על האכיפה, האחראית על יישום תכנית האכיפה הפנימית בתחום ניירות הערך וניהול השקעות אשר אושרה על ידי דירקטוריון הבנק. בשנת 2018 בוצע הליך של תיקוף חוזר של תכנית האכיפה על ידי מומחה חיצוני.

**ג. FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act, CRS – Common Reporting Standard ומדיניות כסף מוצהר**  
 ביום 14 ביולי 2016 פורסם החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227), התשע"ו-2016 בנושא יישום הסכם FATCA שנחתם בין מדינת ישראל לארה"ב והסכמים לחילופי מידע בין מדינת ישראל למדינות אחרות לפי התקן לחילופי מידע אוטומטיים לגבי חשבונות פיננסיים שפרסם ה-OECD.

תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), התשע"ט-2019 פורסמו ביום 6 בפברואר 2019, ומכוחן נדרש הבנק לבצע הליכים לזיהוי לקוחות תושבי מדינות זרות, ולדווח על לקוחות שזוהו כתושבי מדינות שישראל חתומה עמן על הסכמים לחילופי מידע לרשות המיסים בישראל לצורך העברת המידע לרשות המוסמכת במדינת התושבות שלהם.

הבנק מבצע את הדיווחים הנדרשים לרשות המיסים בישראל בהתאם להוראות החקיקה האמורה.

הבנק מיישם מדיניות כסף מוצהר תוך הקפדה כי לא ינהלו בבנק כספים שאינם מוצהרים לרשויות המס הרלוונטיות, בהקשר זה נערכו מהלכים רבים לאיתור וזיהוי האוכלוסיות הרלוונטיות. במידת הצורך, נדרשים לקוחות להמציא הצהרות ואישורים שונים.

למידע אודות עיצום כספי שהתקבל מהפיקוח על הבנקים ראה [ביאור 26](#).

### סיכונים משפטיים

הסיכון המשפטי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מהעדר אפשרות לאכוף קיומו של הסכם, או כתוצאה מהתחייבויות תלויות, לרבות בגין תביעות וזרישות מהבנק. הסיכון המשפטי כולל גם: סיכונים הנובעים מחקיקה, תקנות, פסיקה והוראות רשויות, סיכונים הנובעים מפעילות ללא גיבוי בהסכמים מספקים, או מפעילות שבוצעה ללא ייעוץ משפטי, או על פי ייעוץ משפטי לקוי וכן כתוצאה מפרשנות לגבי זכויות הצדדים מכח הסכמים שבין הבנק לבין לקוחותיו.

סיכונים משפטיים נובעים מחמישה תחומים עיקריים:

- סיכוני חקיקה - סיכונים הנובעים מפעילות הבנק אם אינה תואמת הוראת חקיקה ראשית או משנית, הוראות בנק ישראל או הוראות רשויות מוסמכות אחרות.
- סיכוני התקשרות חוזית - סיכונים הנובעים מפעילות הבנק מול לקוחות, ספקים וגורמים אחרים שהבנק מתקשר עמם בהסכמים שונים, אם אינה מגובה בהסכם המסדיר מלוא זכויות הבנק, או שההסכם אינו ניתן לאכיפה מלאה או שהוא כולל התניות שאינן חוקיות.
- סיכוני פסיקה - סיכונים הנובעים מפעילות הבנק אם אינה תואמת פסיקה תקדימית.
- סיכונים הנובעים מהליכים משפטיים המתנהלים נגד הבנק.
- סיכונים הנובעים משינויים במדיניות אכיפה.

### מדיניות ומסגרת ניהול הסיכונים המשפטיים

היועצת המשפטית הראשית, אשר הינה חברת הנהלה בבנק וראש חטיבת הייעוץ המשפטי, אחראית להובלת ניהול הסיכונים המשפטיים.

בקבוצה מיושמת תכנית ניהול סיכונים משפטיים שמטרתה לאתר, למנוע, לנהל ולמזער את הסיכונים המשפטיים. התכנית כוללת מסמכי מדיניות וממשק בין חטיבת הייעוץ המשפטי לבין יחידות הבנק, וכן נהלים פנימיים החלים בתוך חטיבת הייעוץ המשפטי שמטרתם לוודא כי הייעוץ המשפטי הניתן בבנק הינו ייעוץ מקצועי ומעודכן. מסמך המדיניות מעודכן באופן שוטף במהלך השנים, לרבות בשנת 2021.

לגבי חברות הבנות של הבנק בארץ ובחו"ל, נקבעה מדיניות כללית לניהול סיכונים משפטיים במסגרת מסמכי מדיניות ייעודיים, אשר על פיה הכינו החברות הבנות נוהל פנימי לניהול סיכונים משפטיים התואם את פעילותן ואת מדיניות הקבוצה בנושא. הנהלים הפנימיים אושרו על ידי חטיבת הייעוץ המשפטי ועל ידי הדירקטוריונים של החברות הבנות. בהתאם למסמכי המדיניות נדרשות החברות הבנות להפנות נושאים מסוימים לייעוץ משפטי מתאים. בנוסף, שולחות החברות הבנות למנהלת הסיכונים המשפטיים של הבנק דוחות תקופתיים, וכן דוחות מידיים, בהתאם לנדרש במסמכי המדיניות. הדיווחים נשלחים בהתאם לפורמט אחיד שהוכן בחטיבת הייעוץ המשפטי. בשנת 2021 רוענונה תהליכי ניהול הסיכון המשפטי ותרחיש הקיצון המשפטי אותגר ועודכן.

במסגרת התכנית לניהול סיכונים משפטיים הושם דגש על:

- איתור מוקדי הסיכונים המשפטיים המהותיים והטיפול בהם.
- מניעה ומזעור סיכונים משפטיים, בין היתר, באמצעות:
- הכנת הסכמים, הנחיות ונהלים מתאימים.
- בדיקת הוראות החקיקה (לרבות פסיקה) והוראות רשיות, ובחינת השלכותיהן על עבודת הבנק.
- הפקת לקחים בנושאים שונים ויישום הלקחים במסמכים המשפטיים הנהוגים בבנק, וכן העברת חוות דעת בנושא ליחידות הרלוונטיות בבנק.

לצורך ביצוע תכנית ניהול הסיכונים המשפטיים, פועלים בחטיבת הייעוץ המשפטי, בראשות היועצת המשפטית הראשית שהיא מנהלת הסיכונים המשפטיים, גורמים יעודיים וכן ועדות, שתפקידם לאתר באופן שוטף דברי חקיקה ופסקי דין חדשים בעלי השלכה על עבודת הבנק, לבחנם ולרכז הטיפול בהשלכותיהם.

כמו כן, חטיבת הייעוץ המשפטי מאתרת ומטפלת במידת הצורך בהוראות רגולטוריות חדשות (חקיקה ראשית, חקיקה משנית, הוראות רשיות), כבר בשלב הצעת החוק, או בשלב גיבוש הרגולציה הרלוונטית.

פעילותם של הגורמים והוועדות הנ"ל מוסדרת בנהלי עבודה פנימיים של חטיבת הייעוץ המשפטי. בין היתר קובעים הנהלים את ממשק זרימת המידע בין כל אחד מהגורמים הנ"ל לבין מנהלת החטיבה וצוות הסיכונים המשפטיים הפועל בחטיבה.

### חשיפה משפטית כללית

קיימת חשיפה משפטית כללית, אשר לא ניתן להעריכה או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הבנק והחברות המאוחדות, ללקוחותיהם. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות, פרשנויות ואחרות, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטוריים. לא ניתן לצפות מראש את כל סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם שירותי הבנק והחברות המאוחדות, המועלות, בין היתר, בבקשות לאישור תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה משפטית בשל שינויים רגולטוריים והנחיות של הפיקוח על הבנקים, רשות ניירות ערך, ורגולטורים אחרים להם כפופה פעילות הבנק.

ההתקשרויות עם הלקוחות הינן, בחלקן, התקשרויות הנמשכות לאורך שנים רבות, במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקה בתי המשפט. הבנק והחברות המאוחדות פועלים באמצעות מערכות מיכוניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף למציאות המשתנה. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומשפטית מוגברת.

בנוסף קיימת חשיפה משפטית כללית הנובעת מכך שכנגד הבנק והחברות המאוחדות מוגשות מעת לעת תלונות לפיקוח על הבנקים, שעלולות בנסיבות מסוימות להביא לנקיטת הליכים משפטיים נגד הבנק. לעת הזו, לא ניתן להעריך האם קיימת חשיפה בגין תלונות אלו ולא ניתן להעריך אם תינתן הכרעה רוחבית של הפיקוח בעניין תלונות כנ"ל ו/או אם תוגשנה תביעות ייצוגיות או אחרות כתוצאה מהליכים מעין אלה, וכן לא ניתן להעריך את החשיפה הפוטנציאלית לתלונות כנ"ל. לפיכך, לא נכללה הפרשה בגין החשיפה האמורה.

### סיכון מוניטין

סיכון מוניטין הינו הסיכון לפגיעה באמון של בעלי עניין שונים (לקוחות, בעלי מניות, מחזיקי אג"ח וכו'), זאת כתוצאה מהתנהגות, פעולה, או הימנעות מפעולה של הקבוצה, נושאי משרה בקבוצה, העובדים או מעורבים אחרים.

סיכון מוניטין מתייחס לתפיסותיהם של בעלי המניות, בעלי העניין, הציבור, מעצבי דעת הקהל והתקשורת, בין אם מתבססות על עובדות ובין אם אחרת. סיכון המוניטין הינו דינאמי ומשתנה בין נושאים שונים ואוכלוסיות שונות.

מדיניות ניהול סיכונים מוניטין אושרה על ידי מנהלת הבנק והדירקטוריון מתוך ראייה כי האמון חיוני לפעילות העסקית. המדיניות מגדירה את המבנה הארגוני ותחומי האחריות בניהול סיכון המוניטין.

### סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הוא הסיכון לפגיעה בחוסן הפיננסי הנוכחי והעתיד כתוצאה מהחלטות עסקיות מזיקות, יישום לקוי של החלטות עסקיות או חוסר תגובה לשינויים בסקטור הבנקאי ובסביבה התפעולית.

התעשייה הפיננסית והסקטור הבנקאי חווים שינויים משמעותיים המשפיעים על הסיכון האסטרטגי ומחייבים התאמת המודל העסקי, ובהם:

כניסת שחקנים חדשים כדוגמת חברות טכנולוגיה גדולות (גוגל, אמזון, פייסבוק, אפל), חברות פינטק, חברות ביטוח, חברות אשראי חוץ בנקאי ובנקים דיגיטליים הנהנים לעתים מארביטרז' רגולטורי מול הרגולציה שחלה על בנקים וכן ממערכות מחשב גמישות.



שינויים רגולטוריים התומכים בעידוד התחרות כגון חובת צמצום מסגרות האשראי, הפעלת מערכת נתוני אשראי, חוק ניוד בין בנקים ויוזמת בנקאות פתוחה. ראוי לציין כי בעוד השינויים הרגולטוריים, לעיתים, מגבילים את פעולותיהם של הבנקים, הם במקרים רבים אינם חלים על מתחרים כגון חברות הביטוח, הפינטקים וחברות הטכנולוגיה המבוססות כדוגמת אפל וגוגל.

משבר הקורונה שהשפיע ועדיין משפיע על הסביבה שבה הבנק פועל מבחינה מאקרו כלכלית, ענפית, רגולטורית, המשאב האנושי, צרכנית וטכנולוגית. המשבר מאיץ את מגמות הטרנספורמציה הדיגיטלית שחלה במערכת הבנקאית בשנים האחרונות.

התכנית האסטרטגית של הבנק הינה תלת שנתית ומאשרת על ידי ההנהלה והדירקטוריון. התכנית האסטרטגית נקבעת לאחר קיום תהליך מקיף של בחינת מגמות ושינויים בסביבה העסקית, בסביבה התחרותית, בסביבה הטכנולוגית והעדפות הלקוחות, ובמטרה לזהות ולאתר איומים והזדמנויות. כמו כן, מבוצע תהליך ריענון אסטרטגי שנתי, במסגרתו נבחנות המגמות החיצוניות המרכזיות והשפעותיהן האפשריות על לאומי. הסיכון האסטרטגי מנוהל על ידי דירקטוריון והנהלת הבנק בסיוע חטיבת האסטרטגיה, דיגיטל ודאטה שהוקמה בספטמבר 2021 על מנת להתמודד עם האתגרים המתוארים לעיל.

## סיכון מודל

סיכון מודל הינו החשיפה להפסד או פגיעה במוניטין הבנק עקב קבלת החלטות שגויה, מבוססת מודל, כתוצאה משימוש במודל שגוי, הישענות על נתונים לא משקפים, טעויות ביישום המודל ו/או שימוש שגוי במודל.

מדיניות ניהול סיכונים מודל אושרה על ידי הנהלת הבנק והדירקטוריון מתוך ראייה כי טיב ואיכות המודלים חיוניים לפעילות השוטפת. המדיניות מתייחסת לעקרונות בניהול סיכונים המודל, הגדרת ממשל תאגידי, בעלי תפקידים ומדרגי סמכויות. בהתאם למדיניות עוגנה תכנית עבודה רב שנתית מבוססת סיכון לניהול וצמצום סיכונים מודל, הבנק ממשיך ביישום תכנית העבודה לצמצום הסיכונים.

הבנק ממשיך במעקב אחר השינויים והתאמות שבוצעו במודלים ושימושיות בהם בהתאם להתפתחות המשבר והצורך בעדכוןם, לרבות באמצעות בדיקות Back Testing.

אסטרטגיית הבנק למעבר לשימוש בכלים דיגיטליים ותהליכים מבוססי מודלים מגבירה הישענות על מודלים בתהליכי העבודה. מגמה זו מגבירה את יעילות, שקיפות ואובייקטיביות התהליכים ועל כן מקטינה סיכונים קונדקט, שירות, חיתום אשראי וכו אך מגבירה את סיכונים המודלים. תכנית העבודה לניהול וניטור סיכונים מודלים מותאמת לעליית סיכונים אלו.

## סיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct)

סיכון הבנקאות ההוגנת הינו הסיכון שהתנהלות הבנק תוביל לתוצאה בלתי רצויה עבור לקוח בשל מתן שירות באופן לא הולם, מתן שירות שאינו מתאים או התנהלות בלתי הוגנת. בסיכון זה נכללת גם התנהלות לא ראויה המשפיעה על המימנות השוק (MARKET INTEGRITY), אמון הציבור בפעילות המגזר הבנקאי. התממשות הסיכון עלול לגרום לבנק הפסדים הנובעים מתביעות משפטיות (לרבות תביעות ייצוגיות), מהטלת עיצומים או קנסות (בשל הפרת הוראות ציות אשר משיקות לנושאי הקונדקט) ו/או מנזקי מוניטין.

נמשכת מגמת הרגולציה הצרכנית בדגש על הוגנות (Conduct). במסגרת זו, מושם דגש על התאמת המוצרים הפיננסיים השונים לצרכי הלקוח, תוך מתן גילוי מירבי, שקיפות והוגנות.

הבנק מקפיד על התנהלות שקופה והוגנת במטרה להעניק ללקוחותיו שירותים ומוצרים בעלי ערך. עיקרון זה מקבל ביטוי בחזון הבנק - להוביל בנקאות יוזמת וחדשנית עבור הלקוח. כמו כן, תהליכי הייזום והמכירה כפופים לנהלים ולבקורות אשר מבטיחים התנהלות ראויה. תהליכים אלו נבחנים באופן שוטף, במטרה לשדרגם.

הבנק ממשיך לקדם מתן שירותים פיננסיים באמצעות פלטפורמות דיגיטליות ושימוש במודלים וההערכה היא שמהלך זה, בין יתר יתרונותיו, יפחית את סיכון הבנקאות ההוגנת.

## סיכון מאקרו-כלכלי

סיכון מאקרו-כלכלי הינו סיכון להכנסות ולהון הקבוצה הנובע מתנאים מאקרו כלכליים לרבות צמיחה כלכלית, סביבת ריבית נמוכה, יחסי הכח הפוליטיים בעולם והשפעתם על הסחר הבינלאומי.

משבר הקורונה עדיין מהווה סיכון מאקרו-כלכלי גלובלי משמעותי השלכות המשבר על הכלכלה העולמית, ובמידה פחותה על הפעילות המקומית, וכן על עסקי הבנק עדיין עלולות להיות מהותיות. משבר זה עשוי להותיר כלכלות רבות ברחבי העולם עם חובות ריבוניים גדולים, התפתחות אשר עלולה להוות סיכון עתידי למידת היציבות בשווקים הפיננסיים. מדובר בפגיעה מהותית בפעילות העסקית של ענפים רגישים כמו תיירות, תעופה, פנאי, בידור, שירותי אוכל ועוד וכן השפעות עקיפות משמעותיות על מכלול רחב של ענפים בתחומי המסחר והשירותים וכן נדל"ן שאיננו למגורים.

מלבד סיכון הקורונה ישנם סיכונים הנובעים משינויי אקלים, וסיכונים גיאו-פוליטיים שונים, לרבות המשבר האוקראיני-רוסי בעת הנוכחית, המוסיפים לפוטנציאל לתנודתיות של תהליכים כלכליים גלובליים.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה עורך תרחישי קיצון אחידים לבקשת הפיקוח על הבנקים. כמו כן, מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, לכשיידרש.

### פרופיל הסיכון - הגדרת חומרת גורמי הסיכון

המתודולוגיה לסיווג רמת החומרה של החשיפות לסיכונים השונים, כפי שמתוארים בטבלת חומרת גורמי הסיכון שלהלן, מבוססת על כימות השפעת התממשות תרחישים שונים על הון הקבוצה, קרי על יציבותה. רמות החומרה מציגות את הסיכון בחלוקה לחמש רמות, כאשר פגיעה שתוביל לירידת יחס הלימות הון עצמי רובד 1 מתחת למגבלת תיאבון הסיכון (יחס הון עצמי רובד 1 של 6.5%) מוגדרת כסיכון ברמת חומרה גבוהה. הסיווג לרמות הסיכון האחרות מתבצע כפונקציה של היקף הפגיעה ביחס הלימות הון עצמי רובד 1 של הקבוצה והערכה סובייקטיבית רלוונטית. הגורמים המשפיעים על הערכה זו מורכבים משיקולים שונים, כגון: תהליכי ניהול הסיכון, השפעת קשרי הגומלין מול סיכונים אחרים ושינויים בסביבת הסיכון החיצונית היכולים להעלות או להוריד את הערכת החומרה של הסיכונים מעבר למשתקף בהערכת הפגיעה הכמותית להון. ההערכה הסובייקטיבית כוללת גם "הערכות מומחה" מקרב הגורמים הרלוונטיים בבנק. במקרים בהם תרחיש כמותי כלשהו אינו נותן, להערכתנו, ביטוי מספיק גבוה לחומרת גורם הסיכון, יינתן משקל גבוה יותר להערכה איכותית. לאור האמור לעיל, נדגיש כי ישנה שונות באופן בחינת ההשפעה של גורמי הסיכון השונים בין הבנקים ולכן יש לנקוט משנה זהירות בכיצוע השוואות שונות.

חלק מהמידע המובא בפרק זה הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

#### טבלת חומרת גורמי הסיכון

| רמת חומרה     |               | הגדרה   | סיכון                                     |
|---------------|---------------|---|---|
| 2020          | 2021          |   |   |
| בינונית-גבוהה | בינונית       | סיכון להפסד כתוצאה מהאפשרות שצד נגדי לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי. ההתייחסות היא לסיכון אשראי מאזני וחוזף מאזני.   | 1 סיכון אשראי כולל                        |
| בינונית-גבוהה | בינונית       | סיכון בגין כניסה לכשל של לווה/צד נגדי הגורמת לאי עמידתו בהתחייבויות כספיות חוזיות, כניסה לכשל של לווה או של צד נגדי בנגזרים והסיכון השיורי בגין אי יכולת לממש ביטחונות. | 1.1 סיכון איכות לווים וביטחונות           |
| נמוכה         | נמוכה         | סיכון אשראי הנובע מגודלם היחסי של לווים בתיק האשראי של הבנק.  | 1.2 סיכון ריכוזיות לווה גדול וקבוצת לווים |
| בינונית       | בינונית       | סיכון אשראי הנובע מריכוז של אשראי ללווים בענפי משק ובמגזרים מסוימים.  | 1.3 סיכון ריכוזיות ענפית ומגזרית***       |
| נמוכה-בינונית | נמוכה-בינונית | סיכון החשיפה של נכסי הקבוצה לשינויים בשערי חליפין, בריבית, באינפלציה ובמחירי נכסים, הקורלציה ביניהם ורמות התנודתיות שלהם.   | 2 סיכון שוק כולל                          |
| נמוכה         | נמוכה         | הסיכון עקב תנודות בשער חליפין, כולל אינפלציה (תיק למסחר ובנקאי).  | 2.1 סיכון בסיס                            |
| נמוכה-בינונית | נמוכה-בינונית | הסיכון עקב תנודות בשערי ריבית (תיק למסחר ותיק בנקאי).   | 2.2 סיכון ריבית                           |
| נמוכה-בינונית | נמוכה-בינונית | הסיכון עקב תנודות במחירי מניות ואג"ח בתיק המסחרי ובתיק הבנקאי עבור נכסים המשוערכים לפי מחיר שוק.  | 2.3 סיכון מרווח ומחירי מניות              |
| נמוכה         | נמוכה         | הסיכון בחוסר היכולת לעמוד באי הוודאות ביחס לאפשרות לגייס מקורות ו/או לממש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי.                               | 3 סיכון נזילות                            |
| נמוכה-בינונית | נמוכה-בינונית | מכלול הסיכונים הקשורים להתחייבויות שונות לעובדים.   | 4 סיכון פנסיה                             |
| בינונית       | בינונית       | סיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות או כתוצאה מאירועים חיצוניים.  | 5 סיכון תפעולי****                        |

| רמת חומרה*    |               | הגדרה   | סיכון                           |
|---------------|---------------|---|---------------------------------|
| 2020          | 2021          |   |                                 |
| בינונית-גבוהה | בינונית-גבוהה | סיכון הנובע מתקיפת מערכות המחשוב ו/או תשתיות משוכצות מחשב, אשר תוצאותיה עשויות לבוא לידי ביטוי בגניבת מידע, בגניבת נכסים פיננסיים (כסף ושווה כסף) ו/או פגיעה ברציפות התפקודית (על ידי שיבוש מידע ו/או פגיעה בזמינות). | 5.1 סיכון אבטחת מידע וסייבר**** |
| בינונית       | בינונית       | סיכון להפסד כתוצאה מתקלות וכשלים מיכונים, כתוצאה מתהליכים לקידום ויישום חדשנות טכנולוגית/מוצרים ושירותים חדשניים ו/או פרויקטים  | 5.2 סיכון טכנולוגיה             |
|               | בינונית       | החשיפה להפסד או פגיעה במוניטין הבנק עקב קבלת החלטות שגויה, מבוססת מודל כתוצאה מ: שימוש במודל שגוי, הישענות על נתונים שאינם משקפים, טעויות ביישום המודל ושימוש שגוי במודל.   | 6 סיכון מודל*****               |
| בינונית       | בינונית       | מכלול הסיכונים של הסיכון המשפטי וסיכון הרגולציה המפורטים בדוח.  | 7 סיכון משפטי ורגולציה          |
| בינונית       | בינונית       | סיכון הנובע מאי ציות להוראות חקיקה ותקנות מחייבות.  | 8 סיכון ציות                    |
| נמוכה-בינונית | נמוכה-בינונית | הסיכון שפרסום שלילי יגרום לירידה בבסיס הלקוחות, ירידה בהכנסות, בנזילות או עלויות משפטיות גבוהות.  | 9 סיכון מוניטין                 |
| בינונית       | בינונית       | סיכון עסקי הכולל את ההשלכות הנוכחיות והעתידיות על הון, רווחים ומוניטין או מעמד הנובעים מהחלטות עסקיות שגויות, מיישום בלתי נאות של החלטות או מההעדר תגובה לשינויים ענפיים, כלכליים, רגולטוריים וטכנולוגיים.            | 10 סיכון אסטרטגי                |
| בינונית-גבוהה | בינונית-גבוהה | סיכונים הנגרמים עקב אירועים חיצוניים גלובליים שעלולים לגרום לתממשות של מספר סיכונים במקביל.   | 11 סיכון מערכתי עולמי           |
| בינונית-גבוהה | בינונית-גבוהה | סיכונים הנגרמים עקב אירועים מקומיים שעלולים לגרום לתממשות של מספר סיכונים במקביל.   | 12 סיכון מערכתי מקומי           |

\* בהתייחס לפגיעה אפשרית בהלימות ההון והערכה סובייקטיבית של השפעת סיכונים קשים לכימות. רמת הסיכון אינה מבטאת את ההסתברות להתממשותו, אלא את הפגיעה בבנק בקרות התרחיש.

\*\* סיכון אשראי כולל וסיכון איכות לווים וביטחונות - ברבעון השלישי לשנת 2021 רמת חומרת סיכון האשראי הכולל וחומרת סיכון איכות הלווים והביטחונות ירדה מ"בינונית גבוהה" ל"בינונית". כתוצאה מהשלכות ההתרחבות בפעילות הכלכלית והשיפור בשוק העבודה בשילוב הזמן, הידע בעולם והניסיון שנצבר שתרמו להפחתת רמת אי הוודאות, שנובעת ממשבר הקורונה.

\*\*\* לאומי פעל בשנת 2021 באופן אקטיבי להרחבת הייזום בתיק הנדל"ן. הגדלת פעילות המימון בענפי הבניה והנדל"ן הביאה לצמיחה בתיק האשראי לנדל"ן בלאומי ולוותה בעלייה מסוימת בשיעורי המימון בהתאם לתנאי התחרות המתגברת בשוק. הנדל"ן מוגדר על ידי הבנק כתחום ברמת סיכון מופחתת יחסית לענפי משק אחרים. הנ"ל נתמך בתחזיות המאקרו כלכליות, שיטת המימון והפיקוח ההדוקה והגיבוי בביטחונות נדל"ן.

להערכת הבנק אין השפעה מהותית בפעילות זו על רמת סיכון תיק האשראי הכולל של הבנק ולכן סיכון זה אינו מוערך כעצמאי בטבלת גורמי הסיכון.

\*\*\*\* סיכון סייבר וסיכון תפעולי - ברבעון השני לשנת 2021 הוחלט על הפרדת ההערכה של סיכון הסייבר והסיכון התפעולי לאור ייחודיות הסיכון והשלכותיו. סיכון הסייבר ממשיך להיות מוערך כבינוני-גבוה והסיכון התפעולי מוערך כבינוני, כלומר הפחתה ברמה אחת בחומרת הסיכון התפעולי מ"בינונית גבוהה" ל"בינונית", כתוצאה מיציבות הסביבה התפעולית בדגש על התמודדות עם משבר הקורונה.

\*\*\*\*\* סיכון מודל - בשנים האחרונות חלה עלייה בכמות המודלים המשמשים את הבנק ועלייה בשימוש והישענות על מודלים בתהליכים עסקיים משמעותיים בבנק. לאור זאת החליט הבנק להציג את הערכת סיכון המודל בטבלת הערכת חומרת גורמי סיכון. הערכה בינונית נגזרת בעיקרה מרגישות ניהול הסיכון להשפעת גורמים חיצוניים והקורלציה הקיימת לסיכונים אחרים.

## מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים

### כללי

הכנת הדוחות הכספיים המאוחדים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים דורשת מהנהלה שימוש באומדנים והערכות המשפיעים על הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות (לרבות התחייבויות תלויות) וכן על סכומי הכנסות והוצאות.

האומדנים וההערכות מתבססים בדרך כלל על תחזיות כלכליות, הערכות לגבי השווקים השונים וניסיון העבר תוך הפעלת שיקול דעת אשר ההנהלה מאמינה כי הינם סבירים בעת עריכת הדוחות הכספיים. חלק מהאומדנים וההערכות אלו, מגלמים רבה גבוהה של אי ודאות ויתכן ויושפעו או יהיו רגישים ברמה גבוהה לשינויים בעתיד. אומדנים והערכות אלו, שמידת השתנותם עשויה להשפיע באופן מהותי על התוצאות הכספיות של הבנק, נחשבים לאומדנים והערכות בנושאים קריטיים.

התוצאות בפועל של סעיפים אלה עלולות להיות שונות מהאומדנים ו/או ההערכות.

[כביאור 1](#) מובאים בפירוט עיקרי המדיניות החשבונאית אותה יישמה קבוצת לאומי.

להלן תיאור תמציתי של נושאים חשבונאיים קריטיים עיקריים המגלמים הערכות ואומדנים של ההנהלה ואשר נדונו בין הדירקטוריון, ההנהלה וראי החשבון המבקרים המשותפים:

### הפרשה להפסדי אשראי וסיווג חובות בעייתיים

#### הוראות מדידה וגילוי של חובות פגומים, סיכון אשראי והפרשה להפסדי אשראי

הבנק קבע נהלים לקיום הפרשה להפסדי אשראי ברמה המתאימה כדי לכסות הפסדי אשראי צפויים בהתייחס לתיק האשראי שלו, כולל בגין סיכון אשראי חוץ מאזני. ההפרשה לכיסוי הפסדי האשראי הצפויים בהתייחס לתיק האשראי מוערכת בשני מסלולים: הפרשה קבוצתית והפרשה פרטנית, לפרטים ראה [כביאור 1.ח](#).

#### הפרשה קבוצתית

ההפרשה הקבוצתית משקפת אומדן להפסדי אשראי המבוסס על הפסדי העבר בגין חובות בעלי מאפיינים דומים, תוך ביצוע התאמות להערכות סיכון עדכניות. הפרשה זאת מיושמת בגין קבוצות גדולות של חובות קטנים יחסית והומוגניים ובגין חובות שנבדקו פרטנית ונמצא שאינם פגומים.

שיטת קביעת ההפרשה להפסדי אשראי המוערכת על בסיס קבוצתי הינה בהתאם לנדרש בהוראות הדיווח לציבור, ועיקריה:

- האשראי לציבור מפוצל לפי ענפי משק. בגין כל ענף משק נקבעים שני שיעורי הפרשה קבוצתית: האחד בגין חובות לא בעייתיים, והשני, גבוה יותר, בגין חובות בעייתיים (חובות בסיווג "השגחה מיוחדת" או "נחות").
- שיעורים אלה נקבעים על בסיס הפסדי העבר (ממוצע שיעורי המחיקות נטו בשנה השוטפת ובשנים שקדמו לה, החל מ-2011).
- על שיעור הפסדי העבר מתווסף "גורם התאמה איכותי" שמהווה מקדם נוסף של ההפרשה בגין גורמים סביבתיים רלוונטיים לסיכויי הגביה של האשראי ("התאמות איכותיות"). כגון: מאפיינים ענפיים, מאפיינים כלכליים משקיים ומאפיינים של תמהיל תיק האשראי ואיכותו. לצורך קביעת "גורם ההתאמה האיכותי" הבנק מיישם תחשיב פנימי המשקלל מגוון רחב של אינדיקטורים.

ההפרשה מחושבת ומבוצעת בגין כלל החובות, הן אשראי מאזני והן מכשירי אשראי חוץ מאזני, כאשר האשראי החוץ מאזני מוכפל במקדם המרה בהתאם לסוג המכשיר ובהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים.

בהתאם להנחיות בנק ישראל, שיעור ההתאמות בגין הגורמים הסביבתיים לא יפחת מ-0.75% מיתרת האשראי שאינו בעייתי לאנשים פרטיים באותו מועד, ושיעור ההפרשה הקבוצתית בגין הלוואות לדירור לא יפחת מ-0.35% מיתרת הלוואות.

הבנק בוחן את נאותות ההפרשה הקבוצתית מידי רבעון בהתבסס, בין היתר, על הערכת הסיכונים הגלומים בתיק האשראי ועל בחינת מגמות והתפתחויות בסגמנטים העיקריים, ומתוך ראיה צופה פני עתיד, ככל שניתן להעריך. זאת, תוך יישום העקרונות של הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 "הערכה נאותה של סיכונים אשראי ומדידה נאותה של חובות".

תהליך הערכה זה לקביעת גובה ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי הפך מורכב במיוחד לאור משבר הקורונה שהינו אירוע משמעותי ומתמשך המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית. משבר הקורונה מלווה בחוסר וודאות משמעותי לגבי אורכו ומידת השפעתו ועל רקע זה הגדיל הבנק באופן מהותי, במהלך שנת 2020 את ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי. הגידול נובע מהערכה זהירה המתחשבת בשינוי במאפייני הסיכון של הלקוחות ושל ענפי המשק השונים ובהערכות כלכליות, בהתייחס, בין היתר, לשיעור האבטלה והצמיחה הצפויים במהלך שנת 2021.

לאור השיפור בתנאי המשק והכלכלה, הידע והניסיון העסקי שנצבר ובכלל זה דרכי הפעולה תואמי תקופת משבר שגובשו הפחית הבנק חלק מתוספת ההפרשה שנרשמה במהלך שנת 2020. יחד עם זאת, נוכח העובדה שהמשבר עודנו נותן את אותותיו בצורת גלים באים וחולפים שעדיין משפיעים בסגמנטים שונים, אי הוודאות עדיין קיימת גם בתקופה זו, לפיכך, תתכנה סטיות משמעותיות באומדנים שבוצעו לקביעת יתרת ההפרשה להפסדי אשראי כפי שמוצגת בדוחות הכספיים. אומדני משבר אלה ימשיכו ויבחנו על ידי הבנק וזאת בהתאם להתפתחויות במשק והשפעתן על רמת הסיכון הגלומה בתיק.

למידע נוסף בנוגע לתהליך התאמת אומדני הפסדי האשראי בגין משבר הקורונה ראה פרק סיכוני אשראי, [השפעת משבר הקורונה](#). למידע נוסף בגין יישום כללי חשבונאות בנושא הפסדי אשראי צפויים ראה [ביאור 1.כה](#).

### סיווג חובות בעייתיים והפרשה פרטנית

הבנק בוחן באופן שוטף ובהתאם לנהלים את תיק האשראי במטרה לאתר, מוקדם ככל הניתן, לווים בהם עלתה רמת הסיכון והחשיפה, והזקוקים לתשומת לב ניהולית מיוחדת וליווי צמוד. זאת, על רקע מאפייני סיכון או כתוצאה מתנאים כלכליים/משקיים העלולים להשפיע על מצב הלווים, במטרה לשפר את מצבם. לגבי הלקוחות העסקיים הערכת עומק הבעיה נעשית תוך הפעלת שיקול דעת על ידי הגורמים העסקיים המטפלים בלווה, על ידי יחידות ניהול סיכוני אשראי (נס"א) בחטיבה לניהול סיכונים ובאמצעות הערכה אובייקטיבית ככל האפשר של הקשיים שאותרו, במטרה לקבוע את דירוג הסיכון שלהם.

בחטיבה הבנקאית לקוחות עם אובליגו מעל מיליון ש"ח מזהים ונבדקים פרטנית על ידי הגורמים המוסמכים בחטיבה לעניין סיווגם כחובות בעייתיים. יתר לקוחות החטיבה, שהינם בעלי אובליגו מתחת למיליון ש"ח והומוגניים, מזהים ומטופלים באופן ממוכן בהתאם לקריטריונים שנקבעו.

כחלק מהאמצעים שמפעיל הבנק לניהול סיכוני האשראי, מבוצעים בכל קווי העסקים (בכל אחד, בהתאמה למאפייניו) מהלכים לאיתור חובות בעייתיים מבעוד מועד. בחטיבה העסקית מבוצעת בחינה שבין היתר מבוססת קריטריונים המהווים התראה מוקדמת לאפשרות הפיכתו של חוב לבעייתי. בהתאם לכך במידה ונדרש, מעודכן דירוג הסיכון והחוב מוגדר רגיש. בחטיבה הבנקאית איתור הלקוחות הרגישים מבוצע בעיקרו באופן ממוכן וזאת בהתבסס על קריטריונים שהוגדרו עבור סוג זה של לקוחות.

לקוחות שאותרו כרגישים, נבחן הצורך בסיווגם, מדי רבעון לפני פרסום הדוח הכספי.

מתודולוגית הטיפול בחובות בעייתיים מחייבת בין היתר, בחינה שיטתית של נאותות ההפרשה להפסדי אשראי בגין החובות המסווגים כ"פגומים". ההפרשה מוערכת בהתאם לפער בין יתרת החוב הרשומה לערך הנוכחי של תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים לשירות החוב מהפעילות של הלקוח וממימוש ביטחונות ונכסים אחרים, מהווים בשיעור הריבית האפקטיבית של החוב. לגבי חובות שההחזר שלהם נסמך על ביטחונות (חובות מותנים בביטחון) ואין מקורות החזר זמינים ואמינים אחרים, ההפרשה נקבעת בהתבסס על השווי ההוגן של הביטחון בניכוי עלויות מימוש ולאחר הפעלת מקדמי ביטחון בכל הקשור לשווי הבטוחה שיהיה ניתן לממשו ולהיפרע ממנו. בהקשר זה יצוין כי הבנק מיישם את דרישות בנק ישראל על פיהן קביעת סיווג של חוב מתבססת על יכולת התשלום של החייב כלומר, החוזק הצפוי של מקור החזר הראשוני של החוב וזאת למרות התמיכה של מקורות החזר שניים ושלישונים כגון: ביטחונות וערבים.

בדומה לבחינת נאותות הסיווגים מבוצעת מידי רבעון גם בחינת נאותות ההפרשה בהתאם לדרישות בנק ישראל.

בהתאם לעדכונים בהוראות ניהול בנקאי תקין, האחריות הכוללת לנאותות הסיווגים וההפרשות מוטלת על החטיבה לניהול סיכונים. בנוסף לדיונים המתקיימים בהנהלות החטיבות העסקיות ונציגי החטיבה לניהול סיכונים, מתקיים מידי רבעון דיון גם בוועדת הפרשות של הבנק בראשות המנכ"ל הראשי, לגבי הסך המצרפי של ההפרשות הנדרשות לאותו רבעון, וכן בהתייחס לסווג והפרשות ספציפיים (מעבר לסף סכום שנקבע).

### מדידות שווי הוגן

הבנק מיישם את הכללים שנקבעו בנושא 820 בקודיפיקציה אשר מגדיר שווי הוגן וקובע מסגרת עבודה עקבית למדידת שווי הוגן על ידי הגדרת טכניקות הערכת שווי הוגן לגבי נכסים והתחייבויות, קביעת מדרג שווי הוגן והנחיות יישום מפורטות. כמו כן, מיישם הבנק את הוראת הפיקוח על הבנקים בנושא. הפריטים העיקריים אותם מודד הבנק בשווי הוגן מדי תקופה הינם אגרות חוב זמינות למכירה, ניירות ערך למסחר, מניות שאינן למסחר לגביהן קיים שווי הוגן זמין ומכשירים פיננסיים נגזרים.

שווי הוגן מוגדר כסכום/מחיר אשר היה מתקבל ממכירת נכס או המחיר שהיה משולם בהעברת התחייבות בעסקה בין מוכר מרצון לקונה מרצון במועד המדידה. בין היתר, ההוראות מחייבות לצורך הערכת שווי הוגן, לעשות שימוש מרבי בנתונים נצפים ולמזער שימוש בנתונים לא נצפים. נתונים נצפים מייצגים מידע הזמין בשוק המתקבל ממקורות בלתי תלויים ואילו נתונים לא נצפים משקפים ככלל את ההנחות של התאגיד הבנקאי.

ASC 820 מפרט היררכיה של טכניקות מדידה המבוססות על הקביעה אם הנתונים ששימשו לצורך קביעת השווי ההוגן הינם נצפים או לא נצפים. סוגים אלו של נתונים יוצרים מדרג שווי הוגן כמפורט להלן:

- נתוני רמה 1: מחירים מצוטטים (לא מותאמים) בשווקים פעילים לנכסים או להתחייבויות זהים.

- נתוני רמה 2: מחירים מצוטטים לנכסים או להתחייבויות דומים בשווקים פעילים; מחירים מצוטטים לנכסים זרים או התחייבויות זהות בשווקים שאינם פעילים; מחירים הנגזרים ממודלים להערכה אשר כל הנתונים המשמעותיים בהם הינם נצפים בשוק או נתמכים על ידי נתוני שוק נצפים.
- נתוני רמה 3: נתונים לא נצפים עבור הנכס או ההתחייבות.

הרמה במדרג השווי ההוגן שאליה משתייכת מדידת השווי ההוגן של מכשיר הפיננסי תיקבע על בסיס הרמה הנמוכה ביותר של הנתון שהינו משמעותי למדידת השווי ההוגן בכללותו.

השווי ההוגן של ניירות ערך ישראליים מתבסס בעיקרו על מחירים מצוטטים מהבורסה לניירות ערך בתל-אביב ובניירות ערך זרים על מחירים המתקבלים ממקורות חיצוניים. לעניין ניירות ערך זרים רובו של התיק מחושב באופן יומי על ידי מוסד בינלאומי מוכר שעיסוקו בחישוב שווי הוגן של נכסים פיננסיים לצורך גילוי השווי בדוחות כספיים. מוסד זה הוא בלתי תלוי בגופים המנפיקים ובלתי תלוי בגופים המשווקים. החישוב מתבסס בעיקרו על מחירי עסקאות בשווקים פעילים ועל שיערוך עסקאות דומות. החישוב משקף את המחיר שקונה מרצון בשוק ישלם עבור ניירות ערך על בסיס מידע שוטף הנצפה בשוק. מכיוון שרק חלק מניירות הערך נסחרים בעולם בתדירות יומית, המשערך מבסס את נתוניו לצורך קביעת מחיר, באמצעות אלגוריתם תמחור על עסקאות שבוצעו בפועל, אינדיקציות למחירים מבנקים גלובליים ומקומיים, ברוקרים ובורסות. במידה ונתוני שוק מועטים או לא קיימים, המשערך משתמש במודלים מתוחכמים להערכת שווי, תוך התחשבות בזהות המנפיק והענף הרלוונטי.

בניירות ערך שהם אגרות חוב שאינן סחירות של חברות בישראל השווי ההוגן מתבסס על נתונים המתקבלים מחברת "מרווח הוגן". הבנק תיקף את המודל ויודא ברמה סבירה של ביטחון את נכונות השווי ההוגן. לעיתים, מטעמי שמרנות, כאשר קיימים אינדיקטורים, הבנק מבצע התאמות למודל ו/או מחיר שוק במטרה לקבוע שווי הוגן נכון יותר. בנושא מכשירים פיננסיים נגזרים, מיישם הבנק את הוראות נושא 815 בקודיפיקציה ואת הוראות הפיקוח על הבנקים בנושא.

בפרט, הבנק משקף את סיכון האשראי (credit risk) ואת הסיכון לאי ביצוע (nonperformance risk) במדידת השווי ההוגן של חוב, לרבות מכשירים נגזרים, אשר הונפקו על ידו ונמדדים לפי שווי הוגן. סיכון אי ביצוע כולל את סיכון האשראי של התאגיד הבנקאי, אך לא מוגבל לסיכון זה בלבד.

נקבעו הנחיות ספציפיות בנוגע למתודולוגיה ולנתונים שימשו בחישוב השווי ההוגן של מכשירים נגזרים. הבנק מבצע את חישוב ההפרשה בגין סיכון אשראי ברמת לקוח, תוך שימוש במדד לאיכות האשראי בהתבסס על מודלים פנימיים או על נתוני שוק.

לפירוט בדבר השפעת סיכון האשראי על הנגזרים ראה [ביאור 28.ב.ב](#).

למידע נוסף בנוגע לקביעת שווי הוגן ראה [ביאור 1.1](#).

## ירידות ערך של ניירות ערך

הבנק בוחן בכל תקופת דיווח את הצורך ברישום הפסדים בגין ירידת ערך של אגרות חוב, בתיק הזמין למכירה ובתיק לפדיון, שהינה בעלת אופי אחר מזמני. בהתאם להנחיות המפקח על הבנקים כפי שפורטו בנספח ט"ז להוראות הדיווח לציבור והנחיות FSP 115-2 בדבר זיהוי והצגת ירידות ערך בעלות אופי אחר מזמני, הקריטריונים לקביעה באם ירידת הערך הינה בעלת אופי אחר מזמני מתבססים על מנעד של שיקולים ומבחנים.

למידע נוסף בנוגע לבחינת ירידת ערך ראה [ביאור 1.ט](#).

החל מיום 1 בינואר 2022 נכנסים לתוקף כללים חדשים בנושא הפסדי אשראי, אשר מעדכנים את הטיפול החשבונאי בהפסדי אשראי המיוחסים לאגרות חוב מוחזקות לפדיון ובירידות ערך בגין אגרות חוב זמינות למכירה.

למידע נוסף בנוגע לאימוץ עדכונים לכללי החשבונאות בנושא הפרשות להפסדי אשראי צפויים והוראות נוספות, ראה [ביאור 1.כ.ה](#).

באשר למניות שאינן למסחר שלא מתקיים לגביהן שווי הוגן זמין - הבנק מבצע בחינה איכותית על מנת להעריך אם חלה ירידת ערך של ההשקעה במניות ובמידת הצורך מעריך את השווי ההוגן של ההשקעה לצורך קביעת סכום ההפסד מירידת ערך.

ההערכות, השיקולים והמבחנים הכרוכים בתהליך זה נתונים לשיקול דעת סובייקטיבי, ולפיכך שינויים בהנחות או בהערכות עשויים להשפיע מהותית על הדוחות הכספיים.

למידע נוסף בנוגע לבחינת ירידת ערך ראה [ביאור 1.ט](#).

למידע נוסף ראה פרק המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון סעיף [ניירות ערך](#).

## התחייבויות לזכויות עובדים

זכויות הפרישה והפנסיה בבנק נקבעות על פי סיווג תקופות ההעסקה השונות בבנק, כאשר לעובדים שהחלו עבודתם בבנק מיום 1 בינואר 1999 וטרם קבלו קביעות במועד חתימת הסכם קיבוצי מיוחד בשנת 2000 בעניין הסדר פנסיוני קיימות הפקדות שוטפות לתוכנית פנסיה חיצונית ולגביהם לבנק אין חבות פנסיונית למעט השלמה לפיצויי פיטורין במקרים מסוימים בהתאם להסכם. לעובדים שהחלו את עבודתם בבנק לפני 1 בינואר 1999 וקיבלו קביעות עד מועד חתימת ההסכם דלעיל הפורשים מעבודתם בבנק בגיל פרישה הזכות לבחור בקבלת פיצויי פרישה וכספי התגמולים או בקבלת פנסיה מהבנק, הכל בהתאם ובכפוף להוראות ההסכמים השונים החלים על העובדים. הבנק מפקיד עבור עובדים אלה כספים לתגמולים ופיצויים בקופת גמל לתגמולים ופיצויים של עובדי הבנק אשר מנהלת על ידי חברה מנהלת המוחזקת על ידי עמיתי הקופה.

הבנק מעביר מעת לעת כספי תגמולים וכספי פיצויים של עובדים שנצברו או ייצברו בקופת התגמולים והפיצויים של עובדי הבנק, שבחרו או יבחרו בעת פרישה במסלול של הסדר ביטחון סוציאלי, לקופה משלמת. כמו כן, הבנק רוכש מעת לעת פוליסת ביטוח לפורשים ממקורותיו העצמיים.

הסכומים של ההתחייבויות לפנסיה מחושבים על פי מודלים אקטואריים. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבות האקטוארית לזכויות עובדים, של הבנק לפנסיה נעשה על בסיס תשואות השוק בהתאם להוראות שקבע בנק ישראל, לפיהם העקום מורכב מתשואת אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

כמו כן החישובים האקטואריים לוקחים בחשבון את תחזית עליית השכר הנומינלית על סמך נסיון העבר שמשנתה בהתאם לגיל העובד. זאת ועוד, בהתאם להוראות הדיווח לציבור מעריך הבנק, את שיעור התשואה החזוי לטווח ארוך על נכסי התכנית תוך שימוש בשיעורי התשואה ההיסטוריים לאורך תקופת זמן ארוכה בתיק עם הרכב נכסים דומה.

### להלן ניתוח רגישות כמותי להשפעת הנחות עיקריות בחישוב ההתחייבות האקטוארית

קיטון של 1.0% בשיעור ההיוון של ההתחייבויות המפורטות לעיל יגרום לגידול בסך של כ-3.5 מיליארד ש"ח בסך ההתחייבויות. קיטון של 1.0% בעליית השכר יגרום לקיטון בסך של כ-580 מיליון ש"ח בסך ההתחייבויות. עלייה של 5.0% בתוחלת החיים יגרום לגידול בסך של כ-415 מיליון ש"ח בסך ההתחייבויות. כל הסכומים הינם לפני השפעת מס.

המודלים האקטואריים כוללים, בין היתר, הנחות לגבי: תוחלת חיים, שיעורי עזיבה, שיעורי עזיבה עם תנאים מועדפים, שיעור ניצול זכויות הפנסיה ושיעור משיכת כספי פיצויים ותגמולים וכד'. על אף שהפרמטרים נקבעו בזהירות ובמקצועיות ראויה, שינוי בכל אחד מהפרמטרים האקטואריים או בכמה מהם ו/או בשיעור ההיוון ו/או בשיעור עליית השכר יביא לשינוי בגובה ההתחייבויות של הבנק.

הערכת האקטואר של זכויות העובדים נמצאת באתר מגנ"א של רשות ניירות ערך וכתובתו: [www.magna.isa.gov.il](http://www.magna.isa.gov.il)

ליום 31 בדצמבר 2021 יתרת רווח כולל אחר מצטבר בגין הטבות לעובדים הסתכמה ביתרה שלילית בסך של 3,478 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס, לעומת יתרת קרן שלילית בסך של 3,734 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס, ליום 31 בדצמבר 2020.

יתרת ההתחייבות להטבות לעובדים ליום 31 בדצמבר 2021 לפי שיעור היוון על בסיס אגרות חוב קונצרניות בישראל ("שוק עמוק לגישת הרשות לניירות ערך") נמוכה בכ-980 מיליון ש"ח מיתרת ההתחייבות בפועל.

### התחייבויות בגין תביעות משפטיות

בין יתר התחייבויות הבנק, קיימות גם הפרשות בגין תביעות משפטיות שונות שננקטו נגד הבנק, ביניהן גם בקשות לאישור תביעות ייצוגיות. הפרשות נקבעו על פי הערכת הנהלה ומבוססות על חוות דעת משפטיות.

אחת לרבעון נערך דיון בוועדת הפרשות של הבנק בראשות המנכ"ל וכן בוועדת הביקורת של הדירקטוריון, לגבי הפרשות בגין תביעות מעל סכום מסוים שהוגשו נגד הבנק.

לצורך הערכת הסיכונים בהליכים משפטיים המוגשים כנגד הבנק מתבססת הנהלת הבנק על חוות דעתם של היועצים המשפטיים החיצוניים המייצגים את הבנק בתביעות אלו.

חוות דעת אלו ניתנו על ידי היועצים המשפטיים החיצוניים על פי מיטב שיקול דעתם, על יסוד העובדות המוצגות להם על ידי הבנק ועל יסוד המצב המשפטי (הדין והפסיקה) כפי שהם ידועים במועד ההערכה, אשר נתונים, לא פעם, לפרשנות ולטיעונים אפשריים סותרים.

הערכת הסיכונים הגלומים בבקשות לאישור תובענות ייצוגיות הינה מורכבת, שכן מדובר בתחום אשר ההלכות המשפטיות בו, גם בנושאים עקרוניים ומרכזיים, מצויות עדיין בהתהוות וטרם גובשו במלואן. כמו כן, ישנן תביעות בהן, בשל השלב בו מצוי ההליך, אין ביכולתם של היועצים המשפטיים החיצוניים להעריך את הסיכון הכרוך בהן.

לאור האמור לעיל, יתכן שתוצאות התביעות בפועל תהיינה שונות מההפרשות שנעשו.

## מיסים על ההכנסה

מיסים שוטפים ונדחים נזקפים לדוח רווח והפסד או נזקפים ישירות להון במידה ונובעים מפריטים אשר נרשמים ישירות בהון. החל מיום 1 בינואר 2017 מיישמת הקבוצה את כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא מיסים על הכנסה, וזאת בהתאם לחוזר שפרסם הפקוח על הבנקים ביום 22 באוקטובר 2015 בנושא "דיווח של תאגידים בנקאיים בישראל לפי כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא מיסים על הכנסה", וביום 13 באוקטובר 2016 בנושא "דיווח של תאגידים בנקאיים לפי כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב".

### מיסים שוטפים

המס השוטף הינו סכום המס הצפוי להשתלם (או להתקבל) על ההכנסה החייבת במס לשנת המס כשהוא מחושב לפי שיעורי המס החלים לפי החוקים שנחקקו עד לסוף תקופת הדיווח. חוק יחשב כ"חוקק" רק עם פרסומו ב"רשומות".

### מיסים נדחים

ההכרה במיסים נדחים לקבל/לשלם הינה בהתייחס להפרשים זמניים בין הערך בספרים של נכסים והתחייבויות לצורך דיווח כספי לבין ערכם לצרכי מיסים. המיסים הנדחים נמדדים לפי שיעורי המס הצפויים לחול על הפרשים הזמניים במועד בו ימומש, בהתבסס על שיעורי המס ועל חוקי המס אשר נחקקו עד לסוף תקופת הדיווח. חוק יחשב כ"חוקק" רק עם פרסומו ב"רשומות".

נכס מס נדחה בנין הפסדים מועברים, הטבות מס והפרשים זמניים הניתנים לניכוי מוכר בספרים כאשר צפוי שבעתיד תהיה הכנסה חייבת, שכנגדה יהיה ניתן לנצל אותם.

### פוזיציות מס לא וודאיות

הבנק מיישם את כללי ההכרה והמדידה שנקבעו במסגרת FIN48 בדבר פוזיציות מס לא וודאיות, בהתאם לכך, הבנק מכיר בהשפעת פוזיציות מס רק אם צפוי (more likely than not) שהפוזיציות יתקבלו על ידי רשויות המס או בית המשפט. פוזיציות מס שמוכרות נמדדות לפי הסכום המקסימאלי שסבירות התממשותו עולה על 50%.



## בקורות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי

הוראות הפיקוח על הבנקים מחילות על תאגידי בנקאיים את דרישות סעיפים 302 ו-404 של ה-Sox Act. בהתייחס לסעיפים אלו נקבעו על ידי ה-SEC וה-Public Company Accounting Oversight Board הוראות באשר לאחריות ההנהלה לקביעתם וקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולקיום בקרה פנימית על הדיווח הכספי וחוות דעת ראי החשבון המבקרים לגבי הביקורת של הבקרה הפנימית על דיווח כספי.

### הוראות הפיקוח קובעות:

- תאגידי בנקאיים יישמו את דרישות סעיפים 302 ו-404 וכן את הוראות ה-SEC שפורסמו מכוחם.
- בקרה פנימית נאותה מחייבת קיום מערך בקרה על פי מסגרת מוגדרת ומוכרת, ומודל ה-COSO (Committee Of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) עונה על הדרישות ויכול לשמש לצורך הערכת הבקרה הפנימית.

הבנק מיישם באופן שוטף את ההוראה בקבוצת לאומי.

במהלך שנת 2021 ביצע הבנק תיקוף ועדכון של תהליכי בקרה מהותיים ובדיקות אפקטיביות של כל מערך הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

### הערכת בקורות ונהלים לגבי הגילוי

הנהלת הבנק, בשיתוף המנכ"ל וראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את האפקטיביות של הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל של הבנק וראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי הסיקו כי לתום תקופה זו, הבקורות והנהלים לגבי הגילוי של הבנק הינם אפקטיביים כדי לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהבנק נדרש לגלות בדוח הכספי בהתאם להוראות הדיווח לציבור של הפיקוח על הבנקים ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

### שינויים בבקרה הפנימית

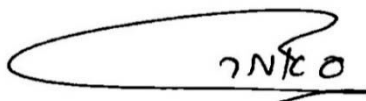
במהלך הרבעון שהסתיים ביום 31 בדצמבר 2021 לא אירע כל שינוי מהותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי של הבנק, אשר השפיע באופן מהותי או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי על הבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי.

## דירקטוריון

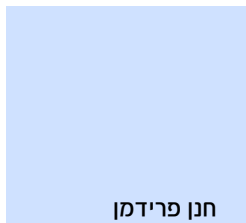
בשנת 2021 התקיימו 40 ישיבות של מליאת הדירקטוריון ו-82 ישיבות של ועדות הדירקטוריון.

בישיבת הדירקטוריון שהתקיימה ביום 8 במרס 2022, הוחלט לאשר ולפרסם את תמצית הדוחות הכספיים המאוחדים - המבוקרים של הקבוצה ליום 31 בדצמבר 2021 ולתקופה שנסתיימה באותו תאריך.

דירקטוריון הבנק מביע את הערכתו ותודתו לעובדים ולמנהלים של הבנק ושל חברות הקבוצה, בארץ ובחו"ל, על עבודתם המסורה ותרומתם לקידום עסקי הקבוצה.



ד"ר סאמר חאג' יחיא  
יו"ר הדירקטוריון



חנן פרידמן  
מנהל כללי

8 במרס 2022